

संस्कृत-नेपाली-अंग्रेजी
तद्भाव शब्दकोश

डा. विष्णुराज आत्रेय

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

श्रीमते विदुषे डॉ. शुभो धर्मशक्त महोदये

उपाध्याय
संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी

तद्भव शब्दकोश

२०८०/०५/२५

Sanskrit-Nepali-English

Tadbhava Dictionary

कोशकार

डा. विष्णुराज आत्रेय

प्राध्यापक

नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय

पूर्व प्राध्यापक महेन्द्र संस्कृत विश्वविद्यालय, नेपाल

पूर्व अतिथि प्राध्यापक नेपाल चेयर काशी हिन्दू विश्वविद्यालय, वाराणसी

पूर्व अतिथि प्राध्यापक सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी

विद्यार्थी प्रकाशन प्रा.लि.

प्रकाशक तथा वितरक

कमल पोखरी, काठमाडौं

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

पुस्तक	:	संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भव शब्दकोश
कोशकार	:	डा. विष्णुराज आत्रेय
प्रकाशक	:	विद्यार्थी प्रकाशन प्रा.लि. फोन नं. ४२२७२४६, ४२४५८३४, ४४२३३३३
संस्करण	:	पहिलो, २०६९
सर्वाधिकार	:	कोशकारमा
ISBN	:	978-99946-1-672-5
मूल्य	:	रु. ३००/-
मुद्रण	:	Alliance Printers & Media House Pvt. Ltd.

Sanskrit-Nepali-English Tadbhava Dictionary by Prof. Dr. Vishnuraj Atreya

समर्पण

प्रातःस्मरणीय पूज्य पिताज्यूका शताब्दी जयन्तीमा शब्द-श्रद्धाञ्जलि
(वि.सं. १९६५-२०६५)

मनीषी देवराज अर्ज्याल

जन्म	स्वर्गारोहण
वि.सं. १९६९	वि.सं. २०३२

छोराछोरी अति पुलपुले भैदिँदा बिग्रिदिन्छन्
राख्दा धेरै पनि अदबमा लोककासामु भुक्छन् ।
यी आँखाका सम नजिकमा नाक भै बस्नुपर्छ
भन्ने बाबासरि कुन ठुलो पुत्रका निम्ति हुन्छ ? ॥

(कोशकाटको 'मातृमहिमा' काव्यबाट)

आमुख

मेरा परम आदरणीय गुरु प्रा. डा. विष्णुराज आत्रेयले बडो मेहेनतसाथ तयार गर्नुभएको यो ग्रन्थ मैले हेरें। यो ग्रन्थ संस्कृत भाषाबाट नेपाली भाषामा आएका तद्भव शब्दहरूको कोश हो। यसमा ग्रन्थकारको प्रकाण्ड संस्कृतविद्वत्ता र अद्वितीय उर्वर प्रतिभा झल्किएको छ। नेपाली भाषा र भाषाविज्ञानमा रुचि राख्ने व्यक्तिहरूका लागि यो अति चाखलाग्दो कृति छ।

स्तरीय साहित्यिक नेपाली भाषाको लेखाइमा भण्डै ७० प्रतिशत जस्तो संस्कृतका शब्दहरू हुन्छन्। संस्कृतमा जस्तो लेखिन्छ नेपालीमा पनि त्यस्तै लेखिने शब्दहरूलाई तत्सम शब्द भन्ने चलन छ। नेपालीमा भरमार प्रयुक्त हुने तत्सम शब्दहरूको उदाहरणका लागि यो वाक्य हेरौं – 'राष्ट्रिय सहमति सरकार गठनको नेतानिहित मुद्दामा संक्रमणकाल जेलिङरहँदा काठमाडौं नेतृत्वका आशान्वित शक्तिकेन्द्रका रूपमा उत्तर र दक्षिणका राजनीतिक नेतृत्वमा ऐतिहासिक परिवर्तन आरम्भ भएको छ।' (कान्तिपुर १७ कात्तिक, २०६२ पृ. ७)। नेपालीमा संस्कृतका तत्सम शब्दहरूको प्रयोग देखाउन यस्ता वाक्यहरू धेरै उद्धृत गरिरहनु पर्दैन। स्वतःसिद्ध कुरालाई प्रमाणित गर्न उदाहरण दिइदिई व्याख्या गरिरहने श्रम अनावश्यक छ। संस्कृत जान्नेहरूका लागि मात्र यो कुरा लागू हुन्छ। तर संस्कृत नपढेकालाई यी शब्द संस्कृत तत्सम हुन् भन्ने थाहा नहुन सक्छ।

संस्कृतबाट नेपालीमा आएका तर संस्कृतको मूलरूपमा परिवर्तन वा विकार आएकोले भट्ट चिनिहाल्न केही गाह्रो हुनसक्ने शब्दहरू पनि धेरै छन्। तिनलाई संस्कृतका तद्भव शब्द भन्ने चलन छ। अतः संस्कृतलाई नेपाली भाषाको जननी भनिन्छ। जस्तो अक्षि> आँखा, अग्नि> आगो, अङ्गुलि> औंला, कर्ण> कान, गौ> गाई, घृत> घिउ, चत्वर> चउर, चतुर्> चार, छत्र> छाता, जङ्घा> जाँग (जाङ), जिह्वा> जिब्रो, स्थान> थान (ठाउँ), दन्त> दाँत, दुग्ध> दूध, धूलि> धुलो, नासा> नाक, पत्र> पात, वलय> बालो, भक्त> भात, मांस> मासु, रम्य> राम्रो, सप्त> सात, हस्त> हात इत्यादि। संस्कृत पढेका मानिसलाई यी तद्भव शब्दहरू संस्कृतबाट आएका हुन् भन्ने ज्ञान सजिलै हुन सक्छ। तर संस्कृत नपढेका मानिसलाई त्यो ज्ञान सहज नहुन पनि सक्छ।

छोराको अनुहार पिताको अनुहारसित धेरै मिल्न जान्छ र मानिहरू सोध्यन् 'तिमी फलानाको छोरा हो ?' भाइको अनुहार दाजुको अनुहारसित धेरै मिल्न सक्छ र मानिहरू सोध्यन् 'तिमी फलानाको भाइ हो ?' छोरीको अनुहार आमाको अनुहारसित धेरै मिल्न जान्छ र मानिहरू सोध्यन् 'तिमी फलानीकी छोरी हो ?' बहिनीको अनुहार दिदीको अनुहारसित धेरै मिल्न सक्छ र मानिसहरू सोध्यन् 'तिमी फलानीकी बहिनी हो ?' मनुष्यका ज्ञातिसम्बन्ध (नातागोता) मा अलिअलि अनुहार मिल्छ। भाषा पनि मनुष्य र अरू प्राणीहरूजस्तै जैविक वस्तु हो। त्यसो भन्नुको मतलब भाषाको पनि जननीभाषा र भगिनी (दिदीबहिनी) भाषासित अनुहार मिल्छ।

भाषाको अनुहार मिल्ने भनेको के हो ? पहिलो, कुनै शब्दको स्वरूप (वर्ण, ध्वनि वा श्रुतिहरू)मा सादृश्य (समानता) हुनु हो। दोस्रो, ती शब्दको अर्थमा पनि सादृश्य हुनु हो। दुवै कुरामा सादृश्य देखिन आये भने त्यस्तो सादृश्य हुने दुई भाषाबीच ज्ञातिसम्बन्ध रहेछ कि भन्ने

अनुमानलाई आधार दिन्छ । अब फेरि प्रश्न उठ्छः कतिसम्मको सादृश्यलाई ज्ञातिसम्बन्धको आधार मान्ने ? शब्दको एउटा श्रुति मिल्यो भन्नासाथ यो ज्ञातिशब्द रहेछ भन्न मिल्दैन । संस्कृतमा कौञ्च भन्ने शब्दको अर्थ एउटा चरो विशेष हो । अङ्ग्रेजीमा क्रो भन्ने शब्दले काग भन्ने चरालाई बुझाउँछ । अतः त्यसको थप अध्ययन गर्नुपर्छ । त्यो एउटै मूलबाट निस्केको हो भनेर ठोकुवा गरिहाल्न मिल्दैन ।

संस्कृतको पितर् र अङ्ग्रेजीको फादर् शब्दमा ती दुई शब्दको अन्तमा रहेको र् बाहेक अरू केही मिलेको जस्तो लाग्दैन । तर यी ज्ञातिसम्बन्ध भएका शब्द हुन् भन्ने कुरा अध्ययनले सिद्ध गरेको छ । त्यो अध्ययन भनेको के ? शब्दको आदिमा रहेका प र फ ओष्ठस्थानी वर्ण हुन् यद्यपि एउटा अल्पप्राण प्रयत्नवाला र अर्को महाप्राण प्रयत्नवाला छ । पितर्को तकार र फादर्को दकारमा पनि सादृश्य छ किनकि दुबै दन्तस्थानी वर्ण हुन् यद्यपि एउटा 'अघोष' अल्पप्राण प्रयत्नवाला र अर्को 'सघोष' अल्पप्राण प्रयत्नवाला छ । पितर्को इकार र फादर्को आकार भारोपेली भाषापरिवारमा नियमित रूपमा परिवर्तन हुने स्वरवर्ण हुन् । भाषामा ध्वनिपरिवर्तनको 'व्यवस्थित नियमिता' र 'व्यवस्थित अपवाद' हुन्छन् । भाषिक परिवर्तनको प्रक्रियामा 'अव्यवस्थित' केही पनि हुन्न ।

प्रा.डा. विष्णुराज आत्रेयले तयार गर्नुभएको यस ग्रन्थले ऐतिहासिक र तुलनात्मक भाषाविज्ञानको व्यवस्थित अध्ययन गर्न चाहने संस्कृतज्ञ तथा संस्कृत-अज्ञ सबै नेपालीहरूलाई प्रशस्त सामग्री दिएको छ । शिक्षित नेपाली समाजमा यसको भव्य स्वागत हुनेछ भन्ने मेरो दृढ विश्वास छ ।

डा. जयराज आचार्य

१११ श्रीमार्ग, लाजिम्पाट
काठमाडौं, नेपाल ।

नयाँ कोश नयाँ दृष्टिकोण

डा. विष्णुराज आत्रेय सौम्य प्रकृतिका, निरन्तर सक्रिय, व्याकरण तथा साहित्यका प्रवीण विद्वान् हुनुहुन्छ। संस्कृत, नेपाली र अवधी भाषामा समेत लगभग दुई दर्जन कृति प्रकाशित गरिसकेका डा. आत्रेयको यो नवीन ग्रन्थ हो, संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भवकोश।

यस कोशका माध्यमबाट मानक नेपाली शब्दका साथै ग्राम्य बोलीमा व्यवहार हुने भर्रा ठरा शब्दहरूले समेत आफ्नो मूल अमरभाषा संस्कृतसँग सम्बन्ध गाँस्ने अवसर पाएका छन्। त्यसै हुनाले अहिलेसम्म नेपाली बजारमा पाइने कोशहरूमध्ये नितान्त नवीन र फरक शैलीको बन्न पुगेको छ, यो कोश।

डा. आत्रेयको यो कोश नेपाली तथा संस्कृतका विद्वान्, अनुसन्धाता, अध्येता, त्यसमा पनि भाषाविज्ञानका जिज्ञासु पाठक र गवेषकहरूमा अत्यन्त उपयोगी र प्रशंसनीय हुने कुरामा मलाई विश्वास छ। यतिमात्र होइन, तद्भव शब्दको सामान्य अर्थ समेत अङ्ग्रेजीमा दिइएको हुनाले यो कोश स्वदेशीमात्र होइन विदेशीहरूलाई पनि निकै चाखको विषय हुनेछ, मेरो दृष्टिकोणमा।

डा. आत्रेय जस्ता विविध भाषाविद् एवम् व्याकरण र साहित्यका विद्वान्बाट यस्तो बहुभाषिक कोश ग्रन्थको उद्घाटन अवश्य पनि कुनै आश्चर्यपूर्ण घटना होइन, तर म विश्वस्त छु यो ग्रन्थ एउटा महत्त्वपूर्ण कोशका रूपमा कालान्तरसम्म विस्तारित हुँदै जानेछ। कोशकारलाई मेरो हार्दिक शुभकामना। **चरैवेति.. चरैवेति** !

प्रा. डा. दुर्गाप्रसाद भण्डारी

भीमसेनगोला, काठमाडौं

व्युत्पत्तिलक्ष्यी नवकोश

सुविख्यात विद्वान् र साहित्य स्रष्टा प्रा. डा. विष्णुराज आत्रेय खास गरी संस्कृत र नेपाली दुवै वाङ्मयका मनीषी हुनुहुन्छ। अहिले उहाँको 'संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भव शब्दकोश', नामक विशिष्ट ग्रन्थ प्रकाशित हुँदैरहेछ। मैले यस ग्रन्थका केही पाना पल्टाई हेर्ने र विद्वान् कोशकारका 'उठान' शीर्षकको आत्ममन्तव्य पनि मोटा मोटीमा पढ्ने। यो कोश पाँचहजारभन्दा बढी नै सङ्ख्याका त्यस्ता संस्कृत शब्दको वर्णानुक्रमी विन्यासमा आधारित रहेको रहेछ, जुन नेपाली तद्भव (संस्कृतज) शब्दका मूलका रूपमा यहाँ कोशकारद्वारा प्रस्तुत र प्रस्तावित छन्।

यस कोशमा विशेषतः तद्भव नेपाली शब्दलाई पर्यायित रूपमा वर्णानुक्रमित मूल संस्कृत शब्दको दायाँपट्टि राखिएको छ र त्यसको अङ्ग्रेजीमा अर्थसमेत दिइएको छ। नेपाली तद्भव शब्दका स्रोत संस्कृत शब्दका पहिचानका निम्ति यो कोश विद्वत्तापूर्ण थप नवग्रन्थका रूपमा अत्यन्त उपादेय छ भन्ने म ठान्दछु।

कोशकार आत्रेयज्यू संस्कृत नव्य व्याकरणका आचार्य र चार दशक बढीसम्म अध्यापनरत प्राध्यापक हुनाका साथै नेपाली भाषा, व्याकरण र साहित्य वाङ्मयका परम अनुरागी समेत भएकाले नै प्रस्तुत कोश जन्मन सकेको हो भन्ने पनि मेरो दृढ अभिमत छ।

यस परिप्रेक्ष्यमा प्रस्तुत गहन विद्वत्तापूर्ण र मुख्यतः संस्कृतवर्णानुक्रमी रही व्युत्पत्तिलक्षित तथा पर्यायी तद्भव नेपाली शब्दकोशीय चासो अभिव्यक्त भएको यस नव शब्दकोशको म पूर्णतः स्वागत गर्दछु र नेपाली तद्भव शब्दको वर्णानुक्रममा संस्कृत शब्दस्रोत बताउने यसैको पूरक अर्को शब्दकोशको रचनाका निम्ति पनि कोशकार आत्रेयज्यूलाई हृदयैदेखि अनुरोध गर्दछु। नेपाली प्राज्ञिक समुदाय र विशेष जिज्ञासु नेपाली छात्र-छात्राहरूका निम्ति यो कोश उपादेय ग्रन्थ हुन सकोस् भन्ने विद्वान् कोशकार आत्रेयज्यू प्रति प्राज्ञिक साधुवाद व्यक्त गर्दछु।

डा. वासुदेव त्रिपाठी

बानेश्वर, काठमाडौँ

नेपाली कोशपरम्परामा एउटा अद्भुत कोशको प्रादुर्भाव

व्याकरणशास्त्रका वरिष्ठ विद्वान् एवं नेपाली, संस्कृत र अवधी साहित्यका मानित साहित्यकार प्रा. डा. विष्णुराज आत्रेय साहित्य संसारमा लाटो साथी उपनामबाट प्रसिद्ध हुनुहुन्छ। आफ्ना पूज्य पिता मनीषी देवराज अर्ज्याल, आफ्ना आराध्य पितामह विद्वद्वर रश्मिराज अर्ज्याल र उहाँका सतीर्थ्य एवं सखा महापण्डित दधिराम मरासिनीको वात्सल्यमय छत्रछायाँमा हुर्कने र व्याकरण, कोश आदिको प्रारम्भिक अध्ययन गर्ने सौभाग्य पाउनुभएका डा. आत्रेयको व्यक्तित्वमा उहाँहरूकै शिक्षा, साधना र संस्कारको घनीभूत प्रभाव हृदयङ्गम गर्न सकिन्छ। डा. आत्रेयले धेरै भाषा र विधामा कलम चलाउनु भएको छ। नेपाली, संस्कृत र अवधी भाषाका अनेक पाठकले उहाँका चिन्तन र कल्पनाप्रधान कृतिहरूको रसास्वादन गर्ने अवसर पाएका छन्। अहिले उहाँ व्याकरणशास्त्रीय ग्रन्थभेदन र साहित्य सिर्जनाभन्दा फरक विधा कोशशास्त्रको अकृतवाग्द्वार फाँटमा संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भव शब्दकोशका रूपमा एउटा चहकिलो ज्योति लिएर उदाउनुभएको छ।

नेपालको सीमा नाघी उपमहाद्वीपमा फैलिएको नेपाली भाषाले अहिले त्यसको पनि सीमा नाघेर सबै महादेशलाई राम्ररी स्पर्श गरेको कुरामा कसैको विमति छैन। नेपाली भाषामा भित्रिएका संस्कृत तत्सम शब्द र तिनबाट बनेका तद्भव शब्दहरूका आधारमा नेपाली भाषाको मुहान संस्कृत भाषा नै हो भन्ने कुरा घामभैँ छर्लङ्ग छ। हजारौं वर्ष अधिदेखि उच्चारणगत स्खलन वा भ्रंशनका कारण तत्समभाव छाडी तद्भवका रूपमा जनजिब्रोमा भुन्डिएर ठेट नेपाली वा भर्रा नेपालीको आकार लिई हिमाल, पहाड, तराई र उपत्यकामा लोकभाषा, लोकसाहित्य र साहित्य बनेर जनताका कण्ठ-कण्ठमा चलखेल गर्ने लाखौं शब्दहरू नेपाली हृदयका वास्तविक पहिचान हुन्, सम्मोहन मन्त्र हुन् र इतरव्यावर्तक सूत्रजाल हुन्।

सर्वसाधारणका लागि बाह्रै महिना, चौबीसै घन्टा अखण्ड रूपमा व्यवहार र भावाभिव्यक्तिका आत्मीय साधन बनेका ती ठेट वा भर्रा शब्दहरूको विधिवत् मूल प्रकृति केलाउने काम नहुँदा पर्न गएको ठूलो खाडल पुर्ने काम आजसम्म कसैबाट हुन नसकेको स्थितिमा प्रा.डा. विष्णुराज आत्रेयले संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भव शब्दकोश रचनाको स्वर्णिम सुरुवात गर्नु भएको छ।

संस्कृत व्याकरण एवं साहित्यको चौडा फाँट र नेपाली लोकजीवनलाई राम्ररी आत्मसात् गर्नुभएका विद्वान् कोशकार प्रा.डा. आत्रेयले आफ्नो विद्वत्ता र अनुभवको भरपूर उपयोग गरी यस कृतिको रचना गर्नु भएको छ। यसमा नेपाली मानक शब्द र भर्रा शब्दहरूको मूल पहिल्याउने डा. आत्रेयको यो जटिल प्राज्ञिक कर्म अद्भुत उपलब्धिका साथ संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भव शब्दकोशका रूपमा मूर्तिमान् भएको छ।

डा. आत्रेयले यस कोशकृतिमा अधिकांश प्रचलित नेपाली ठेट शब्दहरूको मूल पहिल्याउनु भएको छ। तद्भव शब्दको आकृति-प्रकृति अनुकूल संस्कृतका नयाँ शब्द निर्माण गरी लक्ष्यस्पर्श गराउने सफल प्रयास गर्नुभएको छ र लक्ष्यनजिकै पुगेका केही संस्कृत शब्दहरूको प्रविष्टि पनि गराउनु भएको छ। यसरी हेर्दा यस कोशकृतिमा नेपाली तद्भव शब्दहरूका केही वाङ्मयसिद्ध लक्ष्यभेदी मूल संस्कृत शब्द, केही लक्ष्य स्पर्शी मूल संस्कृत शब्द र केही लक्ष्य सन्निकट मूल संस्कृत शब्द गरी प्रविष्टिका तीन आधारभूत श्रेणी समाहित छन्।

१. तद्भव वर्गका नेपाली शब्दका लक्ष्यभेदी मूल संस्कृत शब्द - नेष्टोका लागि - अवनाट; आँखाको नानीका लागि - कनीनिका, गलबन्दाका लागि - गलबन्धः, भिनोका लागि - क्षीणः, चर्खेपिडका लागि - चक्रप्रेङ्खः, तादीका लागि - तदानीम्, गोबरका लागि - गोर्वरम् आदि ।
२. तद्भव वर्गका नेपाली शब्दका लक्ष्यस्पर्शी मूल संस्कृत शब्द - क्वाँटीका लागि - क्वाथी, छोलाका लागि - क्षुल्लिका, छानवीनका लागि - चयनवीक्षणम्, छ्यानविछ्यानका लागि - चयनविचयनम्, तितेपातीका लागि - तिक्तपत्री आदि ।
३. तद्भव वर्गका नेपाली शब्दका लक्ष्यसन्निकट मूल संस्कृत शब्द - अर्नीका लागि - अहिः, घरधन्दाका लागि - गृहधन्दा, चुकाउनीका लागि - चुक्रलावणिकम्, धम्कीका लागि - धमकः इत्यादि ।

यी सामान्य नमुना शब्द हुन् । विद्वान्हरूले उक्त तीन प्रकृतिका शब्दहरूको अध्ययन गरी कोशकार डा. आत्रेयको कठोर अध्यवसाय र पारदर्शी प्रज्ञा अनुभव गर्न सक्नेछन् ।

महासागरमा प्रवेश गर्ने रत्नान्वेषी तैराकले हिंस्रक जलीय जीवसँग जोगिँदै र सिपीका जाल पन्छाउँदै चम्चमाउँदा रत्नहरूको सञ्चय गरे भैं कोशकार डा. आत्रेयले नेपाली तद्भव शब्दका मूल संस्कृतशब्द पहिल्याउन अगाध संस्कृत-वाङ्मय सागरमा गोता लगाउँदा आलस्य, सन्देह र भ्रान्तिजस्ता लक्ष्यमा आघात पार्ने तत्त्वसँग जोगिँदै र मूलाभास गराउने शब्दराशि पन्छाउँदै प्रामाणिक र विश्वसनीय शब्दरत्नहरूको सञ्चय गरी कोश तयार गरेर सम्बद्ध जिज्ञासुहरूको उपकार गरी आफूलाई अभिनन्दनीय तुल्याउनु भएको छ । नैरुक्त युगदेखि हाम्रा आचार्यहरूले अनेक कोशकृति रचना गरेर कोशविधालाई समृद्ध तुल्याएका छन् । हाम्रै नेपाली माटोमा पैदा भएका विश्वप्रसिद्ध कोशकार अमरसिंह बाँडालाई कसले चिन्दैन ? प्राचीन आचार्य र नवीन कोशकारहरूको सरणि अँगालेर नेपाली तद्भव शब्दको सागरमा पसी एउटा चम्चमाउँदो रत्न प्रकाशित गर्नु भएकोमा अत्रिनन्दन आत्रेय भैं देव-नन्दन डा. विष्णुराज आत्रेय पनि आस्थास्पद हुनुभएको छ ।

कोशनिर्माण ज्यादै जटिल कर्म हो । यसमा दीर्घकालिक साधना, गम्भीर अध्ययन, बहुभाषिक व्युत्पत्ति, लोकव्यवहारको यथार्थ ज्ञान, युगबोध, भाषाविज्ञानको गहिरो व्युत्पत्ति र निर्णायक पाण्डित्य चाहिन्छ । कोशकार डा. आत्रेयमा उक्त गुण परिलक्षित भएकाले यस कोशकृतिको अध्ययनबाट स्वदेशी एवं विदेशी विद्वत्समाज र पाठकसमूह लाभान्वित हुनेछन् भन्ने मलाई लागेको छ ।

यस कोशमा लगभग पाँच हजार मूल संस्कृतशब्दले प्रविष्टि पाएका छन् । ती शब्दका तद्भव नेपाली रूप र तिनको अङ्ग्रेजीमा समेत अर्थ दिई तयार गरिएको यो कोश संस्कृत र नेपाली भाषाका अध्येता एवं अनुसन्धाता दुवैका निमित्त अत्यन्त उपयोगी र अध्ययनीय सामग्रीका रूपमा प्रकाशित भएको छ ।

यस कोशकृतिबाट नेपाली भाषाको साहित्यिक र भाषा वैज्ञानिक अध्ययन-अनुसन्धानमा सघाउ पुग्नुका साथै भारतीय उपमहाद्वीपका आर्यभाषाहरूको अध्ययन-अनुसन्धानमा पनि नयाँ उन्मेष प्राप्त हुनेछ । यसका प्रयुक्त मूल प्रविष्टिहरूको अङ्ग्रेजीमा पनि अर्थ दिइएकाले संस्कृत र नेपाली भाषाको क्षेत्रमा अध्ययन-अनुसन्धान गर्न चाहने विदेशी अध्येता र अनुसन्धाताका लागि पनि यसले नयाँ ढोका उघारिदिएको छ ।

संस्कृत, नेपाली र अङ्ग्रेजीका क्रममा तयार गरिएको यस कोशको प्रकाशनपछि संस्कृत, अङ्ग्रेजी र नेपालीका क्रममा अर्को कोश तयार गर्नुपर्ने टङ्कारो आवश्यकतालाई यसै कोशले संकेत गरेको छ । हुनपनि अहिले संस्कृतसँग ध्वनि र अर्थमा सादृश्य भएका अङ्ग्रेजी शब्दहरूको एउटा कोशको अत्यधिक खाँचो अनुभव गरिएको छ । यस खाँचोलाई पूर्ति गर्ने दायित्व डा. आत्रेय जस्ता विद्वान्बाट नै हुनेछ । विद्वान् कोशकारले यो आवश्यकता हृदयङ्गम गरी अवश्य पाइला चाल्नुहुनेछ भन्ने कुरामा म विश्वस्त छु ।

अन्तमा, यस्तो बहुमूल्य ग्रन्थरत्नको रचना गर्नुभएकोमा मेरा सहकर्मी र अन्तरङ्ग मित्र वरिष्ठ विद्वान् एवं साहित्यकार डा. विष्णुराज आत्रेयज्यूमा बधाई टप्प्याउँदै उहाँको निरन्तर अभ्युदय र निःश्रेयसको कामना गर्दछु ।

आत्रेयविदुषो ह्येष कोशग्रन्थो यशस्करः ।

आचन्द्रतारकं स्थेयादिति मे शुभशंसना ॥

डा. वेणीमाधव ढकाल

प्राध्यापक, नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय,

वाल्मीकि विद्यापीठ, काठमाडौं

डा. विष्णुराज आत्रेयको त्रैभाषिक संस्कृत शब्दकोश

डा. विष्णुराज आत्रेय नेपाल संस्कृत विश्व विद्यालयका संस्कृत व्याकरणका प्राध्यापक भनेर मैले चिनाई रहनु पर्दैन । उहाँको संस्कृत विश्व विद्यालयका संस्कृत व्याकरणका प्राध्यापक भन्दा बेग्लै परिचय के छ भने, उहाँ आफ्ना परिवारका सदस्यसँग संस्कृतमै कुरा गरी रहेको मैले पाएको छु । 'लाटो साथी' भन्ने उपनामसँग उहाँका सिर्जनशील रचना पनि धेरै छापिएको कुरो शब्द कोशका प्रसङ्गमा त्यति चासो राख्नु पर्ने विषय नहोला, तर नेपाली, संस्कृत, हिन्दी र अङ्ग्रेजी गरी चारै ओटा भाषामा गति भएका डा. आत्रेयले यो कोश त्रैभाषिक नबनाएर हिन्दी भाषा समेत थप्दा चौभाषिक हुन सक्थ्यो र हिन्दी बुझ्ने तर नेपाली वा अङ्ग्रेजी बुझ्न नसक्ने पाठकलाई पनि फाइदा हुने थियो भन्ने काव्यात्मक कल्पना अहिले मेरा टाउकामा घुमिरहेको छ ।

डा. आत्रेयलाई यो कोश बनाउने मूल प्रेरणा नेपाली शब्दसित ध्वनि र अर्थको सामीप्य राख्ने संस्कृत भाषाका 'सहजाति शब्द' (cognate words) बाट मिलेको हो । तुलनात्मक भाषाशास्त्र र ऐतिहासिक भाषा विज्ञानमा यस्तै शब्दको अध्ययन मुख्य रूपमा गरिन्छ । ऐतिहासिक भाषा विज्ञानका आधारमा यस्ता शब्दको अध्ययनबाट शब्दहरूको तुलनात्मक इतिहास (वा व्युत्पत्ति) पनि पत्तो लगाउन सकिन्छ । यस्ता पर्यायवाची सहजाति शब्द मात्र डा. आत्रेयका यस कोशको अध्ययनका प्राथमिकतामा पर्ने भएकाले जुन जुन संस्कृत शब्दसँग उच्चारण र अर्थसँग एकै चोटि साइनो राख्ने नेपाली शब्द भेटिएनन्, त्यस्ता शब्दले यस कोशमा ठाउँ पाएका छैनन् अर्थात् नपाउनु पर्ने हो । त्यसो त, अङ्ग्रेजी अर्थमा आउने शब्दले पनि प्रविष्टिमा राखिएको संस्कृत शब्दसित झन्डै उच्चारण र अर्थमा सामीप्य राखोस् भन्ने लक्ष्य कोशकारले राखेको देखिन्छ, जस्तै

१. (संस्कृत) अगणिति > (नेपाली) अनगन्ती > (English) countless, uncountable
२. (संस्कृत) चिह्न > (नेपाली) चिनो, चिनु > (English) sign
३. (संस्कृत) द्वार > (नेपाली, हिन्दी) दर, दरा > (English) door
४. (संस्कृत) पाषण्ड (नेपाली) पाखण्ड > (English) hypocrisy (religious)

यस शब्द कोशमा मूल प्रविष्टि संस्कृत मात्र दिइएको छ र अर्थ वा पर्याय चाहिँ नेपाली र अङ्ग्रेजीमा दिइएको छ । विश्वभरका कोशकारहरूले कोश बनाएर प्रशंसाको ओइरो कहिल्यै पाएका छैनन् । जस्तै समृद्ध र सम्पन्नकोशमा पनि पाठक वा आलोचकहरूले आ-आफ्ना आवश्यकता र दृष्टिकोण अनुसार यसमा यस्तो भएको भए त झन् राम्रो हुन्थ्यो भन्न छोड्दैनन् । कोशकारले पनि आफ्नो कोशकलाई निरन्तर परिष्करण, परिमार्जन गर्न र खार्न छोड्दैनन् । डा. आत्रेयलाई पनि यस कोशका भविष्यको बान्की कस्तो हुने र कोशका थप बान्की कस्ता बनाउने भन्ने प्रेरणा मिल्दै जाओस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

- डा. माधव प्रसाद पोखरेल

उठान

देवराजसुधीसूनूर्विष्णुराजाभिधो बुधः ।

कोशस्तद्भवशब्दानां कुरुते लोकहेतवे ॥

अनादि, अनन्त, नित्य पूर्ण र अक्षरतत्त्व हो शब्द । यो विश्व ब्रह्माण्ड, यो चराचर जगत् सबै शब्दकै विवर्त हो, परिणाम हो । ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म जस्ता उपनिषद् वाक्यले शब्दलाई ब्रह्म भनेर व्यत्तयाएका छन् । शाश्वत सुखकामी मनुष्यले ब्रह्मतत्त्वकै श्रवण मनन र निदिध्यासन गर्नु पर्दछ, भन्छ वेदान्तदर्शन पनि ।

एकः शब्दो नानार्थः ।

एउटा मूल शब्दका पछाडि त्यससँग सम्बद्ध अनेकन अर्थहरू आफै पछि पछि लाग्छन्, एउटा चुम्बकको आकर्षणमा फलामका अनेकौं ससाना टुक्राहरू खिँचिएजस्तै, एउटा पाकेका चिउरीका बोट वरिपरि सयौं माहुरीहरू रिगेंजस्तै, अनि अठार हजार गोपिनीहरू आफ्ना सारा काम धाम छोडेर एउटै कृष्णका पछि लागेजस्तै । शब्दका पछि अर्थ कसरी लाग्छन् भन्ने कुरालाई महाकवि कालिदासले श्रुति र स्मृतिको उदाहरण दिँदै भनेका छन्-श्रुतेरिवार्थं स्मृतिरन्वगच्छत् ।

विश्व वाङ्मयका मूलमा वेदछन् । शिक्षा, कल्प, व्याकरण, निरुक्त, छन्द र ज्योतिष यी छः विषय वेदका अङ्ग हुन् । मूलमा मल जल गरेमात्रै त्यसका हाँगा बिँगा र फलपातले पोष पाउँछन् । हाम्रा पुर्खाहरूले शब्द ब्रह्मप्रति जिज्ञासा भएका व्यक्ति वा ब्राह्मणका लागि वेदको स्वाध्ययनका साथै यसका छः अङ्ग समेतको अध्ययनलाई अनिवार्य कर्तव्य तोकिदिए- ब्राह्मणेन निष्कारणो धर्मः षडङ्गो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्च ।

कुनै व्यक्तिको रूप, रङ्ग, कद र ओजआदिले भरिपूर्ण मादक र मांसल शरीर तथा यसका सजग र समुत्सुक विषयी अङ्गहरू त्यस व्यक्तिले गरेको भोजनका भरमा सबल र सक्रिय हुन्छन् । ती अङ्गहरू जतिसुकै हठा कठा भए पनि मुखका अभावमा वा मुखले केही नखाइदिएर अनशन बसिदिँदा केही समयमै भ्रूचाम्राक् भिम्बिकै हुन्छन् । अङ्गभरिमा मुखको प्रमुखस्थान हुनाले नै उल्लिखत वेदका अङ्गहरू मध्ये व्याकरणलाई मुखको प्रतीक मानिएको छ - मुखं व्याकरणं प्रोक्तम् ।

व्याकरणभनेको शब्दका यथार्थ ज्ञानको माध्यम हो । नाम, अर्थ, लिङ्ग र विभक्तिको अनुशासन हो । साधारण बुझाइमा शब्दानुशासन हो । त्यसैकारण महर्षि पतञ्जलिले आफ्नो विशद व्याकरण ग्रन्थ महाभाष्यको थालनीमै अब शब्दहरूको उपदेश गरिन्छ भनेर लेखेका छन्- अथ शब्दानुशासनम् ।

कोशग्रन्थहरूपनि शब्दानुशासन भित्रै पर्छन् । विश्वका वरिष्ठतम कोशकार नेपाली मनीषी अमरसिंहले अमरकोशको थालनीमै यस ग्रन्थमा वर्ग वर्गमा छुट्याएर नाम र लिङ्गको समग्र उपदेश गरिएको छ भनेर उल्लेख गरेका छन्- सम्पूर्णमुच्यते वर्गेर्नामलिङ्गानुशासनम् । नाम-लिङ्गानुशासन भनेको अर्को अर्थमा शब्दानुशासन नै हो ।

शब्दनै अक्षरतत्त्व हो, ब्रह्मतत्त्व हो । यसै गरी अर्थ भन्नुनै वस्तु हो, जगत् हो अर्थात् विवर्त तत्त्व । एउटै शब्दको विभिन्न अर्थमा विवर्त हुन्छ । त्यसै हुनाले हामीलाई लोकव्यवहार वा जागतिक जीवनका लागि अर्थ चाहिन्छ भने पारमार्थिक जीवनका लागि अक्षरतत्त्व । मानव मात्रले भ्याए सकेसम्म शब्दतत्त्वकै अध्ययन, मनन र चिन्तनमा समय बिताउनु पर्दछ । एउटै शब्दतत्त्व गहिरो गरी यथार्थ रूपमा जान्न बुझ्न सकियो भने मनुष्यका इहलोक तथा परलोकका समेत सबै आशा आकाङ्क्षाहरू पुरा हुन्छन् । पतञ्जलि भन्छन् - एकः शब्दः सम्यक् ज्ञातः सुष्ठु प्रयुक्तः स्वर्गं लोके च कामधुग् भवति ।

व्याकरण शब्दशास्त्र हो भने शब्द र जागतिक अर्थतत्त्वको सहज सहभावनै हो साहित्य । मैले साहित्य लेखनमै आफ्ना जीवनका धेरै वसन्तहरू खपेँ खपाएँ । तर ती शब्दविषयक थिएनन्, बरु सबका सबै प्रायः अर्थविषयक थिए । तिनमा मैले अर्थ लेखेँ, शब्द लेखिन । पर्याय लेखेँ, मूल लेखिन । माने लेखेँ तर मन छोएन । हुन त त्यतिखेर पनि मैले कागजमा शब्दनै लेखेँ, शब्दनै कोर्छेँ तर ती शब्दहरू अर्थको लागि लेखेँ । बुझ्नेले त्यसबाट अर्थै बुझ्दथे । पुरान भन्ने पण्डितहरूले पाठको अर्थलाई मुखले शब्दनै बोल्दछन्, बुझ्नेले तिनका अर्थमात्र बुझ्ने पनि ।

अर्थ त नश्वर वस्तु हो, संसारहो भोगहो । भोगले त मात्र रोग हुन्छ, रोग बढ्छ । अर्थमात्रका पछिलाग्नेलाई शाश्वत तृप्ति कहाँ कहिले कसलाई भएको छ र मलाई होस् । अर्थ वा भावोद्देश्यक साहित्य विधाका थुप्रै किताब लेखिसक्दा पनि म अतृप्तनै रहें । आफ्ना जीवनका छः दशक बिताएर सातौँमा प्रवेश गरिसक्दा पनि म अशान्तनै रहें ।

अहिले भने मैले कहिल्यै नभरिने अर्थकोशबाट आफूलाई मोडेर शब्दोन्मुख गराएकोछु, शब्दकोशोन्मुख गराएको छु । जतिबेला तिर्खा लाग्यो त्यतिबेला खोला धाउने त हो नि ! जतिबेला वैराग्य आयो त्यतिबेला सन्यासी हुने त हो नि ! शास्त्र भन्छ - यदहरेव विरजेत् तदहरेव प्रव्रजेत् । (जुन दिन वैराग्य हुन्छ, त्यसै दिन घर द्वार छाडेर जोगी हुनु पर्दछ ।)

अँ त, शब्दविषयक अध्ययन र लेखनका मुख्यतया दुई धार छन् - एउटा व्याकरण अर्को कोश । व्याकरण भन्दासाथ नेपालकै पावनथलो पाणिनीय तपोभूमिको तूदी भन्नेठाउँ मा लेखिएको पाणिनीय व्याकरण तथा कोश भन्नाले नेपालकै संस्कृत विद्वान् अमरसिंह बाँडाद्वारा तयार पारिएको अमरकोश, यी दुवै मेरा हृदयपटलमा उघ्रिन्छन् । यी दुवै ग्रन्थ नेपाली वैदुष्यलाई विश्वभरि चिनाउने माध्यम हुन् । यिनी माथि हामी बाबु र आमालाईजस्तै सम्मान दिन्छौँ- अष्टाध्यायी जगन्मातामरकोषो जगत्पिता । (अष्टाध्यायी विश्ववाङ्मयकी आमा हुन्भने अमरकोश विश्ववाङ्मयका पिता)

आफ्ना प्रातःस्मरणीय पितामह विद्वद्वर रश्मिराज अर्ज्यालद्वारा लिखित रश्मिप्रभा टीका साथ अमरकोशको अध्ययन गरेको छु मैले । त्यसै भएर पनि मलाई यसले खिँचेको छ, आफूतिर । उहाँले मलाई कोश पढाउँदा अमरकोश प्रथमकाण्डको शब्दादिवर्गसम्म, द्वितीयकाण्डको प्रारम्भदेखि क्षत्रिवर्गसम्म र तृतीयकाण्डको पनि पहिले नानार्थवर्ग, र विशेष्यनिघ्नवर्ग अनि तृतीयकाण्डका बाँकी सबै वर्ग घोकाउनु भएको थियो । त्यसै हुनाले म आज कोश निर्माणतर्फ प्रवृत्त भएँ ।

कोश भनेको अर्थ पर्याय लिङ्ग र वचनको विवरणिका त हो । यसबाहेक सामान्य कोशमा अरू के पो हुन्छ र । आजसम्म अर्थका पछिलागदा लागदा लखतरान भएको मान्छेलाई फेरि अर्थमै फर्कनुपर्छ त ? अर्थकोश वा पर्यायकोश भन्ने अर्थमा नुप्यो त ? पुनस्तत्रैव वेताल : ।

तर त्यसो होइन रहेछ । कोशमा प्रविष्टि पाएका प्रत्येक शब्दको आफ्नो छुट्टै बृहत् इतिहास हुंदो रहेछ, बृहत् संस्कृति हुंदोरहेछ । अनि प्रत्येक प्रविष्टि शब्द आफैमा एउटा शीर्षक रहेछ । शीर्षक, एउटा कविताको, एउटा काव्यको, एउटा कथाको, एउटा नाटकको, एउटा उपन्यासको र एउटा सिङ्गो महाकाव्यको यतिमात्रै होइन, त्यस प्रत्येक शीर्षकभित्र एउटा सिङ्गो कविता, सिङ्गो काव्य, सिङ्गो कथा, सिङ्गो नाटक, सिङ्गो उपन्यास र सिङ्गो महाकाव्य नै खर्लप्यै अटाएको रहेछ, एउटा सानो भूगोलको नक्साभित्र समग्र विश्व ब्रह्माण्ड अटाए जस्तै, एउटा नेपाल शब्दभित्र तीनकरोड नेपालीको समग्र नेपाल अटाए जस्तै- रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।

यसको यस कोशमा प्रविष्टि पाएका प्रत्येक शब्दमा मैले उसको विराट् देखें, विशाल देखें- सारथी कृष्णमा अर्जुनले विश्वरूप देखे जस्तै । अनि म कृत कृत्य भएँ, मलाई मेरो प्राप्तव्य पाए जस्तो लाग्यो । मलाई मेरो गन्तव्य टेके जस्तो लाग्यो । अनि फेरि मलाई उहाँ दोहोर्‍याउन मन लाग्छ- एकः शब्दः सम्यक् ज्ञातः सुष्ठु प्रयुक्तः स्वर्गे लोके च कामधुग् भवति ।

संस्कृत विश्वको जेठो भाषा हो । नेपाली र नेपालीजस्ता अन्य भारतीय आर्यभाषाहरूको त माऊभाषा । नेपालीमा संस्कृतका तत्सम शब्द मनगो छन् । यिनलाई त अनुहार देखेरै पनि चिन्न सकिन्छ । यसबाहेक त्यत्तिकै अथवा त्यस भन्दापनि बढी छन् संस्कृतका तद्भव शब्दहरू नेपालीमा ।

हामीले धार्मिक साहित्यिक, सांस्कृतिक तथा भाषिक दृष्टिले पनि संस्कृतको ज्ञात-अज्ञात रूपमा दोहन गरेका छौं तर अहिले भने कतिपय घरमा आमा बुढी हेल्ला भएभैं माऊभाषा संस्कृत हेल्ला भएको छ । यो देख्दा मन दुख्छ मुटु चोकिन्छ ।

नेपालीमा संस्कृतका तद्भव शब्द के कति होलान् कस्ता होलान् यसको साङ्गो पाङ्गो सँगालो र लेखा जोखा हुन नसके पनि स्थानीयपुलाकन्यायले भएपनि यसबारे केही न केही त प्रयास हुनैपर्दछ । संस्कृतमै जन्मे हुर्केको र संस्कृतनै पढे लेखेका मजस्ता व्यक्तिले त यो काम पहिलेनै गर्नु पर्ने थियो । जे होस् अलिक ढिलै भएपनि लाटाको खुट्टो बाटामा पर्थ्यो । अनि मैले संस्कृत नेपाली तद्भव शब्दकोश तयार गर्ने सोच बनाएँ । पछि यसमा अङ्ग्रेजी पनि गाँसेर दोभासेबाट तिभासे बनाउने लहड चल्‍यो ।

उहिले पाटलिपुत्रको शास्त्रार्थमा पराजित पाणिनिले पश्चिम नेपालको हालका पाणिनीय तपोभूमिमा आएर तपस्या गरी आफू भन्दा पहिलेका अर्थात् प्राक्पाणिनीय वैयाकरणका उपयोगी कुराहरूलाई समेटदै महान् व्याकरणग्रन्थ अष्टाध्यायीको रचना गरे । हजारौं वर्ष बितिसक्दा पनि यससँग पौँठेखेल्न सक्ने अर्को ग्रन्थ अहिलेसम्म छैन । नेपाली भूभागमा रचित हुनाले नेपाली भाषाका मौलिक प्रवृत्तिहरू प्रायः सबै यसमा पाइन्छन् । कपिल, विश्वामित्र याज्ञवल्क्य तथा वाल्मीकिको यस पुण्यभूमिमा कुनै समयमा संस्कृत यहाँको राजभाषा तथा सम्पर्कभाषा थियो । नेपालको लिच्छवि र मल्लकालमा कुँदिएका संस्कृत अभिलेख तथा लोकनाटकहरू यसका पछिल्ला साक्ष्य हुन् । पाणिनिले आफ्ना धातुपाठमा मूलरूपमा उल्लेख गरेका लगभग दुईहजार धातु, उणादिगणीय धातु र सौत्र धातुको अध्ययन गर्ने हो भने वर्तमान नेपाली भाषाका शब्द संस्कृतकै तत्सम तद्भव हुन् भन्ने कुरा घाम लागे जत्तिकै छर्लङ्ग छ ।

त्यति टाढा किन, पाणिनिले भ्वादिगणमा सङ्गलन गरेका धातुमात्रमा पनि अहिले हामीले बोल्दै आएका नेपाली बोलीका सत्तरी प्रतिशत शब्दको मूलभेट्न सक्छौं । ज्ञातव्य छ पाणिनीय धातुपाठका भ्वादिगणमा मात्रै एक हजार शब्द धातुहरू छन् ।

संस्कृत र नेपाली बीचको यस्तो नङ्मासुको सम्बन्ध नबुझ्दा वा बुझ्ने पनि नबुझ्ने गरिदिदाँ आज नेपाली संस्कृतिमा विकृति आए जस्तै नेपाली भाषामा पनि विकृति आएको छ। हाम्रा लेखक र विद्वान्हरूले शब्द विसरि अर्थका पछिलागदाको यो परिणति हो भन्ने मेरो ठम्याइ हो। त्यसैका निम्ति सानो र एकल प्रयास हो यो संस्कृत नेपाली अङ्ग्रेजी तद्भव कोश।

यस कोशको मुख्य उद्देश्य मूल संस्कृतशब्दको तद्भव रूप देखाउनु हो । यस प्रसङ्गमा कुनै मूल शब्दको तद्भव रूप ठ्याक्कै चिनिन्छ भने कहींकहीं वर्णागम, वर्णविपर्यय, वर्णलोप आदिले गर्दा तद्भव खुट्याउन गाह्रो पनि हुन्छ । ठूला ठूला बुझ्कडलाई पनि यसमा एकछिन घोरिनै पर्छ, घोट्लिनै पर्छ । कुनै मूलशब्द तद्भव रूपमा विकसित हुँदा त्यसले कहिले उहि अर्थ दिन्छ भने कुनैले मूल अर्थलाई छाडिसकेको हुन्छ कतै नाम र विशेषणमा पनि उल्टा पाल्टी हुन सक्छ । उदाहरणका लागि- हिंसा संस्कृत मूलशब्द हो यसको अर्थ हुन्छ, मार्नु- प्राणवियोगानुकूलव्यापारो हिंसा । (कसैलाई प्राण विहीन गराउने कामनै हिंसा हो ।) यसको एउटा तद्भव नेपाली रूप हो, हिङ्सा । नेपालीमा यसको अर्थहो, निन्दा-चर्चा । संस्कृतमा जस्तो काट्नु मार्नु होइन । यति भएर पनि हिंसाकै तद्भव रूप हो हिङ्सा । अतः तत्सम तद्भवबीचको सम्बन्ध खोज्दा सामान्यतया रूपान्विति र अर्थान्विति अर्थात् रूप सादृश्य र अर्थ सादृश्यलाई सँगै राखेर हेरिनु पर्छ ।

शलील अशलील भन्ने कुरा शब्दमा हुँदैन, अर्थमा हुन्छ पदमा हुँदैन, पदार्थ वा वस्तुमा हुन्छ। अतः यस कोशमा पनि शलील तथा अशलील शब्दको समान मान छ।

कालिदास तथा पाणिनिको समयभन्दा पनि पहिले पर्वतपुत्री राजकुमारी पार्वती र जनकनन्दिनी सीताले बोल्ने गरेको हिमवत् प्राकृतका श्रुति र स्मृति (सुन्ने र सम्झने) का भरमा जोगिदै आएका विकसित एवम् परिवर्तित सुखोच्चारित श्रव्य कथ्य शब्दहरूको संकलन हो यो शब्दकोश ।

संस्कृत र नेपालीमा नड-मासुको सम्बन्ध छ । यसलाई न बुझ्दा र अनावश्यक रूपमा जथाभावी विदेशी शब्दहरू ओइल्याउँदा आज नेपाली भाषा विकृत भएको छ । अतः हामीले हाम्रै भाषाका तद्भव शब्दको सकेसम्म संकलन गर्नुपर्दछ र तिनको अधिकाधिक व्यवहार गर्नुपर्दछ भन्ने मेरो ठम्याइ हो । यसैका लागि एउटा सानो प्रयास हो यो तद्भव शब्दकोश ।

हाम्रा बाजे बराजु जिजु च्याब्जुले तद्भव शब्दहरूलाई सयौं वर्षदेखि दिनानुदिन प्रयोगमा ल्याइआएका थिए । हाम्रा गाउँ घर तथा मावल ससुरालका आमै बाबै दाजै दिदै फुपै मामा माइजु, साला ससुरा र जेठानहरूले आफ्ना दैनन्दिन व्यहारमा यिनै र यस्तै शब्दहरू आजपनि निरन्तर प्रयोगमा ल्याइरहेका छन् घरभित्र पनि, घरबाहिर पनि, घाँस-दाउरामा पनि, दाईँ-रोपाईँमा पनि देउडा-साँगिनीमा पनि, तीज-भैलीमा पनि र रोदी-रत्यौलीमा पनि ।

आधुनिक लेखक विद्वान् तथा सञ्चारकर्मीबाट समेत पर्गलिएका प्रायः लेख्य र पाठ्यमा नभएकाले श्रव्य र कथ्यमात्र भएर जिब्रा र कानका भरमा जेन-तेन जीवित रहेका, गाँउ-घर वन-जङ्गल भिर-पखेरा गुफा-कन्दराका अँध्यारामा हुर्केका, श्रुतिभैँ श्रव्य र वेदभैँ बोद्धव्य पवित्र संस्कृतजन्य यी हिमवद्देशीय प्राकृत नेपाली शब्दहरूको जोहो-जगेर्नु गर्दै धेरै समयदेखि आमासँग बिछोड भएका अनाथ छोराछोरीलाई जस्तै तद्भव शब्दहरूलाई आफ्नी आमा संस्कृतसँग भेटगराई दिएर तिनीबाट जस, आसिद्धि प्राप्त गर्ने सङ्घर्षमा लागेका छन्। यो निर्माणतिर प्रवृत्त भएँ ।

कृति र निर्मितिका विभिन्न विधाहरू मध्ये कोशनिर्माण गर्नु साह्रै नै जटिलविधा हो । उहिले चेकोस्लोवाकियाका एकजना जुष्टा (zgusta) नामक कोश वैज्ञानिकले भनेका थिए- कसैलाई मृत्युदण्ड दिनु छ भने उसलाई कोश बनाउन दिनु । मृत्युदण्डको कष्ट त उसलाई एकै छिनमात्रै हुन्छ तर कोश बनाउँदाको कष्ट उसलाई बाचुन्जेल भैरहन्छ । विश्वप्रसिद्ध कोशकार अमरसिंह र उनका अमरकृति अमरकोशका शब्दहरूलाई पनि ठेउलाउन खोज्ने रौँचिरे समीक्षक भएको कुरा मैले पढेको छु ।

निरन्तर र निरवच्छिन्न बढिरहने जनसंख्या जस्तै हो शब्दसंख्या पनि । यो कहिल्यै पनि पुरा हुने विषय होइन । कोश भनेपछि त सम्बद्ध वाङ्मयका कुनै पनि शब्द यसमा छुट्नु हुँदैन । तर आजसम्म यस्तो भएको पाइँदैन । त्यसो भनेर लेख्नपनि छोड्नु हुँदैन शब्दकोश, टिप्पण पनि छोड्नु हुँदैन जनसंख्या । बृहस्पतिजस्ता विद्वान् वक्ताले भन्दा र इन्द्रजस्ता प्रबुद्ध श्रोताले हजारौं वर्षसम्म सुन्दापनि नसकिने यस महान् शब्दराशिलाई मजस्ताले यसरी कागतमा टिपेर के पार पाउँला ! यहाँ पनि प्रविष्ट मूल संस्कृत शब्दसँगै अनुप्रविष्ट तद्भवशब्दहरू यसमा उल्लेख गरेजतिमात्र होइनन्, अरूपनि छन्, असंख्य छन् । यहाँ त तिनको केवल दिक्प्रदर्शन गरिएको छ, मात्र गोरेटो देखाइ । त्यसै भएर त यो कोश वजनमा मुरी हैन, मानामात्रै भएको छ । प्रविष्टिमा सबै हैन, बानामात्रै भएको छ । बाँकी अरू शब्दहरू त अमरसिंहले भनेजस्तै लोक वा शिष्ट प्रयोगबाटै जान्नु-बुझ्नुपर्ने हुन्छ -शेषं तु ज्ञेयं शिष्टप्रयोगतः ।

यस कोशको न्वारान मैले तद्भव शब्दकोशको नाम दिएर गरें- संस्कृत-नेपाली-अङ्ग्रेजी तद्भव शब्दकोश । तद्भवता यसमा संस्कृत नेपालीबीच खोजिएको छ । अङ्ग्रेजीसँग होइन । अङ्ग्रेजी सामान्य अर्थ बताउनका लागि मात्र हो । त्यसमा पनि सहजता वा तद्भवता कतैकतै त भेटिन सक्छ ।

के हो त तद्भव ? यो एउटा संस्कृत शब्द हो । तत् = संस्कृतम्, तस्मात् भवः = जातः विकसितो वा तद्भवः । यो यसको व्युत्पत्ति हो । यस व्युत्पत्ति अनुसार तद्भव शब्दले संस्कृतजन्य नेपाली शब्द भन्ने बुझिन्छ । तद्भव शब्दकै पर्यायका रूपमा प्राकृत, पाली, अपभ्रंश, अपशब्द र असाधु जस्ता शब्द पनि आएका छन् । यी मध्ये प्राकृत शब्दको व्युत्पत्ति यस्तो छ- प्रकृतिः = संस्कृतम् तत आगतम् प्राकृतम् । यस व्युत्पत्तिद्वारा प्रकृत अर्थात् मूल शब्द संस्कृत हो र त्यसबाट बनेको शब्द प्राकृत हो भन्ने कुरा गतार्थ हुन्छ । पाली शब्दको विकास पनि संस्कृतको पर्याय शब्दबाट बनेको छ । जस्तै- पर्याय > परियाय > पलियाय > पाली । यस शब्दको विकासक्रमअनुसार पाली संस्कृतकै पर्याय शब्द हो ।

यसैगरी तद्भव शब्दको समानार्थक शब्द अपभ्रंश पनि हो । अपभ्रंशनम् = स्खलनम् इति अपभ्रंशः । जब प्रकृत मूल शब्दको उच्चारण शारीरिक अशक्ति वा बौद्धिक अक्षमताद्वारा स्खलित हुन्छ, त्यो अपभ्रंश हुन्छ । अमरसिंह आफ्नो कोशमा यसलाई अपशब्द पनि भन्छन्- अपभ्रंशोऽपशब्दः स्यात् । यी दुवै शब्दहरू सुन्दा अलि नराम्रा लाग्ने छन् तर कुरा ठिकै पनि हो । पूर्वाचार्यहरूले अपभ्रंश शब्द मात्र लोकव्यवहारका लागि हो तर शास्त्रीय विधि विधानमा प्रयोग गर्दा भने दैवीवाक्मा जस्तो पुण्यजनकता अपभ्रंशमा हुँदैन- समानायामर्थावगतौ शब्दैश्चापशब्दैश्च शास्त्रेण धर्मनियमः- महाभाष्य-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

त्यसो हुनाले सनातनधर्मीहरू आफ्ना धार्मिक कृत्यहरू देवभाषा संस्कृतबाट नै सम्पन्न गर्दछन् । भर्तृहरिले पनि भनेका छन्- वाचकत्वाऽविशेषेऽपि नियमः पुण्यपापयोः । वा.प. ३।३।३० । आगम सिद्ध र मानित व्याकरणबाट संस्कृत शब्द नै साधु शब्द हुन्छन् । त्यस्ता व्याकरणबाट संस्कृत नभएका शब्दहरू असाधु शब्द हुन्छन् भन्ने मान्यता अनुसार तद्भव शब्द असाधु हुन् । यी शब्दहरू शास्त्रीय व्याकरणका कठोर नियमका साङ्गेलामा बाध्निन् । त्यसै हुनाले तद्भव शब्दहरू सुखोचारित हुन्छन् । संस्कृतलाई साधु र तद्भवलाई असाधु भन्नुमा पनि तिनको पुण्य र पापजनकता नै प्रमुख कारण हो । भर्तृहरि फेरि भन्छन् :

शिष्टेभ्य आगमात् सिद्धाः साधवो धर्मसाधनम् ।

अर्थप्रत्ययनाभेदे विपरीतास्त्वसाधवः ॥ वा.प. ब्र. २७

तद्भव वा प्राकृत शब्दको उत्पत्ति र विकासबारे पनि भाषा पण्डितहरूमा मतमतान्तर पाइन्छ । पाश्चात्य र तिनमा सहमत पौरस्त्य भाषा पण्डितहरूले समेत तद्भवको यस्तो विकासक्रम मानेका छन् । जस्तैः वैदिक संस्कृत, लौकिक, संस्कृत, प्रथम प्राकृत पाली, द्वितीय प्राकृत शौरसेनी, तृतीय प्राकृत अपभ्रंश नेपाली आदि । यिनीहरू तेस्रो प्राकृत अपभ्रंशको समय छैटौँ शताब्दीदेखि बाह्रौँ शताब्दीसम्म मान्दछन् । यस अनुसार नेपाली भाषाको उत्पत्ति सबैभन्दा पछि भएको यिनको मान्यता छ ।

वस्तुतः तद्भव शब्दहरू मूलका समानान्तर हुन्छन् । यिनको उत्पत्ति वेदसंगै भएको छ । पहिलो वेद ऋग्वेद हो । ऋग्वेदबाट स्वरवर्णमा हुने उदात्त, अनुदात्त र स्वरित वर्णको फरक उच्चारणका आधारमा समानान्तर यजुर्वेदको विभाग व्यासले गरे । त्यसै हुनाले यजुर्वेदको माध्यन्दिन, वाजसनेय शाखामा य को ज र ष को ख उच्चारण हुन्छ । अतः यजुर्वेद र सामवेद ऋग्वेद पछिका नभएर ऋग्वेद समानान्तर नै हुन् । एउटै ॐ कार स्वरभेदले तीन किसिमका हुन्छन् - प्रणव एव एक स्त्रेधा व्यभज्यत । गिरीशः गिरिश त्र्यम्बकम् त्रियम्बकम्, करभः कलभः कलशः कलसः जस्ता वैकल्पिक शब्दहरू पनि यसैगरी विकसित भएका हुन् । अर्थमा समान भएपनि रूपमा फरक भएका शब्द र तिनका उच्चारणहरूका नियम निर्धारणका लागि नै विभिन्न शिक्षाग्रन्थको प्रार्दुभाव भएको छ ।

यसरी हेर्दा यजुर्वेदमा हाम्रो नेपाली भाषाको मूल रूप पाइन्छ । मूल नियम पाइन्छन् । विन्ध्यबाट पश्चिमोत्तर अर्थात् उदीच्यतिर बस्ने हामी नेपालीका भाषाका मूल प्रवृत्तिहरू यजुर्वेदसँग धेरै मिल्न आउँछन् । त्यसै हुनाले यजुर्वेद औदीच्य वेद पनि हो । यसका ऋषि कौशिक विश्वामित्र र माण्डव्य आदि पनि औदीच्य हुन् । पाणिनि पनि औदीच्य हुन् र यिनको अष्टाध्यायी पनि विशेषतः औदीच्य संस्कृतको आधारमा निर्मित छ । यस कुरामा भारतेली र युरोपेली पनि सहमत छन् ।

तद्भव, प्राकृत तथा अपभ्रंश भाषाको जन्म वा विकास हुँदा माउ माकुराले सन्तान जन्माउँदा उसको आफ्नो अस्तित्व नै समाप्त भएजस्तै यिनका माउ भाषामा केही बिगार वा नास हुँदैन । बरु माउ र तद्भव दुवैको समानान्तर विकास हुन्छ ।

हिमवद्देशीय प्राकृतको जहाँसम्म प्रश्न छ, यसको बीज शुक्ल यजुर्वेदमा पाइने तथ्यको उल्लेख माथि भयो । हिमवद्देशको समथर मागमा आश्रम बनाएर बस्ने विश्व वाङ्मयका आदिकवि

वाल्मीकिले संस्कृत र तद्भवलाई क्रमशः संस्कृतवाक् र मानुषीवाक्को नाम दिएका छन् । वाल्मीकि रामायणबाट यो कुरा थाहा हुन्छ । त्यसमा हनुमानजीले सीतासँग कुरा गर्दा उहाँकै घर-माइतमा बोलिने मानुषीवाक् अर्थात् प्राकृतमा कुरा गर्नुहुन्छ :

यदि वाचं प्रदास्यामि द्विजातिरिह संस्कृताम् ।

रावणं मन्यमाना मां सीता भीता भविष्यति ॥

अवश्यमेव वक्तव्यम् मानुषं वाक्यमर्थवत् ।

मया शान्तव्यितुं शक्या नान्यथेयमानिन्दिता ॥ वा.रा.सु. ३०।१८-१९

हिमवद्देशीय महाकवि कालिदासले पनि राजकुमारी पार्वतीको विवाहमा दम्पतीको अभिनन्दन गर्न आएको सरस्वतीले शिवजीलाई संस्कारपूत संस्कृतमा र पार्वतीलाई सुखग्राह्य निबन्धन अर्थात् तद्भवद्वारा स्तुति गरिनु भन्ने कुरा आफ्नु कुमार सम्भव महाकाव्यमा उल्लेख गरेका छन् । जस्तै-

द्विधा प्रयुक्तेन च वाङ्मयेन

सरस्वती तन्मिथुनं नुनाव ।

संस्कारपूतेन वरं वरेण्यं

वधूं सुखग्राह्य-निबन्धनेन । कुमा. ७।२०

कालिदासको रघुवंशमा मनोरम पर्वत प्रदेशमा गाई चराउने दिलीप राजासँग बाघले मनुष्यवाक् अर्थात् हिमवद्देशीय प्राकृतमा कुरा गरेको तथ्य टड्कारै छ । उपर्युक्त विवरणका आधारमा पनि तद्भवलाई मनुष्यवाक् र सुख ग्राह्य जस्ता शब्दले व्यवहार गरेको पाइन्छ : मनुष्यवाचा मनुवंशकेतुम् । रघु. २ ।

जहाँसम्म तद्भव व्याकरणका रचनाको प्रसङ्ग छ- यसको व्याकरण पनि सर्वप्रथम नेपाल भूमिमा रामायणकालमै रचना गरिएको हो । यसका रचयिता हुन्- आदिकवि वाल्मीकि । यिनले संस्कृतसँगै स्थानीय प्राकृतमा पनि रामायणको रचना गरेका थिए । यतिमात्र होइन, महर्षि वाल्मीकिले छुट्टै प्राकृत भाषाको व्याकरण पनि रचना गरेको कुरा थाहा पाइन्छ :

यथैव रामचरितं संस्कृतं तेन निर्मितम् ।

तथैव प्राकृतेनापि निर्मितं हि सतां मुदे ॥

तथैव प्राकृतादीनां षड्भाषाणां महामुनिः ।

आदिकाव्यकदाचार्यो व्याकर्ता लोकविश्रुतः ॥

यी श्लोक मैले उहिले काशीको नागरी प्रचारिणी पत्रिकाबाट उद्धृत गरेको हुँ । बटुकनाथ शर्मा एम.ए. र बलदेव उपाध्यायको प्राकृत भाषा सम्बन्धी लेखमा यो कुरा उल्लिखित छ । यसैगरी शम्भु रहस्य भन्ने पुस्तकमा भगवान् वाल्मीकिद्वारा रचना गरिएको व्याकरणका आधारमा चल्ने प्राकृत भाषालाई कसले निन्दा गर्ला ! जसरी पाणिनि आदि ऋषिद्वारा व्याकृत हुनाले संस्कृत भाषा उत्तम मानिन्छ, त्यसैगरी वाल्मीकि (प्राचेतस) द्वारा व्याकृत हुनाले प्राकृत भाषा पनि त्यस्तै उत्तम छ भन्ने भावको निम्नलिखित पद्य उहाँ उद्धृत गरिन्छ :

दत्तात्रेयका छब्बीस गुरुभनेजस्तै यस कोशनिर्माणका क्रममा पनि यस आत्रेयका थुप्रै सहयोगी छन्। तीमध्ये खेसामै पनि केसा केलाइ दिएर सगायो पुऱ्याउने तथा हौस्याउने रौस्याउने प्रा.डा.विष्णुप्रसाद देवकोटा, डा.जगमान गुरुङ, स प्रा. सीताराम अधिकारी, उ.प्रा. यादव भट्टराई, उ.प्रा. हरिप्रसाद पाण्डेय, कृष्णप्रसाद पौडेलजीलाई हार्दिक धन्यवाद विन्ति विसाउँछु।

घरायसी बाधा-व्यवहारबाट पूर्ण मुक्त गराई दत्तचित्तभै काममा लाग्न मलाई अनवरत सहयोग पुऱ्याउने मेरी भार्या सौभाग्यवती आर्या आत्रेय, इज्जिनियर छोरा अलङ्कार आत्रेय र भतिजा सुरेश खनाललाई पनि आशीर्वाद।

विद्यार्थी पुस्तक भण्डारका प्रोप्राइटर श्री शान्त गौतमजीले त यसलाई प्रकाशननै गरिदिनु भयो। उहाँको गुनको नून त तिरिनसकनै छ। अबभने बाँकी-टाँकी कुरा पछिलाई थाती राख्दै श्रीमल्लिनाथ सूरिको अमरकोशको टीका अमरपदपारिजातबाट तलको सिलोक उधारो लिएर आफ्नो उठानको यहीं बैठान गर्दै बिट मार्छु -

वक्ता वाचस्पतिर्यत्र श्रोता शक्रस्तथापि तौ ।

शब्दपारायणस्यान्तं न गतौ तत्र के वयम् ॥

विष्णुराज आत्रेय

नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय

वाल्मीकि विद्यापीठ, काठमाडौं

१०४ अरनिकोमार्ग,
बत्तीसपुतली, काठमाडौं

सङ्केतसूची

संक्षेप

अ.	=	अव्यय
क्रि.	=	क्रियापद
क्रि.वि.	=	क्रिया विशेषण
ना.	=	नाम
ना.यो.	=	नामयोगी
प्र.	=	प्रत्यय
वि.	=	विशेषण
वि.बो.	=	विशेषण बोधक
सर्व.	=	सर्वनाम

वर्णक्रमा

अं	अ	आ	इ	ई
उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए
ऐ	ओ	औ		
क	क्ष	ख	ग	
घ	ङ	च	छ	
ज	झ	भ	ञ	
ट	ठ	ड	ढ	
ण	त	त्र	थ	
द	ध	न	प	
फ	ब	भ	म	
य	र	ल	व	
श	ष	स	ह	

अंकुरः

अक्षवाटः

ॐ

ना. ओम्, ओं, ओ३म् omni, holy
monosyllable, God; omniscience;
omnipotent, omnipotent; symbol
of the absolute

अ

अंकुरः ना. अँकुरो, अँकरो, अँकुरा,
आँकुरा, आँकुरो sprout; shoot

अंकुशः ना. अंकुसे, आँकुसे, आँकुसो
hook, a finger's breadth, three
fourth of an inch

अंगुलम्१ ना. अमल, अँवल, अम्ला
finger

अंगुलम्२ ना. औलो, औला, अँउला
अम्ला finger

अंगुली ना. औली, अमली, अँउली
finger

अंगुष्ठः ना. औँठो, औँठा, अमूँठो thumb,
the great toe (of the feet)

अंगुष्ठी ना. अउँठी, औँठी ring

अंगुष्ठीयम् ना. औँठी ring

अंशः ना. अंस, अइंस, अम्स item,
share, gradient, numerator,
piece, portion, degree, element,
fraction, section, division

अंशकीटः ना. औँस्याहा, औँसा, औँसो
maggot, larva

अंशबण्टः ना. अंसबण्डा अम्सबण्डा
अइंसबण्डा partition, dividing

अंशहरः ना. अंशियार, अंसियार,
अइंसियार, अंशधारी अम्सियार
shareholder

अंशहारः ना. अंसियार, अइंसियार,
अम्सियार shareholder

अकस्मात् क्रि.वि. एकासी, एक्कासी
unexpectedly, suddenly

अकार्यार्थम् ना. अकारथ, अकार्थ
vain, useless

अकालः ना. अनिकाल famine

अकूटः ना. अकूत more

अक्षः ना. आँखलो, आँखला, आँखा joint

अक्षतम् ना. आखत, अच्छ्यता,
अच्छेता, अच्छेता unbroken

grains of rice used in religious
ceremonies

अक्षरम् ना. अच्छर, अच्छेर,
अच्छर, आखर, letter

अक्षवाटः ना. अखाडा, अखडा a place
for exercise or wrestling, a
gymnasium, a list, a stadium,
arena

अक्षान्तः वि. अखानू, अखानो
troubled *आखुविद्या*,

अक्षि ना. आँखी, आँखो, आँखा eye *आँखा*

अक्षिजालकः ना. आँखीझ्याल latticed
window

अक्षिभूः ना. आँखिभौ, आँखिभौँ,
आँखिभुई eyebrow(s), the space
between the eyebrows *आँखा*

अक्षुप्तः ना. अछूत discriminated,
unclean, untouchables, *अछूत*

अक्षोटः ना. ओखर juglans regia,
walnut *ओखर*

अगणिति वि. अनगिन्ती, अनगन्ती
countless, innumerable *अगणित*

अगतिलः वि. अगतिलो, अगितलो,

अगतिक अकतिलो, अगतिला, अगितला,
अक्तिला bad, not good, spoiled

अगरुकः ना. अग्राख, अग्राँठ shorea.
robusta, sal tree *अगरु*

अगरुवर्त्ती ना. अगरबत्ती incense
stick *अगरबत्ती*

अग्निः ना. आगो fire *आग*

अग्निधानी ना. अगेनू, अघेनू, अगेनो,
अघेनो an oven, a fireplace, a
hearth *अग्निधान*

अग्निशमनी ना. सिस्नु सिस्नो nettle, a
stinging nettle, a stinging plant

अग्निष्ठिका ना. अगीठीँ, अगिँठो, ऐँठो
stove, furnace, forge *अगीठी*

अग्रः १ क्रि. वि. अँघि to lead, to go
before *अगला, आगे*

अग्रः २ वि. आगिल अग्लो, अगिल्लो
beyond, forward; previous,
foregoing, preceding *आगे (अ)*

अग्रगूः ना. अगुवा a guide, one going
before, a leader, a conductor

अग्रवर्त्तनम् क्रि. ओगटनु to reserve, to
detain, to restrain, to occupy.

अग्रवर्त्ती वि. अगौडी, अगौडे, अगौडा
earlier, first, foremost *अग्रवर्त्ती*

अग्रसरः वि. अगिसरा, अधिसरा a
forerunner, a leader

अग्रे क्रि. वि. अगाडि, आगे before, in
front of, forwards

अग्रेतरः वि. अधिल्लो next

अग्रिमः क्रि. वि. आघुँ, आघौँ, आगुँ,
आगौँ next year; coming year

अग्र्यः वि. अघौरी earlier, first,
foremost

अग्रेसरः वि. अगिसरा, अधिसरा
forerunner, a leader

अघोरः वि. अघोर, अग्घोर, अघ्घोर
terrible, great, formidable

अघोरी ना. अगघोरी, अघोरी अघोडी,

औगड, औघड unclean, filthy, a
glutton, a voracious eater, a
sect of yogis eating anything
indiscriminately

अङ्कुरणम् क्रि. अँकुराउनु, उमानु to
germinate, to sprout

अङ्गप्रोच्छकम् ना. गमछा, गम्छा,
गमछो, गम्छो a towel

अङ्गमालः ना. अँगालो, अङ्गालो an
embrace, embracing; hug

अङ्गम् १ ना. आँङ् body; organ

अङ्गम् २ ना. आङ् uterus, womb

अङ्गारः ना. अँगार coal

अङ्गारधानी ना. अँगारदानी pot to
put cinder or carbon

अङ्गारशकटिः ना. अँगीठी, ऐँठो
furnace

अचेष्टः वि. अचेत unconscious

अच्छः वि. अच्छा, आच्छा good, fine,
well

अच्छन्दः वि. अच्छन्दिलो, अच्छन्दिलो,

अच्छन्जिलो, असन्जिलो having
no rhyme or metre,
unrhythmical, unmetrical

अच्छलः वि. अस्सल, असल good

अजगरः १ ना. अजिङ्गर a dragon, a
python, a boca-constrictor

अजगरः २ वि. अजिङ्गरे huge, lazy

अजङ्गः ना. अजङ् huge, very great;
colossal

अजरामरः ना. अजम्बर, अजम्मर,
अजम्बरी, अजम्मरी immortality,
immortal

अजीर्णः ना. अजीर्न indigestion

अजीवः ना. अजिय an inanimate
body

अज्ञातः ना. उनाउ unknown

अज्ञानम् ना. अग्यान ignorance,
stupidity, insensibility

अज्ञानी ना. अजान, अनजान
ignoramus, foolish

अञ्चनम् ना. अचानो, अचानू a block
of wood used for cutting,
esp. meat, anvil

अञ्चलम् ना. आँचल hem or border of
a cloak, shawl or sheet,
wrapper

अञ्जनम् ना. आँजन (गाजल)
collyrium

अञ्जलिः ना. अँजुली, अँजुलो, अँजुल
folding of the two hand
together, double handful

अक्षान्तः वि. अखानू, अखानो
troubled ^{अखुविद्या}
अक्षि ना. आँखी, आँखो, आँखा eye ^{आँख}
अक्षिजालकः ना. आँखीझ्याल latticed
window
अक्षिभूः ना. आँखिभौ, आँखिभौ,
आँखिभुई eyebrow(s), the space
between the eyebrows ^{आँख}
अक्षुप्तः ना. अछूत discriminated,
unclean, untouchables, ^{अछूत}
अक्षोटः ना. ओखर juglans regia,
walnut ^{ओखर}
अगणिति वि. अनगिन्ती, अनगन्ती
countless, innumerable ^{अगणित}
अगतिलः वि. अगतिलो, अगितलो,
^{अगतिक} अकतिलो, अगतिला, अगितला,
अक्तिला bad, not good, spoiled
अगरुकः ना. अग्राख, अग्राँठ shorea
robusta, sal tree ^{अगर}
अगरुवर्त्ती ना. अगरवत्ती incense
stick ^{अगरवत्ती}
अग्निः ना. आगो fire ^{आग}
अग्निधानी ना. अगेनू, अघेनू, अगेनो,
अघेनो an oven, a fireplace, a
hearth ^{अग्निधान}
अग्निशमनी ना. सिस्नु सिस्नो nettle, a
stinging nettle, a stinging plant

अग्निष्ठिका ना. अगीठीँ, अगिँठो, ऐँठो
stove, furnace, forge ^{अगीठी}
अग्रः १ क्रि. वि. अँघि to lead, to go
before ^{अगला, आगे}
अग्रः २ वि. आगिल अग्लो, अगिल्लो
beyond, forward; previous,
foregoing, preceding ^{आगे (अ)}
अग्रगूः ना. अगुवा a guide, one going
before, a leader, a conductor
अग्रवर्त्तनम् क्रि. ओगटनु to reserve, to
detain, to restrain, to occupy.
अग्रवर्त्ती वि. अगौडी, अगौडे, अगौडा
earlier, first, foremost ^{अगवर्त्त}
अग्रसरः वि. अगिसरा, अधिसरा a
forerunner, a leader
अग्रे क्रि. वि. अगाडि, आगे before, in
front of, forwards
अग्रेतरः वि. अधिल्लो next
अग्रिमः क्रि. वि. आघुँ, आघौँ, आगुँ,
आगौँ next year; coming year
अग्र्यः वि. अधौरी earlier, first,
foremost
अग्रेसरः वि. अगिसरा, अधिसरा
forerunner, a leader
अघोरः वि. अधोर, अग्घोर, अध्वोर
terrible, great, formidable

अघोरी ना. अग्वोरी, अघोरी अघोडी,

औगड, औघड unclean, filthy, a
glutton, a voracious eater, a
sect of yogis eating anything
indiscriminately

अङ्कुरणम् क्रि. अँकुराउनु, उमानु to
germinate, to sprout

अङ्गप्रोच्छकम् ना. गमछा, गम्छा,
गमछो, गम्छो a towel

अङ्गमालः ना. अँगालो, अङ्गालो an.
embrace, embracing; hug

अङ्गम् १ ना. आँङ् body; organ

अङ्गम् २ ना. आङ् uterus, womb

अङ्गारः ना. अँगार coal

अङ्गारधानी ना. अँगारदानी pot to
put cinder or carbon

अङ्गारशक्तिः ना. अँगीठी, ऐँठो
furnace

अचेष्टः वि. अचेत unconscious

अच्छः वि. अच्छा, आच्छा good, fine,
well

अच्छन्दः वि. अच्छन्दिलो, अच्छन्दिलो,

अछन्जिलो, असन्जिलो having
no rhyme or metre,
unrhythmical, unmetrical

अच्छलः वि. अस्सल, असल good

अजगरः १ ना. अजिङ्गर a dragon, a
python, a boca-constrictor

अजगरः २ वि. अजिङ्गरे huge, lazy

अजङ्गः ना. अजङ् huge, very great;
colossal

अजरामरः ना. अजम्बर, अजम्मर,
अजम्बरी, अजम्मरी immortality,
immortal

अजीर्णः ना. अजीर्न indigestion

अजीवः ना. अजिय an inanimate
body

अज्ञातः ना. उनाउ unknown

अज्ञानम् ना. अग्यान ignorance,
stupidity, insensibility

अज्ञानी ना. अजान, अनजान
ignoramus, foolish

अञ्चनम् ना. अचानो, अचानू a block
of wood used for cutting,
esp. meat, anvil

अञ्चलम् ना. आँचल hem or border of
a cloak, shawl or sheet,
wrapper

अञ्जनम् ना. आँजन (गाजल)
collyrium

अञ्जलिः ना. अँजुली, अँजुलो, अँजुला
folding of the two hands
together, double handful

अटरुषः ना. असुरो adhatoda vasica

अट्टः ना. आँटी plucky, bold

अट्टम् ना. आटो, आटा, आँटा flour of
maize, wheat etc.

अट्टारी ना. अटारी (अटाली) upper
chamber

अट्टालः ना. अटालो a verandah,
balcony (open terrace, flat
roof)

अट्टालिका ना. अटाली, अटालो a
verandah, balcony (open
terrace, flat roof)

अड्डः १ ना. आड support

अड्डः २ ना. अड्डा court of justice

अड्डा ३ ना. अड्डा office

अड्डी ना. अड्डो obstinacy;
inflexibility

अणुकः ना. अन्नो, आन्नो, आनो, आनु
sove, sty

अण्ठः ना. आँठो pillar, boundry

अण्डम् १ ना. अण्डा, अण्डो, आँडा,
आँडो, आँडू an egg

अण्डम् २ वि. आँडे testicle; the
mundane

अण्डीरः ना. अँडेर kind of small tree;
its fruit

अतसी ना. आलस, तिसी anise oil

अति ना. अत्ति very, exceedingly

अतिबेलः क्रि. वि. अबेला late

अतिरसा ना. अर्सा, अर्सो a kind of
sweet bread

अतिविषा ना. उत्तीस alder tree

अतिवेलः क्रि. वि. अबेर late

अत्याधानः ना. अचानु, अचानो a
block of wood for chopping
meat, anvil

अत्याशः ना. अत्यास आतस अतास
horrible condition, frustration

अत्याहितम् ना. अत्याट अत्याड
frustration

अत्रुटः १ वि. अटूट continuity

अत्रुटः २ क्रि. वि. अटूट continuous

अदर्पः ना. अदप, अदब (सङ्कोच)
feeling uneasy; discipline,
admonition

अद्ग ना. हजम digestion

अद्य १ क्रि. वि. आज today

अद्य २ क्रि. वि. अद्ग more, over and
above, further, moreover

अद्य-कल्यम् क्रि. वि. आजकाल
nowadays

अद्यापि क्रि. वि. अझै still

अद्यैव क्रि. वि. आजै today

अधः प्रदेशः ना. फँद, फँदी root;
valley, foothill

अधस् क्रि.वि. उँधो below, down

अधस्तात् क्रि.वि. उँधोतिर below;
downward

अधिकतरः वि. अक्सर mostly

अधिकम् क्रि.वि. औधी lots of, heaps
of; excessive

अधिकारः ना. अखितयार, अखितयारी
copyright authority, power,
claim, commission, disposal,
function, possession

अधिकारवान् वि. अखितयारवाला
authorized person

अधिवेष्टनम् ना. ऐठन pluck, spasm

अधोमुण्डः वि. उधमुण्टे उँधोमुण्टे
downcast

अध्यधि क्रि.वि. अझै, अज्झै
furthermore, moreover, high

अध्यापकः ना. झा teacher, lecturer

अध्यायः ना. अद्दे, अद्धे, अध्या, अध्ये
chapter; lesson, reading

अनन्तरसः ना. अनन्नास pineapple

अनन्तरसा ना. अनर्सा, अनरसो a
bread, a kind of sweetmeat

अनन्नसम् ना. अनन्नास (भूँकटहर)
pineapple

अनपेक्षितः वि. अनौठो peculiar,
strange

अनर्घ्यः वि. अर्घेलो, अर्गेलो,
अर्घ्यालो, अर्ग्यालो useless,
additional; not friendly

अनर्घ्या वि. अर्घेली, अर्गेली naughty

अनाकर्णनम् ना. आनकान, आनाकान,
आनाकानी, आनाकाने, आनेकाने
hesitation

अनामितः ना. आनामानी unknown,
nameless

अनार्वस्त्रम् ना. अन्दरवेर, अन्दरवेल,
अण्डरवियर under wear

अनिद्रः वि. अनिदो insomnia

अनिद्रितः वि. अनिदो insomnia

अनिश्चितम् क्रि.वि. अनिधो uncertain

अनु क्रि.वि. अनि then

अनुकरः ना. नकल, नखरा, नक्कल,
नक्कल-झक्कल fault, copy,
imitation; prudery, coquetry

अनुग्रहः ना. निगाह, निगाहा grace

अनुचरकः ना. चाकर, नोकर a
servant

अनुभवः ना. अनुभउ, अनुभोग
experience

अनुयाचन-प्रतियाचने ना. ऐँचो पैँचो
lending

अनुरोधः ना. निहोरा request;
flattery, attendance

अनुलब्धः ना. लहना banking
business, loan, credit

अनुसारः ना. यो. अन्सार according to

अनुहारः ना. अनार, अन्वार face,
appearance

अनूपः वि. ओबानो, ओभानो dry

अन्तरम् १ क्रि. वि. आँतर, अन्तर-
कुन्तर corner; nook and corner

अन्तरम् २ ना. अन्दर in, in side

अन्तर्वस्त्रम् ना. अन्दरवेल,
अण्डरवेल under wear

अन्तिकम् क्रि. वि. नजिक near

अन्त्रम् १ ना. आँत intestine; entrails;
bowels; intention; heart; mind

अन्त्रम् २ ना. आँन्द्रा, आन्द्रो, आत्रो
guts; intestine

अन्धः १ ना. अन्धड a violent storm of
dust

अन्धः २ वि. अन्धो blind

अन्धः ३ ना. आँधी tempest; cyclone;
bluster; dust storm; gale;
hurricane; squall; storm wind;
storm;

अन्धकान्तारम् वि. अनकण्टार,
अनकन्तार remote

अन्धकारः ना. अँध्यारो, अँधैरो,
अँदेरो, अनेरो, अन्धेर, अनेर
black; gloom; darkness

अन्धखोलः ना. आँधीखोला a name of
a river

अन्धः/अन्धस् ना. अन्न grain; corn

अन्यः ना. अनि and; then; after that

अन्यकः ना. उनाउ unknown

अन्यत्-तत् ना. अण्ड-सण्ड useless,
illogical

अन्यत्र क्रि. वि. अन्त, अन्तै elsewhere;
somewhere

अन्यमनस्कः ना. अनमन
misunderstanding; discord;
enmity

अन्वक् (च्) ना. अनौ plough-handle

अपगतिः ना. अवगति, हविगति,
हैगति calamity; adversity; evil
plight

अपठः वि. अपढ, अनपढ illiterate;
uneducated

अपयशः ना. अबजस, अवजस, औजस
blame; disgrace

अपयशस्कः वि. अबजस्याहा,
औजस्याहा blameful; disgraceful

अपरः वि. अपुर, अरु other; another
 अपरकः १ वि. अर्को, अर्का, आर्का next
 अपरकः २ ना. अर्को next person or thing
 अपरकिरातः ना. पल्लोकिराँत next Kirat
 अपरझट् क्रि. वि. अपर्झट, अब्झट, औझट accidentally; abruptly; casually
 अपरवृत्तान्तम् ना. यो. उपरान्त furthermore; besides; afterwards
 अपशकुनम् ना. अवसकुन, अवसगुन, अपसकुन, अब्सकुन, अप्सगुन a bad sign; ill omen; a bad indication
 अपसव्यम् ना. बिपिउँ leftward
 अपस्करः ना. पस्कर, पोस्कर feeding; nutrition
 अपस्मारः ना. चरिफाई epilepsy
 अपहत्या ना. अपहत्ते, अवहत्ये, अवहत्ते dangerous condition; destruction; suicide
 अपाङ्गः वि. अपाङ्ग crippled; disabled
 अपामार्ग ना. अपाङ्ग holy plant
 अपुत्रकः वि. अपुतो childless

अपुत्रीयम् ना. अपुताली, अपुतेली, अपुतेलो, अपुत्यालो, औतालो, औताली property of childless people; hairless property
 अपूपाङ्गम् ना. अपुङ्गो oblation, offering to deity, cake
 अपूर्णम् वि. अपुरा, अपुरो incomplete
 अपोशानम् ना. अपसानी, अप्सानी, अम्सानी, औसानी an act of twirling water when eating
 अप्रत्ययः १ ना. अपत्यार, अपत्यारो disbelief; incredulity
 अप्रत्ययः २ ना. अनपत्यार, अनपत्यारिलो वि. अनपत्यारो वि. unbelievable, distrust; lack of confidence
 अबुद्धः वि. अबुझ ignorant, foolish
 अबुधः वि. बोधो dull
 अभिकञ्चुकम् ना. अचकन long coat
 अभिभाग्यवती वि. अहिबाती, ऐबाती, ऐभाँत lucky lady, fortunate woman whose husband is alive
 अभिभारः ना. अबिभारा, ऐभारा responsibility

अभिमज्जनम् क्रि. भिज्नु to be wet; to
get wet

अभिम्लापनम् क्रि. ओइलाउनु to
wither; to fade

अभिम्लायनम् क्रि. ओइलनु to wither;
to fade

अभिरामालयः ना. रिमाल a caste

अभ्यञ्जनम् क्रि. भिज्नु to be wet

अभ्यन्तरम् क्रि. वि. भित्र, भित्तर in

अभ्रकः ना. अब्रक अभ्रख mica; talc

अमरः वि. अम्मर deathless,
immortal

अमरभूमिः ना. मरभुङ् a village

अमरसूनुः ना. मरासिनी a clan

अमावसी ना. औसी moon day

अमूल्यम् वि. अमोल, अनमोल
priceless; precious

अम्ब ना. अम्मा, आमा, आमै, मा
mother; grandmother;
exclamation of surprise or
dismay

अम्बकम् ना. अम्बक, अम्मक guava

अम्बगोत्रम् ना. आमागोत maternal

अम्बगोत्रीयः वि. आमागोते maternal

अम्बे ना. आँबै, आँबोई, बोई बै
grandmother; mother

अम्लः ना. अमिलो sour

अम्लपित्तम् ना. अमलपित्त acid

अम्लिका ना. इमिली; अमिली
tamarind

अयनकम् ना. आइना, ऐना mirror

अयनम् ना. अइन, ऐन rule;
regulation; law; act

अयस्पत्रम् ना. इस्पात hard iron

अयि ना. अइ, एई hello; hi

अयुक्तः वि. अजुरो; अजुरी odd; single

अयोध्या ना. अजुद्धे a state of
traditional myth; Ayodhya

अरघट्टः ना. घट्ट a grinding mill

अरङ्गरः ना. अरिङ्गाल, अरिँगाल
hornet

अरणिका ना. आरन furnace

अरलुकम् ना. ऐरेलु, ऐरलु a bitter
cucumber plant; its fruit

अरालकः ना. कराल resin, sticky sap

अरिष्टः ना. रिठो, रिठो soap-nut;
soapwort

अर्कः १ ना. अरक, हरक, अरख aroma

अर्कः २ ना. हसक, हस्को bad smelling

अर्कः ३ ना. आँक calotropisacia

अर्गलः वि. गराले गराला, राला,
रालो, आग्लो bar, bolt

अर्गला ना. आग्ली, गराली bolt;
latch; bar (gate)

अर्घः ना. अर्घो erg, ceremonial
libation; offering of water; a
vessel used in Hindu worship

अर्घालयी वि. अर्घेली, अर्घाली
belonging to argha sub clan

अर्घ्यपात्रम् ना. अर्घौतो, अर्घौती pot
of erg; a copper or silver vessel
used in offering water to a
deity

अर्घ्यम् ना. अर्घ erg; ceremonial
libation; offering of water; a
vessel used in Hindu worship

अर्चिः ना. आँच warmth; blaze

अर्जनम् ना. आर्जन acquisitions;
earning

अर्जितम् ना. अर्जी, अर्जे, अर्जयी
village of Gulmi district, origin
place of Arjyal

अर्ज्यालयः ना. अर्ज्याल, अर्याल,
अर्जेल Arjyal sub clan

अर्तगलः ना. ऐसेलु, ऐँसलु, ऐसलु
raspberry

अर्तनम् क्रि. आतिनु to be excited; to
be nervous

अर्दनकः ना. अदना stingy, miserly

अर्ध वि. अर्धो, अधुरो remaining, not
completed

अर्धः १ वि. अद्धा, आधा, आधी half

अर्धः २ वि. अर्धो demi; quasi; semi;

अर्धः ३ वि. अधेला, अधेलो a copper
coin worth half a piece

अर्धः ४ ना. अर्धो widower

अर्धकः वि. अधिक्रो, अधेक्रो, अधिग्रो,
अधेग्रो abortion; an embryo;
prematurely born child

अर्धकः वि. अल्लारे guttersnipe

अर्धकच्चरः वि. अधकल्चो, दकल्चा
दगल्चो half-done; unripe;
incomplete

अर्धकच्चरम् वि. अधकच्चो half-done,
half prepared

अर्धजीर्णः वि. अजुरानो, अजुराना
incompatible, used second
hand

अर्धपुराणम् वि. अर्धानो, अधुरानो
partially worn; second-hand

अर्धप्लुष्टः वि. अधपिल्टो unripe;
incomplete

अर्धभङ्गः वि. अडभङ्गो,
अडभाङ्गो, अडबङ्गो,
अडबाङ्गो semi-curved
awkward, crooked, odd

अर्धमानकम् ना. आधामाने who have
five handful rice

अर्धमृतः वि. अधमरो half-dead;
neither alive nor dead

अर्धवयस्कः वि. अधवैसे middle-aged

अर्धविस्मरः वि. अधवेस्रो half-
ripped; immature

अर्धहारकः वि. अँधियार half-
authorized

अर्धाङ्गम् वि. अर्धुङ्गे, अर्धङ्गे,
अर्धुङ्गे handicapped; crippled

अर्धाङ्गी वि. अर्धङ्गी paralysed;
half mind

अर्धाङ्गिनी ना. अर्धाङ्गी wife

अर्धिका ना. अँधिया, अँधिया, अँध्या,
अँध्ये half division

अर्पणम्१ ना. अरिपन, ऐपन
offertory

अर्पणम्२ ना. अर्पन offertory;
offering

अर्बुदम् ना. अर्ब, अरब billion

अर्भकः१ वि. चर्बके restless; unquiet

अर्भकः२ वि. बबुरा, बबुरा an
expression of sympathy poor;
pathetic

अर्शः ना. हर्सा hemorrhoids; piles

अर्शोन्नः ना. ओल an edible, tuberous,
underground stem

अलकः ना. अलख curl

अलक्षणः वि. अलच्छिना,
अलच्छिनाहा (person) with
bad-luck, unfortunate

अलक्षणम् वि. अलच्छिन bad-luck;
bad sign; evil omen; portent

अलक्षणा वि. अलच्छिनाही ominous;
inauspicious

अलक्ष्यम् ना. अलक, अलख; अलेक
begging in the name of God

अलग्नम् वि. अलग्ग, अलग, अलग-
थलग separately

अलवणः वि. अलिनो; अलिना,
अलिनू lack of salt; without salt

अलसः१ वि. अल्छो, अल्छे lazy; idle

अलसः२ वि. अल्सी, आलसी, अल्से
lazy

अलसी वि. अल्छी lazy; slothful

अलातकः ना. अगुल्टो, अघुल्टो,
अउल्टो torch; taper

अलावुकः ना. लौका, लउका, लौकी,
लौको bottle gourd; calabash

अलिजिह्वा ना. जिब्री, लिब्रो uvula;
soft palate; clitoris

अल्पस्तरः वि. लपस्त्रो, लबस्त्रो,
लबरो babbler; loafer;
shameless; unabashed

अल्लः ना. अल्लाह, अल्ला god of
Muslim religion

अवकरस्थानम् ना. रछान rubbish
dump; junkyard

अवकहडा ना. ककहरा, कखरा,
ककरा phonemic inventory

अवगतिः ना. अविगति, हविगति,
हैगति, अविगत, हैगत evil
condition, calamity, ill fortune,
poverty

अवगुण्ठनम् ना. घुम्टो, घुम्टी head-
cloth; veil; purdah

अवघट्टनम् ना. ओघट्नु, ओगट्नु to
occupy

अवच्छन्नकः ना. ओच्छ्रयान, ओछेन,
विच्छ्रयाउना, बिछ्रौना bed

अवच्छादनकः ना. ओच्छ्रयान, ओछेन
bed

अवच्छादनम् ना. ओच्छ्रयाउनु to put
down a mat, carpet, bedding,
cushions etc.

अवजालनम् क्रि. ओझेल पार्नु to
make a shadow or image

अवजालम् ना. ओझेल shadow

अवतलम् वि. उल्टो, उल्टा opposite

अवतारः १ ना. उतार descending

अवतारः २ ना. औतार an incarnation
of a deity

अवतारी वि. औतारी incarnate

अवतुङ्गः ना. उटुङ्गो farce

अवदलनम् ना. ओडाल्नु to rub; to
stir

अवदारणम् ना. ओदार्नु, उदार्नु,
ओधार्नु, उधार्नु to scratch; to
take out; to demolish

अवनाटः वि. नेप्टो, नेप्टा snub; flat-
nosed

अवमूर्धः क्रि. यो. उँधो below; down

अवरः १ क्रि. यो. वर, ओर nearer

अवरः २ वि. ओल्लो, ओल्ला वल्लो,
वल्ला yonder; nearer

अवरकिरातः ना. वल्लोकिरात upper
Kirat

अवरत्र क्रि. वि. ओरत्र; ओलत्र in this
world

अवरपरम् १ क्रि. वि. वरपर around,
surroundings

अवरपरम् २ ना. वल्लोपल्लो,
ओल्लोपल्लो, ओल्लापल्ला,
आलोपालो by turns, in turns

अवरोधः १ ना. रोक्का stopping;
obstruction

अवरोधः २ ना. अल्झो hitch;
entanglement

अवरोधः ३ ना. रोक hitch; obstacle

अवरोहः ना. ओह्वालो, ओरालो slope;
down slop

अवलोकः ना. ओलक a present made
by a tenant to a landlord

अवलोकनम् क्रि. ओल्किनु, ओल्काउनु
to proceed in the marriage
procession attended with the
beat of drum

अवश्या ना. ओस dew; moisture;
damp

अवश्यानम् क्रि. ओसाउनु to dampen

अवश्लथनम् क्रि. ओल्सिनु, ओल्छिनु to
be half-cooked

अवसरः ना. औसर opportunity;
chance

अवसारः १ ना. ओसारा, ओसारी
porch; a veranda

अवसारः २ ना. वसार, ओसार,
वसारो, ओसारो (वसार-पसार)
trafficking; transportation;
carrying things away from one
place to another

अवसारणम् क्रि. ओसानु to move
from one place to another; to
shift

अवसार-प्रसारौ ना. ओसार-पसार
trafficking; transportation

अवस्तरणम् क्रि. ओथर्नु to brood
(hen)

अवस्तारः ना. ओथारो, ओथारा,
ओथ्रो brooding; incubation

अवस्थानम् ना. वतन birthplace;
address

अवस्थानम् १ क्रि. ओथिनु to let cool
after cooking rice

अवस्थानम् २ ना. बथान group;
flock; herd

अवस्थापनम् क्रि. ओथाउनु to let cool
after cooking rice

अवहरणम् ना. ओइरो mouthful;
long flow of water or grain

अवहारः ना. ओइरालो (ओइरो) long
flow of water or grain; morsel

अवाक् ना. अबाक् dumb; mute; silent

अविश्वासः ना. अनविश्वास
incredibility; disbelief

अवेलः क्रि. वि. अबेर, अभेर, अब्बेर,

विआँलो, वियाँलो, व्याँलो late;
lately; delay

अशीतिः वि. अस्सी, असी, ८०
eighty, 80

अशुभः वि. असुभो, असुबो ominous;
baleful

अश्मानः ना. असिना hailstone
 अश्वस्थलम् ना. अस्तवल stable
 अश्विनी ना. असुनी the first asterism
 अश्रु ना. आँसु tear; lachrymal
 अष्ट वि. आठ, ८ eight; 8
 अष्टकः ना. अठ्ठा octad; octoch
 अष्टचत्वारिंशत् वि. अठचालीस, ४८
 अडचालीस forty-eight; 48
 अष्टत्रिंशत् वि. अठतीस, अडतीस,
 ३८ thirty-eight; 38
 अष्टनवति वि. अन्ठान्नब्बे, ८९
 eighty-nine, 89
 अष्टाशीति वि. अठासी, ९९ eighty-
 nine, 99
 अष्टविंशतिः वि. अठाइस, २८,
 अठाइस twenty-eight; 28
 अष्टषष्टिः वि. अठसठ्ठी, ६८ sixty-
 eight; 68
 अष्टसप्ततिः वि. अठहत्तर, ७८
 seventy-eight; 78
 अष्टावक्रः वि. अड्बाडे अष्टावक्र an
 obstacle; a stoppage; awkward
 अष्टीलः१ वि. अठीलो, अडिलो
 supported; giving energy for
 long
 अष्टीलः२ ना. टीलो an iron coin, pot
 provided to dead-body

अष्टीलः३ ना. डिल edge
 अष्टीलः४ ना. आँठी kernel; seeds of a
 fruit
 असदृशम् वि. असदो bad time
 असरलः१ वि. असरल्ल shatteringly,
 disorderly
 असरलः२ वि. असजिलो uneasy;
 difficult
 असाध्यम् वि. असाद्धे, असाध्यै
 असाध्ये, असाद्धै very much;
 many; more; excessive
 असिः ना. आँसी sickle; a local knife
 made of iron
 असिका ना. हँसिया, हँसिआ raping
 hook
 असुविधा ना. असुबिस्ता
 inconvenience; uneasy
 अस्तिकरः ना. रहिकर, रैकर a
 leasehold land; land possessed
 by a person on payment of tax
 अस्त्रकोटम् ना. आस्कोट, वास्कोट
 half-suit; waist coat
 अस्त्रम् ना. अस्तर weapons; lining;
 coating
 अस्थि१ ना. अस्तु a dead man's skull
 bone
 अस्थि२ ना. हड्डी, हाड bone

अस्थिखण्डः ना. हाडखोड, हाडखोर

bones and hooves

अस्थिमयः वि. हाडे (हाडे ओखर)

bony; hard

अस्पृष्ट क्रिवि. अखट्ट, अछट्ट, अछुट्ट,

छुट्टा, छुट्टै separate

अस्मद् द्वारम् सर्व. हामीबाट from us

अहम्मत्तः वि. मैमत्ता, मैमत्तो proud;

arrogant; boastful

अहह वि. बो. अहा, आहा, आहै oh!

अहिफेनः ना. अफीम अफिन afim;

opium

अहेरुका ना. कुरिलो Asparagus

racemosus

अहो१ ना. ओहो oh

अहो२ वि. बो. हऊ, अउ oh

अहो! आवा. ओहो!, एहो!, एहे!, आहै!

oh; ha; holloa!; exclamation

अह्नि ना. अर्नी, अन्नी lunch; tiffin

आ

आंगुष्ठिकी ना. औंठी, अउँठी, अम्ठी

ring

आः ना. आ... a...; ah...

आकरिकः ना. आग्री a sculptor; miner

आकाशः ना. अक्कास, आकास, अकास

sky; heavens

आकाशीयः वि. आकासे, अकासे,

अक्कासे appearing in the sky

आकुलव्याकुलम् वि. आकुलव्याकुल

आकुल बाकुल confounded;

perplexed; confused

आकृतिः ना. कद mien; shape

आक्षुप्तम् क्रिवि. आच्छु, आच्छो linter

word used as a reaction while touching or feeling cold or hot

आक्षेपः ना. आच्छेप charge; censure;

accusation

आखनिकः ना. अखनी (दाइँको पराल

तान्ने काम गरिने अङ्कुसे लठी)

a hook to pull straw

आखातः१ ना. खाडल, खाल्टो a pit; a

ditch

आखातः२ ना. आहाल a ditch;

wallow

आगच्छ क्रि. आऊ come

आगच्छत क्रि. आओ come

आगन्तुकः वि. आउरे, आउरे-बाउरे

visitor; outsider; invitee

अगारः ना. घर house; home

अगारभाटकम् ना. घरभाडा house

rent

अगारिका ना. घारी dense thicket;
bush

आग्रहायणनम् ना. अग्रहन the month
of Mangsir

आघ्राणम् ना. अघाउनु to be
satisfied; to glut to be surfeited

आचमनीयम् ना. आचमानी;
आचमनी a small spoon used in
the process of rinsing the
mouth

आचार्यः ना. आचार्य, अचार्य,
आचार्ये, अचार्ये an expert; a
clan

आचार्याणी ना. अचार्येनी a female in
Acharya clan

आच्छादनम् ना. छाजन, छादन a
covering roof

आडम्बरः ना. आडम्बर pageant;
pomposity; pretention

आढकः १ ना. ढक weight

आढकः २ ना. अरहर, रहर horse
bean; a kind of pulse; citisus
cagan

आढकी १ ना. ढकी flower basket

आढकी २ वि. अरहरी, रहरी citisus
cagan; horse bean

आण्डिकः वि. आँडे, अण्डु, आँडु
unsociable, having testicle

आतपलः ना. अउल, औलो malaria,
low-lying hot land

आतप्तम् क्रिवि. आत्था, आत्थु, आत्थो
word used as a reaction while
feeling hot or touching fire

आतुरः ना. आतुस, आथुर agitated;
restless; perplexed; impatient

आतुरी ना. आत्तुरी perplexity;
agitation; hot haste

आत्मन् १ ना. आदम, आदमी man;
human

आत्मन् २ वि. आफ्नू, आफ्नो own

आत्मस्थः १ वि. आपस्थ, आपस्त
intimate; relative

आत्मस्थः २ ना. आपस, आफुस each
other; one another; kindred

आत्मा ना. आत्म, आतम mind; soul;
atman

आत्मानः ना. आफन्त, आफन्ती
relative and others

आत्मा-परमात्मा ना. आतम-परातम
one's own

आत्रासः ना. आतस, आतुस, अतास,
अत्यास, अत्तास scare; fright;
fear; agitation

आदर्शिका ना. आरसी, आर्सी mirror,
a mirror-setting

आदित्यः ना. आइत (वार) Sunday
 आदित्यवासरः ना. आइतवार Sunday
 आदित्यिकः वि. आइते born of Sunday
 आद्यान्नम् ना. अनाज cereal
 आधानिका ना. ढडिया a framework, a basket for catching fish
 आधारः ना. आड basis; foundation
 आनुनासिक्यम् वि. नाके nasal
 आन्त्रम् ना. आन्द्रा, आन्द्रो intestine
 आन्त्रिकः वि. आन्द्रे intestinal
 आपत्तिः ना. आपत्, आफत् calamity, hot haste
 आबुकः ना. बाबु father
 आबुकगोत्रम् ना. बाबुगोत paternal
 आबुकी ना. आँबोई, बोई, बै grand-mother; mother
 आभाणकम् ना. आहान proverb; a saying
 आभीरः ना. अहीर, अहेर a cowherd; a milkman
 आमः ना. आउँ dysentery; indigestion
 आमलकी ना. अमला Emblica myrobalan; emblica
 आमावाशिकः वि. अम्स्याहा, औँस्याहा, औँसाहा, औँसिया man born on the no moon day; maggot

आमावाशिकी वि. अम्स्याही, औँस्याही, औँसाही a female born on the new moon day
 आमुखीन-सम्मुखीनम् क्रि.वि. आमुन्ने-सामुन्ने face to face
 आम् आवा. अँ yes, a word used to express approval, memory, surprise, contempt, pleasure, pain etc.
 आम्रचूर्णम् ना. अम्चूर, अम्चुर, अम्चुरो mango powder
 आम्रवर्तः ना. अमावट, अमोट dried paring of the mango
 आम्रातकः ना. आमारो (अमारो) a kind of herbal fruit
 आरः ना. आरो, आरा knife; saw
 आरण्यः ना. अर्ना wild-buffalo
 आरा ना. आरो shoemaker's awl
 आराकर्षी ना. आराकसी one who saws
 आरार्तिक्यम् ना. आरती the ceremony of moving a lighted lamp or camphor circularly round an idol; hymn of praise
 आरास्थानम् ना. आरन, आर्नो, आर्ना forge; furnace; smithy
 आरुक्म् ना. आरु peach

आर्द्रः वि. आलो fresh, un dried
 आर्द्रकम् ना. अदुवा ginger; Ginger officinalis
 आर्यवसतिः ना. अर्जी, अर्जे village of Brahmin king in Gulmi district
 आलः ना. आली ridge of terrace (i.e. of a rice field); mound between two fields
 आलस्यम् ना. आलस, आलस-तालस idleness; completely exhausted
 आलापः ना. अलाप cadence, conversation
 आलिः ना. आली ridge of terrace (i.e. of a ricefield); mound between two fields
 आलिम्पनम् ना. ऐपन a mixture of pounded rice and turmeric used by Hindu women in religious ceremonies
 आवतुङ्गिकः वि. उटुङ्ग्याहा, उटुङ्ग्या, उटुङ्गे ridiculous; funny
 आवर्तः ना. ओइरो a constant head - long flow
 आवर्तनम्१ क्रि. ओइरिनु to put things in a pot to cook ; to be ripped up
 आवर्तनम्२ क्रि. उधनु, उध्निनु to repeat

आवेष्टनम् ना. ऐंठन oppression; nightmare
 आशयः ना. आसय intention; purpose; implication
 आशा ना. आस hope
 आशितः वि. आसे (आसेपासे) expecting, dependent
 आशितकः ना. आशिक lover, a suitor
 आशिष् ना. आसिक a blessing; benediction
 आश्चर्यकम् क्रि. वि. छक्क, छक्कै wonderstruck; amazed; surprised
 आश्चर्यम्१ ना. छक, छक्क surprise, astonishment
 आश्चर्यम्२ ना. चख, चख्ख surprise; amaze
 आश्चर्यम्३ क्रि. वि. आच्चे, आचे, अच्चे, आच्चे, अचो, आच्या opps; a word to denote surprise
 आश्चर्यम्४ ना. आस्सर्जे, आसर्जे surprise; astonishment; wonder
 आश्चर्यम्५ ना. आश्चर्ये, आसर्ज्ये surprise; astonishment; wonder
 आश्चर्यान्वितः वि. अनौठो strange; surprised
 आश्वयुजः ना. असोज, असौज, असउज sixth month of a year in BS

आश्विनः ना. आस्विन, आसिन
Ashwina month

आश्रयः ना. आसरा, आस्रा, सहारा
shelter; cradle; crutch; prop;
recourse

आषाढः ना. असार Aashadh month

आसन्दी ना. आसनी a small carpet to
sit on

आस्फलनम् ना. आफल plenty;
refuse; that which is thrown
away

आस्फारः ना. आफरे a kind of anvil
used in ancient times

आस्फालनम् क्रि. आफलु to throw
away; to toss; to eject

आस्फालितः वि. आल्टुफाल्टु spare

आहतम् ना. आहट slight sound of
foot step; noise

आहारः ना. आहारा, आहरा, आह्रा,
आरा, आरो diet; food; nutrition

आहावः ना. आहाल, अहाल ditch;
puddle

इ

इक्षुः ना. उखु sugar-cane

इक्षुद ना. खुदो molasses

इक्षूदन् ना. खुदो molasses

इङ्गुदी ना. चिउली, च्यूली, चिउरी
butter tree

इतः क्रि. वि. यता here

इत्थम् क्रि. वि. यसो thus

इन्द्रवारुणी ना. ऐरेलु bitter-
strawberry

इमानि सर्व. इनी, यिनी these

इयत्ता ना. अत्तो limit; obstacle;
puzzle (अत्तो-पत्तो)

इयत्तिः क्रि. वि. यत्ति, एत्ति this much

इयत्तिका क्रि. वि. यत्तिका, एत्तिका
this much, so much, so many

इर्वारुः ना. ऐरेलु, ऐरलु bitter gourd

इष्टका ना. ईट, ईटा, ईट्टा, ईट, ईटो,
इट्टा brick

ई

ईर्ष्यालुः वि. इखालु, इखालो, इखाले
jealous

ईषीकः ना. सिन्का, सिन्को twig, stick

ईषीका ना. सिन्की fermented
vegetable; stinky

ईर्ष्या ना. ईख grudge

उ

उक्तम् वि. बकितम् (बकितम्-
लिखितम्) as mentioned,
following; spoken, aforesaid,
told

उच्चण्डः ना. उज्जण्ड, उजण्ड, उजण्डो
जण्डो rebellious; rude;
uncivilized

उच्चाटः १ ना. उचाट, उच्छाट tedium;
boredom

उच्चाटः २ ना. उजाड/उजार ruined;
desolate; deserted

उच्चासनम् क्रि. उचाल्नु to pick up; to
take up

उच्चैः वि. ऊँचो, ऊँचा, उचो, उच्चा high

उच्छन्नप्रोच्छन्नम् ना. उछनपाछन
surpassing; overtaking

उच्छलकः ना. छचल्को, छल्को
overflow

उच्छालः ना. उछाल caper; jump

उच्छित्तिः ना. उच्छित्तो, उछित्तो,
उछित्तो death; total ruin;
expiration

उच्छिन्नप्रोच्छिन्नम् ना. उछिनपाछिन
surpassing; overtaking

उच्छिलीन्द्रम् ना. च्याउ mushroom;
fungus; toadstool; morel

उच्छिष्टः १ ना. उछिटा, छिटा
speckle, droplets

उच्छिष्टः २ ना. सिठ्ठा, सिठ्ठी, सिठ्वा,
सिठ्वा, सिठो burnt up tobacco;
dregs; stub; butt; stump

उच्छिन्नः ना. उचेरो hangnail; scarf-
skin

उज्ज्वलः १ वि. उज्जर bright; light

उज्ज्वलः २ ना. उज्यालो, उजालो,
उजेलो bright

उज्ज्वलनम् क्रि. उजेल्नु to sparkle

उज्ज्वला ना. उजेली; उज्याली bright,
sparkling

उज्ज्ञाटनम् क्रि. उजार्नु, उजाड्नु to
ruin; to destroy; to clear

उज्झितकम् वि. उझाएको,

उज्झाएको, ओझाएको dimmed,
decreased flame (of a burning
faggot or stick), uplifted

उडुयनम् १ क्रि. उड्नु to fly

उडुयनम् २ ना. उडान flight

उत्कण्ठितः वि. औताहा incarnate;
restless

उत्करः १ ना. उचेरा, उचेरो hangnail,
scarf-skin

उत्करः २ ना. उकेरा, उकेरो mulch;
heaping of earth

उत्करणम् क्रि. उकेर्नु to heap earth
about the root of a plant

उत्कर्षः ना. उकास climax; ecstasy

उत्कलनम् क्रि. उकेल्नु out root; root
out

उत्क्रमणम् क्रि. उम्कनु to escape
 उत्तमः १ वि. उत्तिम noble
 उत्तमः २ वि. उम्दा, उम्दो noble
 उत्तरम् ना. उत्तर reply utterance
 उत्तलः वि. उल्टा, उल्टो inverse;
 reverse
 उत्तानः ना. उत्तानो, उतानो, उत्तानू,
 उतानू supine; lying on the back
 उत्तानटङ्गः ना. उत्ताना टाँग supine
 उत्तापलः ना. उत्ताउलो rash; hasty;
 coquettish; naughty
 उत्तारः ना. उतार inflection; yodel
 उत्तुङ्गकः १ ना. उटुङ्गो farcical;
 ridiculous; mimicking
 उत्तुङ्गकः २ वि. उटुङ्ग्याहा farcical;
 ridiculous, mimicking
 उत्तुङ्गिका ना. उटुङ्ग्याही farcical,
 ridiculous; mimicking
 उत्थानम् ना. उठान beginning;
 commencement; outset
 उत्थापनम् ना. उठौनी the work of
 lifting; wages for lifting and
 carrying; earnest money paid
 for a crop
 उत्पतङ्गः ना. उटपट्याङ् amusing,
 diverting; ridiculous
 उत्पत्तिः ना. उपती emaciate;
 production; genesis

उत्पादनी ना. उपजनी, उप्जनी,
 उब्जनी production
 उत्पाद्यम् ना. उपज, उब्जा produce,
 growth; crop
 उत्स्थलम् ना. उत्थल, उथल, उथल-
 पुथल topsy-turvy; upheaval;
 agitation; upside down
 उत्स्फारः ना. उफार a toss
 उदङ्गम् ना. उदाङ्गो clear; open;
 exposed
 उदयास्तम् ना. उदयेको अस्तये
 rising-setting
 उदुम्बरः ना. डुम्री fig tree
 उद्गिलनम् क्रि. उगेल्नु to vomit
 उद्घनः १ ना. अचानो a block of wood
 for chopping meat; chopping
 black
 उद्घनः २ ना. उधेन sharpened stone
 उद्घाटः ना. उघार open; exposed
 उद्दंसः ना. उडुस bed bug; bug
 उद्धमः ना. उद्धुम, उधूम excessive;
 uproar, anarchy or hubbly
 उद्धानः ना. ओध्यान, ओधेन, ओधेनू,
 ओधेनो a three-legged stand for
 putting a cooking vessel over a
 fire; a tripod oven
 उद्धारः ना. उधारो credit

उद्धारणम् क्रि. उधानु to rip up (a thread or a seam); to unfold; to untwine

उद्धृतिः ना. उठती a collection; acquirement; gain; and revenue

उद्धारः१ ना. उभार swelling situation; spout

उद्धारः२ ना. उबार saving; surplus

उद्यमः ना. उद्दिम enterprise; business; pursuit; employment

उद्योतः ना. उज्यालो, उजेलो to light

उद्योतिनी ना. उज्याली, उजेली to light

उद्वर्तनम् ना. उबटन, उष्टन rubbing oil

उद्वासः ना. उद्वासु sad; apathetic; sorrowful

उद्वेजकः वि. बिच्काहा, विच्क्याहा frightening, intimidating

उदृणः ना. उरिन condition of out of debt

उद्रेकः ना. उदेख उदेक wonder, astonished

उन्द्रम् ना. उरुङ्, उरुङ्गो pile; mass; heap

उन्मथनम्१ क्रि. उमठ्नु, उमेठ्नु to wind up; to twist

उन्मथनम्२ ना. उमठन twist

उन्मादः ना. मात intoxication; madness; hysteria

उपकण्ठम् ना. काँठ village; suburb; outskirt

उपजनी ना. उब्जनी production; crop

उपती न पापती ना. उपती न पापती neither production nor profit

उपद्रवः१ ना. उपद्रो, उपद्र, उपध्रो,

उपध्र mischief, riot, disturbance

उपद्रवः२ क्रि. वि. उपद्र, उपध्र, उपद्रो,

उपध्रो, उपद्रै, उपध्रै much; very much

उपद्रवः३ ना. उपद्रो, उपध्रो

disturbance, naughtiness; outrage

उपद्रवकः वि. उपद्राहा, उपद्रेहा

उपद्रा, उपध्याहा, उपध्या active, nimble; riotous; rowdy

उपरि१ वि. उपल्ली, उपल्लो upper

उपरि२ वि. उप्रि, उपर, ऊपर (उप्रिकोट) above

उपरिचटुलः वि. उपरचट्ट, उपरछट्ट

portentous; mischievous, naughty

उपरिज्ञट् ना. उपरज्ञट् abruptness;
suddenness; immediately

उपरिष्ठात् क्रि. वि. उप्रितिर, उपल्लिर
above

उपर्युक्तम् वि. उपरोक्त of above;
told; above mentioned

उपवासः ना. उपास, उपासो fast

उपविषा ना. उत्तीस alnus nepalensis

उपवेष्टनम् ना. ओढने, ओढनो, ओढा,
ओढो umbrella

उपस्करणम् ना. परिकार items;
varieties of food

उपह्वरः ना. ओडार cave

उपाख्यानम् ना. उखान proverb;
riddle

उपाध्यायः१ ना. उपाध्या, पाध्या,
पाध्ये, Upadhdhya sub-caste

उपाध्यायः२ ना. ओझा, झा Jha sub
cast

उपाध्यायः३ ना. बाजे (पण्डित बाजे)
teacher

उपाध्यायी ना. बज्यै, बज्यु
(पण्डितनी बज्यै) teacher
(female)

उपायः ना. उपाइ recourse

उपोदका१ ना. पवै a kind of green
vegetable

उपोदकार ना. पोई a kind of herbal
tendrill

उमा ना. युमा (पार्वती) a Goddess
(Parbati)

उम्भः ना. यो. उँभो above

उरुगृहम् ना. उरिम, उरुङ् corn-
house; heap; mass

उलूकः ना. उल्लू owl

उलूखलः ना. ओखल, ओखली-ओख्ली
a mortar for pounding in

उलूखलदुघणः ना. ओखलदुङ्गा a
district of Nepal

उलूखली ना. ओखली a small mortar

उल्मुकः ना. अगुल्टो a burning stick
of wood; a burning faggot;
fire-brand

उल्लालनम् क्रि. उराल्नु to cause to
surge up

उल्लासः ना. हुलास exult; genial;
huzza

उल्लोटनम् क्रि. ओल्टिनु, ओल्टनु to
turn one side

ऊ

उष्ट्र ना. ऊँट camel

ऊकालः ना. उकालो, उक्कालो uphill;
upward slope

ऊतम् वि. उनेको threaded

ऊनचत्वारिंशत् वि. उनञ्चालिस, ३९
thirty-nine; 39
ऊनत्रिंशत् वि. उनन्तीस, २९,
उनान्तीसा twenty-nine; 29
ऊनपञ्चाशत् वि. उनपचास, ४९,
उनञ्चास forty-nine; 49
ऊनविंशतिः वि. उन्नाइस, १९,
उन्नीस nineteen; 19
ऊननवति ना. उन्नान्नब्बे, ८९,
eighty-nine, 89
ऊनशतम् ना. उन्नान्सय, ९९,
ninety-nine, 99
ऊनाशीति ना. उनासी, ७९,
seventy-nine, 79
ऊनषष्टिः वि. उनसठ्ठी, ५९ fifty-
nine; 59
ऊनसप्ततिः वि. उन्नान्सत्तरी, ६९
sixty-nine; 69
ऊर्जस्वलः वि. ओजिलो vigorous,
powerful; brilliant
ऊर्णनिभम् ना. उनीयुँ, उनीउँ, उनीयुँ
fern
ऊर्णा ना. ऊन wool
ऊर्णवस्त्रम् ना. बनात a woolen cloth
ऊर्ध्वबन्धः ना. उझिण्डो, उभिण्डो
hanger

ऊर्ध्वम् ना. यो. उँभो above
ऊषरमौलिः ना. उखरमाउलो
scorching heat; sexual desire;
unbearable sensation
ऊष्म१ ना. उक्खुम, उखुम terrible
heat; feeling of suffocation
ऊष्म२ ना. उमस, उम्सो warmth

ऋ

ऋचागमीयः ना. रेग्मी sub clan
ऋणम् ना. रिन debt
ऋणी वि. रिनी debt; borrower
ऋतुः ना. रितु season
ऋष्यशृङ्गीय ना. रेसुङ्गा sacred
grove of Rishya shring

ए

ए नि. एः oh!
एककं वा द्विकं वा ना. एक्का-दुक्का
one-two; trivial things or
persons
एककः ना. एक्का the ace in card and
dice
एकचत्वारिंशत् ना. एकचालीस forty
one; 41
एकच्छत्रम् वि. एकछत्र, एकछत्त,
एकछात absolute; equal; isole

एकतरः वि. एउटा, एउटो, यौटा,
यौटो one

एकत्रिंशत् वि. एकतीस thirty one; 31

एकनिष्ठः वि. एकनास similar, alike,
constant

एकभुक्तः वि. एकभुक्त, एकभक्त,
एकभक्ते eating only once a day

एकलः १ क्रिवि. अकेला alone; singly

एकलः २ वि. एकला, एकलो, एकलो,

एकलै, एकलै, अकेला alone;
single; lone; sole;

एकलकर्णः वि. लङ्काने, लङ्कानु,
लङ्कानो, लकानी, लकानो the
ninth vowel mark of
Devanagari alphabet

एकलक्षणम् ना. एकलक्खे, एकलखे
'E' vowel of Devanagari script

एकलक्षकम् वि. एकलाख one lakh;
100000

एकलद्विकलम् वि. एकलदोकल,
एकलोदोक्लो one-two

एकला वि. एकली, एकली, अकेली
alone

एकविंशतिः वि. एकइस, एक्काइस,
एकाइस twenty one; 21

एकशृङ्गः वि. एकसिंगे one-horned

एकषष्टिः वि. एकसठ्ठी sixty one; 61

एकसप्ततिः वि. एकहत्तर seventy
one; 71

एकाक्षः वि. एकआँखे one-eyed

एकाक्षरम् ना. एकआखर, एकाखर
monosyllable

एकादश वि. एघार eleven; 11

एकान्तरम् क्रि.वि. एकुन्द्रो, एकन्द्रो
every third day

एकारलक्षणम् वि. एकलखे one
featured

एकार्धम् वि. एकाध one

एकाशीतिः वि. एकासी eighty one; 81

एकाश्विकम् ना. एक्का a two-wheeled
cart drawn by a horse

एकैकतरम् वि. एकेकओटा, एकोटा,
एकुण्टा, एकौटा singly

एकैकतरा वि. एकेकओटी, एकोटी,
एकुण्टी, एकौटी singly; one by
one

एकैकम् वि. एकएक, एकेक single-
single; one by one

एकैकम् कृत्वा क्रिवि. एकण्टा,
एकुण्टा, एकेकोटा, एकोटा,
एकौटा one by one

एकोद्दिष्टम् ना. एकोदिष्ट, एकोतिष्ट
special ritual for single dead
person

एठनम् ना. ऐठन a nightmare;
domination; distortion

एतन्मात्रम्१ क्रि.वि. एत्रो, यत्रो this
much

एतन्मात्रम्२ क्रि.वि. एत्रो, एत्रो
(खाः) (एत्रो लाए छ ।) the
password of penis and vagina

एतन्मात्रम्३ क्रि.वि. यत्रो यत्रो खाः!
यत्रै सित्! यत्रै सिती the
password of penis and vagina

एता सर्व. यिनी this

एतादृशः सर्व. यस्तो, एस्तो such

एतादृशी सर्व. यस्ती, एस्ती such

एषः सर्व. एस, यस this

एषिका१ ना. छेस्को splinter; sliver;
shaving; bit

एषिका२ ना. सिन्की stinky

ऐ

ऐकमत्यम् वि. एकमत, एकमतो,
एकमोता unanimous; concurrent

ऐकरात्रिकम् वि. एकराते having the
shape or form; alike; similar

ऐकात्म्यम् ना. एकाम्मे unitary;
oneness

ऐतत्कालिकम् वि. टडका, तडका
fresh of this time

ऐर्ष्यकः वि. आरिसे, आहिसे jealous

ऐश्वर्यम् ना. ऐस, अयस ऐश्वर्जे,

ऐसोर्जे, ऐश्वर्ज्य, ऐसर्ज्ये, ऐसर्ज्य,

ऐयास comfort; wealth and
power; affluence; glory;
grandeur; greatness

ऐषमः ना. असौ this year

ओ

ओल्लम् ना. ओल an edible, tuberous,
underground stem

ओषधिः ना. ओखती ओखधी, ओखती,

ओखतो, ओक्तो drug

ओष्ठम् ना. ओँठ lip

औ

औ वि. बो. अउ eleventh vowel of the
Devnagari alphabet

औत्सुक्यम् ना. औताइ, अउताइ,

अक्ताइ thinking (about
somebody)

और्वस्थली ना. अर्गली the place of
Aurwa sage in Palpa Nepal

औषधम् ना. औषधी, अउषधी,
ओखधी drug

क

कंसः ना. काँस bronze

कंसकारः ना. कसेरो (काँसको भाँडा
बनाउने) a place of brazier

कक्षः १ ना. काख lap

कक्षः २ ना. काखी armpit

कक्षगन्धः ना. खुकुण्डो, खुकुण्डी a
smell of armpit

कङ्कणम् ना. कङ्गन, काँगन
(बाला), ककनू, ककनो a
bracelet; bangle

कङ्कतः १ ना. काँइयो a comb

कङ्कतः २ ना. काँगियो a bunch of
bananas

कङ्कतिका १ ना. काँइयो a comb

कङ्कतिका २ ना. काँगियो a bunch of
bananas

कङ्कालः ना. कङ्गाल poor; pauper;
penniless, bankrupt, skeleton

कङ्काली ना. कङ्गाली misery;
poverty; bankruptcy

कङ्गूः ना. कागुनो, काँगुना, काँगुनू
panic seed

कचङ्गला ना. कचिङ्गल dispute;
quarrelling; altercation;
clashing

कच्चरः १ वि. कच्चा, काँचो, काँचा,
काँच्चै half-cooked; not well-
cooked; incomplete, unripe

कच्चरः २ ना. कचडा, कचडो, किचडो
clay, mud

कच्चरः ३ वि. कचरो, कचरा, खचडा,
खचडो lacking confidence,
inexperienced; minor in age;
troublesome

कच्चरः ४ ना. खच्चड, खच्चर mule,
mixed blood, bastard

कच्चरा ना. कच्चा, किचरा muck of
eyes

कच्चरी ना. कचरी having musk of
eye; chancery

कच्छः १ ना. कच्छा panties

कच्छः २ ना. काछ the upper part of
the thigh; side, border

कच्छपः ना. कछुवा tortoise

कच्छाटः ना. कछार, कछाड cloth
worn between the legs; a
loincloth; outskirt; low arid
moist bank of a river; an
alluvial place

कच्छाटकः वि. कछाडे a person who wears a cloth between the legs
 कच्छिका ना. कछिया, कच्छी panties; underpants
 कच्छूः ना. काउछो, काउसो Mucuna pruriens pods covered by stinging hairs
 कज्जलपात्रम् ना. गजौटी, गजौटा, कज्रौटी, कज्रौटो a pot for keeping lampblack
 कज्जलम् ना. गाजल lampblack; soot; collyrium
 कञ्चुकः १ ना. कमीच, कमेच a shirt
 कञ्चुकः २ ना. समीच, समेच a female cloth
 कञ्चूली ना. काँचुली the slough of a snake; dead skin
 कटः ना. चट्टी, चकटी, चकटो mattress, cushion
 कटम्भरा ना. पिरेँ medical plant
 कटाक्षः ना. कटाच्छे a side-look, a broil; a quarrel
 कटालयः ना. कटेल, कट्टेल sub clan
 कटाहः ना. कडाहा, कराहा a large cauldron
 कटाही ना. कडाही, कराही a pan; a stew-pan, wok

कटिः ना. कट्टी hip, waist
 कटिकः ना. कट्टू a half-pant; shorts
 कटिका १ ना. चटाई mat
 कटिका २ ना. चकटी a small round or oval cushion
 कटिका ३ ना. कल्ली anklet
 कटिपट्टकः ना. पटुको, पटुका belt; waist-girdle
 कटिबन्धनी ना. कन्धनी, कन्दनी, कान्धानी, कान्दानी a band or belt for the waist; a waist-band
 कटीरः ना. कटेरो cottage; hut कटिर
 कटोरम् ना. कटौरा, कचौरा a bowl
 कट्टारिका ना. कटारी a dagger; a knife
 कठिल्लः ना. करेला bitter gourd
 कडङ्गरः १ ना. गदर rubbish; dust
 कडङ्गरः २ ना. कङ्करी (पपटा जस्तै) useless rice, chaff, husk
 कडङ्गरः ३ ना. कसिङ्गर; कसिडर dirt, sweepings
 कडुः ना. कड्डा, कड्डो, कडा, कडो hard, strict
 कणः ना. का dust of rice कण
 कणिका ना. कनिका broken rice
 कण्टफलम् ना. कटहर jackfruit

कण्ट(क)म् ना. काँडा thorn; nail;
pricker

कण्ठवारः ना. कठवार, कठबार
wooden-railing

कण्ठिका १ ना. कन्ठी, काँठी, काँठो
a neckless of roots, herbs and
tulasi-wood

कण्ठिका २ ना. क्याँकी, घ्याँकी, घैँको
throat

कण्डः १ ना. कण्डो, कण्डा buttock;
rump

कण्डः २ ना. कन्नो, कन्ना back part of
the body; buttock

कण्डनम् ना. कन (ढुटो) dust of rice

कण्डनी ना. ढिकी appliance for
bounding corn

कण्डोलः १ ना. डोको a bamboo
basket; wicker basket

कण्डोलः २ ना. डोलचा, डोलचो,
डोल्चो a basket; bucket

कण्डोलिका ना. डोलची, डोल्ची a
small basket with a handle

कति ना. कत्ति how much

कत्तृणकोशः ना. कुत्तिकोसा a kind
of plant

कथनम् १ ना. गन्थन silly talk;
meaningless talk; tattle; prate;
nonsense; a long tale

कथनम् २ ना. गन्थन talk

कथनम् ३ क्रि. कहनु to express

कथनम् ४ ना. कथनी, कहनी
(कथनीकरनी) statement;
narration; recital

कथम् वि. बो. कसो how

कथानिका ना. कहानी story

कदम्बम् ना. कदम the tree neulea
orientalis

कदली ना. केरा banana

कनिष्ठः वि. कान्छो, कान्छा, कान्छे
younger; last

कनिष्ठा वि. कान्छी, कान्छू younger
(female)

कनीना ना. नानी husband's sister,
sister-in-law

कनीनिका १ ना. नानी an affectionate
term for a child or one's junior

कनीनिका २ ना. नानी (आँखाको) the
pupil of the eye

कनीयान् ना. कहनैया Krishna God,
junior

कन्था ना. थाङ्ना, थाङ्नो rags

कन्दः ना. गाना, गानो, गानू liver;
root

कन्दरः १ ना. खण्डहर, खँडहर, खँडार
the ruins of a building; cave

कन्दरः २ ना. कोन्द्रो, खोन्द्रो (कुनो)
corner

कन्धरः ना. कान्लो, कान्ला mound or
small hill

कन्धरकः ना. घुच्चुक the nape; back
of the neck

कन्या ना. कन्ने, कन्ये unmarried lady

कपटी वि. कप्टी artful; unfair;
trickish

कपर्दः ना. कौडा, कौडो, कौडी a small
shell used as a coin; a cowrie;
money; wealth

कपर्दी ना. कबड्डी, कबडी a kind of
Nepali game (kabaddi)

कपाटः ना. खापा a leaf of a door or
window, dross

कपित्थ ना. कैथ the wood-apple

कपिलः ना. कैलो grey

कपिलवसतिः ना. कपिलवस्तु
Kapilvastu

कपोतः ना. कबूतर pigeon

कफोणिः ना. कुहिनो, कुहिना elbow

कफोणिका ना. कुहिनेटो, कुहुनेटो,
कुनेटो corner

कम्पः ना. काँप seizure; convulsion

कम्पज्वरः ना. कामज्वरो, कामजरो
typhoid

कम्बोजः ना. कम्पुचिया compuchea

करकः ना. करुवा a water pot with a
spout; a two-pronged nail; a
three-pronged nail

करङ्गः ना. करङ्ग rib

करचूलः ना. करचुलो, करछुलो
(पन्यू) a ladle

करञ्जी ना. करौंजी a kind of herbal
medicine

करटः ना. करेटो weapon to rasp

करणम् ना. गर्नु, कर्नु, अर्नु to do

करणी ना. करनी, कर्नी rape

करीषः ना. करासो, करेसो a small
round area like a belt of a
home; border

करुणाकरः ना. कर्नाखर Karnakhara,
a name

करेटुः ना. करेटो weapon to rasp

कर्कः ना. काका uncle

कर्कटः ना. गर्रँटो, गर्रँटा a crab

कर्कटिका ना. क्यान्सर cancer

कर्करी ना. करुवा a water pot with a
spout; a two-pronged nail; a
three-pronged nail

कर्कशः क्रि. वि. करकर chatter; babble

कर्कशा १ क्रि. वि. करकर chattering,
prattling; nagging

कर्कशार वि. कचकचे, करकरे
 talkative; harsh, cruel; irritating
 कर्कालुकम् ना. कर्कलो arum
 कर्कालुकी ना. कर्कली a small arum
 कर्कोटकः ना. चटेलो, चटेला a kind of
 vegetable; wild bitter gourd
 कर्गजः ना. कागज, कागत paper
 कर्चू ना. कचुर a kind of tree
 कर्जः ना. कर्जा, कर्जो credit; loan;
 want; dept
 कर्डः ना. कडा, कडो hard
 कर्णः ना. कान ear
 कर्णखर्जनकः ना. कन्कर्नु, कन्कर्नो ear
 pick
 कर्णखर्जूरः ना. कनखजुरो centipede
 कर्णगुञ्जा ना. कनेगुजी, कानेगुजी ear
 wax
 कर्णपट्टम् १ ना. कनपट्टी, कनपटी,
 कनपाटी, कम्पारो, कन्पारो the
 upper part of the side of face;
 temple
 कर्णपट्टम् २ ना. च्याम्पटी (लप्सीको
 बियाँ) seed of hog plum, gill,
 fleshy fruit
 कर्णपालितः ना. कानेलोती lobe of
 the ear, slack वि. लोतीकाने
 inactive, slow

कर्णपाशः ना. कानपासा a kind of
 ornament; earrings
 कर्णवलयः ना. कानबाली ear-ring
 कर्णसूत्रः ना. कनसुत्लो, कनसुत्ला a
 centipede, scorpion
 कर्णसूत्रकः ना. कनसुत्ले a male spy
 कर्णसूत्रिका ना. कनसुतली, कनसुल्ली
 a female spy
 कर्णस्तूपिका ना. कानेटोपी ear-cap
 कर्णस्तूपी ना. कानटोपी ear-cap
 कर्तन-कुट्टनम् ना. काटकुट cutting;
 chopping
 कर्तनच्छेदनम् ना. काँटछाँट editing,
 trimining
 कर्तरी ना. करौती sickle; saw
 कर्तकः ना. कतुवा a spindle
 कर्तनम् ना. कटानी act or method of
 cutting; a process of pulling
 down and thus causing
 landslide
 कर्तरी ना. कैची scissors
 कर्तृत्वम् ना. करतूत bad task
 कर्पटः १ ना. कपडा clothes
 कर्पटः २ ना. खार्पा (टालो) small
 rags, strip
 कर्पटः ३ ना. काप्रो medicinal bandage
 कर्पटः ४ ना. खाप्रो a kind of cloth

कर्पटक्षारणम् ना. कपडछान sifting
through a fine cloth; bolting
कर्पटी ना. खपटी a potsherd; shell; a
roofing tile
कर्परः १ ना. कम्पारो temple part of
the head
कर्परः २ ना. कपाल hair; skull
कर्पासः ना. कपास, कवास cotton
कर्पूरः ना. कपूर, कपुर camphor
कर्बुरः वि. छिरबिरे multi-coloured
कर्म १ ना. काम work; task
कर्म २ ना. करम, करिम, करिमो luck;
work
कर्मकारः १ ना. कमारा, कमारो
servant
कर्मकारः २ ना. कहार a kind of sub
claim
कर्मारः १ ना. कामी black smith
कर्मारः २ ना. कर्मी mason
कर्मपात्रम् ना. कर्मपात्रो, करमपात्रो a
pot made of copper
कर्षः १ ना. कर्खा a song or poem
composed in praise of bravery
कर्षः २ ना. करेसो premises, the field
around the house
कर्हि क्रि. वि. कहिले when

कर्हिअपि क्रि. वि. कहिलेपनि,
कहिल्यैपनि never; ever
कलचुण्डः ना. कल्चुडो, कल्चौडो the
udder of a cow or buffalo
कलम्बः ना. कलौजी (एक तरकारी) a
kind of vegetable
कलम्बी ना. करेमु (साग) green
vegetable
कललः १ वि. कलिलो soft; tender;
young and supple
कललः २ ना. कलियो, रजवीर्य
मिश्रण, foetal, foetus, foecos
कलशवती ना. कल्स्यौली a girl
walking with a specially
decorated
कलशिका ना. कल्सी, कलसी small
jar
कलहः ना. कल quarrel
कलहा वि. कल्याही quarrelsome
कलापिका ना. कल्ली sheaf
कलायः ना. केराउ, केरौ pea
कलिका ना. कली bud, blossom राम
कलीका दशा, चम्पाकली
कल्कः १ ना. छोक्रा, छोकरा lees of
oil; oilcake; dregs settlings
कल्कः २ ना. खली lees of oil; oilcake;
a pouch

कवलः ना. कलो food for the dog
 कवित्वम् ना. कवित्त versification;
 poetic genius; poetic quality; a
 kind of metrical composition
 कव्यम्१ ना. कब्बे (कलो) food for
 dog
 कव्यम्२ ना. कब्बे an oblation of
 food to deceased ancestors
 कशा ना. कोडा, कोर्पा a whip;
 scourge, a lash
 कश्चन सर्व. कुनै anyone
 कश्मलम्१ ना. घैमल dirt; refuse;
 dump
 कश्मलम्२ ना. कस stain, rust
 कषः ना. कसी a touchstone; a test;
 assay
 कष्टवृतः ना. कठोबरो, कठैबरो pitiful
 (male)
 कष्टवृतिः वि.बो. कठैबरी, कठोबरी
 pitiful
 कस्मात् सर्व. कसबाट from whom
 कस्मिन्नप्यर्थे क्रि.वि. किमार्थ never
 कांस्यकुण्डी ना. कसौंडी a kind of
 cooking pot
 काकः ना. कौवा, काग crow
 काककुलम् ना. काकाकुल serpent
 eagle; black eagle

काकतालीयः ना. काकताली,
 काक्ताली कागताली, कागताली
 occurring accidentally;
 coincidence
 काकुलिका ना. किलकिले, किल्लिके,
 किल्लिके, लिगलिगे, लिग्लिगे,
 लिग्लिगो uvula
 काकोदुम्बरिका ना. काठेडुम्री fig tree
 काचः ना. काँच glass
 काञ्चनम् ना. कञ्चन brightness
 काठकः ना. काठा, काठो, काँठे a
 Brahman who read or practice
 the Kath branch of the Yajur
 Veda; a term of abuse for dog
 or Brahmin
 काणः वि. कानो, काना blind
 काणचूषकः ना. कञ्जूस miser
 काण्डः ना. हाँगो, हाँगा branch
 काण्डतन्त्री ना. काँडेतार thorny
 string
 काण्डम्१ ना. डाँठ a twig, a small
 branch, stalk; stem
 काण्डम्२ ना. काँडा, काँडो, काँड
 stilus; thorn; sore
 कातरः वि. काँतर, कायर, कायल
 timid; cowardly; dastardly

कानि सर्व. कुनी, कुन, कौना which
 कान्तारम् ना. कान्लो, कान्ला a
 mound or small hill
 कान्यकुब्जीयः वि. कनौजे, कन्नौजे
 relaped to Kanya kubja
 कापटिकः १ ना. काफीर, काफिर,
 कपटी fraud; deceit; wicked;
 pitilessness
 कापटिकः २ वि. फटहा, फट्टाहा,
 फटाहा false; treacherous
 कापटिका ना. फटाही, फट्टाही
 dishonest, falls
 कापट्यम् ना. कपट्याई, कप्ट्याई
 trick; deceit; intrigue; treachery;
 artifice
 कापट्यम् ना. फट्याई, फट्ट्याइ,
 फटाई, फटाहीं कपट्याई,
 कप्ट्याई badness; dishonesty
 trick; deceit; intrigue; treachery;
 artifice
 काम्बलः वि. काम्ले of woolen
 blanket
 कायफलम् ना. काफल box myrtle;
 Myrica esculenta; wax myrtle
 कायफलीयः ना. काफले Kaphle sub
 clan

कारकः ना. गरैया doer; maker;
 master; creator
 कारवेल्लम् ना. करेला, करेलो bitter
 gourd
 कार्कश्यम् ना. कच्छक्, कर्कर chatter;
 nagging
 कार्पासः वि. कपासे cotton coloured,
 whitish, of cotton
 कार्यकरः ना. कारीगर, कालीगढ a
 craftsman, an artisan, a
 mechanic
 कार्यम् ना. काज, कार्जे work
 कार्यार्थम् ना. कारथ for an action
 कालः वि. कालो, काले, काला black
 कालेयः ना. कलेजो liver
 काशी ना. काँसी Benaras, a place in
 India
 काश्यपगोत्रम् ना. काशीगोत्र Kashi
 clan
 काष्ठकः ना. ठेको a bigger wooden
 vessel
 काष्ठकर्मी ना. सिकर्मी carpenter
 काष्ठकुटीरः ना. कङ्कुरो, कङ्कुरी
 cottage for keeping wood
 काष्ठगृहम् ना. कठघरा cage; witness
 box
 काष्ठनिगडः ना. ठिँगुरो, ठिँडुको,
 ठिँडुल्को, ठिँडुको shackles

काष्ठपात्रम् ना. कठौतो, कठौती a wooden vessel for kneading flour, a kneading trough, a large shallow wooden tub

काष्ठपादुकः ना. खटपाउ, खराउ a wooden sandal

काष्ठपुत्तलिः ना. कठपुतली a puppet; a wooden toy

काष्ठमण्डपम् ना. काठमाण्डौ Kathmandu

काष्ठम् ना. काठ wood

काष्ठवारः ना. कठवार a stockade; balustrade; a wooden screen

काष्ठस्थलम् ना. खलियो fuel-wood store

काष्ठहर्म्यम् ना. काठमहल a building made wood

काष्ठा ना. कठ्ठा a land measure (20th part of a bigha)

काष्ठागारम् ना. कठघरा, कठघरो large cage

काष्ठिका१ ना. ठेकी, ठेकी-बेठी present, perquisite; bonus

काष्ठिका२ ना. काठी wooden seat on the horseback to sit on

काष्ठिका३ ना. ठेकी a small wooden pitcher for keeping ghee, oil, curd etc

कास्यः ना. काँस bronze

कास-१ ना. कासो bell-metal; pewter; bronze;

कास-२ ना. कासो whooping cough

कासः३ ना. काँस a grass with white flower

काहलः ना. हल्ला, कोलाहल rumor; uproar

किङ्करः ना. चाकर servant

किञ्चित् वि. कम्ती, कम्तो, कम्ता few, little

किट्टः ना. कीट kit

किणः ना. कीडो insect

किम्१ सर्व. के what

किम्२ नि. कि. a particle used to express alternation

किम्बु ना. किमु, किम्मु mulberry

किराततिक्तः ना. चिराइतो Swertia chiretta

किराती ना. राई relating to Kirant

किर्मीरः वि. किमिरे, किरेमिरे piebald; spotted

किलिञ्जकः ना. किस्ती tray

किशोरः ना. छोकडा, छोकडा, छोरो मान्छे cult, male teenager; juvenile

किशोरी ना. छोकडी, छोकडी, छोरी मान्छे cult, female teenager

कीटः ना. कीरो, कीरा insects

कीटिः ना. कीरी insect

कीनाशः ना. किसान farmer

कीलः ना. किला, किलो nail; pin

कीलकम् ना. किल्ला, कीला nail; pin

कीलम् ना. खील a sting of a hornet
etc; a splinter

कीलिका ना. खिल्ली, खिली, खिली
jest; joke; humour; a stick of
cigarette

कुक्कुटः ना. कुखुरो, कुखुरा poultry;
cock

कुक्कुटी ना. कुखुरी hen

कुक्कुरः ना. कुकुर dog

कुक्कुरम् ना. कुरो, कुहो spear grass;
love thorn

कुक्षिः ना. कोखी, कोखो parts of both
sides of the human body up to
the armpits

कुक्षिकः ना. कोखिलो, कोखिला,
खोकिलो, खोकिला the empty
space or garment in front of or
round about the chest

कुक्षीः ना. कोख, कोखो vulva; womb;
uterus, stomach

कुचरः वि. कचरो an encumbrance,
inexperienced

कुञ्चः ना. खौँच a narrow glen; ravine

कुञ्चितः ना. होचो; हौँचा short

कुञ्चितकम् ना. कुचुक्क denting

कुञ्चितम् वि. खुम्चिएको shrunked;
wrinkled; contracted

कुञ्ची ना. कुञ्जी, कूची, कुची key

कुञ्जः ना. खुँज, खौँज, a narrow glen;
ravine

कुञ्जालयी ना. खुँजेली a sub-caste

कुटकः ना. कुटो a small hoe or
mattock

कुटिलः १ वि. कुरिलो asparagus
racemosus

कुटिलः २ ना. कोल्टो, कोल्टी, कोल्टे
sideline; turn

कुटीरम् ना. कटेरो, कटेरी cottage

कुटुम्बम् ना. कुटुम्म, कुटुम्ब family
members; kinsfolk

कुट्टकः वि. कुटुवा beaten; pounded

कुट्टकम् क्रि. वि. कुटुक्क the act of biting
hard grains or nuts

कुट्टनम् ना. कुटान, कुटानी flogging;
beating; work or price of
pounding or crushing

कुट्टनी ना. कुटुनी a bawd, a
procuress, a backbiter; siren

कुडवः ना. कुरुवा a measure of grain containing 20 handfuls

कुड्मलः ना. कुम्लो, कुम्ला कुटुरो a bundle; parcel; package

कुड्मलम् ना. कोपिला, कोपिलो bud

कुड्मलिका ना. कुटुरी small bundle

कुड्मली ना. कुम्ले person who brings a bundle, parcel, package

कुण्ठनम् क्रि. कुँडिनु to be blunted; to be offended

कुण्डम्१ ना. कुन्टो ditch; puddle

कुण्डम्२ ना. गुँड a nest, a bird's dwelling place

कुण्डम्३ ना. कुँडे a pot for boiling milk

कुण्डिका ना. कुण्टी, कुण्टो cistern, pit, ditch

कुण्डी ना. कुण्टी ditch puddle

कुण्ड्यम् ना. कुँडो liquid food for cattle

कुतपः ना. कुप्पी, कूपी a small wick-lamp; a small flask of leather

कुतूहलम् ना. खुलदुल, खुलदुली curiosity; eagerness

कुत्रापि क्रि. वि. कतै anywhere

कुथितम् क्रि. वि. कुहिएको, कुइएको,

कुहेको, कुयेको rotten

कुद्दालः ना. कोदार, कुदार a spade

कुद्दालकः ना. कोदालो a spade

कुद्दालिका१ ना. कोदाली a spade

कुद्दालिका२ ना. कोदारी a hoe; a pick axe, a shovel

कुनाशकः ना. सिस्त्रु, सिस्त्रो nettle

कुन्दुरुः ना. कुनुरु, कुनरु gum oblibanugm; a creeper whose fruits is used as vegetable

कुपथ्यम् ना. कुपथ, कुफत a bad or wrong path; evil conduct; unwholesome diet

कुपुत्रः ना. कपूत, कुपूत an undutiful or unworthy son

कुपूयः ना. कुपू vagina

कुब्जः ना. कुब्रे, कुप्रे, कोप्रे hunchback

कुब्जिका वि. कूँजी paralytic (female); hunch backed

कुमाउँस्थानिकः वि. कुमाउनी, कुमाई of Kumau place

कुमारः ना. कुँवर a sub clan, descendants of feudal chiefs; a Kshatriya caste of Nepal

कुम्भः ना. घ्याम्पा, घाम्पा, घ्याम्पो,

घाम्पो, वि. घ्याम्पी, घ्याम्पे a huge jar made of clay or metal for storing water, grain or alcohol pot bellied

कुम्भकारः ना. कुम्हाल कुम्हार,
कुहाँर, कोहाँर a potter

कुरः१ ना. कुरो, कुहो spear grass;
love grass

कुरः२ ना. कुरा, कुरो talk

कुरटः ना. कुरौटे backbiter

कुरतिः ना. कुलत bad habit; bad
behaviour; bad conduct;
addiction

कुकुरः ना. कुकुर dog; puppy

कुलक्षणः वि. कुलच्छिना,
कुलच्छिनाहा a man of bad
sign; evil women

कुलक्षणम् ना. कुलच्छन, कुलच्छिन
one who ruins his/her family

कुलक्षणा वि. कुलच्छिनाही,
कुलच्छिनी a woman of evil
disposition

कुलटः ना. कुलत an evil nature;
adultery

कुलत्थ१ ना. गहत horse-bean

कुलत्थः२ ना. कुल्फा, कुलफा, कुल्फी a
kind of green vegetable; a
metal pipe

कुलाङ्गारः ना. कुलाङ्गार,
कुलङ्गार one who ruins his/
her family

कुल्यः ना. खोलो, खोला, खोलो,
खोली stream; a small river;
irivelut

कुल्या ना. कुला, कुलो aqueduct;
canal; dike; dyke; sluice; way

कुवस्त्रम् ना. कात्रो shroud; winding-
sheet; coffin

कुशः ना. कुस kind of shrub or grass
required for a religious rite

कुष्ठम् ना. कुष्ट, कुस्ट, कोर leprosy

कुसमयः ना. कुसमउ bad-time, evil-
moment; unfavourable time

कुस्थानम् ना. कुठाउँ wrong place;
delicate part of the body

कुहनम् क्रि. कुहिनु to be rotten, to rot

कुहरः ना. कुहिरो, कुइरो, कैरो fog;
haze; mist

कुहेली ना. कुहिरो haze, mist

कूटः ना. कूत portion of the land
product which a tiller pays to
the landlord; fixed value of
product

कूपः ना. कुवा well; deep pit

कूबरः वि. कुप्रो, कुब्रो hunchbacked;
kyphosis; hump

कूबरी वि. कुब्री, कुप्री a hunchbacked
woman

कूम्भाण्डम् ना. कुभिण्डो, कैँडी,
कुभिण्डा, कुम्हडा, कैँडा , कैँडो
pumpkin; ash gourd

कूम्भाण्डकः वि. कुभिण्डे dwarf

कूर्चः ना. कुचो broom

कूर्चनिका ना. कुर्चुनी, कुरौनी,
कुराउनी, कुनी, खुर्चुनी,
खुर्चौनी, खुरचनी, खुरचन milk
food

कूर्चिका१ ना. खुवा, खोवा, ख्वा milk
food

कूर्चिका२ ना. कुची a small broom

कूर्दः ना. कूद jump; leapspring

कूर्परः ना. पाखुरा, पाखुरो, पाखुरी
arm

कृत्यकन्या ना. किचकन्या, किचकन्ने
evil spirit, ghost, femal goblin

कृत्रिमम् वि. कित्ते artificial, forgery,
false; fraudulent

कृपणकः वि. किरण्टोकी (लोभी)
greedy, miserly

कृपीटम् ना. पेट stomach

कृमिलः ना. कमिला ant

कृशतरः ना. खल्लर bony; skinny

कृशरः ना. खिच्रो, खिच्रीमिच्री hodge-
podge, mish-mash

केतकी ना. केतुकी, केतुकी, केतुके,
केतुके pandanus; the screw-pine

केलः ना. केरा, केरो banana

केविका ना. केवँरा fragrant flower;
pandanus

कैङ्कर्यम् ना. चाकरी, चाकडी
service; attendance

कैरातः ना. करेत, करेट krait;
poisonous snake

कैलालम् ना. कैलाली Kailali (name
of a district)

कैवर्त्तः ना. केवट a boatman; a
fisherman

कोकिलः ना. कोइली cuckoo

कोकिला ना. कोइली cuckoo

कोऽपि सर्व. कोही anybody

कोटः ना. कोत bell of arms

कोटकम् ना. कोट coat

कोटपालः ना. कोतपाल guard

कोटरः१ ना. टोङ्को, टोङ्का, टोङ्की
a hollow; hole (on a tree)

कोटरः२ ना. टोक्रो a bamboo utensil

कोटरिकः वि. टोडके belonging to a
hollow

कोटरिकाः१ ना. कोठरी a small
room; chamber; cell

कोटरिकाः२ ना. टोकरी basket, crate

कोटिशः ना. कुटिसो (सानो कुटो) a small spade

कोट्टः ना. कोत an arsenal

कोट्टः ना. कोट temple of goddess

कोट्टपालः ना. कटुवाल, drum-man

कोट्टारः ना. कोठार granary; store house

कोट्टालयः ना. कोटाले a sub cast

कोणः १ ना. कुना, कुनो, कुनु angle

कोणः २ ना. कोन्द्रो, खोन्द्रो, कुन्तर, अन्तर-कुन्तर corner

कोणकम् ना. नुक्कड angle

कोद्रवः ना. कोदो millet

कोमलम् वि. कमलो, कवँलो, कौलो soft

कोरकः ना. कोर्को a cradle; small basket

कोरिका ना. कोर्की a small cradle

कोलाहलः ना. कोकोहोलो hue and cry; uproar; tumult; outcry

कोविदारः ना. कोइरालो ebony, bauhinia variegata

कोविदारीयः ना. कोइराला, कोइरालो a sub-caste

कोशः ना. कोसा, कोसो, कोसी legume; pod womb

कोष्ठकम् ना. कोठो room

कोष्ठम् ना. कोठा, कोठी room

कोहलः ना. कोहोलो, कोकोहोलो noise; clamour; uproar; shout

कौक्कुट्यम् वि. कुखुरे (बैश) young age, beginning of puberty

कौक्षम् ना. कोख flank, womb

कौण्डिन्यः ना. कौडिन्य a clan

कौतुकम् ना. कुत्कुती, गुदगुदी, कातिकुती ticklishness; merriment

कौमुदी ना. कौमदी, कौमती a book of sanskrit grammar

कौशली ना. कोसेली gift

कौशिकी ना. कोसी the Koshi river

क्रन्दनम् क्रि. वि. कनकन, खनखन, खुनखुन, गनगन disturbance

क्रान्तकः ना. कराँते karante

क्रिया ना. किरिया, किरिये funeral rites, path, annual grief

क्रुङ् ना. कर्याङ्-कुरुङ् a migratory bird with a head like duck's and a body like fowl's

क्रोडः वि. कोल्टे, कोल्टो sideline, turn

क्रोडकः ना. कोक्रो cradle, cribe

क्रोडिका वि. कोरली, कोर्ली heifer, young-cow

क्रोशः ना. कोस distance of two miles

क्लेशः १ ना. कसला (दुःख) trouble

क्लेशः २ ना. कलेस mental torture
(caused painful condition)

क्व नु नि. कुन्नि a word signifying "I
don't know."

क्वाथः ना. काढा decoction; a pozem

क्वाथी १ ना. क्वाँटी a bean-soup

क्वाथी २ ना. कढी food prepared from
the flour of gram by boiling it
with spices and sour curd

कृषरकम् ना. खत्र्याक, खुत्रुक, hodge-
podge

कृषाणः ना. किसान farmer

कृषिः ना. कृखि, किखि agriculture

कृसरः ना. खिचडी, खिचडो a dish
prepared from rice and pulse
boiled together, a mixed heap

क्ष

क्षण ना. छिन moment; instant

क्षणभङ्गुरः क्रि. वि. छिनभर भरछिन
transitorily; for a moment

क्षतः १ ना. खत mark; spot; scar

क्षतः २ ना. खाटा, खाटो crust; scab

क्षतविक्षतम् ना. खतविखत,
छ्यतविछ्यत damage; erosion;
injury; loss; ruin

क्षतिः १ ना. खति harm; damage;
loss; unnecessary expenditure

क्षतिः २ ना. छ्यति loss

क्षतिः ३ ना. काती, कात्ती solid bregs
of oil

क्षत्रियः ना. खत्री, छेत्री Kshatriya
caste

क्षत्रियाणी ना. छेत्रिनी Kshatriya
(female)

क्षमा ना. छ्यमा, छेमा, माफ, माफी
excuse; epology;

क्षयी १ ना. खई, खै rust; stain; trozen
on iron

क्षयी २ ना. काई scum; moss rust

क्षरकः ना. छिर्को speck; spot; streak

क्षरणी ना. खरानी ash

क्षारणम् ना. खार्नु accusing
especially of adultery

क्षालकः ना. खल्को a mourning bath

क्षारः १ ना. खारा, खारो alkaline

क्षारः २ ना. छारा, छारो, छार, ash

क्षालनम् क्रि. खकाल्नु to wash

क्षिपः ना. छिपा, कपडा छाप्रे व्यक्ति
printer

क्षिप्तः १ ना. छिटो fast

क्षिप्तः २ ना. छिट (छिर्के मिर्के
कपडा) calico

क्षितकः ना. छप्को, सप्को a Khukri
stroke; a splash
क्षिया १ ना. खिया rust
क्षिया २ वि. बो. छिया, छ्या tush;
pish!, fie!
क्षिया ३ ना. छियाछिया to have cuts,
holes or shreds
क्षीणः वि. झीनो, झीना poor; thin
क्षीरकः ना. खिर्रो fig tree
क्षीरिका ना. खीर rice pudding
क्षुद्रः १ वि. छुच्चा, छुचा, छुच्चो, छुचो
backbiter; bully; rude
क्षुद्रः २ वि. छुद्र, छुद्रो, छुद्रे mean,
miserly
क्षुद्रः ३ ना. खुजुरा, खुजुरो, खुजुरो
(पैसो) miscellaneous objects, a
small coin; change money
क्षुद्रः ४ ना. खुद्रा, खुदरा (खुद्रा-
व्यापारी) miscellaneous
objects; retailer
क्षुद्रकः वि. छुस्के छुस्को backbiting
क्षुद्रा १ वि. छुच्ची, छुची miser,
backbiter, rude
क्षुद्रा २ वि. छुद्री mean; trifling
(female)
क्षुपः ना. छोप sauce; relish

क्षुपाक्षुपम् ना. छोपाछोप act of
covering, hiding
क्षुरः ना. खुर hoof
क्षुरकः ना. खुकुरी Khukuri
क्षुरप्रः १ ना. खुपँचो the case or
scabbard for scraper
क्षुरप्रः २ ना. खुर्पा big sickle
क्षुरप्रष्ठः ना. खुपेटो the case or
scabbard for scraper or sickle
क्षुरप्रिका ना. खुर्पी a small sickle
क्षुरा ना. छुरा razor; knife
क्षुरिका ना. छुरी a small knife
क्षुरितकम् ना. खोत्तर scraper, scoop
क्षुल्लकम् वि. खुल्ला open, wide,
small coin
क्षुल्लिका ना. छोला spice mixed
bean-soup
क्षेत्रम् ना. खेत field
क्षेपः १ ना. खेप trip
क्षेपः २ ना. छ्याप, छ्यापाछ्याप
sprinkle; splashing each other,
act of splashing
क्षेपः ३ ना. छेप, छेपो sprinkle,
splash, time pass
क्षेपणकः ना. चिम्टा tongs; pincers;
forceps
क्षेपणम् १ क्रि. छेपु, छ्यापु to splash
(water); to spatter

क्षेपणम् *ना.* छेपन, छेप्पन blame, charge

क्षेपणिका *ना.* चिम्टी small tongs; pincers; forceps

क्षेप्यः *ना.* खेप the quantity of a thing carried at a time; a trip

क्षोटः१ *वि.* छोटी, छोटा, छोटे, छोटी short

क्षोटः२ *ना.* खोट, खोटो faulty, defective; counterfeit, forged

क्षोटिः *वि.* खोटी faulty; flawed

क्षोटी१ *वि.* छोटी small; little

क्षोटी२ *ना.* छोटी a young girl

क्षोपः *ना.* छोप sauce, relish

क्षौरः *ना.* छौर, छउर, छेवर festival

क्षौरम् *ना.* खौर shaving

क्ष्वेडा *ना.* सीठा, सीठो; सीटा, सीटो butt of a cigarette, bidi, tobacco; a small dried twig

ख

खचखचम् *क्रि.वि.* खचाखच full, very full; chock-full; packed to capacity

खञ्जः१ *वि.* खञ्जो, खँजो a cripple, lame

खञ्जः२ *वि.* खँजाहा a crippled person

खञ्जरीटः *ना.* खँजडी, खँजरी tambourine

खटः *ना.* खर thatch; hay; grass; straw

खटप्रविलम् *ना.* खटप्वाल niche hole; a hole to bamboo framework

खटी *ना.* खरी chalk

खट्टिका *ना.* खटिया bed stead

खट्वा *ना.* खाट bed cot

खट्टिका *ना.* खटिया bed a small table to keep books, small cot

खडः *ना.* खर hay grass; straw; thatch

खड्गः१ *ना.* खड्को, खड्गो doubt; apprehension, fear; critical time

खड्गः२ *ना.* खाग rhino's horn

खड्गः३ *ना.* खाँडो a sword; a portion; praise; eulogy

खड्गपात्रम् *ना.* खगौतो a vessel for pouring libation made of the horn of rhinoceros

खड्गहस्तः *ना.* खड्गास्ट (रीस, राग) enmity; malice

खणखणम् *क्रि.वि.* खनखन, खुनखुन a jingling sound

खण्डकरः *ना.* खडेरी drought; a long period of dry weather; continued lack of rain

खण्डकुण्डम् *ना.* खडकुलो, खँडकुला a large cooking vessel made of copper with rings on both sides

खण्डकुण्डिका ना. खँडकुली a small cooking pot

खण्डम्-१ ना. खँड unrefined sugar; treacle

खण्डम्-२ ना. खँड, मिश्री candy

खण्डसारः ना. खँडसारी un-refined sugar

खण्डीयः वि. खण्डे, खण्डेथाल divided into parts; tray or plate divided into parts; word denoting small part, piece, etc.

खत्तः ना. खात (खातका खात) a pile, a stack; a heap

खदिरः ना. खयर catechu

खदिरवणम् ना. खयरवन, खैरेनी thicket of catechu

खनालयः ना. खनाल khanal caste

खनिः ना. खानी a mine; quarry

खनित्रम् ना. खन्ती a small piece of rod to dig; a digger

खनित्री ना. खन्ती a small piece of rod to dig; a digger

खपुरः ना. सुपारी nut

खम्भारी ना. खमारी a kind of tree

खरः ना. खरो, खरा, खहो, खरो

(भयो), खरो मानिस hardened on fire, dried; plain speaking; strict, hunger, appetite

खरस्थानम् ना. खरिहान, खरेहान,

खर्यानि, grass field; granary; barn

खर्जूः ना. खाज itch; eczema

खर्जूरः १ ना. खजुरो centipede

खर्जूरः २ ना. खजुरी a kind of sweet meat; sweet cookie

खर्जूरम् ना. खजूर palmyra palm; date palm

खर्पटः १ ना. खपटा, खपटो, खवटा, खवटो sheath

खर्पटः २ ना. खपडा roofing tile; potsherd

खर्परः ना. खप्पर, खप्पर्क, खपरु skull; cranium

खर्परकः ना. खोपडा, खोपडी, खपटी skull; cranium; scalp; brain

खर्परी ना. खपरी a beggar's bowl; a potsherd

खर्बटालयः ना. खरेल kharel caste

खर्वः १ ना. बुर्चो dwarf

खर्वः २ वि. बुर्चे dwarfish

खलः ना. खलो threshing-floor

खल्लः १ ना. खल mortar; stone or iron pot for grinding herbs and spices to powder

खल्लः २ ना. खालो cloth; bark

खल्लिः १ ना. खलती, खलीतो pocket

खल्लि: २ वि. खालि merely;
lonesome

खल्वाट: वि. खुइले bald; naked;
without trees and plants

खसस्थानम् ना. खसान a native place
of Khas

खात: ना. खाडी a gulf; an abyss; a
bay; a pond

खातल: ना. खाडल, खाल्डा, खाडी,
खाल्टो, खाल्टा, खाल्टाखुल्टी a
pit; a ditch; holes

खाति: ना. खाई dike, ditch

खादक: वि. खवैया an eater; glutton

खाद क्रि. खाऊ eat

खादनपानम् ना. खानपान, खानपिन
eating and drinking

खादनम् ना. खाना food; victuals

खादनिका ना. खानकी, खान्की,
खानगी, खान्गी diet

खादम् क्रि. खानु to eat

खादितम् वि. खाएको eaten

खाद्यम् ना. खाजा tiffin; light meal

खाद्यसार: ना. खाइसार enjoyment

खिन्नरूप: वि. खिनाउरो, खिदाँउरो
sad; distressed; weary; helpless;
very thin; thinned

खुण्ट: ना. खुँडो, खुँडे a dagger, a
spiral sword specially used
during Dasain for killing
animals

खुरासानक: वि. खुरसाने chilli

खुरासानि: ना. खोर्सानी, खुर्सानी,
खुरसानी red pepper, chilli

खुरासानिका ना. खुरसानी, खुर्सानी
chilli

खेटम् ना. खेत field

खेटी ना. खेडी (चलाकी) deceit;
cleverness

खेलाविहारम् ना. खेलबहाड,
खेलबहार, खेलवाड, खेलबार
recreation; entertainment; joke

खोजनम् क्रि. खोज्नु to search

खोटाङ्गालयी वि. खोटाङ्गेली,
खोटाँगेली person who is from
Khotang

खोरक: ना. खोर a narrow enclosure
to keep animals; pen; prison-
room

खोरम् ना. खोर a narrow enclosure
for keeping fowls or animals

खोल: ना. खोलो, खोला stream

खोलकम् ना. खोल cover; pillow
cover

ग

गच्छ क्रि. जाऊ go

गञ्जः ना. गाँज the lump of paddy plants; scum; froth; foam

गञ्जा ना. गाँजा hemp; hashish; marijuana

गञ्जावरः ना. खजाञ्ची, खजञ्ची, खजान्ती, खजन्ती treasurer; a bursar

गडुलः१ वि. डुँडो maimed; having lost a limb

गडुलः२ ना. गड्यौला an earthworm

गढः ना. गाँडा a narrow pass; a castle

गणः ना. ग्याङ् gang

गणिकारिका ना. गिनेरी a kind of tree

गणितम्१ ना. गन्ती counting; calculation; computation; figuring

गणितम्२ वि. गनौटो, गनौटा, गनौटे counted one by one

गणितिः ना. गिन्ती counting; calculation; computation; figuring

गणेरुः ना. गेना, गैदा marigold

गण्डः१ ना. गट्टा, गट्टो a young pumpkin

गण्डः२ ना. गिँड trunk i.e. body without or excluding head and limbs; segment or cut of sugarcane; log; a block of wood

गण्डः३ ना. गिर a wooden ball

गण्डः४ ना. गाला cheek; side of the face

गण्डः५ ना. गाँड, गाँडे, गाँडा, गाँडो goiter; scrofula

गण्डः६ ना. गाण्डु, गाँडू colt of an ass

गण्डकी ना. गन्नकी Gandaki river

गण्डमूलकम् ना. गाण्टेमूला small radish; turnip

गण्डम् ना. गाँड, गाँडी vagina; rump buttocks; fundament; term of abuse

गण्डोलकः ना. गडैँउला, गड्यौला an earthworm

गताः क्रि. गए went

गतिः१ ना. गती motion; movement; velocity; pace; condition; momentum; salvation; access

गतिः२ ना. गस्ती roaming; patrolling; going round

गतिलः वि. गतिलो good; excellent; durable

गन्त्री ना. गाडी an automobile; a car; a carriage; a bus; a coach; a train; a buggy; a cart

गन्धितम् वि. गन्दा, गन्धा, गन्दे foul-smelling; dirty; filthy

गभीरम् वि. गहीरो, गैरो deep; thick; difficult; recondite; mysterious

गभीरालयः ना. गहिरे, गैहे a sub caste

गमनम् १ ना. गमन, गबन change of station; misappropriation; embezzlement

गमनम् २ ना. गउना, गौना (दुरान) ceremony of second entrance

गम्भीरम् वि. गम्मीर, खम्भीर serious

गायनकरी ना. गायनी, गइनी, गैणेनी singer (female)

गरिष्ठम् वि. गरिष्ठ heaviest

गरुडः ना. गडुल, गलुड eagle; adjutant; the vehicle of Lord Vishnu

गर्गरः ना. गाग्रो a pitcher

गर्गरी ना. गाग्री a small pitcher

गर्गरीटः ना. गग्रेटो, गग्रेटा, गग्रेटो, गग्याँटो a place for keeping jars or pitchers

गर्तः ना. गड्डा, गढ्ढो, गाड, गाडो a pit; a hollow; a ditch; flood

गर्तच्छेदः ना. गलछैँडो narrow lane

गर्दभः १ ना. गद्दू stupid

गर्दभः २ ना. गधा, गधो an ass, a donkey; a fool

गर्दभी ना. गदिनी, गधिनी an ass, a donkey; a fool (female)

गर्धकः वि. गद्धार, गद्धार traitor; betrayer

गर्भः १ ना. गाबो, गाबा pregnancy of cattle

गर्भः २ ना. गाभ, गाभा, गाभोगुभो (कर्कलाको गाभा) new shoot or tip of a plant

गर्भ्यः वि. गर्भे, गर्वे child in the womb

गर्भिणी वि. गाभिनी, गभिनी pregnant (of cattle)

गर्ह्यम् ना. गर्ज, गर्जो need, necessity

गलः ना. गलो, गला throat, a musical voice

गलकः वि. गलक्क over-ripe

गलेगण्डः ना. गलगौँडो goiter, scrofula; swelling in the neck

गलगन्थः ना. गलगौँठो neck-tie

गलघण्टिका ना. गलघौँडो inflammation of the glands of the neck; burden

गलन्तिका ना. घल्चा, घल्ची a small metal pitcher

गलबन्धः ना. गलफन्दा, गलबन्दा a muffler, neckerchief, wooly neckband

गलहस्तः ना. गलहत्ता, गलहत्ती, गलत्तो ejecting by the scruff of the neck

गलितम् वि. गिलित्त, गलत्त squashy; mushy; soft; soggy; sticky; overripe; over-cooked

गल्प ना. गफ tittle-tattle; gossip; chat; rumour

गल्पकरः ना. गफाडी gabbler

गल्पी ना. गफ्फी a gossip, prattler

गल्लः ना. गालो, गाला, गलो cheek; side of the face

गल्लकः वि. गाले small pillow for check

गल्लर्कः ना. गिलास glass

गल्हः १ ना. गिल्ला, गिल्ली squashy, mushy, soft, soggy, sticky, over-ripe, over-cooked

गल्हः २ ना. खिल्ला, खिल्ली jest, joke, humour; a stick of cigarette

गवेदुः ना. गैडु (गैडुपूजा) Gaidu worship

गह्वरः ना. ओडार cavern, cave

गाढम् १ वि. गाढा thick, dense, solid

गाढम् २ वि. गाहो hard; difficult

गात्रकः ना. गाता, गातो the cover of a book

गात्रम् १ ना. गाथ, गात the body (honorific)

गात्रम् २ ना. गादो, गाजो gown, loose apparel, outer garment

गात्रिकः वि. गाते of the covered (book)

गानम् ना. गाना singing; a song

गान्धारः ना. कन्दहार (देस) modern Kandahara

गायकः ना. गवैया a singer, a songster

गायनकरः ना. गाइन, गाइने a person who sings a song

गार्जरम् ना. गाजर carrot

गार्हस्थ्यम् ना. गिरस्ती, गिरेस्ती, गिरहती a house-holder, a husbandman, husbandry, household; family

गालिः ना. गाली abusive term, rebuke, scolding

गालीजल्पः ना. गालीगलोज abusive term, rebuke, scolding

गावुकः ना. गबुवा a milking vessel

गिल्यम् वि. गिलो squashy, soft,
over-ripe, over-cooked

गीतम् ना. गीत, गीद song

गुग्गुलुः ना. गोकुल (धूप) gum;
bdellium, balm, olibanum

गुञ्जा ना. गुज्जा (गुच्चा) marble

गुञ्जी ना. गुजी an evil spirit

गुटी ना. गोटी a piece of counter; a
pawn, profitable business

गुडः ना. गुला, गुलो testicles,
scrotum

गुडा ना. गेडा, गेडो seed, grain

गुडिका ना. गेडी a small grain; a
joint गेडी खुस्काउनु

गुडुची ना. गुर्जो Tinospora
Cordiofilia

गुड्यम् वि. गुल्यो, गुलियो sweet

गुणः ना. गुन feature, virtue, trait

गुणालयः वि. गुनिलो meritorious,
grateful (male); virtuous

गुणालया वि. गुनिली virtuous,
grateful, gifted (female)

गुणी वि. गुनी virtuous, grateful,
gifted

गुण्ठः १ ना. गुण्टो, गुण्टा covering,
veil; a hood

गुण्ठः २ ना. घुम्टो, घुमौटो head-cloth,
veil, purdah

गुण्ठनम् क्रि. गुँथ्नु, गुँत्नु, गुत्नु to cover,
to veil

गुण्ठनिका ना. गुनियाँ, गुन्यू, गुन्ये a
skirt or petticoat; cloth worn
round the waist; saree

गुण्ठितः वि. गुण्टे dwarf, short,
pigmy

गुण्ठी ना. घुम्टी, घुमौटी a dazzling
veil to cover the head of the
bride in marriage

गुण्डकः १ ना. गुन्दुक, गुन्नुक
fermented or dried leaves of
vegetable

गुण्डकः २ ना. गुण्डा, गुण्डो a rogue; a
hooligan, a ruffian

गुण्यः वि. गुन्ये, गुन्ने (मान्ने-गुन्ने)
respected; respectable

गुत्सः १ ना. गुच्छा, गुच्छो, गुच्छो
tasseled, knotted, clustered

गुत्सः २ ना. थुँगो, थुँगा a bouquet of
flowers

गुत्सः ३ ना. गुत्थो, गुत्था a bouquet

गुन्द्रः ना. गुन्द्रो, गुन्द्रा, गुन्द्री, गुनरी,
गुन्नो a mat made of straw

गुम्फः १ ना. गुजुल्टो, गुजुल्टा a
handful of grass, straw or
creeper, hair etc

गुम्फः २ ना. गुबो, गुभो गुबी, गुभी
core, pith, under layer, new
shoot, tip

गुम्फितकः १ ना. गुम्बा a Buddhist
monastery

गुम्फितकः २ ना. गुम्बद, गुम्बज vault,
cupola

गुरुकः वि. गरुको, गहुको, गरुङ्गो,
गह्नाँ, गहुङ्गो heavy, weighty

गुरुग्रामीयः ना. गुरागाँई a sub-caste

गरुङ्-नदी ना. गरुङ्दी Gurung di
river

गुर्जरावर्तः ना. गुजरात, गुज्रात
Gujarat place

गुर्दनम् ना. दगुर्नु to run

गुर्वङ्गः ना. गरुङ् Gurung caste

गुलिका ना. गोली pill, marble, a
small ball, globule; a bullet,
gunshot

गुल्फ ग्रन्थिः ना. गोली गाँठो ankle

गुल्म्यालयी वि. गुल्म्याली, गुल्मेली
Gulmeli

गुल्यम् वि. गुल्यो, गुलियो sweet

गुस्थानम् ना. गुह्यान toilet, dirty
place, stool pit, sewer

गुहा ना. गुफा, गुफ्फा, गुफो a cave, a
den, a cavern

गूर्दः १ ना. गूदी, गूदा, गूदो kernel,
pith

गूर्दः २ ना. गिद्रा, गिद्रो soft pith of
cucumber etc.; kernel, core

गूर्दवल्ली ना. गुर्दौली, गुर्धौली,
गुलदावली, गुलदाउदी a
medicinal plant

गेन्दुकम् ना. गेन, गैद, गैदा, गेना ball,
football, marigold

गेरुकः ना. गेरुवा ocher-coloured, red
brown

गोक्षुरः ना. गोखुर a flock of cows;
an earring

गोचरः ना. गौचरन, गरुचरन a
meadow, a pasture, grazing
land

गोणी ना. गोन ancient weight of
120kg

गोण्डः ना. गुण्डा, गुण्डो a rogue; a
hooligan, a ruffian, a don

गोत्रीयः ना. गोत्यार, गोतेर race;
family, parentage, lineage, kin,
relation

गोधनम् क्रि. गोधु, गोदनु to batter, to
beat; to tattoo

गोधागोधिः ना. गोदा-गोद, गोधा-
गोध beat against beat

गोधाम ना. गोदाम store, go down
 गोधारः ना. गोहरा an alligator
 गोधूमः ना. गहुँ wheat
 गोधूमगौरः वि. गहुँगोरो with light brownish in complexion
 गोधूलिः ना. गउधुर, गोधुर dusk, evening, twilight
 गोनर्दः ना. गोण्डा birth place of Patangali
 गोमसः ना. गोमन a cobra
 गोप-चोपम् ना. गुपचुप hush, silence; secrecy
 गोपथः ना. गोहो a beaten track by cows
 गोपालः ना. ग्वालो, ग्वाला a cow keeper, a milkman, a dairyman; a cowherd, a cow feeder
 गोमाता ना. गउमाता cow (with respect)
 गोमूत्रम् ना. गहुँत, गउँत, गँओत, गौँत cow's urine
 गोरक्षः ना. गोरखा, गोर्खा Gorkha
 गोरक्षकः वि. गोर्खे of Gorkha
 गोरक्षालयी वि. गोर्खाली Gorkhali
 गोरटकः ना. गोरेटो a beaten track
 गोरण्डः ना. गोरा, गोरे (अंग्रेज) a white man, a European, an American, a Caucasian

गोरूपः ना. गोरु a bull, an ox
 गोरोचनम् ना. गोलोचन yellow pigment
 गोर्दः ना. गिदी brain, gray matter in the skull; intellect, intelligence
 गोर्वरम् ना. गोबर fresh cow-dung
 गोर्वरगणेशः ना. गोबर गणेश stupid person
 गोर्वरगण्डः ना. गोबरगाँड idiot, stupid, block-headed; dunce
 गोर्वरी ना. गोहरी a small cake of dried cow-dung used as fuel
 गोलः वि. गोलो spherical, globular, round
 गोलकर्कटी ना. गोलकाँक्री ivy gourd, cocinia grandis
 गोलण्ड : वि. गोरुलाँडे, गोल्लाँडे idiot
 गोलपात्रम् ना. गोल्फु a small earthen water-pot
 गोलभिण्डा ना. गोलभैँडा tomato
 गोवर्त्म ना. गोरेटो, गोरेँटो, गोयँटो a beaten track
 गोविटकः ना. गुईँठा dried cow-dung to be used as fuel, dwarf
 गोविट् वि. गुईँठे of dried cow-dung
 गोवृन्दम् ना. गौँडो, गौँडा, गौँडी a narrow pass, a castle

गोवृन्दिका ना. गउढी, गौढी spirit
distilled from molasses

गोष्ठपालः ना. गोठाला, गोठालो a
cowherd, a herdsman, a
shepherd, a cow-boy

गोष्ठम् ना. गोठ a cow-shed, a byre,
herd

गोष्ठी ना. गुठी, गुठ a trust, trust
property

गोष्ठीनम् ना. गोठ्यान cow-shed

गोस्वामी१ ना. गोसाईँ, गुसार्ईँ an
epithet for saints, sages; God; a
monarch; a saint, a disciple of
Chaitanya

गोस्वामी२ ना. गोसाँहा, गोसाहीँ a
cowherd, a ranch owner,
breeder, cattle king

गौः ना. गऊ, गाईँ cow

गौधेरः ना. गोहरा, गोहरो an
alligator, lizard

गौमूत्रिकः वि. गोरुमुते impotent,
coward

गौरः वि. गोरो fair, blonde, light-
skinned

गौरी वि. गोरी fair-skinned; white
(female), blonde

गौर्जरी वि. गुजराती, गुज्राती
Gujarati

गौर्वरः वि. गोब्रे, गोप्ले, गोफ्ले
vulgar, lumpish, dwarfish, fat

गौष्ठल्यम् ना. गोठल्याईँ work of
cowshed

ग्लानिः ना. गलानी, गलनी lassitude,
faintness, weakness; weariness;
depression of mind; mental
anguish

गृञ्जनम् ना. गाजर carrot

गृध्रः ना. गिद्ध, गिद् a vulture

गृष्टिः ना. गिठी, गिठो, गिठा yam

गृह-क्षेत्रम् ना. घरखेत house and
land

गृहजगत् ना. घरजग्गा house and
land

गृहद्वारम् ना. घरद्वार domestic duty;
family matter

गृहधनदा ना. घरधन्धा domestic
work; household duty

गृहपतिः१ ना. घर्ती a sub caste

गृहपतिः२ ना. घरपति, घरपटि,

घरपट्टी, घरभेटी the master of a
house; a landlord

गृहपतिकी ना. घरियाँती the bride's
relationship

गृहपत्नी ना. घर्तेनी, घर्तेना Gharti
(female)

गृहपालितः वि. घरपालुवा, घरपाला
domesticated; tamed; domestic
गृहप्रवेशः ना. घरपबिसो, घरपइसो,
घरपैसा a house warming; the
ceremony of first entrance or
formal entry into a newly-
constructed house
गृहभाटकम् ना. घरभारा, घरभाडा
house rent
गृहम् ना. गृहे, गिर्हे home
गृहवयनकम् वि. घरबना, घरबुना
home-spun cloth
गृहवासम् ना. घरवास dwelling;
abode; habitat; settlement
गृहसन्धानम् ना. घरसङ्खा,
घरसङ्घा building materials
गृहस्वामिनी ना. गोसाईनी,
गेासानी, गोसेनी, गुँसेनी a
female head of a family
गृहायतनम् वि. घरानिया घराना
well-bred; of noble family;
high-born
गृह्यः वि. घरैया domestic;
homemade
ग्रथनम् १ क्रि. गाँसु to intertwine, to
string, to thread
ग्रथनम् २ क्रि. गाँथु to inteenune, to
string, to thread

ग्रथितः वि. गाँठ (भएको), गाँठो
(परेको) a knotted, a gland,
jointed, accumulated
ग्रन्थः १ ना. गाँठ, गाँठो, गाँठा, ग्याँठ,
क्याँठ आँठो गाँठे, आँठे a knob, a
knot; gland
ग्रन्थः २ वि. गान्टो गान्टे short-
statured
ग्रन्थिः १ ना. गाँठी means; intention;
resources; stature
ग्रन्थिः २ ना. गाँठो gland
ग्रन्थिका वि. ग्याण्टी, गाण्टी short-
statured (female), manikin
ग्रन्थिगुम्फी ना. गाँठकोभी, गाँठगोभी
गाँठकोबी, गाँठगोबी, गाँठकोपी,
गाँठगोपी a cabbage
ग्रन्थितकः वि. ग्याण्टो, गाण्टो,
ग्याटा, ग्याण्टा, ग्याण्टे, गाण्टे
manikin, dwarf, diminutive,
bantam
ग्रन्थिबन्धनम् ना. गठबन्धन unison,
coalition; illegal or secret
connection or plot
ग्रन्थी वि. गठरी, गठरो, गुदुरी
bundle, parcel, package
ग्रस्तः वि. गरस्त, गलस्त affected,
attacked

ग्रहः ना. गरह a planet, orb, star,
favour

ग्रहणम्१ क्रि. हाल्नु to put, to accept

ग्रहणम्२ ना. ग्रहन, गर्हन, गरन
eclipse

ग्रामः ना. गाउँ village

ग्रामदारकः वि. गमार , गँवार
primitive, uncivilised; vulgar,
ill-bred, foolish; a villager, a
rustic, a dunce

ग्रामाटः ना. गाउँटे villager

ग्राम्यः१ वि. गमार, गवाँर primitive,
uncivilised; vulgar, ill-bred,
foolish; a villager, a rustic, a
dunce

ग्राम्यः२ वि. गाउँले villager

ग्राम्यवसनम् ना. गबुन gabardine

ग्रामस्थलिन् ना. गौथली sparrow

ग्रासः ना. गाँस, गास, गरास
(गतिगरास) a mouthful, a
morsel, wretchedness

ग्रासपात्रम् ना. घुस्यौटी, घुस्यौटो
(पेट) stomach, belly

ग्रास-वास-कार्पासम् ना. गास-बास-
कपास lodging, fooding and
clothing

घ

घट ना. घर house, home

घटः१ ना. घँटो a pitcher made of
clay

घटः२ ना. घडा a pitcher, an earthen
pot

घटः३ ना. घोट (भेटी) mourning-
present

घटः४ ना. घैलो, घैला a pitcher

घटनम् ना. गठन assembly;
formation, organisation,
construction

घटपाशः ना. घटेसो, घटेसी a wreath
of corals; a necktie, a bow tie

घटितम् वि. गठित strongly built,
formed, organised

घटी१ ना. घाँटी neck

घटी२ ना. घडी a space of 24
minutes; a clock, a watch;
suitable time

घटी३ ना. घरि, घरी the whole
bunch of bananas

घट्टः१ ना. घाट the bathing place on
the bank of a pond or a river

घट्टः२ ना. घाटा loss

घट्टकारः वि. घट्टेरो, घटेरो a miller

घट्टपालः वि. घटारो , घटारे, घटुवारे
 a boatman, a constructor of ghats
 घण्टकः वि. घण्टे resembling a bell
 घण्टा१ ना. घण्ट a bell
 घण्टार ना. घाँडो, घाँडा, घाँड a bell
 or log tied on the neck of an
 animal; encumbrance
 घण्टागृहम् ना. घण्टाघर a clock
 tower
 घण्टिका१ ना. घण्टी a small bell; a
 call-bell; a door-bell
 घण्टिकार ना. घाँटी larynx; throat
 घनकः क्रि.वि. घनक्क loud tinkling
 sound
 घनघर्षणम् ना. घनघसाइ,
 घनिघसाइ labour, hard labour
 घनचक्रम् ना. घनचक्कर, घन चक्कर a
 blockhead; stupid, foolish
 घनाघनः क्रि.वि. घमाघम a terrible
 fight
 घमिरीयः ना. घमिरे, घिमिरे Ghimire
 sub clan
 घर्घरी ना. घाघरी, घाघँरी, घाघ्री a
 kilt, a frock, a robe, a petticoat
 घर्मः१ ना. गरम, गर्मी heat, warmth
 घर्मः२ ना. घाम the sun; sunshine,
 the heat of the sun

घर्मकः क्रि.वि. घम्मक, sunny, sunlit
 घर्मलः वि. घमाइलो sunny, sunlit,
 thermal
 घर्षः ना. रगड, रगेड्, रगेटँ, रगेटो a
 crub, friction
 घर्षणम्१ क्रि. घस्तु to rub, to abrade
 घर्षणम्२ क्रि. घस्रनु, घिसिनु,
 घिरुयाउनु, घसानु, घिसानु,
 घिसिनु to work by rubbing or
 scouring
 घर्षणम्३ ना. रगडाइ the work of
 rubbing or scouring
 घर्षणवस्त्रम् ना. घसेटो a dhoti worn
 at the time of rubbing oil or
 doing dirty works
 घर्षाघर्षिः क्रि.वि. घसाघस rubbing
 घस्मरः वि. घिचुवा ravenous,
 voracious, glutton
 घस्मरी वि. घिचुवी ravenous,
 voracious (female)
 घस्सिनु क्रि. घचाइनु घचेइन्,
 घचेट्नु, घस्काउनु, घस्किनु to
 push, to jog, to shove, to move
 forward by pushing
 घाटा ना. घाँटी larynx; throat
 घाटुकः वि. घाटे one who sits on a
 ghat to take gifts from the
 bathers

घात ना. घाहा stroke; a bowl, push; trick; multiple product, power

घातः१ ना. घाउ wound, hurt, sore, bruise, any cut

घातः२ ना. घत effect, impression

घातकः ना. घातकी, घातुकी, घातुके a murderer, an executioner, fraudulent, a strick ster, a chert

घातक्षतः ना. घाउखत, घा, खत wound, hurt, sore, bruise, any cut

घातचोटः ना. घा-चोट wound, hurt, sore, bruise, any cut, misfortune

घातविघातम् ना. घातविघात, घतविघत stroke; trouble, push; trick; multiple product, power

घातितः वि. घाइते wounded, injured, hurt; casualty; a loser (in gamble)

घातुकः ना. घातुक, घातिक fraud, fuite, deciet, deceive

घासः ना. घास, घाँस grass, straw, fodder

घासखण्डम् ना. घसेटो, घसैटा rubbish

घुकः क्रि.वि. घुँक्क sobbing, sighing or crying with short quick breath

घुटकः ना. घुडौ, घुँडा knee

घुणः ना. घुन weevil, woodworm

घुण्टः ना. घुँडा knee, button, knob

घुण्टिकः ना. घुण्डी (सुई आदि घुमाउने पूर्जा) ball shaped

घूर्णकः वि. घुमक्कड a rover, vagabond; untiring traveller

घेरः ना. घेरा, घेरो circle, encirclement, circumference, enclosure

घोकन्ता वि. घोकन्तो, घोकन्ते crammer

घोटः (क) ना. घोडा a horse, steed

घोटकस्य एतन्मात्रम् वि. घोडाको एत्रो, गोडाको एत्रो, गोटाको एत्रो horse-penis (in gesture)

घोटाटः ना. घोडेटो horse-track

घोटातिः ना. घोडाही, घोराही of a horse, steed

घोट्टः१ ना. घोट्टा, घोटा intoxicating drink

घोट्टः२ ना. घोट्टा rubbing; diligence

घोषकः वि. घोकुवा a crammer; given to cramming, i.e. learning by rote

घृणा ना. घीन hate, disgust, aversion
 घृतम् ना. घ्यू ghee, clarified butter
 घृतविक्रयी वि. घेवार, घेवारे ghee-seller

च

चकितम् क्रि.वि. छक्क, छक wonder, prodigy, amazement

चकोरः ना. च्याखुरो, च्याखुरा red legged partridge

चक्रप्रेङ्खः ना. चर्खेपिङ्ग a windlass rope

चक्रम् ना. चाक rump, buttock

चक्रम्१ ना. चक्र, चक्कर a circle, whirl; giddiness

चक्रम्२ ना. चर्खा a lathe; a revolving wheel, winch

चक्रम्३ वि. चाका, चाको honey comb

चक्रम्४ ना. चक्का, चक्की a wheel

चक्रवाकः ना. चखेवा taster, the person with the habit of tasting, an epicure

चक्री वि. चाके person who has the rump, buttocks

चक्रिकम् ना. चक्के with a small disc

चक्रिका१ ना. चाकी hand grinder flour mill

चक्रिकार ना. चर्खी a lathe; a revolving wheel

चक्षणः ना. चनाख, चलाख, चनाखो, चनाखे clever, alert

चक्षमः ना. चङ्ख, चङ्खो, चङ्खे clever, cunning

चक्षुः वि. चोखे influence of an evil or sinister eye

चक्षुष्कम् ना. चोखे the bad effects of an evil eye

चङ्गः ना. चङ्गा, चङ्ङा kite for flying

चञ्चलः वि. चञ्चल, चञ्चले restless; fidgety

चञ्चलपादिका ना. चचलीपैयाँ circular game played by children holding one another's hand

चञ्चुः१ ना. चुच्चो, चुच्चा point; tip; nib of a pen

चञ्चुः२ ना. चौँचो snout

चञ्चुकः ना. चौँचे pig

चटः ना. चरो a bird; a male bird

चटचुञ्चुः वि. चरिचुच्चे like bird-tip

चटिका ना. चरी young bird; a female bird

चटुकः ना. चकटो a small mat of kush

चटुका ना. चकटी a small mat of kush

चटुकी ना. चकटी a small round or oval cushion

चटुलः१ वि. चट्ट, छट्ट clever, cunning, shrewd, crafty

चटुलः२ वि. छड्डुलो free, immoral

चटुलकः ना. चुटकुलो concise, joke

चटुला वि. छड्डुली coquettish, wanton, flirting

चड्डुः ना. चड्डा (कट्टु) knickers under-wear

चणः (क) ना. चना, चनो gram

चणचर्पटकः ना. चनाचटपटे gram

चण्डः१ वि. जण्ड, जण्डो, जन्ड, जन्डो hot-tempered, hot-headed, angry

चण्डः२ क्रि.वि. चाँडो soon, before long, quickly

चण्डः३ वि. चण्ट, चण्ठ clever, cunning

चण्डा वि. जण्डा, जन्डा hot-tempered, hot-headed, angry

चतुःखण्डम् वि. चौखन्न, चौखन्ना four times

चतुःखण्डी वि. चौखण्डी four times

चतुःखण्टकः वि. चौखुँडे four-sided, square, rectangular

चतुरः वि. छरितो light, handy, pretty, smart

चतुरशीतिः वि. चौरासी eighty-four

चतुरशीति-पूजनम् ना. चौरासी पूजा Hindu ceremony of 84th years

चतुरस्रः वि. चौरस square

चतुर्थः१ वि. चौथो fourth in order

चतुर्थः२ वि. चुथो, चुथा (तल्लो दर्जाको) mean

चतुर्थी१ ना. चौथी the fourth lunar day

चतुर्थी२ ना. चौथी (मोथे पिप्ला आदि चारथरी मिसिएको शिशुको ओखती) child medicine

चतुर्थी३ ना. चुथी (तल्लो दर्जाकी आइमाई) low, mean

चतुर्बाटम् ना. चौबाटो a crossing of four roads

चतुर्मुखम् वि. चौमुखे all-round, overall, comprehensive

चतुर्वृत्तम् वि. चौब्बर, चौबर four times, fourfold

चतुःषष्टिः वि. चौसठ्ठी sixty-four

चतुःस्त्रिंशत् वि. चौतीस, ३४ thirty four, 34

चतुर्णवतिः वि. चौरानब्बे, ९४ ninety four, 94

चतुर्विंशतिः वि. चौबीस, २४
twenty four, 24

चतुश्चत्वारिंशत् वि. चौवालीस, ४४
forty four, 44

चतुष्कः ना. चउका, चौका, चौका,
चौको raised eating place near
the hearth, a turn in cowrie or
dice, attar

चतुष्कम् ना. चोक a yard, a
courtyard

चतुष्कर्णः वि. चौकन्ना, चौखन्न four-
sided, square

चतुष्काष्ठम् ना. चौखट door frame

चतुष्किका ना. चौकी police post

चतुष्कीलकम् ना. चौकिल्ला,
चौकिला boundary of the four
sides

चतुष्कोणम् वि. चारकुने, चौकुना,
चौकुने, चौकुन्ने, चौकुनो square,
rectangular

चतुष्कोणिकः वि. चौखुण्टा, चौखुण्डा
चौखुण्डे, चौखुण्टे four-sided,
square, rectangular

चतुष्पटः ना. चपाट, सपाट, चापट,
चारपाटा, चारपाटे square,
rectangular

चतुष्पदी ना. चौपाई quadruped,
four-footed, verse

चतुष्पादः ना. चौपाया quadruped,
four-footed

चतुःसप्ततिः वि. चौहत्तर seventy-
four

चत्वरम् ना. चउर चौतारो, चौतारा,
चौपारी an open field; open
ground for strolling; a small
platform

चत्वरम् ना. चउर an open field;
open ground for strolling

चत्वारः वि. चार, ४ four, 4

चत्वारिंशीयः ना. चालिसे a caste

चन्दनपट्टम् १ ना. चनौटा, चनौटा the
flat stone to rub sandalwood
for making paste

चन्दनपट्टम् २ ना. चनौटा, चन्द्रौटा,
चनरौटा a market of Nepal

चन्दनप्रस्तरः ना. चनौटो, चनौटी a
stone for rubbing sandal wood

चन्द्रकः ना. चँदुवा canopy, awning

चन्द्रकः १ ना. चाँदे hoe

चन्द्रकः २ वि. चाँदे moon shaped

चन्द्रकः ३ ना. चाँदो forehead, fate,
hap

चन्द्रज्योत्स्नी ना. चाँदनी bed sheet

चन्द्रसूरः ना. चमसुर, चंसुर cress, a kind of pungent vegetable
 चपकम् क्रि.वि. चपक्क lightly sticking
 चपलः ना. चप्पल, चपली sandal, slipper
 चपलचण्डः वि. चपर्चण्ड indomitable, unyielding
 चपेटः १ ना. चपेटा, चापट, झापट, चपेटो slap, crowd
 चपेटः २ ना. झापड a slap on the face
 चपेटः ३ ना. झप्पा, झप्पू a slap
 चमकः १ ना. चमक flash, gleam, glare, shine, polish
 चमकः २ क्रि.वि. चमक्क with flash, gleamy
 चमर ना. चँवर lather
 चमरी ना. चवँरी, चौँरी a yak
 चमसः ना. चम्चा, चम्ची a spoon
 चम्पः ना. चाँप small bells tied on the feet while dancing, mitchelia tree
 चम्पकः ना. चम्पा magnolia, flowering tree
 चम्पकवेल्लिः ना. चमेली jasmine plant
 चयनम् १ ना. छान choosing, pick; percolation, filtration

चयनम् २ ना. चाड stack, heap
 चयनविचयनम् ना. छ्यान-विच्छ्यान, divide
 चयनवीक्षणम् ना. छानबीन, च्छ्यानव्यान, छानव्यान, छानवीन selection; a search; judgment
 चरणः ना. चरन foot
 चरणम् ना. चरन a grazing ground
 चरमकः वि. चर्को loud; piquant; intense
 चरित्र ना. चर्ती (कला) bad conduct, activities, false
 चरित्रम् ना. चलित्र characteristics
 चर्चरी ना. चाँचरी a particular song sung during paddy plantation
 चर्चा ना. चर्चो talk, discourse, rumour, topic, question
 चर्पटः १ क्रि.वि. चटपट, छटपट, चटपटे, छटपटे chutney, sauce
 चर्पटः २ ना. झापड a slap on the face
 चर्पटः ३ ना. चरा (चर्पटपञ्जरिका) bird
 चर्पटी ना. चपाती a thin cake of bread

चर्म१ ना. चाम skin, hide, leather

चर्म२ ना. चमडा, चमडो, चमडी
leather, bark, skin

चर्मचटकः ना. चमेरो a bat

चर्मणम् वि. चाम्रो dry and hard,
tough, inflexible

चर्ममुष्टिः ना. चाम्मुठी (मुठी पार्ने
काम) fist-holding

चर्मरिः ना. चमार shoemaker, a
cobbler

चर्वितम् वि. चबाएको chewed

चलाक्षः वि. चलाक, चलाख clever,
adroit, ingenious, intelligent

चवर्णम् क्रि. चबाउनु to chew, to
masticate

चषकः१ ना. चुस्को, चुस्की iota,
scrap, crumb

चषकः२ क्रि. वि. चसक्क in a pinching
manner, painfully

चषकः३ ना. चस्को, चस्का pinch,
acute pain

चषकम् ना. रक्सी liquor

चषणम् क्रि. चाखु to taste, to relish,
to try flavour of

चषणी ना. चासनी, चास्त्री syrup,
flavour

चषिका ना. चुस्की slight touch with
hands piercing softly

चाकचक्यम् क्रि. वि. चकाचक bright,
glistening, beaming

चाकचक्यम् ना. चहक brightness

चाक्षुष्कम् ना. चोखे the bad effects
of an evil eye

चाङ्गेरी ना. चरिअमिलो grass,
tasting sour

चाटुः ना. चाट pungent food

चाटुपटुः ना. चापलूस flattery

चाण्डालः ना. चण्डाल, चन्नाल a low
born person

चातुर्यम् ना. चतुर्याई cleverness,
skill, dexterity

चातुष्काष्ठम् ना. चौखट a block of
four; a window frame

चान्द्रम् ना. चाँदी silver, argent

चान्द्री१ ना. चाँदी silver

चान्द्री२ ना. चाँदनी moon-light

चापग्रामीयः ना. चापागाई a caste

चारः ना. चारो fodder, bird's food

चारकः१ वि. चरवा, चरुवा a
grazier, a herdsman

चारकः२ चाकर attendant, servant

चारकीयम् ना. चाकडी, चाकडी
service, attendance; sycophancy

चारुवाकः ना. चार्वाक elegant,
mealy-mouthed, a philosopher

चालनी ना. चलनी, चाल्नु, चाल्नो a
sieve, a strainer

चाल्लः ना. चल्ला a chicken, a pullet

चाषः१ ना. चाहार, पानीचाहार
cultivation, farming, husbandry

चाषः२ ना. चास cultivation,
farming, husbandry

चाषः३ ना. चास, पानीचाहार
cultivation, farming, husbandry

चाहनम् ना. चाहना desire

चिक्कणः१ ना. चिक्कन fine, smooth,
soft

चिक्कणः२ वि. चिल्लो, चिल्ला oily or
greasy substance, fat, grease

चिचुण्डः ना. चिचिण्डो snake guard,
serpent gourd

चिटिका ना. टिकट ticket

चिण्डः ना. चिण्डा, चिण्डो snake
gourd

चितास्थानम् ना. चिहान, च्याहान,
चियान, चिआन, चिहान, च्यान
a grave, a cemetery, a burial
place, a tomb

चितिः ना. चिता funeral pyre

चित् ना. चेत sense, consciousness;
thought; sensation

चित्र ना. चित् wonder

चित्रकः ना. चहक, चहक-महक
brightness, brilliance

चित्रक ना. चितुवा a leopard, a
panther

चित्रकम्१ वि. चक्क, छक्क, चक, छक
amazement, wonder

चित्रकम्१ वि. चिटिक्क, चिट्टिक्क,
चटक्क, चुटुक्क, चुट्टुक्क well
dressed

चित्रम् क्रि.वि. चिट्ट, चट्ट, च्याट्ट, चुट्ट
well

चित्रलः ना. चित्तल spotted deer,
antelope, gazelle

चित्रवणम् ना. चितवन, चितौन a
district of Nepal; Chitwan

चिपिटः१ वि. थेप्चा, थेप्चो flat,
flattened

चिपिटः२ ना. च्याप्टो, चेप्टो flat

चिपिटः३ ना. चिउरा flattened or
beaten rice

चिपिटा वि. थेप्ची flat, flattened
(female)

चिबुकम्१ ना. चिउँडो, च्युँडो the
chin

चिबुकम्२ ना. च्यापु the chin

चिरण्टः वि. च्याण्टो, च्याण्टे, च्याण्टा
small-shaped, smart

चिरण्टिकः वि. च्वाँक, च्वाँके
beautiful

चिरण्टी ना. च्याण्टी smart girl,
harlot

चिरिण्टिकः ना. वि. चिटिक्क,
चिटिक्को, चुटुक्क चुटुक्को cute,
attractive, smart, pretty

चिरिण्टिका वि. चिटिक्की, चुटुक्की
cute, attractive, smart, pretty

चिर्पटः १ ना. चिर्पट, चोइटा, चोइटो
the split wood or planks

चिर्पटः २ ना. चोइला, चोइलो wood-
scrap

चिल्लः ना. चील eagle

चिह्न ना. चिनो, चिनु a sign, a
mark; a memorial

चिह्नकार्यम् ना. चिनारी, चिना
(चिना-पर्ची) introduction

चिह्नज्ञानम् ना. चिनुजानु,
चिनाजान, चिनाजानी
acquaintance; familiarity

चिह्नपरिचयः ना. चिनापर्ची
acquaintance

चिह्नम् ना. चिनो, चिनु, चिह्नो,
चिन्हा, चिह्नु, चिँगो a
horoscope; birth-chart, nativity

चीककर्म ना. चिकामारी fucking

चीकनम् १ ना. चिकान fucking

चीकनम् २ क्रि. चिक्कु to fuck

चीनदेश्यः वि. चिनियाँ white;
pertaining to China

चीनीयः वि. चिनियाँ white;
pertaining to China

चीरकः १ ना. चिराक (मसाल),
चिराख, चिराग light, lamp, oil
torch

चीरकः २ ना. चिको lightning,
thunder

चीरखण्डम् ना. चिर्कटो tattered
cloth, rag

चुँद्यालयी ना. चुँदाली (थर) sub clan

चुक्रम् ना. चुक sour; vinegar

चुक्रलावणिकम् ना. चुकानी,

चुकाउनी, चुकौनी pickles,

mixture of potato and curd etc

चुक्राम्लमम् ना. चूकअमिलो sorrel, a
plant with sour juice, vinegar

चुटकः ना. चुट्का, चुट्को, चुड्का,

चुड्को joke, a kind of song

चुट्टः १ ना. चोट्टा, चोट्टो a cheater,

swindler, thief

चुट्टः २ ना. चोट injury

चुबुकम् ना. चुम्को, चुम्का, चुम्की a
hill top, ridge, hillock

चुम्बः ना. चुम्मा kissing, caressing

चुम्बकम् ना. चुम्बक, चुम्मक magnet

चुम्बनम्१ ना. चुम्बन, चुम्मन
kissing, kiss

चुम्बनम्२ क्रि. चुम्बन गर्नु, चुम्नु to
kiss

चुल्यसिः ना. चुल्यासी billhook

चुल्लिनिमन्त्रणम् ना. चुलेनिम्तो
family-invitation

चुल्ली१ ना. चूल्ही, चुल्हो, चुल्हा,
चूलो, चूला oven

चुल्ली२ वि. चूल्ही चुले चुल्हे
pertaining to the oven

चूचुकः ना. चुचो, चुच्चो, चुच्ची, चुची,
चुचूक nipple, mammilla, teat,
pop

चूचुकम् वि. चौँके the fork made by
two pieces of wood

चूचुकम् वि. चुच्चो beak

चूचुकिकः वि. च्वाँचे pig like

चूडा ना. चुरा, चुचुरो, कुराको चुरो
pith

चूडास्थः ना. चुल्हो plaited hair,
pigtail, braid, plait

चूर्णपात्रम् ना. चुनौटी, चुनौटो a
small limpot, a stone for
rubbing sandal wood

चूर्णिका ना. चुङ्को, चुङ्का,
चुङ्किला a kind of folk song,
joke

चूलस्थः ना. चुल्हो, चुल्हा plaited
hair, pigtail, braid, plait

चूलस्था ना. चुल्ही a small plaited
hair

चूलिका ना. चुली summit, peak, top

चूषणम् क्रि. चुसु to suck

चूषितम् वि. चूसेको sucked

चेच्चेद् अ. चो! चो! च्या! च्या!
address to a dog

चेटः ना. केटा, केटो boy

चेटकः ना. चटक gizmo, witchcraft

चेटकी वि. चटकी gizmo, witchcraft

चेटी ना. केटी girl

चेतः ना. चेत animate, consciousness

चेतनारूढः वि. चिनारु known,
recognised

चेयिका ना. चिया, चाहा, चा tea

चेलः ना. चेलो cello, student

चैत्र ना. चैत, चइत Chaitra month

चैत्री वि. चैते, चइते of Chait

चैलकम् ना. घलेक, घलेकी a kind of
cloth of Gurung people

चोक्षः वि. चोखो, चोखो, चोखा
pure

चोक्षणम् ना. चोख्यान, चोखेन,
चोखिन ghee, oil or spices to
season

चोक्षमृत् ना. चोखोमाटो pure soil

चोक्षा ना. चोखवी, चोखी pure

चोडः ना. चोडो, चोलो barkdress,
bodice

चोदः ना. चोद, चोदै a vulgar word

चोदनम् क्रि. चोदन् to inspire, to
excourage

चोलः १ ना. चोलो bodice, a woman's
jacket

चोलः २ ना. चोला, मनुष्यचोला
body; birth human body

चोलिका ना. चोली small bodice

चौक्रिकम् वि. चुकिलो very sour

चौरः ना. चोर a thief, a swindler,
burglar

चौर्यम् ना. चोरी theft, stealing;
plagiarism

च्युतकः ना. जुतो (बाख्रा र भैँडाको)
the dung of sheep or goat

च्युतकः १ वि. चुत्को skinflint, miser,
niggard

च्युतकः २ वि. चुत्थो, चुत्था last,
insignificant

च्युतकः ३ वि. चूतिया, चुतिया, चुत्या
block-head

छ

छगलः ना. छोगरा, छोकरा, छोक्रा
छोगडा, छोकडा, छोक्डा less,
dregs, settlings

छगला १ ना. छोगडी, छोकडी,
छोकडी young girl

छगला २ ना. छोगरी, छोकरी, छोक्री
less, dregs, settlings

छगली ना. छगडी she goat

छत्वरः ना. छप्पर, छपरा thatched
roof

छत्रम् ना. छत्ता, छाता, छातो a hive;
an umbrella

छत्री वि. छाते bearer of an umbrella

छदः ना. छत roof, house top, terrace

छद्म ना. छाम (छल-छाम) double-
dealing, duplicity, treachery

छन्त्यालयः ना. छन्त्याल a caste

छन्दः १ ना. ढाँचा outline, frame,
skeleton, design

छन्दः २ ना. छाँद a rope for tying animal legs

छन्नः ना. छान choosing, pick; percolation, filtration

छन्नम् ना. छाना, छानू, छानो a roof

छर्दः ना. छाद vomiting; spew

छल्ला ना. छाला, छाल leather, hide, skin

छल्ली ना. छाली, दुध दहीको तर scum, skim, cream

छातः ना. छाँटा, छाँट cut, shape, style

छादनम् ना. छाजन separation

छायाश्रयः ना. छाहार, छाहारी shade

छायास्थलम् ना. छायाँहाल, छाहाँल, स्याँहाल, स्याँल shade, shadow

छिक्का ना. छीँक (छ्यूँ) sneeze

छिद्रः ना. छेद, छिद्रो, छित्रो, छित्रो,

छिचरो, छेचरो, छिचरी वि. boring, drilling, defected

छिद्रकरः ना. झिर iron stick, grill

छिद्रम् १ ना. छेद perforation, hole, pit, aperture, opening

छिद्रम् २ ना. छेडो, छेड an alley, a narrow street

छिन्नकम् ना. छेना cheese, curd

छिन्न-निष्पन्नम् ना. छिनोफानो decision

छिन्नभिन्नम् ना. छ्यानभ्यान broken up, dispersed

छिन्नविच्छिन्नम् ना. छ्यान विच्छ्यान discernment, sagacity

छुच्छुन्दरः ना. छुछुन्द्रो, छुचुन्द्रो mole, musk-rat

छुच्छुन्दरी ना. छछुन्द्री, छुचुन्द्री mole like

छुप्तः ना. छूत infection, contamination, contagion

छुप्तछुप्तम् ना. छुवाछूत the act of touching the untouchable, untouchability

छेकः ना. छेको obstacle, obstruction, hindrance

छेदः ना. छेडो an alley, a narrow street

छेदनकः ना. छिनो, छिनु chisel

छेदनम् क्रि. छेड्नु to bore, to perforate, to pierce

ज

जगज्जालम् ना. जञ्जाल perplexity, trouble

जगत् १ ना. जग्गा land, field

जगत् २ ना. जगात, जकात custom, tax

जगत्श्रेष्ठः ना. जगरसेठ, जग्गरसेठ
wealthier

जङ्गः १ ना. जङ्ग furious, military

जङ्गः २ वि. जङ्गी furious, military

जङ्गलम् ना. जङ्गल, जङ्ङल
jungle, forest

जङ्घा ना. जाँघ thigh, hip, haunch,
shank

जङ्घारः ना. जाँघार, जाँगो, जाँघो
crossing, portage, shallow
place in a stream

जङ्घालः ना. जाँघेलो knickers,
underwear, trousers

जटा ना. जगल्टा most-hair, clotted-
hair

जटिलः वि. लट्टे matted hair

जडः १ ना. जरो root

जडः २ ना. जिलो capital

जनः ना. जना, जाना person

जनजालम् ना. जन्जाल ostentation

जनिजालम् ना. जञ्जाल worldly
trouble

जन्मपत्री ना. जन्मौती horoscope

जन्ययात्री ना. जन्ती followers of a
marriage procession

जन्या ना. जनना, जनाना female

जपः ना. जाप pray, the silent
repetition of a Mantra

जम्बीरम् ना. ज्यामिर a kind of
lemon

जय देव ना. जदो, जदौ a salutation

जरठः १ वि. जर्रो hard, insolent

जरठः २ वि. जरखरे, जखरे, जखरो
disobedient

जरठः ३ वि. जरठु, अरठु hard

जरठकः वि. झड्केको declined

जरायुजः ना. जारायो a rein deer,
stag

जर्जरितम् वि. झुत्रो ragged

जर्जरीकम् वि. जर्जर insolent, hard

जलतडागम् ना. जल ताल,

जलाताल, जालाताल full of
water

जलत्रासः वि. जलतरासी horror,
hydrophobia

जलमयः ना. जलाम्य, जलाम्ये,
जलाम्मे watery, a gneous

जलम् ना. जल water

जलयूकः ना. जूका, जूको leech, maw-
worm

जलहंसः ना. जलेवा water swan

जलहरिः ना. जलहरी, जलारी netter

जलौकः ना. जलुका, जलुकी, जलुके,
जलुको a flat leaf of water
arumealocasia

जल्पकः वि. गप्फड talkative,
garrulous

जल्पाकः १ ना. गफाष्टक garrulous

जल्पाकः २ वि. गफाड, गफडी
गप्फाड, गफाडे, गप्फाडे,
गफाडी garrulous, talkative,
gabbler

जल्पाकः ३ वि. लाफ्रे, लाब्रे, लाभ्रे,
लाब्रो, लाभ्रो interfering

जागरः ना. जाँगर energy, activity,
strength

जागरणम् १ ना. जागरान, जागराम,
जाग्राम vigil; waking the whole
night

जागरणम् २ क्रि. जागु to be awake, to
be excited, to regain

जागरूकः १ ना. जाँगरिलो, जाँगरी,
जाडरिलो, जाडर energetic,
active, lisome

जागरूकः २ वि. जाँगरी, जाँगरे
energetic, active, lisome

जागृतिः ना. जागिर्त awakening;
alertness

जाग्रतः ना. जागा wakeful,
circumspect, cautious

जाङ्घम् ना. जाँगे, जाँघे half pant

जाङ्घिकम् वि. जाङ्घिया, जाँघिया
knickers

जाङ्घ्यम् ना. जाँघे, जाँगे half pant

जाज्वल्यम् वि. जाजुल्य, जाजुल्ये
shining, lustrous

जाज्वल्यमानः क्रि. वि. झलामली,
जाजुल्लेमान brightly

जाज्वल्यम् क्रि. वि. झलमल्ल brightly

जाड्यकरः ना. जाँड, जाँर grain
liquor

जाड्यम् ना. जाडो, जारो winter, cold
weather

जाती ना. जाई mace; jasmin

जातीपत्रम् ना. जाइपत्री mace,
cinnamon

जातीफलम् ना. जाईफल, जाइफर
mace; nutmeg

जामातृ ना. जमाई, जवाई, जुवाई,
ज्वार्ई son-in-law

जाम्बीरम् ना. ज्यामिर a fruit like
lemon

जाया ना. जोई wife

जायाजन्म ना. जाएजनम giving
birth to offspring

जायाजातम् ना. जायजाद, जाएजाद
जायजात, जाएजात all
property, landed property,
tenement

जायाडिङ्गरः ना. जोइडिङ्गे,
जोइटिङ्गे hen-pecked husband
जाया-पती ना. जोइपोइ husband and
wife

जारः ना. यार adulteress, a
paramour, man's rival for his
wife

जारिणी ना. जार्नी lover, paramour

जालकः ना. जाल, जालो a spider's
web; film

जालकम् ना. झ्याल, झेल a window

जालम् ना. जाल, जाली mesh, net,
snare, trap; spell, magic

जालकी वि. जाली, झेली deceiver,
forgerer

जालन्धरः ना. जलन्धरी, जलन्तरी a
magician, a wizard

जाल्मः ना. जालिम्, जाली, झेली
cruel person,

जिघत्सुः ना. घिचुवा ravenous,
voracious

जित्वरः ना. जितार, जितुवा desiring
to win, victorious

जित्वरी ना. जिताउरी, जितौरी
winnings distributed by the
winner

जिर्यालयः ना. जिरेल Jirel caste

जिह्वा ना. जिब्रो, जिभ्रो the tongue

जिह्विका ना. जिभिया, जिभी
tongue-cleaner

जीनः ना. जीनो, जीनू hard

जीरः ना. जीरो, जीरा cuminseed

जीरकः वि. जीरे small, dwarf

जीरखुरासानिः ना. जीरे खुर्सानी
small red pepper

जीर्णवस्त्रम् १ ना. जड्याउरी, जडौरी
second-hand (clothes)

जीर्णवस्त्रम् २ ना. झुत्रो ragged

जीवः १ ना. जिय, जिये the soul

जीवः २ ना. ज्यु a suffix to a person's
name to indicate respect

जीवः ३ ना. जिउ body, life

जीवतिः ना. जिउँती, ज्युँती marriage-
song, a picture hung in the
room during marriage

जीवनधनम् ना. जिउधन life and
property

जीवनम् १ ना. ज्यान body, life

जीवनम् २ ना. जिम्बु, जिम्मु a kind of
tibetan spiceherb

जीवनी १ ना. जिउनी life-estate

जीवनी २ ना. जिम्बु, जिम्मु a kind of
tibetan spiceherb

जीवलः ना. जिउलो, जियालो,
ज्यालो, ज्याला wage

जीवहत्या ना. जिउहत्ये murder,
slaying violence

जीवितः वि. जिउँदो, जिम्दो live,
alive, living

जुङ्गम् ना. जुँगा, जुँघा mustaches

जुष्टम् वि. जुठो leavings impurity,
remains of meal

जुष्टस्थलम् ना. जुठेल्लु, जुठेल्लो a
garbage dump

जुष्टस्थानम् ना. जुठ्यान, जुठेन a
place for filth

जूटः ना. जूरो a braid, hump

जूर्णः ना. जुनेलो jower, sorgham

जूर्णा ना. जुनेरो sorghum, jower,
sorgham

जूर्तिः ना. जूडी, जूडो, जूडा the top-
knot

जेमनम् ना. ज्युनार meal

जेमनार्हः ना. ज्युनार, जिउनार meal

जैत्रः वि. जिताहार, जितार winner
or victorious

जैत्रपत्रम् ना. जितापत्र decree

जैत्रम् ना. जीत conquest, victory

जैन ना. जइन Jain religion a
division of sanatan

जोडः १ ना. जोडा, जोडी couple

जोडः २ ना. जोर better half pair

जोडनम् ना. जोरन joint, milk-curd,
rennet

जोतनम् क्रि. जुट्नु to gather, to
assemble

जोनालः ना. जुनेलो sorghum

ज्याबुकः ना. ज्याबा, जीबा, जी बाबु,
जी बाउ great grandfather

ज्याम्बा ना. ज्यामा, ज्यामै, ज्या
आमा, जी आमा, जी आमै great
grandmother

ज्येष्ठः वि. जेठो, जेठा, जेठू eldest of
age

ज्येष्ठजनी ना. जेठानी elder brother's
wife of one's husband

ज्येष्ठजीवः १ ना. जेठाज्यु elder
brother of husband

ज्येष्ठजीवः २ ना. च्याब्ज्यु, च्याप्ज्यु,
चेब्जु eldest in age

ज्येष्ठस्वः ना. जेठासो, जेठासी eldest-
ness

ज्येष्ठांशः वि. जेठासी eldest

ज्येष्ठी वि. जेठी eldest in age

ज्योतिः ना. जोति, जोत light

ज्यौतिषवीक्षणम् ना. जोखना,
जोखाना omen oracle

ज्यौतिषिकः ना. जोइसी, जोसी, जैसी
an astrologer, a caste

ज्वरः ना. जरो, जोरो fever

ज्वलनम् ना. जलन inflammation,
burning-sensation, burn

जृम्भकः वि. जुम्सो lazy; indolent,
slow

ज्ञ

ज्ञवाँलयः ना. ज्ञवाली, ज्ञवाँली,
ज्ञेवाली, ग्यँओली, ग्यौली
Gyawali caste

ज्ञातः ना. नाता, नातो, टाढाको
relative

ज्ञातिः ना. नाता, नातो relationship,
kinsman, kinsfolk

ज्ञातिगोत्रम् ना. नातागोता family
relation, relative(s)

ज्ञातिपंक्तिः ना. नातपाँत, नातबाँत
relative, kin, kinsman

ज्ञानकारः वि. जानकार expert

ज्ञानकार्यम् ना. जानकारी
information

ज्ञानी वि. जान्नी, जान्ने expert

ज्ञापनकारः वि. जानिफकार expert,
well-informed

ज्ञापनम्१ ना. जनाउ knowledge,
inform

ज्ञापनम्२ ना. जानिफ expert

झ

झकटकः ना. झगडा, झगरा dispute,
quarrel, brawl

झटः क्रि.वि. झट्ट, छट्ट at once,
immediately

झटत्पटत् क्रि.वि. झटपट quickly,
hastily

झटितः क्रि.वि. छरिछट्ट well-
trimmed, well-dressed

झटिति क्रि.वि. झट्टै, झ्वाट्टै, झटाझट्ट,
छिट्टै at once, immediately

झट् क्रि.वि. झट्ट, झ्वाट्ट at once,
immediately

झट्कारः ना. झट्कार, झट्कारो,
झटारो small stick or stone to
throw at trees in order to bring
fruit down

झणकम् ना. झनक्क manner of losing
one's temper, jingling

झणझणायितम् वि. झनझनाएको,
झमझमाएको fieriness,
pungency

झणनम्१ क्रि. झान्नु, झ्वाँइ पार्नु to
season food with condiments

झणनम्२ क्रि. वि. झन्न, झनन्न manner
of losing one's temper

झमकः क्रि. वि. झमक्क nightfall,
evening

झम्पकः क्रि. वि. झपक्क, झप्को
suddenly

झम्पनम् क्रि. झम्पिट्नु to pounce

झम्पाकः वि. झम्के showery; fringy

झम्पातः१ ना. झम्पाट, झम्पाड
botheration, problem, useless

झम्पातः२ ना. झापट, झापड a slap
on the face

झरः१ ना. झरी shower, continued
rain

झरः२ ना. झर्रो pure, genuine; plain

झरकः ना. झलक glimpse, glance

झरणम्१ ना. झरन a hireling

झरणम्२ ना. झरना a fall, rapid,
waterfall, cataract, cascade

झर्झरः१ ना. झ्याली a wandering
woman

झर्झरः२ वि. झाँझर of a scoop with
holes

झर्झरिका ना. झाँझरी a scoop with
holes

झल्लकः ना. झलक, झल्को glimpse,
glance

झल्लरः ना. झालरे of a frill, fring

झल्लरी वि. झाली, झ्याली, झेली
cymbals

झल्लिका ना. झल्को glimpse, glance

झाझल्लकः ना. झझल्लको likeness,
the thinking one person like
another

झाटः१ ना. झाँट, झाँटा, जाँटो, जाँटा,
जाँठो, जाँठा pubic hair, word
used to abuse male person

झाटः२ ना. झारे (झारफुक) sorcery,
incantation, charming

झाटः३ ना. झाड arbor, bower

झाटी१ ना. झाँडी thicket, bushwood

झाटी२ ना. जाँठी, जाँटी pubic hair
(informally used to abuse
female person)

झापालयी वि. झापाली, झपाली,
झपेली, Jhapalian

झाबुकः ना. झ्याऊ turmoil or
struggle

झारा ना. झाडा stool, dysentery
 झालि: ना. झोल (तिउन) broth,
 soup; liquid
 झाल्लरी ना. झालर a frill, fring
 झावुक: १ ना. झ्यौवा, झौवा a basket
 prepared on the twigs
 झावुक: २ ना. झ्या, झाउ, झेउ moss
 झीरिक: ना. झिलको, झिल्का
 glimpse, glance
 झीरुका ना. झ्याउँकिरी, आउँकिरी,
 झउँकिरी cicada, cricket
 झीर्ण: वि. झिर्न, झिनो, झिर्नु, झीनो,
 झीनू poor, old, ragged
 झुण्ट: ना. झुण्ड group
 झुण्टी ना. झुण्डी, झुँडी flock, cluster,
 crowd, group

ट

टगर: ना. तगर a kind of tree or
 flower
 टङ्क: ना. टाँक button
 टङ्कणम् क्रि. तगु to stitch
 टङ्कम् ना. टाँका a stitch
 टङ्कशालम् ना. टकसार a mint
 टङ्कार: क्रि. वि. टङ्, टङ्ङ, टाङ्,
 टाङ्ङ, ट्याङ्, ट्याङ्ङ, ट्वाङ्,

ट्वाङ्ङ a sound, the twang of a
 bowstring

टङ्ग: ना. टाँङ् spread leg
 टङ्ग: १ ना. टाँग leg, foot
 टङ्ग: २ ना. दुङ्गो stone
 टङ्ग: ३ ना. टाँगी axe
 टङ्ग: ४ ना. टाँगा, ताँगा a small two-
 wheeled carriage
 टठुरीक: वि. ठठ्याइलो ठठ्याउली
 ठठ्यौली ठठ्याउलो amusing,
 diverting
 टनक: १ ना. टनक्क, टन्को, ठनक्क, ठन्को
 erect, swollen
 टनक: २ ना. टिनिक्क tight fit, close
 fit, tip top
 टिङ्गर: ना. टिडुरे, टिङ्गे, टिङ्गो,
 जोइटिङ्गे gangling
 टिटिभ: ना. टिटिहाँस, टिट्याँस a
 kind of disease
 टिटिभी ना. टिटिहिरी a kind of word
 टिप्पण: ना. टिप्पन, टिपन
 horoscopes, note, receipt,
 record of the birth-time
 टिप्पणम् क्रि. वि. टिपन, टिपन-टापन,
 टापन-टिपन, टाप-टिप, टिप-
 टाप picking up

टुण्टुकः १ ना. टुडुल्को, टुटिल्को
swelling caused by a bump

टुण्टुकः २ ना. टुटी a small spout, a
cock-tap

टुण्टुकः ३ ना. टटेलो bignonia indica

टुण्टुलकपूरः वि. टण्टलापुर glaring,
scorching, blazing

टेरः १ ना. डेरो, डेडो cock-eyed,
squint-eyed

टेरः २ वि. टेढो, टेढा crooked, bent,
slant, awry, perverse

ट्वलः क्रि. वि. ट्वाल्ल fixedly

ठ

ठक्कुरः १ ना. ठकुरी, ठकुरे title of
Kshatriyas

ठक्कुरः २ ना. ठाकुर, ठाकुरे god, idol
of Vishnu, barber

ठठुरी ना. ठट्टा burlesque, humour,
jest, joke

ड

डङ्गरः ना. डाँगो dog

डमरुः ना. डम्मरु, डम्बरु young tiger;
whelp of a tiger

डम्बरः ना. डाबर spot

डम्बरकुमारी ना. डम्मरकुमारी,
डमरकुमारी Dambar Kumari

डल्लकः १ ना. डालो, डाला branch

डल्लकः २ ना. डालो a small bamboo
basket

डल्लिका ना. डाली a small basket

डहूः ना. बडहर monkey jack,
artocarpus laucha

डाकिनी ना. डङ्गिनी, डङ्केनी,
डाइनी a witch-craft, magical
spell, demoness, a shrew

डिङ्गरः ना. डिँगो, गाईवस्तु cow

डिङ्गरः ना. डेङ्ग्रो a particular kind
of drum

डिण्डिभः वि. डिबडिबे small drum

डिण्डिमः ना. डिबडिबे tom-tom

डिम्बः १ ना. डिम्बा oval, young
child

डिम्बः २ ना. डिँगा, डिँगो young
animal

डिम्बकः ना. डिबिया wagon

डिम्मः ना. डिम्मा an egg

डुण्डुकः ना. गुन्दुक dried and soured
greens, green vegetables leaves
first rotten and dried

डुण्डुभः वि. डुँडुवा, डुँडवा watersnake

डोट्यालयः ना. डोट्याल, डोटेल of
Doti

डोमः ना. डोमे, डुम, दमाइ, गाउने
व्यवसायी dome

ढ

ढक्का ना. ढाका a kind of printed muslin

ढक्कारः ना. ढाकर a crate; a bale

ढक्कारिकः ना. ढाक्रे a porter

ढक्कालः ना. ढक्काल Dhakal subcast

ढक्कालयः ना. ढकाल a caste

ढक्किका ना. ढकिया, ढक्की lid

ढण्टुकः वि. ढँटुवा one given or prone to falsehood

ढुण्ढनम् क्रि. ढँड्नु to search, to investigate

ढेङ्गुरा ना. ढ्याङ्गो, ढेङ्गो, ढेङ्गो drum

ढौकः १ ना. ढोका door, gate

ढौकः २ ना. ढोग interview accompanied by exchange of presents

ढौकनम् १ क्रि. ढाकु to cover, to envelop, to overlay

ढौकनम् २ क्रि. ढुक्नु to sneak

ढौकनम् ३ क्रि. ढोग्नु to bow

ढौकनम् ४ क्रि. ढाँकु to call; to invite

त

तक्षकः ना. तच्छक act of looping or cutting off

तक्षण-त्वक्षणम् क्रि. वि. ताछन-तुछन shaving, scaraping

तक्षणम् क्रि. ताछनु to peel off, to scrape, to pare

तक्ष-त्वक्षम् ना. ताछ-तुछ plaining, peeling off

तक्षितकः ना. तखता, तखता, तखतो a shelf plank, rack, wooden sheet

तङ्गः ना. टाङ leg

तडागः १ ना. तलाउ a pond, a tank, a lake

तडागः २ ना. ताल tank, a lake

तण्डुलः ना. तन्दुल (चामल) rice

तण्डुलीयः ना. डडाल्नु husk of rice

ततिः ना. ताँती line, row, string

तत् सर्व. तो, त्यो that

तत्कालः क्रि. वि. तङ्कारै, टङ्कारै loud and clear

तत्कालिकः वि. टङ्का, तङ्का fresh, of this time

तत्पश्चात् वि. त्यसपछि after, after that

तत्सत् ना. तस्सत् that supreme is essential

तथापि संयो. तैपनि even if

तथ्यम् ना. तथा certainty

तदर्थम् संयो. तसर्थ therefore

तदानीम् क्रि. वि. तादी in days long gone by

तद्दिने क्रि.वि. तादी in days long
gone by

तद्भवः ना. तद्भुवः a Sanskrit word
used in a slightly changed
form; born there from

तनकः १ क्रि.वि. ठनक्क breaking
sound

तनकः २ क्रि.वि. तनक्क fully stretched
or extended

तननम् क्रि. तात्रु to draw, to pull, to
stretch, to drag

तनुः ना. नानु, नानो, सानु सानो a
word used for calling young
ones with affection

तनुप्रस्थम्भरा ना. सानु पाथीभारा
small Pathibhara place and
temple

तन्तुः १ ना. टण्टो, टण्टा botheration

तन्तुः २ ना. तुनो, तनो, तुनु, तुना,
तना, तने having a tape or lace

तन्तुः ३ ना. त्यान्द्रो, तेन्द्रो tendril,
small piece

तन्तुः ४ ना. ताँदो bow string

तन्त्रम् ना. तन्तर a religious treatise
containing mystical formulas

तन्त्रमन्त्रम् ना. तन्तर-मन्तर ritual

तन्त्री ना. तार thread, wire; telegram
string

तन्वी ना. नानी an affectionate term
for a child or one's junior

तपस्वी वि. तपसी a hermit, an
ascetic, a devotee, an anchorite

तप्त वि. तातो hot, warm, heated

तप्ततप्तम् वि. तातोतातो, तात्ताता
heat, warmth

तप्तिका ना. ताई flat iron pan with a
raised side

तरङ्गः १ ना. तरङ्गः rage, excitement

तरङ्गः २ ना. तराना rise and fall of
music, a song

तरलिका ना. तरेली a layer, stratum;
row, serial of a soft and tickle
line

तरवारि ना. तरवार a sword,
scimitar, sabre

तरुणः १ वि. तरुनो, तरुना a
youngster, a young man

तरुणः २ वि. तन्नेरो, तन्नेरा, तन्नेरी
young

तरुणी वि. तरुनी, तन्नेर्नी a young
woman

तर्कुटः वि. कतुवा a spindle

तर्जः ना. तर्सो alarm, fright

तर्जकः ना. तगारो bar, barrier

तर्जनम् क्रि. तर्साउनु to terrify, to
scare

तर्पणम् ना. तर्पन triping, libation of water

तर्हि क्रि.वि. तर्हिले when

तर्हिअपि क्रि.वि. तर्हिले पनि even when

तलकुल्या ना. तलकुलो, तलकुले,

तरकुले, तरकुरो the name of short vowel u

तलम् १ ना. तलो, तल्लो, तालो, तला floor, storey

तलम् २ ना. तल्ली below or under, lower, sole of the shoes

तल्लः ना. ताल a pool, a lake

तल्ली ना. डल्ली loving word for youthful woman

तल्लीकः ना. तलुवा the sole of the shoe

तष्टः वि. ताछेको scraped

तष्ट-नष्टम् क्रि.वि. तहस-नहस ruined

तस्मात् सर्व. त्यसबाट from that

तात तात ना. ताते ताते a slow walk in children's language

तातलः ना. ताउलो a big cooking pot

तातली ना. ताउली a small cooking pot

तादृशः स. ना. तेस्तो such like

तादृशीः स. ना. तेस्ती such like

तानः १ ना. तराना tone, turning, melody

तानः २ ना. थान, कपडाको थान classifier for cloth

तानः ३ ना. तान, ताना, तानो loom, weaving machine, tone

ताननम् क्रि. तान्नु to pull

तानपूरिका ना. तानपुरा a kind of musical instrument like a sitar, tambour

तानातानिः ना. तानातान pulling

तानि ना. तिनी they

तापः ना. धाप, हाप heat, warm

तापकः ना. ताप्के, ताप्को, तावा a frying pan

तापिका ना. ताप्की a frying pan

तप्तिका ना. ताई a flat iron pan with a raised side

ताम्बूलम् ना. तामुल, तामुलपान betel leaf

ताम्बूलिकः ना. तमौली, तमोली one who sells betel-leaves

ताम्रकारः १ ना. ताम्राकार a class of Newar community

ताम्रकारः २ ना. तमोट, टमोट, टौटो brazier

ताम्रकुट्टः ना. तम्बाकु, तमाकु, तमाखु tobacco

ताम्रपात्रम् ना. तमौरी, तमौरो,
तमौरा a brazier
ताम्रम् ना. ताँबा, ताबाँ, तामा, तामो
copper
ताम्रसेनः ना. तानसेन तान्सिन,
तान्छिन Tansen city in Nepal
तारका ना. तारा star
तारणम् ना. तारन, तरन- तारन
acrossing, salvation
तारय माम् ना. तारेमाम् a soluting
word
तालः ना. ताड palm tree
तालकम्१ ना. ताल्चा, ताल्चा
padlock
तालकम्२ ना. तगाला bar (gate)
तालिका ना. ताला, ताली, ताल्चा,
तालचो lock
तिक्तपत्री ना. तीतेपाती bitter plant
तिक्तम् वि. तीतो, तीते (तीतेफापर,
चिराइतो) bitter wheat, swertia
chirata
तित्तिरिः ना. तितरी, तित्री, तित्रा a
partridge
तित्तिरिपुङ्खी ना. तितरिपङ्खी,
तितलिपङ्खी, तित्रापङ्खी
cloud, as a guil of partridge

तिन्तिडी ना. तित्री tamarind
तिन्दु ना. तीँदू, तैँदू a kind of fruit
तिमिलसेनीयः ना. तिमल्सेना,
तिमिल्सिना, तिम्लेना, तिम्लिना
Timalsena
तिरस् ना. तिर toward
तिर्यक्१ ना. छङ्के, छिर्के, छिर्का
oblique, slanting, slanting, to
be in dilemma
तिर्यक्२ ना. तेछोँ slanting, oblique,
awry, straight
तिलकम्१ ना. टिकुली a mark made
on the forehead either as an
emblem of sect or for ornament
तिलकम्२ ना. तिलख, तिलखो mark
on the forehead
तिलकम्३ ना. टीको, टीका, टिकी the
rice on forehead offered in
worship
तिलपानीयम् ना. तिलानी the
sesamum-water
तिलपूरः ना. तिलौरी, तिलौरा,
तिरौला a sweet ball made of
sesamum seeds
तिलबटिकाकोट्टम् ना. तिलौराकोट,
तिलवराकोट Tilaura Kot

तिललतिका ना. तिलहरी, तिलरी a
bead or necklace composed of
three strings

तिल-शम्भलकः वि. तिल-चाम्ले,
तिल-चाउँले, तिल चामले
grizzled, grey-haired

तिलाञ्जलिः ना. तिलानी libation of
secamum-water

तीक्ष्णः१ ना. तिक्खर, तिक्खरा
savoury, sharp

तीक्ष्णः२ वि. तीखो, तीखा, तीखे
savoury, sharp, pungent, tart

तीक्ष्णतरः वि. तिक्खर savoury,
sharp

तीक्ष्णम् वि. तीखो, तीखा, तीखे
savoury, sharp, pungent, tart

तीक्ष्णा ना. तीखी cleaver

तीव्रकूटम् ना. तिब्रिकोट name of a
village

तु नि. त, ता a particle used to focus

तुङ्गः१ ना. टुङ्गो settlement

तुङ्गः२ ना. टुङ्गो the pointed
portion of an ear of corn

तुङ्गः३ ना. थुङ्गो, थुङ्गा, थुंगा a
bouquet of flowers

तुङ्गम् ना. थुम a top of a mountain

तुच्छः१ ना. तुच्छो, तुच्छा absurd,
meaningless

तुच्छः२ वि. छुच्चो, छुचो, छुच्चा,
दुच्छर low minded, greedy

तुणिः ना. टुनी red cedar, toona
ciliata

तुण्डः ना. टुँडो, टुँडा the pointed
portion of an ear of corn

तुण्डम्१ ना. ठौँड (चराको) beak of a
bird

तुण्डम्२ ना. थुतुनो snout of an
animal

तुण्डम्३ वि. ठूँड, ठौँड, ठौँडी, ठौँडो
beak of a bird

तुण्डलः ना. टुडौल wooden support
for the edge of a roof

तुण्डवस्त्रम् ना. टुँडेसो mask

तुण्डालः ना. टुँडाल a slanting pole to
support the beam

तुण्डी वि. थुतुने talkative

तुण्डीरखेलः ना. टुँडिखेल a parade
ground

तुत्थः ना. तूथो (नीलो तुथो आदि) a
pot of copper

तुन्दः ना. तौँद, तोन (भुँडी) big belly,
pot belly

तुम्बी ना. तुम्बो, तुम्बा a small gourd,
a pot made of dried gourd

तुम्बुरुः १ ना. तम्बुरा, तम्बुरो
tambourine

तुम्बुरुः २ ना. टिम्बुर, टिम्मुर, टिमु a
kind of spice like black pepper

तुम्बुरुः ३ ना. तानपुरा tambourine

तुरुष्कस्थानिकः वि. टर्किस्तानी,
तुर्काने belong to Turkey, Turk
तुरुष्कस्थानम् ना. टर्किस्तान, तुर्कान,
Turkistan

तुलसी ना. तुलसा, तुल्सा, तुलुसी,
तुलसी holy basil plant

तुला ना. तुलो a scale, a balance

तुलाधरः ना. तुलाधर a trader

तुवरः ना. टर्रो astringent

तुवरिका ना. तोरियाँ, तोरोएँ,
ridgourgourd

तुरी ना. थुरी fibrous stick

तुवरी ना. तोरी mustard plant

तुवरी-शालातुरीयः ना. तोरी लाहुरे
irresponsible, migrant

तुवालः ना. तमालो, तुवालो, तुमालो,
तुआँलो, त्वाँलो heat-haze

तुषः १ ना. फुस hay, straw

तुषः २ ना. टुसा, टुसो sprout, a young
shoot of a plant

तुषः ३ ना. टुडौँ the pointed portion
of an ear of corn

तुषः ४ ना. टुसी, टिसी, टिसो clitoris

तुषकः ना. डुकु stem, stalk

तुषारः ना. तुसारो, तुसारा frost;
snow

तुहिनम् ना. हिउँ snow

तूणीरकः ना. ठोक्रो quiver

तूदी ना. तूदीडाँडो, तूलीडाँडो Tudi
place in Nepal

तूदीम् ना. खिदीम (गाउँ) a village
where Panini created
Ashtadhyayi (in Nepal)

तूर्यम् ना. तुरही trumpet

तूलगण्डः ना. तुलेगाँडो (चरो)
laughing thrush a bird

तृतीयः वि. तीयो measure of three
in tip-cat game

तेजःपत्रम् ना. तेजपात cassia

तेमनचक्षकः वि. तिहुन चखुवा,
तिउन चखुवा curry-taster,
vagabond

तेमनम् ना. तिउन, तिहुन a vegetable
curry, sauce

तैक्ष्ण्यम् ना. तिखार sharpened,
pointing

तैलम् ना. तेल oil, grease

तैली ना. तेली an oil-man

तोलः ना. तउल weight

तोलकः ना. तोला a weight of twelve mashas

त्यक्तः १ वि. छाडा, छाडो free; wanton

त्यक्तः २ वि. छडुला, छडुलो free, immoral, lewd, loose

त्यक्ता वि. छाडा, छडुली free; wanton

त्यादृशः स. ना. त्यस्तो such like

त्यादृशी स. ना. त्यस्ती such like

त्रायुषम् ना. तरेखू tika of coal

त्वगङ्कुरः ना. जिरिङ्ग, जुरुङ्ग, जुरुङ्ग tilillation, horripilant

त्वया मया ना. तोयो मोयो divison, partition

त्वरः क्रि. वि. तुर, तुर-तुर, तुरतुरी, तुरुर्ति flow of liquid

त्वरकः ना. तुर्को drip

त्वरकम् क्रि. वि. तुरुक्क, तुलुक्क flowing of liquid in small quantity

त्वरिः ना. तुरी penis

त्वरितस्फूर्तिः ना. तुरिफुरी, चुरिफुरी what and how you do

त्वारः क्रि. वि. त्वार्-त्वार, त्वारं त्वारं, त्वार् त्वार्ति the sound of falling water

त्वै १ नि. तोइ a particle used to focus

त्वै २ नि. तै, तो, त a particle used to focus

तृणकः ना. तिन्को, सिन्को (छेस्को) a straw

तृणान्नम् : ना. तिना, तिन्ना rice growing wild

तृणम् ना. तिर्नो, तिर्नु grass

तृतीया ना. तीज Teej festival; women's festival

तृप्यन्ताम् ना. तर्पन्ताम्, तिर्पन्ताम् libation of water

तृषा १ ना. तिर्खा thirst; desire

तृषा २ ना. तिस, ३० thirsty

तृषाकुलः वि. तिर्खालु thirsty

तृष्णा ना. तिर्सना, तिर्सनो, तरान desire; thirst

त्रयश्चत्वारिंशत्/त्रिश्चत्वारिंशत् वि. त्रिचालीस forty three, 43

त्र

त्रयस्त्रिंशत् वि. तेत्तीस thirty three, 33

त्रयोदशी ना. तिरोदशी-तिरदशी thirteenth day of lunar fortnight

त्रयोनवतिः वि. तिरान्नब्बे, ९३ ninety three, 93

त्रयोविंशतिः/त्रिविंशतिः वि. तेईस
twenty three, 23

त्रसनम् क्रि. तर्सिनु to be or get
frightened

त्रसमानः वि. थर्कमान् trembling with
fear

त्राणः १ ना. टाँड a raised platform

त्राणः २ ना. तरान strength;
nourishment

त्रासः १ ना. तरास fear, dread

त्रासः २ ना. सातो spirit, presence of
mind

त्रासनम् क्रि. तर्साउनु to terrify, to
scare

त्रिकम् ना. तिक्का, तिक्की, तिर्की third,
3rd

त्रिकलः ना. तिक्कल savoury, sharp

त्रिकूटी ना. तिर्खुट्टी three-legged pot,
tripod

त्रिकोणम् वि. तिनकुना, तिनकुने
three-corners, triangle

त्रिक्रमः ना. तिकडम तिगडम
trick

त्रिखण्डी ना. तिरखन्नी, तिरखन्डी
three-fold

त्रिगुणम् वि. तिगुना तीनगुना three-
fold

त्रिचत्वारिंशत् : वि. त्रिचालिस
४३, forty three, 43

त्रिनवति : वि. तिरानब्बे, ९३,
ninety three, 93

त्रिपञ्चाशत्/त्रयःपञ्चाशत् वि. त्रिपन्न
fifty three, 53

त्रिपटम् ना. तिर्पट three-fold

त्रिपदिका ना. त्रिपाई, तिरपाई,
तिपाई a tripod, teapoy, stool

त्रिमुखम् वि. तिनमुखे three-mouthed

त्रिरेखम् : ना. तरेखु three lines
made of ashes on the forehead

त्रिविंशति : ना. तेईस, २३,
twenty three, 23

त्रिविष्टपम् ना. तिब्बत Tibet

त्रिवृतम् वि. तेब्बर, तेबर, तेब्बरी,
तिउरी, त्यूरी three times, thrice

त्रिवृत्तम् वि. त्रिबल, तिर्बल three
folds of skin on the abdomen

त्रिषष्टिः/त्रयःषष्टिः वि. त्रिसठ्ठी,
तिर्सठ्ठी, तिसाठी sixty three, 63

त्रिसप्ततिः वि. त्रिहत्तर seventy three,
73

त्रीणि वि. तीन three, 3

वृटः १ ना. टुट a break, breach,
division

वृटः २ ना. टुटा, टुट्टा loss, damage

वृटकः १ ना. टुक्रा, टुक्रो a piece, a bit

त्रुटकः २ ना. कुड्का, कुड्को a small piece, a bit, a fragment

त्रुटकी ना. चुटकी, चुट्की, चुडकी, चुडकी a pinch, a snap with the fingers

त्रुट-स्फुटम् ना. टुटफुट breakage, damage

त्रुटिः ना. तुटि, टुटि, टुटी tap-top

त्रुटिकः क्रि. वि. चुटुक्क, चिटिक्क, चुडुक्क, चिडिक्क cute, attractive, smart, pretty

त्रुटिका १ ना. तुक्का, टुक्का riddle

त्रुटिकार २ ना. चुडिकला चुड्का, चुड्को joke

त्रैमासिकी वि. तिमासे, तीनमहिने three monthly

त्रोटः १ ना. तोड fold

त्रोटः २ ना. तोड mentally hurt

त्रोट-मोटम् : ना. तोड-मोड, टोड-मोड break and fold

त्रोट-स्फोटम् ना. तोड-फोड vandalism, sabotage

त्रोटिः ना. टौटी a kind of insect

त्र्यशीतिः वि. तिरासी, ८३ eighty three, 83

थ

थाकालयः ना. थकाली Thakali caste

थुत्कः १ ना. थुक् spittle, saliva, phlegm

थुत्कः २ वि. बो. थुक्क fie ! exclamation of disgust

थुर्वणम् १ क्रि. थुर्नु to reproach, to abuse; to tease

थुर्वणम् २ ना. थुर्याई reproach, scolding

थूत्कारः ना. थुत्कार, दुत्कार, धुत्कार (थुक्क) word for disgust or contempt

द

दंशः १ ना. डंक stinger

दंशः २ ना. डाँस a kind of large mosquito, a gadfly

दंशकः ना. डाँगो dog

दंष्ट्रा ना. दाह्वा, दाहो, दारो tusk, long tooth

दक्षिणः १ वि. दायँ right

दक्षिणः २ ना. दाहिना, दाहिने, दाहिनू, दाहिनो right (side)

दक्षिणा १ ना. दच्छिन, दक्खिन, दखिन the south, the right

दक्षिणा २ ना. दच्छिना, दछिना,
 दछिनु, दक्खिना reward,
 donation, present; a gift to priest
 at completion of a religious rite
 दग्धः ना. डढेको fired
 दण्डः १ ना. डाँट molestation,
 threatening
 दण्डः २ ना. धड trunk (of body or
 tree)
 दण्डः ३ ना. डाँड (डण्ड-कुण्ड) fine,
 penalty
 दण्डः ४ ना. ढाढ the back, spine,
 backbone
 दण्डकः ना. डण्डी bar of metal,
 spike, iron pole
 दण्डकः १ ना. डडाँक hugh, big
 दण्डकः २ क्रि.वि. दनक दनक्क
 punishment
 दण्डकः ३ ना. डाँडा, डाँडो hillocks
 दण्डका ना. डडाँक an adult girl
 दण्डा ना. डण्डा stick
 दण्डिका ना. डाँडी pole for a
 palanquin
 दधि १ ना. धौ curd, yoghurt
 दधि २ ना. दही, धही curd
 दधिवटिका ना. दहीबडा, दहीबाडा,
 दहीबरा curd sponged cake

दनासो ना. दन्ताश्रय a support for
 teeth
 दन्तः ना. दाँत a tooth; a notch/dent
 दन्तखर्जनकः ना. दाँतर्नु, दाँतर्नो,
 दन्कर्नु, दन्कर्नो toothpick
 दन्तधावनम् ना. दतिउन, दतिओन,
 दत्युन, दतुन tooth-brush
 दन्तुरः १ वि. दाँतुली, दाँतुलो with
 projecting teeth
 दन्तुरः २ वि. दाँतुली with projecting
 teeth
 दमकः ना. दम्को, दम्की noise of
 footsteps
 दरः ना. डर fear
 दरखनित्रम् ना. दरखना (गल)
 crowbar, spear
 दरम् वि. थोरै a little, less, some,
 meagre
 दरिद्रः वि. दलिद्र poor
 दर्दुरा ना. दादुरा measles
 दर्नालयः ना. दर्नाल a caste
 दर्पः ना. पारा, पारो pride, arrogance
 दर्पणम् ना. दर्पन, दरिपन a looking-
 glass, mirror
 दर्भशूकः ना. दप्सु, दप्सो, दक्सो a
 kind of grass

दर्वी ना. डाडु a wooden ladle
 दर्वी ना. दाविलो a wooden ladle
 दलिः ना. डल्लो, डल्ला round lump,
 clod
 दशनम् क्रि. डस्तु to sting, to bite
 दहनम् ना. डहन burning,
 combustion
 दहनिका वि. नियाँनु, न्यानु, न्यानो
 warm
 दहरः १ ना. डहर track, alley, back
 street, byway
 दहरः २ ना. डहर, दहरो, दहो young
 animal, young in age, strong,
 not old
 दाडिम ना. दारिम pomegranate
 दाढा १ वि. डाढ, दाढा jole, jaw
 दाढा २ ना. दाह्ला, दाह्ला, दारा, दारो
 tusk, long tooth
 दाढिका ना. दाह्ली, दारी beard
 दात्रम् ना. दाँती edge, tooth of a saw
 दाम ना. दाम्ला, दाम्लो a cord for
 fettering beasts, tether, leash
 दामकरः ना. दयँरो, दएँरो trampler
 दामधरः ना. दयँरो, दएँरो (दाइँहारा)
 trampler

दामनी ना. दाउनी, दउँनी, दाँनी, दाई
 trampling of reaped corn by
 bullocks
 दामलः ना. दमाली, दाँवल a coeval,
 a contemporary
 दायजः ना. दाइजो dowry, bridal gift
 दायादिका ना. दिदी elder sister
 दायी ना. दाइ elder brother
 दारुकम् ना. दाउरा, दाउरो firewood
 दारुकिकः वि. दाउरे a woodcutter
 दार्व्यः ना. ढाडी fat, massive, bulky
 दार्व्यम् ना. ढाडस comfort,
 encouragement
 दाली ना. दाल pulse, split peas,
 lentil
 दाहः १ ना. डाह, डाहा burning,
 sorrow, heat; envy
 दाहः २ ना. डाढ, डाढो malice,
 jealousy, envy
 दाही ना. डाही envious, malicious,
 jealous
 दिगम्बरः ना. बुङ्गो, बुङ्गा naked,
 penyless
 दिङ्गलालयी वि. दिङ्गलेली person of
 Dinla place
 दिवसः ना. दिउँसो, द्युँसो, द्युँस
 daytime

दिव्यम् : वि. दिव्ये, दिव्ये divine,
super natural

दीपः ना. दीयो a lamp

दीपकः ना. धिष्को small flame

दीपालिः ना. देवाली, दिवाली, घाली
line of lamp

दीपावली १ ना. देवाली, देओली,
देउली, चौली traditional
worship of a tutelary deity

दीपावली २ ना. दिवाली, देवाली the
festival of lights

दीर्घः वि. दीघो, दीगो lasting,
enduring, sustainable, permanent

दीर्घः (सूत्री) वि. ढिलो, ढिला delay,
slow

दुःखाश्रुः ना. दुखेसो grievance,
complaint

दुग्ध कूर्चिका ना. दुरुखा, दुर्खा, दुर्खा
(छुर्पी) food made by milk of
Himalayan cows

दुग्धम् ना. दूध, दुद milk

दुग्धला ना. दुधेलो, दुदेलो
rectiferous plant

दुग्धहरः १ ना. दुनेलो milking pot of
bamboo

दुग्धहरः २ ना. दुधेरो, दुँदेरो, दुहुनेरो,
दुङ्ग्रो milk-pot

दुद्रुमः ना. दुँदु garlic like plant

दुर्बलः १ वि. डुहुरो mousy

दुर्बलः २ वि. दुब्लो दुब्ला lean and
thin male

दुर्बलः ३ वि. लुरे lean

दुर्बला वि. दुब्ली lean and thin
female

दुर्लभः १ ना. दुलहा, दुलहो
bridegroom

दुर्लभः २ ना. बेहुला, बेहुलो, व्यौलो
bridegroom

दुर्लभः ३ ना. डोहो, डोहो-डोहो
shortage, dearth

दुर्लभा १ ना. दुलही-दुल्ही bride

दुर्लभा २ ना. वेहुली, व्यौली bride

दुश्चरः ना. दुच्छर, दुर्छे, दुर्छो kicking,
tongued, harsh, wicked

दुष्करणम् क्रि. डुक्रनु, डुक्रिनु to
bellow, to speak loudly in pride

दुष्कर्मीणः ना. कमीना mean

दुष्टमनाः ना. दुश्मन enemy

दूरे दूरे वि. बो. दुरदुर stand off !

दूर्वा ना. दूभो, दूबो sacred grass

दूषणम् ना. धुस्तो stubble

दृढः १ वि. अडिग unshaken; firm

दृढः २ वि. दहरो, दहो, दरो, धरो
strong

दृढबलः वि. दर्बिलो, दहिलो firm,
fast, steady

दृप्तिः १ ना. ताई power, pride

दृप्तिः २ ना. पाई power, pride,
strength

दृष्टम् वि. देखेको seen

दृष्ट्या ना. देखि from, since

देवकी ना. देउकी, द्यौकी a woman
consecrated to the worship of
God

देवकूटीयः ना. देवकोटा, देउकोटा,
द्यौकोटा Devkota sub-caste

देवता १ ना. देउता, द्योता, द्यौता
God, deity, divinity

देवता २ ना. देउतिनी, द्यौतिनी,
देउती, द्यौती goddess

देवदारुः ना. दियार, दियारो, द्यारो,
(सल्लाको) दियालो, द्यालो
pine-tree, pinewood

देवपत्तनम् ना. द्यौपाटन a place in
Kathmandu

देवरः ना. देउला, देउलो a word of
respect for Poda as worshipper

देवरजनी ना. देउरानी wife of
husband's younger brother

देवलः १ ना. देओल a temple

देवलः २ ना. देवाल wall

देवालयः ना. देवल, देओल a temple

देशः ना. देस country

देहली १ ना. डेउढी porch, entrance,
threshold; curve

देहली २ ना. दहिलो, दैलो, दहिली,
दैली, दहिला, दैला doorway,
gateway

देहली ३ ना. धहिलो, धैलो, धहिली,
धैली, धहिला, धैला door

देहिश्रियम् ना. देउसीरे a kind of
song sung during Tihar festival

दोरः (क) ना. दोरो, डोरो, दोरा,
डोरा, दोरी, डोरी rope

दोलः ना. डालो a scuttle, a basket

दोलकः ना. झोलुङ्गो, झोलुङ्गा
juicy, succulent

दोलस्थः ना. दुलहा, दुल्हा, दुलहो,
दुल्हो, दुल्हा, दुल्हो a
bridegroom

दोलस्था ना. दुलही, दुल्ही, दुल्ही a
bride

दोला ना. डोला a closed litter,
palanquin

दोली ना. डोली a kind of sedan-litter
used for females, palanquin

दोषः१ ना. दोस fault, blame

दोषः२ ना. दोख fault, blame

दोहनघटः ना. दुहुनेरो, दुहुन्यारो,
दुन्यारो milkpot

दोहनपात्रम् ना. दुहुनेरो, दुहुन्यारो,
दुनेरो pot to put milk

दोहनम् क्रि. दुहुनु to milk

दोहनी वि. दुहुनी milky

दौवारिकः वि. द्वारे, दुआरे, दुवारे
person who lives in doorway

द्यूतक्रीडी वि. जुवडी, जुवाडी, जुवाडे,
जुआडे, जुआडी a gambler

द्यूतम् ना. जुआ gambling

द्यूतम् ना. जुवा, जुआ a yoke;
gambling

द्वयेकारलक्षणम् वि. दोलख, दोलक,
दोलखे a pendulum mark of the
eighth vowel of Devanagari
script

द्रङ्गः ना. दाङ् Dang district

द्रप्सी ना. लस्सी, लास्सी a drink
made of curd and sugar

द्रव्यम्१ ना. दमडी, दमडो the fourth
part of a piece

द्रव्यम्२ ना. दाम money, currency

द्रव्यम्३ ना. दब्ये (पैसा, रुपैयाँ), दर्बे
money, currency

द्रव्यम्४ ना. दाम price, value, cost

द्रव्य-कर्म ना. दाम-काम valuation,
bargain, appraise

द्राक्षा ना. दाख grape; raisin

द्रापः ना. ढाप, ढाब damp, moss

द्राविडम् ना. बिरे (नून) a kind of salt

द्रुघणः वि. दुङ्गा, दुङ्गान stony, rocky,
pebbly

द्रुघणः१ ना. दुङ्गान stony, rocky,
pebbly

द्रुघणः२ ना. दुङ्गा, दुङ्गो, stone, rock

द्रुघणालयः ना. दुङ्गेल, दुङ्केल a
caste

द्रुघणीयः ना. दुङ्गाना, दुङ्काना a
caste

द्रोणः१ ना. दुना, दुनो cup, made of
leaves

द्रोणः२ ना. डौड, डुँड ancient weight
of four Adhka

द्रोणकटम् ना. डौडकट्टा a village of
Arghakhanchi

द्रोणकरः वि. डौडारे, डौढारे man
who gives in large quantity

द्रोणकाकः ना. डुमकाग Raven

दुणिका ना. डुँडी bathing tub
 द्रोणी ना. डौँडी, डुँडी wooden water
 pipe
 द्रुतगूर्दनम् क्रि. दगुर्नु, दुगुर्नु to run, to
 go fast
 द्रुमजः ना. दुमजा, दुम्जा Dumja
 place
 द्रुमजालयी ना. दुम्जाली person of
 Dumja place
 द्वाचत्वारिंशत्/द्विचत्वारिंशत् वि.
 बयालीस forty-two, 42
 द्वात्रिंशत्/द्वि त्रिंशत् वि. बत्तीस
 thirty-two, 32
 द्वादशाक्षरी ना. बाह्खरी vowel
 marks in Devanagari script
 द्वादशी ना. दुवादशी, दुवादशी
 twelfth day of lunar fortnight
 द्वारपथम् ना. डोरो a boundary path
 of house
 द्वारम्१ ना. दर, दरा door
 द्वारम्२ ना. डोह, डोहा, डोहो,
 ड्वाहा landmark, a path
 द्वारम्३ ना. दुलो a hole
 द्वारम्-४ ना. दुवालो, दुवाली hole
 द्वारवान् ना. दरवान (द्वारपाले) gate-
 keeper
 द्वाराटकः ना. डोरेटो a footpath, a
 pathway

द्वाविंशतिः/द्विविंशतिः वि. बाइस्
 twenty two, 22
 द्विकम् ना. दुक्का, दुक्की second of card,
 a pair
 द्विकर्णम्१ वि. दोलकन्ना, दोलकनो,
 दोलकानी, दोलकानो, दोल्काने
 mark of the tenth vowel of
 Devanagari script
 द्विकर्णम्२ वि. दुईकान, दोकान two
 ears
 द्विकलः वि. दोकल, दोक्कल, दोक्लो
 (एक्लो-दोक्लो) accompanied
 by a person
 द्विकोणम् वि. दुइकुने biangular
 द्विगतः ना. दोगल, दोगला
 accompanied by a person,
 bustard cross bread
 द्विगलः ना. दोगल, दोगला bastard,
 cross-bread
 द्विगुणम् वि. दुईगुना, दुगुना, दुईगुनो,
 दुगुनो दुना, दुने twice
 द्विचर्मिका ना. दोचा Tibetan boot
 द्विजिह्वः वि. दुईजिब्रे, दुईजिभ्रे
 deceitful
 द्विजीवा वि. दोजिया a pregnant
 woman

द्वितलम् वि. दुईतले two-storeyed
 द्वितीया वि. दुतीया, दुइज, दूज
 second day after dark moon
 द्विधारः ना. दोधार dilemma, state of
 hesitation
 द्विधारम् ना. दोधारा a river having
 two streams, a place in western
 Nepal
 द्विनवतिः/द्वानवतिः वि. बयान्नब्बे
 ninety two, 92
 द्विपञ्चाशत्/द्वापञ्चाशत् वि. बाउन्न
 fifty two, 52
 द्विपट्टम् ना. दुपट्टा, दोपट्टा, डोपट्टा a
 kind of cloth, scarf
 द्विपाद् वि. दोपाया two-legged,
 biped
 द्विप्रहरः ना. दुईपहर, दोपहर,
 दोप्पहर noon, midday
 द्विबाटम् ना. दोबाटो, डोबाटो,
 दोबाटा, डोबाटा the meeting of
 two roads
 द्विमनस्कः ना. दोमन mental
 unsteadiness
 द्विरागमनम् ना. दुरान, दुलान a
 second arrival after marriage
 द्विर्वृतिः ना. दोबरी, दोहोरी a duet
 द्विर्वृत्तम् ना. डबल, डब्बल double

द्विलक्षकम् ना. दोलख, दोलखा,
 दोलक name for the vowel 'ai'
 द्विवृतकम् ना. दौरा cloak
 द्विवृतम् वि. दोब्बर, दोब्रे, दोब्रो
 (डबल) having two sheets
 द्विषष्टिः/द्वाषष्टिः वि. बयसठ्ठी, ६२
 बासठ्ठी, बैसठ्ठी sixty two, 62
 द्विसन्धिः ना. दोसाँध frontier,
 border, boundary
 द्विसप्ततिः वि. बहत्तर seventy two,
 72
 द्विस्तरः वि. दोहोरो double, two-fold
 द्वैधारिकः वि. दोधारे dubious
 द्वैभाषिकः वि. दोभासे bilingual
 द्वैमासिकः वि. दोमासे two monthly
 द्व्यर्द्धकम् वि. अढैया a weight of two
 and a half seers
 द्व्यशीतिः वि. बयासी, ८२ eighty two,
 82

ध

धक्क१ः ना. धक्का dash, shock
 धक्क२ः ना. धाक, धक्कु, धक्कू, धक्को
 shove
 धगद्धगत् क्रि.वि. धक्धक्, धकाधक्
 straits; in difficulty

धत्तूरम् ना. धत्तूर, धत्तूरो, धतुरा
narcotic plant

धनकः ना. नकद, नखद, नगद cash

धनदम् ना. धन्धा, धन्धो, धन्दा, धन्दो
profession

धनदा ना. धन्धा, धन्दा, धन्ना
occupation, business

धनसूः ना. धनेस great hornbill

धनुः ना. धनु a bow

धनुर्वंशः ना. धनुबाँस a kind of
bamboo tree

धन्यम् वि.बो. धन्ये, धन्ने God be
praised !

धमकः ना. धम्को, धम्की asthma;
reprimand, threat

धम्मिलः ना. धैमल smoky

धरणम् ना. धरना, धर्ना picketing

धरणिः ना. धरान Dharan

धरणी१ ना. धानी a weight of
twelve paus or two and a half
pounds

धरणी२ ना. धरन large beam

धरागृहम् ना. धरहरा a tower, a
turret

धरित्री ना. धरती earth

धर्मी ना. धामी wizard; sorcerer

धर्षः ना. धर्सा, धर्षो a line, stripe,
streak

धवलः वि. धौले white

धवली वि. धौली, धौलीगाई white
cow

धातकी ना. धाँरो, धयाँरो, धाइरो
gris lea to mentosa tree

धातुः ना. धाउ ore (esp. copper ore)

धात्री ना. धाई a nurse, wet-nurse,
drynurse

धानुषः ना. धनुसा Dhanusa district

धान्यकुट्टम् ना. धनकुटा Dhankuta
district

धान्यनृत्यम् ना. धाननाच a kind of
dance, performed in Limboo
community

धान्यम् ना. धान the rice-plant,
paddy

धान्यशालम् ना. धनसार grain-store,
granary

धान्याकम् ना. धनियाँ coriander,
coriandrum sativa .

धारणम्१ ना. धरालो a warden ship

धारणम्२ ना. धारन holding

धारणी ना. धानी a weight of twelve
paus or two and a half pounds

धारा१ ना. धारो tap

धारा२ ना. धार line, edge

धारिकम् ना. धराली, धरालो guard
 धारितम् ना. धरौटी a trust, deposit
 धावकः ना. धोबी a washerman
 धिक् ना. दिक्, दिक् sadness,
 melancholy, depression
 धिक्कारः वि. दिक्दार, दिग्दार sad,
 dejected, depressed
 धिक्तरम् वि. बो. धत्तेरी, हत्तेरी word
 used to express sadness,
 surprise or contempt, etc. when
 something necessary is
 forgotten or gone wrong
 धितालयः ना. धिताल Dhitala sub
 clan
 धुम्याधारः वि. धुआँधार smoky,
 dark, dusky
 धुरन्धरः १ वि. खुरन्धर, खुरन्धार,
 खुरान्धार intent, withmind,
 concentrated
 धुरन्धरः २ वि. धुरन्धार, धुरान्धार
 supreme, prominent, matchless
 धूः ना. धौ straits
 धुनकः ना. धुनियाँ carder
 धूननम् क्रि. धुनु to card cotton
 धूपकारः १ वि. धुपौरे one who
 carries a censer
 धूपकारः २ वि. धुपौरे sycophant,
 flatterer

धूपपात्रम् ना. धुपौरो a vessel for
 incense
 धूपरः ना. धुपौरो censer, thurible
 धूमः १ ना. धुवाँ smoke, fume
 धूमः २ क्रि. वि. धुम्म morosely,
 sullenly
 धूमचक्रम् ना. धुम्चक्र, धुञ्चक्र uproar,
 too much, excess
 धुमधारः ना. धुआँधार extreme
 धूमलः १ वि. धुमैलो, घुमैलो, धमिलो,
 धमिला hazy, smoky, dim
 धूमलः २ ना. धुवाँको smoky
 hoky
 धूमलः ३ ना. तुवाँलो, तुआलो
 hoky, smoky
 धूमस्थः वि. धैँसे, धवाँसे, धौँसे, धुवाँसे
 smoky
 धूमितः क्रि. वि. डम्म full
 धूम्यांशः ना. धवाँसो fume, carbon,
 soot
 धूम्रः ना. धुँवार, धुइँअर, धुइँहर
 smoke
 धूर्तः १ वि. धुताहा crafty, wily, sly
 धूर्तः २ वि. धुतार, धुताहार crafty,
 wily, sly
 धूलिः ना. धूलो, धुलो powder, dust
 धूलिकीटः ना. धुल्याहा a kind of
 termite

धूलिखेलः ना. धुलिखेलः Dhulikhel
place

धूलिपट्टम् ना. धुलौटो an earthen
powder board for writing on,
writing board

धूलिमयः वि. धुलाम्मे dusty

धूसरः वि. धुस्रो, फुस्रो smoke-
coloured, dusky, gray

धूसरितः वि. धुसडी, फुसडी grey,
dusky

धृतकः ना. धीतो security, pledge

धृष्टः वि. ढीटो (अटेर) obstinate,
saucy

धृष्टतरः ना. थेचरो, थेतरो insistent,
obstinate

धेकनम् क्रि. देख्नु to look, to see

धेकनरक्षणम् ना. देखरेख care,
charge, supervision

धौतम् ना. धोती, धोता, धोतो a dhoti

धौम्यांशकः वि. धैँसे, धौँसे, ध्वाँसे,
धुवाँसे smoky

ध्यानम् ना. ध्यान, ध्याउन्न, ध्याउन्ना,
ध्याउन्नो, धेउन्नो attention,
concern

ध्वंसः ना. ध्वाँस threat, assault

ध्वंसाध्वंसिः ना. घम्साघम्सी a close
fight

ध्वजः १ ना. धागो thread, cord

ध्वजः २ ना. धजा, धोजा, धजो a flag,
a shred, a banner; an ensign; a
symbol

ध्वजः ३ ना. धुजा, धुजो, धुज्जा, धुज्जो,
धुज्जी a shred, a strip

ध्वजदण्डम् ना. झण्डा flag

ध्वनिः ना. धुन sound, tune, music

ध्वरः क्रि. वि. ध्वर, ध्वार, धरर्, धरर
the sound produced by the
current of water falling on the
ground, the sound of tearing
cloth

ध्वारः ना. ध्वार the sound produced
by the current of water falling
on the ground

ध्रुवकूटः ना. धुरकोट a prominent
village

ध्रुव-१ ना. धुर्व, धुर्ब polar star

ध्रुव-२ वि. दर्बिलो, दरिलो fixed,
immoveable

ध्रुवाङ्गम् ना. धोर्याङ्ग trunk of
body

न

न गृहं न घट्टः ना. घर न घाट,
घरङ्घाट, घिरिङ्घाट untidy,
no fixed abode

नकि क्रि. वि. नक् नक denial

नकुलः १ ना. न्याउरो a kitten,
moongoose

नकुलः २ ना. नेउलो न्याउरो a kitten

नकुली ना. न्याउली, नेउली Nyauli
bird

नक्रः ना. नाक nose

नक्षत्रम् ना. नच्छत्र, नच्छेत्र, नछेत्र,
नखेत्र a lunar mansion, asterism

नखः ना. नङ nail

नखकः ना. नक्खी a guitar, quill

नखकर्तनी ना. नङ्कट्नी, नङ्नी,
नहर्नी nail cutter; nail clipper

नखरः ना. नंग्रा, नंग्री, नंग्रो (दशनंग्री)
paws

नगालयी ना. निगाली reed, willow

नग्नः ना. नङ्गा, नाङ्गा, नाङ्गो,
नागा, नागो naked

नग्न-भुत्यङ्गम् वि. नाङ्गो भुतुङ्गो
grey, dusky

नग्रा वि. नङ्गी, नागी, नाङ्गी
naked

नङः ना. नल the hollow stock of
corn

नङकटः ना. नर्कट a kind of reed

नदी ना. डी, दी (रीडी, रामदी,
मस्याङ्दी) river

नधी १ ना. नारा a rope attached to
the yoke of a plough pole

नधी २ ना. नेती one of the six acts
belonging to the practice of
yoga

ननान्दा ना. नानी an affectionate
term for a child or one's junior

नन्दिता ना. नानी an affectionate
term for a child or one's junior

नन्दिनी ना. नानी, निनी an
affectionate term for a child or
one's junior

नप्ता ना. नाति grandson

नमस्या ना. नमाज prayer by Muslim
to Allah

नमेरुः ना. नमेरो a kind of tree

नम्रः वि. नरम soft

नम्रमुण्डकः वि. निहुरिमुण्डे bending

नम्राङ्कुरः ना. निहुरो fernshoot

नयनम् ना. नजर eye glance

नरकः १ ना. नर्क hell, anus, penis

नरकः २ वि. नरके, नर्के hellish,
infernal

नरसिंहकः ना. नरसिंगा, नरसिंघा,

नरसिङ्गा, नरसिङ्घा trumpet,
horn

नर्तकः १ ना. नाठो an adulteress, kept
husband

नर्तकः २ ना. नटुवा dancer
 नर्तकः १ वि. चटके witchcrafter
 नर्तकः २ वि. नचुवा, नचैया dancer
 नर्दः ना. नाद sound, noise, cry; roar
 नर्म वि. नरम soft
 नव १ वि. नएँ new
 नव २ वि. नौ nine, 9
 नव ३ वि. नयाँ, नैयाँ new
 नवकूटः ना. नुवाकोट Nuwakot
 district or a village
 नवतिः ना. नब्बे ninty, 90
 नवनवतिः वि. उनात्सय, ९९
 ninety nine, 99
 नवनाडिः ना. नौनाडी, नौनारी
 bodily strength
 नवनीः ना. नउनी, नौनी fresh butter
 नवनीतम् ना. नउनी, नौनी, लवनी
 fresh butter
 नवपानीय ना. नेउपाने/ न्यौपाने
 Neupane sub clan
 नवबालकः ना. नाबालक, नाबालिग
 child, minor, under aged
 नवरात्रि ना. नौरथा the first nine
 days of the bright half of
 Ashwin or Chaitra
 नवलः वि. नउलो, नौला, नौलो quite
 new, fresh

नवल-पारस्करिः ना. नवलपरासी
 Nawalparasi district
 नवला १ वि. नउली, नौली quite new,
 fresh
 नवला २ ना. लैनु, लैनी newly or
 recently calved
 नवलिः वि. नौलि new
 नवलिः ना. नौली one of the six acts
 belonging to the practice of
 yoga
 नवली १ वि. नौली new
 नवली २ वि. नौली young (girl), new
 (wife)
 नवशिक्षितः वि. नौ सिकुवा, नौ
 सिखुवा, नौ सिखा novice,
 beginner
 नवान्नकम् ना. न्वाँगी, नौवङ्गी new
 corn eating festival
 नष्टः ना. नाठो, नाठा kept husband
 नष्टा ना. नाठी kept wife
 नस्तः ना. नाथे, नाथ्, नत्थू mean,
 base, inferior
 नस्तकः ना. नत्थ nose-bin
 नस्तितः वि. नाथेको nizzled, with a
 string through the nose
 नस्मरकः वि. नासमझ idiot, dumb
 नस्यः ना. नस snuff; a beam

नहि१ क्रि. हैन no, not

नहि२ वि. बो. नाहीँ, नाई no, nay

नाटः ना. नाच dance

नाडः ना. नाल compost-pit; stem of lily naval

नाडिः ना. नारी wrist

नाना भक्तिः वि. नानाभाँति of different kinds

नापितः ना. नाऊ a barber

नाभिकः ना. नाइटो naval

नाभ्यावर्तः ना. नाइटो naval

नाम ना. नाउँ name

नामकः वि. नामा named

नामकरण ना. न्वारन naming ceremony, christening

नायकः वि. लायक able, capable, fit

नायकः१ ना. नाइके leader, captain, hero, main character

नायकः२ वि. लाउके interfering fellow

नारकीयम् ना. नारकी hellish, infernal

नारङ्गकम् ना. नारङ्गी hellish, infernal

नारिकेलम् ना. नरिवल, नरिओल coconut

नालिका ना. नाली sewer, gutter, drain, groove

नासिक्यम् वि. नाके nasal

निकटः ना. यो. नजीक, नजिक, नजिकै near

निकटपरश्वस् क्रि. वि. निकपर्सि, निपर्सि, निकोर्सि, कानेपर्सि, कानेकोर्सि the fourth day to come

निकटम् ना. यो. निर near by

निकरः वि. निक्खर, निक्खरा, निखरा innocent, faultless

निकषा वि. नगीच, नगिच, नगीचै near

निकारः ना. नकारः denial, refusal

निकारणम् नकारणम् क्रि. नकार्नु to deny, to refuse

निकृष्टः१ वि. निखट्टू lazy, idle, unemployed, earning nothing

निकृष्टः२ ना. निकुटो wretched, vile, base

निक्षरणम् क्रि. निखनु to be purified, to be cleaned

निक्षरणम् क्रि. निखनु to be ended, to be finished

निक्षारः ना. निखार quintessence, residue, grounds

निक्षारः ना. निखार, निक्खर quintessence, residue

निःक्षारणम् क्रि. निखार्नु to deplete,
to exhaust

निक्षालः ना. निखाल quintessence,
residue

निःक्षुण्णः वि. निखुन, निखुनी,
निखुन, निखुनी innocent,
faultless, flawless

निक्षुण्णः वि. निखुन, निखुन
unblemished

निक्षुण्णकः ना. निखुटे, निखौटे
foulless

निःक्षुरणम् क्रि. निखुर्किनु,
निखुर्क्याउनु to puff, to act
conceitedly

निःक्षोटः ना. निखुर, निखर,
निखुर, निखुर, defectless,
spotless, faultless

निक्षोटः१ वि. निखुर, निखुर
innocent, faultless

निक्षोटः२ ना. निखोट, निखोड
spotless

निगडः ना. नेल the chain or shackle
for feet

निगलः ना. नेल fetter

निगूढः ना. निगुरो, निमुरो, निउरो,
निहुरो, न्युरो fern shoot, a fern

निजमतिः ना. निजामती civil, self
knowledge

निजायत्तः ना. निजायती domestic,
household, personal, individual

निटिलः ना. निधार forehead

निद्रा ना. निन्द्रा, निद्रो, निदँरी, निँद
sleep, slumber; dream

निद्राणम् ना. नुना, नुनु, निनी
sleeping

निद्रातुरः वि. निदाउरो, निन्याउरो
drowsy, sleepy; sad

निन्दा ना. निन्दो faultfinding;
backbiting, criticism

निपानम् ना. निपानी pool or puddle
for watering cattle

निपानम्१ नि. निपात a calling word
for animal (specially to cows
for drinking water)

निपानम्२ वि. निपानी pool or
puddle for watering cattle

निबिटः ना. नेपो, नेपे (नेष्टो) snub

निबिडः वि. नेष्टो, नेष्टे flat-nosed

निभालनम् क्रि. नियाँल्लु, निहाल्लु to
see, to look

निमन्त्रणम्१ क्रि. निम्याउनु to
invite

निमन्त्रणम्२ ना. निमता, निम्तो,
निउँतो, निउँता invitation

निमन्त्रितः वि. निम्तारु, निम्तेरो
निम्तेरा invitee, an invited
guest

निमित्तम् ना. यो. निम्ति for
निमिनाथः ना. नेमिनाथ 22nd
Tirthanakar in Jainism

निमुखः वि. निमुखो, निमुखा not
speaking, speechless, helpless

निम्नस्तरीयः वि. निम्सरो, निम्छरो
destitute; weak, feeble

निम्बम् ना. नीम Azadirachta indica,
neem

निम्बूकम् ना. निबुवा lime, limika
निम्लोचनम् क्रि. चिम्लिनु to blink;
to cause to blink, to close eyes

नियमनम् ना. निम्मन, निमन work
of restraining, normal

निरस्तम् वि. रद्द, रद्दी useless

निराधारः वि. निर्धो poor, penniless,
helpless

निराशः ना. निरास hopeless

निराश्रयः ना. न्यास्रो, नियास्रो desire
for companionship, loneliness,
solitude

निरूपणम् क्रि. निर्पन गर्नु to find out,
to determine

निर्ऋद्धः वि. निर्दो, निर्धो, निर्धा
poor, penniless

निर्गिलनम् क्रि. निल्नु to swallow, to
gulp

निर्गुणः वि. निरगुन, निर्गुन without
qualities, bad, absolute

निर्गुणी ना. निर्गुनी virtuelless,
ungrateful

निर्धिण्णः ना. निर्धिन shameless;
despicable

निर्धृणी वि. निर्धिनी shameless;
despicable, fameless

निर्झरः ना. झरना water-fall, spring

निर्णयः ना. निरनय, निर्नय decision,
conclusion

निर्णिक्तम् वि. निचरेको pressed,
squized

निर्णीतः ना. निदो, निधो decision,
determination

निर्णेजनम् क्रि. निर्चोर्नु squeeze

निर्दयः वि. निर्दयी cruel, hardhearted

निर्दरः ना. निडर fearless, undaunted

निर्धनः ना. निर्धो poor, penniless,
weak

निर्धारः १ ना. निधो decision,
determination

निर्धारः २ ना. निगार, निधार rice-
liquor

निर्धारः ३ ना. निधार forehead

निर्धारः ४ ना. निधार destiny

निर्धारणम् क्रि. निध्याउनु, निधोगर्नु
to decide, to settle

निर्भवनम् क्रि. निभ्नु to extinguish, to
go out

निर्भावनम् क्रि. निभाउनु to
extinguish, to put out

निर्मस्तः ना. निम्ठो brimfulness

निर्मायिकः ना. निर्मायाँ, निरमायाँ
beloved, loveless

निर्मोटनम् क्रि. निमोर्नु, निमर्नु to
brim, to pull out

निर्वपनम् क्रि. नेपर्नु, नेपराउनु to
circumcise

निर्वर्तनम् ना. निब्ध्याउनु, निष्टाउनु
to settle

निर्वाणम् क्रि. निभ्नु to extinguish, to
go out

निर्वाहः ना. निर्वाहा, निरवाहा,
निर्बाहा, निरबाहा, निवाह,
निर्वाह alimony, livelihood,
maintenance

निर्वेशः ना. निबेक, निमेक, निमेग
wages, pay

निःशल्कनम् ना. निखुल्किनु,
निफुल्किनु, निखुल्क्याउनु

निफुल्क्याउनु to puff, to act
conceitedly

निशानः ना. निशान arms

निश्चयः ना. निस्सय, निस्सर
certainly, undoubtedly

निश्चितम् १ ना. निस्तुक decision

निश्चितम् २ ना. निधो, निदो
certainty

निश्च्योतः १ ना. निचोड conclusion

निश्च्योतः २ ना. निचर, नाचर
squeeze

निश्च्योतनम् क्रि. निचोर्नु, निचर्नु to
wring, to press out

निश्लथः वि. निस्लोट severe, high
(fever)

निःश्वसनम् क्रि. निसासिनु to
suffocate, to choke

निःश्वसितिः ना. निसास्याँ
suffocation

निःश्वासः ना. निसास suffocation

निःश्रेणिः ना. लिस्नु, लिस्नो ladder,
stairs, steps

निःषिक्तम् क्रि. वि. निस्तो, निस्तै
plain, without curry, juiceless

निषिद्धः वि. निखित्त, निखिते
quintessence, residue

निष्कर्मकः वि. निकम्मा worthless,
unfit, unworthy

निष्कर्षः १ ना. निकास exportation

निष्कर्षः २ ना. निकर्षोऽल, निचोड
decision, conclusion

निष्कलः वि. नकली, नक्कली, नकल
artificial, false, duplicate

निष्कालनम् क्रि. निकाल्नु to expel, to
explore

निष्कासः ना. निकास, निकासा
export, release, issue, sanction

निष्कासनम् क्रि. निकासु to expel, to
explore

निष्कासी ना. निकासी export

निष्कृतः वि. निक, निको well, good

निष्क्रमणम् क्रि. निस्कनु to come or
go out

निष्क्रमयन् क्रि. वि. निखर्दौ, निगल्दो
being about to an end

निष्क्रयणम् क्रि. निखन्नु to redeem, to
pay back

निष्ठा ना. निष्ठा, निष्ठा devotion,
faith; condition

निष्ठानम् ना. सितन curry, chutney

निष्ठुरः वि. निठ्ठुरो, निठ्ठुरो, निठ्ठुरा
cruel, loveless

निष्ठुरा वि. निठ्ठुरी निठ्ठुरी cruel,
hard hearted (female)

निष्ठ्यूतकः ना. थूक saliva

निष्पवनम् क्रि. निफन्नु to winnow, to
sift

निष्पष्टम् वि. निस्पष्ट, निस्पष्ट pitch-
dark

निःसत्त्वम् वि. निस्तो, निस्तै steam,
plain

निस्कासी क्रि. निक्सारी, नक्सारी to
decide, to exit

निस्तारणम् क्रि. निथार्नु to finish

निस्त्रपः ना. लपस्तरो, लबस्तरो
shameless, careless

निहिनवः ना. निउँ, निहुँ excuse,
pretext, pretension, denial,
dissimulation

नीचः वि. नीचो, नीचा low, sloping

नीपपालः ना. नेपाल Nepal country

नीपालयः ना. नेपाल Nepal country

नीरच्छायम् ना. निरछाँया shadow,
image

नीरोगः ना. निरोग healthy

नीलः वि. नीलो blue

नीलतुत्थः ना. नीलो तूथो blue
vitriol, blue lotus, sulphuric
acid

नीलमयः वि. नीलाम्मे blue

नीली ना. नीर indigo; sapphire

नीवारः ना. नाबो, नामो wild-rice

नूपुरः ना. नेवर a kind of ornament
 नेत्रम् ना. नेटा, नेटो range of
 eyesight, horizon
 नेपपालः ना. नेपाल Nepal country
 नेपालयः ना. नेपाल sub caste
 नैजम् वि. निजी private, personal,
 belonging to one person
 नैवेद्यम् ना. नैवेत, नैवेद special
 oblation to a deity, oblation
 नौः ना. नाउ boat
 न्यक् ना. न्याक्, न्याकन्याक्, नुकुक्
 humiliation
 न्यक्करणम् क्रि. नकार्नु to deny, to
 refuse
 न्यक्कारः ना. इनकार, नकार refusal,
 denial
 न्यायः ना. नियाँ justice, equity
 न्यासः ना. नासो anything given in
 charge, trust, deposit
 न्वै नि. नोइ, नै, न a particle used to
 focus
 नृत्तम् ना. नाच dance
 नृत्यकम् ना. चटक gizmo, witchcraft
 नृसिंहः ना. नरसिङ् man-lion; the
 fourth incarnation of Vishnu; a
 sub cast

प

पक्वः वि. पक्को, पक्की, पक्का, पाकेको,
 पाको aged, experienced,
 cooked, lasting
 पक्वबटिका ना. पकौडी a kind of
 pudding fried in oil
 पक्वान्नम् ना. पकवान (पकाएको
 कुरा) cooked food
 पक्षः १ ना. पाखो, पाखा a steep field,
 slope
 पक्षः २ ना. पच्छय, पच्छे side
 पक्षतरः ना. पखेरो a stony slope-hill
 पक्षतिः ना. पखेटा, पखेटो wings
 पक्षपट्टः ना. पखेटो a wing
 पक्षपातः ना. पच्छयपात, पच्छयेपात
 partiality, bias, partisanship
 पक्षवातः ना. पच्छयवात, पच्छयेवात
 paralysis, palsy, hemiplegia
 पक्षवाद्यम् ना. पखवाज a timbrel
 पक्षाघातः ना. पच्छयाघात,
 पच्छयेघात paralysis
 पक्षिका ना. पाखी a thick woollen
 blanket
 पक्षी १ ना. पन्नी a page of a book
 पक्षी २ ना. पच्छी bird
 पक्षमलम् ना. परेला eyelashes

पङ्कः ना. पाँगो alluvial soil, silt

पङ्कम् ना. पाँको mud, bog

पङ्किलः वि. हिलो, हिले clayey; muddy

पङ्क्तिः ना. पाँती line row

पञ्च वि. पाँच, ५ five, 5

पञ्चकम् ना. पञ्जा, पाँजा globes, clow

पञ्चक्रोशम् ना. पाँचकोसी religious journey of 15 km

पञ्चगुण्यम् ना. पचगुना five times

पञ्चपात्रम् १ ना. पञ्चपात्रो a font, a pot like a tumbler used by Hindus during worship

पञ्चपात्रम् २ ना. पञ्चपाला a worship tray with 5 to 7 sections to keep worship objects

पञ्चमेलः ना. पचमेल a mixture of five things, dry fruits

पञ्चविंशतिः वि. पच्चीस, २५ twenty five, 25

पञ्चनवतिः वि. पन्चान्नब्बे, ९५ ninety five, 95

पञ्चषष्टिः वि. पाँसठ्ठी sixty five, 65

पञ्चसप्ततिः वि. पचहत्तर, ७५ seventy five, 75

पञ्चाशः वि. पचास fifty, 50

पञ्चाशीतिः वि. पचासी eighty five, 85

पटकः ना. पटुका, पटुको, पटुकी girdle, belt

पटत् इति ना. पट्, (पट्याक्क) फट् a sound of breaking something like stick etc.

पटमण्डपम् ना. तम्बू tent

पटलः १ ना. पलक a moment

पटलः २ ना. परेला, परेली eyelash

पटलम् ना. पाल a tent; a sail

पटापटः क्रि.वि. पटापट्, फटाफट् continuously

पटुः १ वि. पट्टू clever; skilful

पटुः २ ना. बाठो clever, intelligent

पटोलकः ना. परवर protector

पट्टः ना. पट्टी bandage

पट्टकः १ ना. पाटो, पाटा bed or plot or field

पट्टकः २ ना. पोथा, पोथी, पोथो plot

पट्टनम् ना. पाटन Patan place

पट्टमूर्खः वि. पटमूर्ख totally ignorant

पट्टम् ना. पाट yarn, flax

पट्टिका ना. पाटी a guesthouse with water facility, inn

पट्ट्वी ना. पट्टी, पाठी stout young woman

पठनम् ना. पढाइ study

पण्डितः १ ना. पन्डीत, पडित, पन्नित
priest, pandit

पण्डितः २ ना. पन्त sub caste

पण्डितः ३ ना. पन्थी a sub cast

पण्डितपत्नी ना. पण्डितेनी, पन्नितेनी,
पडितेनी wife of a priest

पण्डिता ना. पण्डितेनी, पण्डितानी,
पणितानी, पडित्नी, पडँतायनी,
पडँताइनी wife of a pundit

पण्यशालम् ना. पसल a shop

पतङ्गः १ ना. पतिङ्गा, फतिङ्गा,
फेटङ्गो, फट्याङ्गो flying insect

पतङ्गः २ ना. पतङ् kite

पति ना. पोइ husband

पत्यन्तरम् ना. पोइल running away
with a man before or without
formal marriage, elopment

पत्रकम् ना. पत्कर dried fallen leaves

पत्रपात्रम् ना. टपरा, टपरी, टप्री,
टपरो a leaf-plate with a rim

पत्रम् १ ना. पातो (चिलिमको) small
iron plate of a hubble-bubble
tobacco placed in it

पत्रम् २ ना. पातो (पुस्तकको) page;
cover

पत्रम् ३ ना. पात leaf

पत्रवल्लरी ना. भोलो a large leaved
creaper

पत्रवाहः १ वि. रैबारे postman

पत्रवाहः २ वि. पतवार helm, rudder

पत्रवाहकः ना. रैबारे journalist,
postman

पत्री ना. टपरी, टप्री, पतरी a leaf-
plate with a rim

पत्सलः १ ना. पसल, बाटाको
पसल shop

पत्सलः २ ना. बाटो passage, way

पदस्थानम् ना. पाउदानी a seat for
placing feet

पन्नगागर्तः ना. पनाहागाड a river

परंतु संयो. परन्तु however, anyway

परः १ वि. पुडौ (पर) there; far,
distance

परः २ वि. पल्लो yonder, further

परकीया वि. पराई pertaining to
another person

परकर्म ना. पर्म turn

परचक्रम् वि. परचक्री an alien

परत्र ना. पलत्र (अर्को जुनी) in the
other world

परदेशीयः/परदेश्यः क्रि.वि. परदेशी
foreigner

परमात्मा ना. परात्मा, परात्म,

परातम the supreme, spirit

परमादेशनम् ना. फरमान order,
command

परशुः ना. फरसा, फर्सा an axe, a
spade

परशुरामः ना. पर्शुराम, पर्सुराम,
फर्सुराम Parsuram name

परश्वस् क्रि.वि. पर्सी the day after
tomorrow

परसरणम् क्रि. पर सर्नु to move
away, to move out of the way,
to alienate

परस्तात् क्रि.वि. परतिर, पलतिर next
side, further

पराग्रिमः ना. परागुँ, परागौँ, पराघुँ,
पराघौँ two years after

पराञ्जलीयः ना. पराजुली sub clan

परारि ना. परार two years before

परिचायकम् ना. पर्चा a pamphlet

परिचायिका ना. पर्ची one female
who makes an introduction to a
person

परिणाहः ना. पनहा, पटना पनाहा
(लम्बाई-चौडाई) breadth of
wall, cloth etc.

परिधानम् ना. पहिरन, पैहान, फेशन
costume, dress, attire

परिधेया ना. फरिया long skirt, cloth
worn round the waist by
women

परिपाटी ना. परिपाट, परिपाठ
manipulation; skill, method

परिपूर्णम् ना. भरिपूर्ण, भरिपुर्न
complet

परिबन्धः ना. परिबन्ध boundness

परिभ्रष्टः वि. भरिभ्रष्ट, भरिभ्रस्ट,
corrupted, wicked

परिवारः ना. परियार family, a caste
of Hindu culture

परिश्रमः ना. परिशर्म labour, fatigue

परिश्रान्तः वि. परिसान, परेसान,
पर्सान perplexed, trouble

परिश्रान्तिः ना. परेसानी, पर्सानी
perplexity, harassment, trouble

परीक्षकः १ वि. पारखी a tester,
assayer, connoisseur

परीक्षकः २ वि. परिच्छेदक, परीच्छक
examiner

परीक्षणम् ना. पारख examination;
discrimination

परीक्षितः वि. परीच्छित tested,
proved, examined, the
historical king

परुत् ना. पोहोर last year

पर्कटी ना. पाकरी, पाखरी a citron-
leaved fig tree

पर्णः ना. पान betel leaf

पर्णबीटिका ना. पनबीडा, पानबीरा
 पानबीडा (पानको बीडा) a
 betel leaf seasoned and folded
 पर्णम्: ना. पन्ना, पाना, पानो a page
 of a book
 पर्दः ना. पाद fart, verse
 पर्दकः २ वि. पदुवा, पद्दू, पद्वा, पदुआ
 fartted (male)
 पर्दिका ना. पदुवी, पद्दी, पदुई fartted
 (female)
 पर्पटः १ ना. पपटा, पोपटा, पपटो,
 पोपटो, पखटा, पोखटा, पखटो,
 पोखटो a wing
 पर्पटः २ ना. पापड a thin crisp cake
 पर्पटी ना. पापडी a sweat meat
 पर्यङ्कः क्रि.वि. पल्याक्, पल्याक्क,
 पल्याक्पुलुक् flash, glimpse,
 looking round
 पर्यङ्किका ना. पालकी palanquin,
 sedan
 पर्यन्तकम् ना. तलक, तलुक till, up to
 पर्यायः ना. पालो, पाली time, turn,
 shift
 पर्यासः ना. पाल्सी, पाल्सो, पाल्से,
 पालिसे diplomatic, code,
 password

पर्व वि. पोरा, पोरो, पोरे the plate of
 churning stick; nostril
 पर्वतीयः वि. पर्वते hilly
 पलाण्डुः ना. पिआज, पियाज, प्याज
 onion
 पलालः ना. पराल straw
 पलालीयः वि. पराले hay
 पलिक्रः वि. फुलेको gray-haired
 (male)
 पलिक्री वि. फुलेकी gray-haired
 (female)
 पल्यङ्कः ना. पलङ् a bedstead; sofa,
 couch
 पल्यङ्किका ना. पालकी, पाल्की
 palanquin, sedan
 पल्लवः १ वि. प्यौला प्यौलो,
 प्याउलो, पाउलो, पेउलो shoot
 of a plant; sprout, bud
 पल्लवः २ ना. पल्ला quilt-cover
 पल्लवा ना. प्याउली, पेउली a kind
 of flower
 पल्लवितः १ ना. पलौटो fresh sprout
 पल्लवितः २ वि. पलौटे with green
 sprout
 पल्लिः ना. पाली a thatched roof of a
 house, a cow-boy shade
 पवनः ना. पौन, पउन air, wind

पश्चतरः वि. पछिल्लो last, latest, recent

पश्चतरा वि. पछिल्ली last, latest

पश्चवर्त्ती वि. पछौटे, पछौडे, पछौडो, पछौटो falling behind, backward

पश्चात् ना. यो. पछि, पछाड, पिछाड after; back part

पश्चात्तापः ना. पछिताउ, पछुताउ, पछुतो lamentation, regret

पश्चात्लग्नः वि. पिछलग्गा a follower

पश्चाद्वर्त्तः वि. पछौटे, पछौटो falling behind, backward

पश्चिमः १ ना. पच्छिम west

पश्चिमः २ ना. पच्छिमा, पच्छिमे western

पश्चिमा वि. पछुवा the westerly wind

पांसुलः ना. पाँसुलो, पाँसुला instep; foot

पांसुला ना. पाँसुल्ले, पाँसुल्ली, बेसुल्ले बेसुल्ली a fop, a dandy female

पागलः वि. पागल lunatic, mad

पागलस्थानम् वि. पागलखाना a lunatic asylum

पाटलिः ना. पाडरी a citron-leaved fig tree

पाठकः वि. पढैया, पढन्ते reader

पाणिनीया ना. पणेना sacred hilly grove where Panini penanced and created grammar book Ashta Dhyaye

पाण्डरः ना. पाडो, पाडा buffalo calf (male)

पाण्डरा ना. पाडी a buffalo-heifer

पाण्डुरः ना. पडूँरा, पडूँरा (पाडो) buffalo calf (male), buffalo calf

पाण्डुरा ना. पडूँरी (पाडी) buffalo calf (female), buffalo calf

पाण्डेयः ना. पाण्डे, पाँडे Pande clan

पाण्यम् ना. पुन्यु, पनिऊँ, पनिओ spoon

पाण्यशालकः वि. पसले shopkeeper, of the shop

पातालम् ना. पाताल, पत्ताल, पताल hell; ruins

पातिली १ वि. पातली slim, slender female

पातिली २ ना. पातर, पात्तर a trollop, a prostitute, a loose woman

पात्रम् १ ना. पाला earthen lamp

पात्रम् २ ना. पात्रो a calendar, almanac

पाथः ना. भात rice

पादः १ ना. पाउ (चतुर्थांश) fourth stanza or part

पादः २ ना. पाउ (गोडा) leg

पादतलम् १ ना. लात a leg, foot; a kick

पादतलम् २ ना. पैताला, पैतालो a sole of the foot

पादधानी ना. पाउदानी a seat for placing feet

पादपोषकः ना. पाउपोस shoes, boots

पादाक्षरम् ना. पाउआखर written by foot, foot-writing

पादोनम् ना. पौने, पउने, पाउने three-quarters

पानम् क्रि. पिउनु to drink

पानीयपूरिका ना. पानीपुरी ballcake with spicy water and gram

पानीयफलम् ना. पानीफल a triangular thorny fruit which grows in water, water chestnut

पानीयम् ना. पानी water

पानीय-रोटिका ना. पानीरोटी, पानीरोटी, पान्-रोटी, पान्रो

पाङ्गो cack boiled in spicy water or milk

पानीयस्थानम् ना. पडैल्लु the place used for keeping a pitcher

पानीयाधारः ना. पधैरो, पनेरो watering place, well

पापिष्ठः वि. पापिष्ठ, पापिष्ठी evil, immoral

पायन ना. पाइन temper, degree of hardness

पायुस्थानम् ना. पायखाना, पाइखाना toilet

पारेकूटीयः वि. पारकोटे, पार्कोटे person of parkot, low, obscene

पारणा ना. पारन eating after a fast

पारदः ना. पारा, पारो mercury, quick silver

पारपत्रकम् ना. पारपाचुके divorce

पारमाङ्गिकम् ना. परमाङ्गी, प्रमाङ्गी an edict

पारायण ना. पारन follow

पारावतः ना. परेवा pigeou

पार्परः १ ना. फापर buck-wheat

पार्परः २ ना. पापर, पपरा, पापड a thin crisp cake

पार्वणम् ना. पार्वन, पारुन shraddha festival performed on a parwa day

पार्वतः वि. पर्वते hilly

पार्श्वनाथः ना. पारसनाथ the 23rd thirthanagar of Jainism

पार्श्वम् १ ना. परोस, पडोस (पास-
परोस) with, side, neighbour
पार्श्वम् १ क्रि.वि. पास near
पार्श्विकः वि. पासे, आसे-पासे an
attendant, residing near, close
to
पालः ना. पाले a guard, watchman
पालक्या ना. पालक spinach
पालङ्कः १ ना. पालक spinach beet
पालङ्कः २ ना. पालुङ्गो, पालुङ्गा
spinach
पालपाः ना. पाल्पा, पल्पा, पाल्पो
Palpa district of Nepal
पालपालयी ना. पालपाली,
पालपाली, पल्पाली, पल्पेली
person of Palpa district
पालितः वि. पालतू, पालतू tame, pet,
domestic
पाशः ना. पासो, फाँसो, फाँसी trap,
noose, tie
पाशनकम् ना. फन्दा, फाँदो a trap, a
snare
पाषण्डः ना. पाखण्ड, ढ्वाङ् ढोङ्
hypocrisy, heresy
पाषण्डी वि. पाखण्डी, ढ्वाँगे, ढाँगी
deceitful, sanctimonious, heretic
पाषाणः ना. पखान ruck, stone

पाषाणीयः ना. पाहारी, पहारी,
पाहाडिया, पहाडिया, पहाडिया,
पाहाडी, पहाडी mountainous,
hilly
पिकुरसः ना. रक्सी local wine
पिच्छलः ना. लिच्ची, लिची a kind of
fruit, lychee
पिच्छिलः १ वि. चिप्लो चिप्ला
smooth, slippery, slimy
पिच्छिलः २ वि. चेपारे, चेप्रे, चेप्रो
false praising
पिच्छिलः ३ वि. चिल्लो चिल्ला oily
or greasy substance, fat, grease
पिच्छिलाटिः ना. चिप्लैटी a flat
stone or ground, skating
पिञ्जटः ना. चिप्रा, चिप्रो the secretion
of the eyes, eye-gum
पिञ्जरः १ ना. पिँजरा a cage, trap
पिञ्जरः २ ना. चिप्रा, चिप्रो the
secretion of eyes, eye-gum
पिञ्जरम् ना. पिँजडा a cage, trap
पिटकः १ ना. पिङ्को, पिङ्की a boil
पिटकः २ ना. पित्को, पित्की a
squeeze; quantity squeezed out
पिटकावली ना. पित्कौली squeeze

पिटिका ना. पित्की a squeeze;
quantity squeezed out

पिण्डकम् ना. पिँडो a food cob for
animal

पिण्डलः १ ना. डिल ridge, edge, rim;
stature

पिण्डलः २ ना. पिडौला, पिडुँला,
पिडम्ला, पिरम्ला the calf of the
leg

पिण्डली ना. पिडुँली small calf of
the leg

पिण्डालुः ना. पिँडालु arum

पिण्डी १ ना. पेटी edge, front path,
pavement

पिण्डी २ ना. पिडीँ, पेडीँ a bedstead
made of rope, a lounge

पिण्याकः ना. पिना, पिनो the oil-
cake

पित्तलः ना. पितल brass

पिधानम् ना. पिहान, पेहनी, पेहनी,
पेनी covering

पिपासा ना. पियास, पिआस, प्यास,
thirst

पिपासी वि. प्यासी, प्यासा thirsty

पिप्पलः ना. पिपल pipal tree
regarded to be holy by the
Hindus, papyrus

पिप्पली ना. पिप्ला, पिप्ली the long
pepper

पिष्टतरम् ना. पाउडर powder

पिष्टपूरः ना. फुरौला cake made of
ground pulse fried in oil or
ghee

पिष्टम् ना. पिठो flour, ground pulse;
powder

पीडः वि. पिरो hot, peppery

पीठम् ना. पिरा a wooden seat, stool

पीडकः वि. पिरहा, पिराहा
vexatious, agonising

पीडा ना. पिर worry; agony,
vexation

पीडिका वि. पिराही vexatious,
agonising

पीतलः वि. पहेलो, पहेँलो, पिआँलो,
पिहाँलो, प्याँलो yellow, sallow,
pale

पीनशः ना. पिनास cold, catarrh

पीनस्तनम् ना. फाँचो, फाँच udder,
woman's breast

पीनस्तनी वि. फाँचे big breasted

पुङ्खः ना. पुङ्ख, प्वाँख feather

पुङ्खः ना. पङ्ख, प्वाँख fan

पुङ्खकः ना. पङ्खा, fan

पुङ्गलः ना. पुतला, पुत्ला an effigy,
a lay figure

पुच्छः ना. पुच्छर, पुछर a tail
 पुच्छस्थः वि. पुच्छारे, पुछार, पुछार
 having a tail
 पुटः ना. बट्टा commission, discount
 पुटकः १ ना. बडुका, बटुको, बडुको,
 बडुकी, बोडुको, बोडुकी, डबको,
 डबका, डबुकी बटी, बटे bowl
 पुटकः २ ना. पोको पोका पोकी
 (पोका-पोकी) a package,
 bundle
 पुटिका १ ना. पुडिया, पुरिया a dose
 of medicine put in a piece of
 folded paper
 पुटिका २ ना. पुरी city; bread cooked
 in ghee
 पुटिका ३ ना. पोको pocket
 पुटितम् ना. दोब्ब्राएको, दुवैतिरबाट
 ढाकेको folded
 पुटी ना. पोटी bulb
 पुत्तलः ना. पुत्लो, पुत्ला an effigy, a
 lay figure
 पुत्तली ना. पुतली butterfly
 पुत्रः १ ना. पूत son
 पुत्रः २ ना. पुतुरा, तुरो, पुन्तुरो,
 पुन्तुरी, तुन्तुरो, तुन्तुरी तुरी
 penis

पुत्रकः ना. भुतुरो, भुत्रो भुत्रो खा!
 penis (offensive)
 पुत्री १ ना. पुती pussy, vulva,
 pudenda
 पुत्रीयः ना. पुत्याहा (सन्तान भए
 पछिको भाकल पूजा) religious
 oblation after issue
 पुत्री २ ना. पुतारी woman
 पुनः क्रि. वि. पनि again
 पुनरपि ना. फेरिपनि again
 पुनर् क्रि. वि. पुनस् again, anew,
 afterwards
 पुराणम् ना. पुरान a tale of bygone
 ages
 पुराणीया वि. पुरानिया old, ancient
 पुरातनम् वि. पुरानो, पुरानू, पुराना
 old
 पुरातनी वि. पुरानी old, ancient
 पुरुषः ना. पुरुख, पुरुखा, पुर्खा a
 progenitor, ancestor
 पुरुषावली वि. पुरुखावली,
 पुरुख्यौली, पुर्ख्यौली, पुर्खौली
 hereditary, ancestral
 पुरोहितः ना. प्रोहित, उपरोहित,
 पुरेत, उप्रेत, उप्रेती priest

पुलकः क्रि.वि. पुर्लुक्क, पुलुक्, पल्याक्-

पुलुक् falling flat

पुलस्त्याश्रमः ना. पुला the birth place
of Ravana

पुलाकः ना. पुलाउ a dish made of
rice

पुल्या१ ना. फुलो, फुला sty, a white
speck in the eye

पुल्या२ ना. फुला (मकैका) parched
or fried rice, corn maize

पुष्करः ना. पोखरा Pokhara city

पुष्करिणी ना. पोखरी lake, pond,
stream

पुष्करिण्यालयः ना. पोखर्याल,
पोखरेल, पोखेल Pokharel clan

पुष्कलः ना. पुक्खल, पोक्खल, पोखल
strong, stout, much, excess,
abundant

पुष्टः१ वि. पोटी a bulb (of garlic)

पुष्टः२ ना. पुठो, पुठा, पूठो, पुठो rump,
buttock, fundamental

पुष्टः३ ना. पोटिलो, पोटिला
nourished, fed; stout, strong

पुष्टिः ना. फुसी semen, fluid
discharged from vagina or
penis

पुष्पगुम्फी ना. फूलकोपी, फुलकोबी,

फूलकोभी, फूलगोभी
cauliflower, broccoli

पुष्पपत्रम् ना. फुलपाती flower and
leaf

पुष्पराजः ना. पुखराज, पोखराज
(मणी दुङ्गा) topaz

पुस्तकम् ना. पोस्तक a book of large
size, packet of manuscripts

पुस्तम् ना. पोथो, पोथा book

पूजाहारी ना. पुजारी priest

पूतकः ना. पोता, पोतो rent of land
paid by a tenant; land revenue,
brush for plastering

पूतिः ना. पुती, भुटी pussy, vulva,
pudenda

पूपः ना. पुवा a kind of sweet cake

पूपा ना. पापा sweet bread or biscuit
(child language)

पूयम् ना. पिप pus

पूरिका ना. पुरी, पूडी city; bread
cooked in ghee

पूरिका ना. पुरी bread cooked in
ghee

पूर्णिमा ना. पुन्यू, पुन्ये, पूनम full-
moon

पूर्वपक्षः ना. पुर्पच्छे; पुर्पच्छे, पुर्पच्छ
cross-examination
पूर्वरङ्गी ना. पुर्सुङ्गे a jocker in
Maruni dance
पूर्वीयः वि. पुर्विया eastern
पृथुकः ना. पोथ्रो young plant,
seedling, sapling
पेटकः ना. पेटारो, पेटारा a large
basket
पेटभोट्टकम् ना. पेटेभोटो a vest
पेटम् ना. पेट stomach
पेटाङ्गिका ना. पेटाङ्गे, पेटाङ्गे vest,
a kind of waist coat
पेटिका ना. पेटारी a small basket
पेण्डारिका ना. पेडा a sweet meat
made of sugar and milk
पेरुकः ना. पेरुङ्गो, पेरुङ्गा a kind of
small basket
पेषणी ना. पिसानी the work or
wages for grinding
पैष्यम् ना. पिसाई work of grinding
wage for grinding
पैत्तलम् वि. पित्तले, पित्ले brazen
पैयूष्यः ना. प्युसो, पिउसो sucking
the breast
पोखर्यालयः ना. पोखरेल Pokharel
sub clan

पोट्टलकः ना. पोको, पोका
(पोकापन्तरा) a package,
bundle, parcle, gift
पोट्टलिका ना. पोको, पोकी a
package, bundle
पोतकः ना. भोटो an underjacket, a
vest
पोत्रम् ना. पोल्तो the fluffy portion
at the end of a skirt
पोलिः ना. फुला sty, a white speck in
the eye
पोलिका ना. फुलका, फुलकी baked
bread
पोषकः १ ना. पोस cherishing,
nourishing; energy
पोषकः २ ना. पोसाक dress
पोषजीवः १ ना. पुसाई, पुसै husband
of father's elder sister
पोषजीवः २ ना. पुसाज्यु, फुपाज्यु
husband of father's elder sister
पौगण्डः वि. पौडौ (बकेर्ने पाडो)
buffalo calf
पौगण्डा वि. पौडौ (नब्याएको वा
थारो पाडी) buffalo heifer
पौड्यालयः ना. पौडेल, पौड्याल
Poudel or Paudel clan
पौरस्त्यः ना. शेर्पा Sherpa caste

पौरुषम् ना. पौरख labour

पौरुषी वि. पौरखी valorous, manly

पौषः ना. पुस the ninth month after
Baisakh, Poush

प्याट् इति क्रि. वि. प्याट्, पिट्, पाट्,

पुट्, पाट्पुट् with low deep
sound

प्लवनम् क्रि. पौडिनु, पौड्नु पउर्नु,
पौरिनु to swim

प्लीहा ना. फीयो spleen

प्लुतः क्रि. वि. पुलुत्त glancingly

प्लुष्टः वि. पोलेको burned

पृथक् वि. फरक, धर्मफराक फरक
different

पृथुकः ना. पाठो, पाठा lamb

पृथुका ना. पाठी a student

पृथुलः १ ना. फैली wideness

पृथुलः २ वि. ठुलो big

पृष्ठगः ना. पिठ्ठू page style

पृष्ठदण्डः ना. डँडाल्नु, डँडालो back-
bone, spine

पृष्ठम् ना. पीठ, पिठ, पिठ्युँ the back,
the rear

प्रकटः ना. प्रगट, प्रगट, प्रगट, परकट,
परकट्, फरकट् clear, manifest

प्रकुण्ठितः वि. भुत्ते, भुत्थे blunt, slow

प्रक्षालः १ ना. पखार, निखारपखार
finishing and washing

प्रक्षालः २ ना. पखाल, निखालपखाल
washing

प्रक्षालनम् क्रि. पखाल्नु, खकाल्नु to
wash

प्रखण्ड विवृतिः ना. फाँटवारी
statement, description

प्रखण्डम् ना. फाँट field, division,
section

प्रगलनम् क्रि. पगलनु to melt

प्रगल्भः वि. पागल lunatic, mad

प्रगल्भकः वि. पगलाहा, पगला, पगला
fool, mad

प्रगालनम् क्रि. पगाल्नु to cause to
melt

प्रगुरः ना. पागुर the act of chewing
the cud

प्रग्रहः ना. पक्राउ, पक्रडाउ arresting

प्रग्राहः वि. पगहा rope fastened
round the neck of a beast

प्रघरणम् क्रि. पघ्रिनु to milk from the
udder to the teat

प्रघातः ना. पगार non juicy part of
sugarcane

प्रघारणम् ना. पघार्नु to cause to milk
from the udder to the teat

प्रचण्डः वि. परचण्ड, परचन्न,
 चपरचण्ड, चपरचन्न furious,
 violent, fiery
 प्रचुरः वि. पहल, प्रशस्त, पर्याप्त,
 पहलो, पौल, पौलो enough
 प्रच्छदवस्त्रम् ना. पच्छयौरा shawl
 प्रच्छादिका ना. पच्छयौरी shawl
 प्रणप्ता ना. पनाति, पलाँति grand-son
 प्रणाली१ ना. पैन, बाँध-पैन system
 प्रणाली२ ना. नाली, नाला, पानाला
 pipe
 प्रणीतः ना. पनियुँ, पन्यु a scoop
 प्रतनुः वि. पातलो, पातुलो lean;
 infernal, hellish
 प्रतलः ना. लपेटा, लवट, लवटा,
 लवटो a slap, a blow
 प्रतापित्वम् ना. ताईँ pride, dignity
 प्रति१ ना. यो. पट्टि towards, in the
 direction
 प्रति२ ना. यो तर्फ to words
 प्रति३ ना. पिच्छे per
 प्रतिकर्म ना. परिम, पर्म, पर्मो turn
 प्रतिगृहम् क्रि. वि. घरैपिच्छे perhouse

प्रतिच्छाया ना. रछायॉ, रछायँ
 reddish brown
 प्रतिदिनम् क्रि. वि. दिनैपिच्छे per day
 प्रतिपदा ना. परिवा, परेवा the first
 day of a lunar fortnight
 प्रतिजनम् क्रि. वि. जनही per person
 प्रतिपदम् क्रि. वि. पदै पिच्छे per
 word
 प्रतिपुस्तकम् क्रि. वि. पुस्तकै पिच्छे
 per book
 प्रतिमानुषम् क्रि. वि. मान्छै पिच्छे
 per man
 प्रतिप्रतोलम् क्रि. वि. टोलैपिच्छे
 perlane
 प्रतियाचनम् ना. पैँचो, पैँचा loan,
 borrowing
 प्रतिष्ठानम् ना. पिउठान, प्यूठान
 Pyuthan district
 प्रतीक्षणम् ना. पर्खाई staying,
 waiting
 प्रतीतिः ना. पत्तो, पत्ता trace, address
 प्रतोलिका ना. टोला (टोल) country
 side, part of a town
 प्रतोली ना. टोल part, locality;
 quarter of a town
 प्रत्ययः ना. पत्यार trust, belief, faith
 प्रत्यायः ना. पत्यार trust, belief, faith

प्रत्यायनम् क्रि. पत्याउनु, पत्याउनु to believe, to trust
 प्रत्यावृत्तिः ना. फिरौती returning
 प्रथमः वि. पहिला first
 प्रथिल्लः वि. पहिलो first, 1st
 प्रपञ्चः ना. परिपञ्च, परिपाँचो arrangement, management
 प्रपट्टिका ना. परोठा fried cake made in several layers
 प्रपा ना. पौवा an inn, shelter for travellers with facility of drinking water
 प्रपापाली वि. पौवाली an innkeeper
 प्रबुद्धकः वि. बुझ्झकी, बुझ्झकी, बुज्झकड, बुझ्झकड, बुज्झुक, बुज्झुग wise
 प्रभावः ना. परभाव, परभाउ, रवाफ effect, pomp, luxury, show
 प्रभूतकः ना. बउता, बहुता, बउतो, बहुतो, बोहोता, बोता, बौतो a big-sized leaf-cup
 प्रभूततरः ना. बढोत्तर, बढोत्तरी high, upgrate
 प्रभूतम् वि. पबितो, पगितो, पधितो, बहुत, बढ्ता too much, many
 प्रभूतम् वि. पबितो, पगितो, पधितो too much

प्रभूता ना. बढती high
 प्रभेदनम् क्रि. पिँधु, पिन्नु to grind; to bruise
 प्रबालः ना. पुवाँलो red coral
 प्रज्वालः ना. पुवाँलो unknown fire on cloth
 प्रविलम् ना. प्वाल hole
 प्रविष्टिः ना. पैठारी import
 प्रवेष्टः वि. पैँठे, पैँठो, पौँठे (पैँठेजोरी) wrist-game
 प्रवेष्टकः ना. फरिया a skirt, a saree
 प्रष्ठौहः वि. पठ्ठा, पठ्ठो full-grown youth
 प्रष्ठौही वि. पठ्ठी (युवती) youth girl
 प्रसरः ना. पसर a hollow of the palm or its content
 प्रसरकः वि. फराक a cloth of girl, frock
 प्रसादः ना. प्रसादी, परसाद gift of worship
 प्रसारः ना. पसार, ओसारो र पसारो पसारो transportation
 प्रसेटकम् ना. पसेरी a weight of five seers
 प्रस्तरः ना. पत्थर ruck, stone
 प्रस्तरकालः ना. पत्थरकला an old-fashioned gun, a firelock, stone age

प्रस्तरणम् ना. प्लाष्टर, पलस्तर
plaster

प्रस्तरिका वि. पत्थरी, पथरी a stone
plate, cup, etc, stone

प्रस्थः ना. पाथी a pot measuring
eight manas (of grains)

प्रस्थभरा ना. पाथीभरा, पाथीभारा
Pathibhara goddess

प्रस्थानमुहूर्तः ना. पाइतो an of
auspicious time for departure

प्रस्थापनम् क्रि. पठाउनु to send

प्रस्फोटः ना. पट्याँस, पट्याँस -ट्याँस
a sound of winnowing

प्रस्फोटनम् क्रि. फट्किनु, फट्कनु to
winnow, to hop

प्रस्वेदनम् ना. पसिना sweat,
perspiration

प्रसृतः ना. साप्रो, साँप्रो thigh,
foreleg, buttocks

प्रस्रावः ना. पिसाब urine, piss

प्रहरः १ ना. पहर period of three
hours

प्रहरः २ ना. पहरा watch

प्रहरी ना. पहरे police, guard

प्रहेलिका ना. पहेली puzzle, riddle,
enigma

प्राकारः ना. पगार, परखाल, पर्खाल
wall

प्राधुनिकः ना. पाहुना, पाउना,
पाहुनो, पाउनो a guest, visitor

प्राणाः ना. परान breath

प्राणितः वि. पराने alive, one who
lives only for food, lazy

प्राणी ना. परानी animate, living
being

प्राप्तिः ना. पर्ता, पापती profit,
benefit

प्राप्तिपूर्तिः ना. पाइपुई, पापुई
completion of demand

प्राभिज्ञानम् ना. पहिचान
recognition; identity

प्रायश्चित्तम् ना. पतिया purification
rite

प्रार्थनम् क्रि. फर्तुनु, पतुर्नु, बतुर्नु to
recite

प्राशनी ना. पासनी, पासनी fooding,
feeding ceremony of size
month old chind

प्रास्तरकः ना. पहरो, पहरा,
पहिरोपहेरो, पैरो landslide

प्रास्थितिकम् ना. पाइतो an
auspicious time for departure

प्रियः वि. पियारो, पियारा, प्यारो,
प्यारा lovely, dear

प्रियङ्गुः ना. गुएँलो, गुयँलो, गुहँलो a
kind of fruit tree

प्रिया वि. पियारी, प्यारी dear,
beloved

प्रेङ्खः ना. प्याङ् small cradle

प्रेषः ना. पेश, पेस submission in
court or office

प्रेषकरः ना. पेशकर, पेसकार court,
official agent

प्रीतिः ना. पिरती love

प्रोक्षणम् क्रि. पुछनु (पानीले) to clean

प्रोज्छः ना. पोछा, भुईं पुछने कपडा
wiping cloth

प्रोज्छकः ना. पुछुवा a towel, a
napkin

प्रोज्छनम् क्रि. पुछनु to wipe

प्रोथः ना. पुठा, पुठो, पुठो hip, buttock

प्रोथी-१ ना. पुती, पोटी pudenda

प्रोथी-२ ना. पोथी female

प्राभूतम् ना. पाहुर offering gift

प्रेम ना. पिरेम, पिरीम dear, beloved,
love

प्लक्षः ना. पाकर, पाकड ficus
niligiosa

प्लोषणम् ना. पिसोलनु, पिसोलिनु
sizzling roasting partially

प्लोष ना. पिसोल-पासोल sizzle

फ

फक्कः१ क्रि.वि. फाँक, फाँको, फाँकी,
फवाँक्क quantity of anything
chucked into the mouth at a
time

फक्कः२ ना. फाँगो quantity of
anything chucked into the
mouth

फक्किका ना. फाँकी scriptural
argument

फट्कारः ना. फट्कार rebuke,
reproof

फट् इति१ क्रि.वि. फट्, फुट्, फाट्

फुट्, फाट्फुट् with long steps or
strides

फट् इति२ क्रि.वि. हट्, हुट्, हाट् हुट्,
हाट्हुट् vigorous effort, quick
work

फणकः क्रि.वि. फनक्क with a whirling
motion

फडिङ्गाः ना. फटेङ्गा, फट्याङ्गा
Cricket

फणा ना. पनियू, पन्यू, पन्यौ, पनियो,
पन्यो scoop, spoon

फणीन्द्रः ना. फणेर, फनेल (जामुन)
black plum

फर्फरीकः वि. फर्फराउँदो soft (rice)

फलकः १ ना. फलियो, फल्यो,

फलिया, फल्या, फल्याक, फलेक
plank

फलकः २ ना. फडके, फटक, फड्को

फट्को a small or temporary
wooden or
bamboo bridge

फलकः ३ ना. फडके, फटके side,
margin

फल्गु १ ना. फागु, फाग the Holi
festival

फल्गु २ ना. फाल्टु unnecessary

फल्गु ३ वि. फाल्तु unnecessary, extra,
spare, worthless, useless

फाण्टम् ना. फाँड, फाडौँ gruel

फालः ना. फाल्सो blood dot; a split,
clot, a rent

फालम् ना. फाली blade of plough,
plough-shore, plough share

फालितः ना. फाल्टु unnecessary,
extra, surplus

फाल्गुनः ना. फागुन, फाउन Falgun
month

फाल्गुनिकः वि. फागुने, फाउने of
Falgun month

फिट् इति ना. फिट्, फिट्ट, फिटिक्क
shuffle; avoid

फुफ्फुसः ना. फोक्सो lungs

फुल्लम् ना. फूल flower

फुल्लपूरः ना. फुरौला cake made of
ground pulse fried in oil or
ghee

फुषितः ना. फुसी semen

फूत् ना. फूँक (फूकाई) blowing

फूत्कः १ ना. फूँक, फवाँक्क, फवाँक puff

फूत्कः २ ना. फुक्क, फूकफाक, फाकफूक
exorcism

फूत्कारः ना. फुङ्कार the hissing of
snake

फेन ना. फेन, फीँज, फीन foam

फेनिका ना. फीनी a kind of sweet
meat

फेरुकः ना. फ्याउरो, फेउरो a fox

ब

बगुल्ला ना. बगुला, बगुल्लो, बगुलो a
heron, an egret

बङ्गः १ ना. बाँको a kind of
poisonous tuber

बङ्गः २ वि. बाङ्गा, बाङ्गो, बांगा,
बांगो bent, curved

बज्रहस्तः वि. जब्बरजस्त,
 जब्बरदस्ती, जबरजस्त,
 जब्बरदस्त, जब्बरजस्ती,
 जबरजस्ती जबरदस्ती powerful,
 vigorous, high-handed
 बटकः ना. बोरो a canvas bag, a sack
 बटिका ना. बरिया small spicy fried
 cake of horse beam
 बटी ना. बारा a fritter-cake; a frame
 बडिशः ना. बल्झो hooking
 बण्टालः ना. बेल्चा a pick-axe, a
 mattock
 बदरी ना. बयर a plum, jujube
 बद्धः वि. बाँधा an indentured servant
 बधिरः वि. बहिरो, बहिरा deaf,
 inattentive
 बन्धः ना. बाँध a dam, an
 embankment
 बन्धकः १ वि. बाँधा an indentured
 servant
 बन्धकः २ ना. बाँधुवा binded;
 fastened; tethered
 बन्धकम् ना. बन्धकी mortgage,
 deposit
 बन्धगुम्फी ना. बन्दकोपी, बन्दगोपी,
 बन्दकोबी, बन्दगोबी mortgage,
 deposit

बन्धनम् ना. फन्दा a trap, a snare
 बन्धयः वि. बाँधिया, बाँधिया, बध्ये
 binded
 बप्पः ना. बाबा, बाबै, बा father
 बभ्रुकः १ ना. भुरो a fry, a small fish;
 brown colour
 बभ्रुकः २ ना. भुरो brown colour
 बभ्रुकः ३ वि. बबुरो, बमुरो poor
 बराकः ना. बिचरा, बिचरो, बिचारा,
 बिचारो, बरा, बरी, बरो, बरै a
 word of sympathy
 बरुलः ना. बारुलो, बारुला a wasp
 बरोलः ना. वारुलो wasp
 बर्कः ना. बर्को, बर्की a home-spun
 cotton wrap
 बर्करः १ ना. बलेक्रो, बलेख्रो kid
 बर्करः २ ना. बाख्रो, बाख्रो goat
 बर्बूरः ना. बब्बूल, बबूर a cacia tree
 बलिवर्करः ना. बलेक्रो, बलेख्रो kid for
 sacrifice
 बर्वटः ना. बोडा (बोडी) long beans
 बर्वटी ना. बोडी long beans
 बलभद्रः ना. बलबहादुर Bal Bahadur
 name
 बलाबल वि. बराबर equal, vide

बलिशम् ना. बल्छी, बल्छो hook
 बलीकः ना. बलैसी eaves
 बलीयः वि. बलियो strong
 बलीवर्दः १ ना. बल्ल, बल्लो, बल्ला,
 बल्ला, बयल bullock
 बलीवर्दः २ ना. वर्दा, वर्धा, वर्दो,
 वरदो bullock
 बल्वजः ना. बाबिया, बाबियो, बाब्यो
 a kind of grass used for
 thatching or making ropes
 बस्कयिणी वि. बकेर्नी, बकेर्नो, बकेर्ना
 a cow or she-buffalo that has
 been giving milk
 बहिर् ना. बाहिर outside
 बहिष्कारः ना. बाइकाट
 discrimination, boycott
 बहुत्वम् ना. यो. बहुत many, much
 बहुरूपी वि. बौरूपी a person of
 various characters
 बहुलम् वि. पहुल, पवल, पउल, पौल
 enough; sufficiency
 बहुवारकः ना. बोहरी, बोहोरी a kind
 of tree
 बाकुची वि. बकुची a kind of
 medicinal plant
 बाटः ना. बाटो road, path, way

बाडः ना. बाढ, बाढी flood,
 inundation
 बाढम् १ वि. बढी abundant, more,
 large, higher
 बाढम् २ वि. बढिया good, excellent,
 fine
 बाध्यः वि. बाध्ये, बाध्थे constraint,
 compelled
 बालः ना. बालो, बाला (लालाबाला)
 a bracelet
 बालकः ना. बालख, बाल्ख, बाल्खो
 child
 बालखिल्यः ना. बालखी, बाल्खी,
 बालखु, बाल्खा child
 बाल-वत्सम् ना. बालबच्चा children
 बाष्पः ना. भाप fume, steam, vapour
 बाष्पलः वि. बाफिलो vaporous
 बाष्प्यम् ना. हप्प, हुप्प feeling of
 warmth due to lack of air
 बाहीकः ना. यो. बाहेक except
 बाहुः ना. बाहाँ, बाहीं a forearm
 बाहुकटम् वि. बहँकटी, बहँकट्टी,
 बाँकटी, बाइकाटे half-sleeved
 blouse, sleeveless
 बाहुलः ना. बाहुलो बाहुला बाउलो
 arm cloth

बाहुल्यम् ना. पौल, पौलो, (धेरै, प्रचुर) plenty
 बिडालः वि. बिरालो बिराले बिराला cat
 बिडाली ना. बिराली female cat
 बिडम् ना. बिरे (नून) a kind of salt
 बिल्वपत्रम् ना. बेलपाती wood-apple and leaf
 बिल्वम् ना. बेल wood-apple; a creeper
 बीज ना. बिहीं seed
 बीजजम् वि. बिज्जु (आँप), बिज्जू fruit produced from a seed
 बीजम् ना. बीया, बीयाँ, ब्यू seed
 बीटः ना. बिलो the share in the spoils of chase
 बुक्कः ना. बोको a he-goat
 बुक्कनम् क्रि. भुक्नु to bark
 बुक्कसः वि. बोक्सो wizard
 बुक्कसा वि. बोक्सी witch
 बुङ्गः १ ना. बुङ्गो, बुङ्गा, नाङ्गो nacked
 बुङ्गः २ वि. बुँगो, बाँगो, बुङ्गो, बुङ्गा, बुँगा (केराको बुङ्गो) tip of the banana fruit
 बुद्धः ना. बुझ understanding, intellect

बुद्धकः वि. बुझकी clever, wise
 बुद्धपल्ली ना. बुटवल Butwal city
 बुभुक्षा ना. भोक hunger
 बुभुक्षितः वि. भोको hunger
 बसकः ना. भुसाहा tobacco leaf
 बसम् ना. भुस, भुस्सा, भुसा husk; nothing
 बृहतिका ना. बर्को, बर्की scarf
 बृहती १ ना. बढती high
 बृहत् ना. भद्दा vast
 बृहती २ ना. बिहीं a kind of seed
 बृहदुरस्कः ना. बहादुर, बादुर, बादुरे, बादुरै Bahadur, a second name, brave, bold, gentle
 बृहस्पतिवासरः ना. बिहीबार Thursday
 बोण्टः ना. बोट, बुटो, बुटा tree; bush
 बोण्टस्थानम् ना. बुट्यान, बुट्याहान bush
 बोण्टिका ना. बुटी amulet, root of a plant
 बौद्धः ना. बौध Buddhist
 ब्रह्माण्डम् वि. बर्माण्ड, बर्मण्डी universe
 ब्रह्मालयः वि. बर्मेली of Barma place
 ब्रुवः ना. बोल speech; tune

ब्राह्मणः ना. ब्राम्मन, बराम्मन,
बरामन, बाभन, बाहुन, बाउन,
बर्मु Brahmin caste
ब्राह्मणी ना. बाभनी, बभनी, बाहुनी,
बाउनी, बामनी, भैनी female
Brahmin clan

भ

भक्तः १ ना. भगत a devotee
भक्तः २ वि. भाते one who cares only
about eating
भक्तपुरीयः वि. भक्तपुरे person of
Bhaktapur
भक्तम् १ ना. भात rice
भक्तम् २ ना. भत्ता an allowance,
bonus pay; pension
भक्तादः वि. भतहा one who works
for two meals a day
भक्ताहारः ना. भत्यार, भतेर a feast;
festive meal
भक्तिः १ ना. भगति devotion,
loyalty
भक्तिः २ ना. भाँति manner, mode;
kind
भक्षकः वि. भच्छक, भच्छक eater
भगिनी ना. भैनी, भैना, बहिनी,
बहिना, बुइनी, बैनी younger
sister

भगिनीजीवकः ना. भिनाज्यू
भिनाज्यु, भेना elder sister's
husband
भङ्गः १ ना. भुङ्ग, भुङ्ङ break;
breaking
भङ्गः २ वि. भ्वाँगे, भ्वाँगो aimless,
wander
भङ्गः ३ ना. भ्वाङ् hole, chasm
भङ्गभुङ्गम् क्रि. भाङ्भुङ्, फाङ्फुङ्
वि. भाङ्भुङ्, फाङ्फुङ् a
vandal, destroyer
भङ्गलः १ ना. भङ्गालो, भँगालो,
भङ्गाला, भँगाला break,
division of the river
भङ्गलः २ ना. मङ्गाल, मगॉल
break, division of drain
भङ्गवस्त्रम् ना. भाङ्गो fiter
भङ्गा ना. भाँग, भाँगो, भाँगा, भाँगी
intoxicating hemp
भङ्गुरः १ ना. भङ्दालो, भुङ्दालो,
भुङ्गालो break
भङ्गुरः २ ना. भुङ्गो, भुङ्गो glowing
coal
भञ्जः ना. भाँजा, भाँजो, भाँजी
disruption, interruption

भञ्जकः १ ना. भञ्ज्याङ्, भञ्जेङ् a narrow valley, pass, saddle of hill

भञ्जकः २ वि. भङ्ज्याहा, भङ्जाहा, भङ्जहा भाँजे, भँजुवा person who makes disruption; mischievous

भञ्जनम् १ ना. भाँजा, भाँजी, भाँजो disruption, interruption

भञ्जनम् २ क्रि. भाँचु to break, to crack, to fracture

भञ्जिका ना. भङ्ज्याही, भङ्जाही, भङ्जही mischievous (female)

भट्टः १ ना. भाट, भाटे sub cast

भट्टः २ ना. भाटा a bard, a minstrel

भट्टरायः ना. भट्टराई Bhattarai clan

भणाभणम् ना. भनाभन a wordy or verbal fight

भणितम् ना. भनाउरो, भनौरो blame, reproof

भणितम् ना. भनोट saying

भणितिः १ ना. भनौरी, भनाउरी, भनोट, भनौटी, भनौटो statement; purport

भणितिः २ ना. भनितो blame, reproof

भण्डः ना. भाँड a clown, a jester; spoliation

भण्डकः वि. भँड्याहा, भँडाहा, भँडुवा mischievous, breaker

भण्डिका वि. भँड्याही, भँडाही breaker (female)

भद्रः वि. भला, भलो good, gentle, noble

भद्रकः ना. बहर bullcalf

भद्रकामिनी ना. भैलिनी a female participator in a Tihar song

भद्रकौशल्यम् ना. भलाकुशाली, भलकुसारी, भलाखुशाली, भलाखुसारी friendly talk

भद्रङ्करः ना. भत्कर, भत्खर, भत्कौरो, भत्खौरो a forerunner or a herald of a marriage procession

भद्रमानुषः ना. भलमानुस, भलामानिस, भलोमानिस person who makes good, gentle, noble

भद्रम् ना. भैलो, भैली Tihar song

भद्रा १ ना. भद्रो unlucky asterism

भद्रा २ वि. भली good, gentle, noble

भद्रिका ना. भलाइ goodness, welfare

भद्रात्मिकः ना. भलादमी, भलादिमी,
भलाङ्गी, भलादिम gentleman

भरः ना. भर, भरोस, भरोसा, भरथेग
at one's best, as much as
possible

भरणी ना. भरनी, भरुनी the second
asterism

भरितम् १ ना. यो. भरि full

भरितम् २ वि. भरिलो well-filled

भरित्रम् ना. भर्ता special preparation
of vegetables

भरुजः ना. भूजा roasted or parched
rice and grain

भरुटकम् वि. भुटुवा fried

भल्लः ना. भाले a male; a victor

भल्ल ना. भाला a spear

भल्लातकः ना. भलायो a kind of tree

भल्लुस्तनी वि. भालुथुने with large
breast

भल्लूकः ना. भालू a bear

भवनम् १ हुनु being

भवनम् २ ना. हुनामी, हुनु-हुनामी
happening, destiny, inevitability

भव्यम् वि. भव्ये, भब्बे excellent

भस्म ना. भसम finishing, ashes

भस्मबुसकः क्रि. वि. भासेभुसे,
फासेफुसे, फासफुसे, भासभुसे
ordinary

भस्मबुसम् ना. भासभुस, फासफुस
nothing, end, emptiness

भागवण्टः ना. भागवण्डा division of
property

भागीरथी ना. भाइरथी a river

भाग्यम् ना. भाग्ये, भाग्ये fate, hap,
destiny, luck

भाग्यवान् वि. भाग्येमानी,
भाग्येमानी fortunate, lucky

भाङ्गः ना. भाङ्गो hessian, sack,
canvass, linoleum

भाटकः ना. भाडा, भारा fare, hire,
rent

भाणः ना. भाँड a clown, a jester;
spoliation

भाण्डम् ना. भाँडा, भाँडो pots

भाण्डशालम् ना. भन्सार a custom
house; customs

भाण्डस्फोटः ना. भण्डाफोड
exposition

भाण्डागारः ना. भण्डार, भँडार a
store, a store-room

भाण्डागारिकः वि. भण्डारी, भँडारी,
भडौरे Bhandari clan

भाद्रः ना. भदौ Bhadau month

भारः ना. भार, भारि, भारी burden, bundle, load

भारद्वाजः ना. भद्राई lark, sky lark

भारिकः ना. भरिया a porter; a coolie

भालनम् क्रि. भाल्नु to look

भावः१ ना. भाउ gesture; respect; rate, price

भावः२ ना. भेउ mystery, hint

भाषणम्१ क्रि. भाक्नु भाख्नु to vow, to swear, to take oath

भाषणम्२ ना. भाकल, भाखल, भक्कल, भक्खल a vow, a solemn promise

भाषा ना. भाखा, भाखा, भाख्खा, भाखो, भाका, भाक्का, भाको a term, specified time; tune, voice

भिक्षा१ ना. भिक, भिख, भिच्छा begging; alms

भिक्षा२ ना. भिच्छ्या begging; alms

भिक्षाचारी वि. भिखारी, भिकारी a beggar, a mendicant, an almsman

भिक्षुः ना. भिक्खु, भिच्छु, भिच्छ्यु monk

भिक्षुकः ना. भिच्छुक beggar

भिक्षुणी ना. भिच्छुनी female monk, nun

भिण्डा१ ना. भण्टा, भाण्टा bringal

भिण्डा२ वि. भिँडे, भँडे bell chilly, sweet pepper

भिण्डिका ना. भिण्डी lady's finger

भित्तम् ना. भिट, भिता, भिटो a mound

भित्तिः ना. भित्तो, भित्ता wall

भीमसेनः ना. भिम्सेन, भिउँसिन, भ्युँसिन a character of Mahabharata; the second of Pandava

भीमोष्ठः ना. भिउँट a clay pot

भीमोष्ठकः ना. भिउँटे one who has shapeless lips, deformed lips

भीरुकः ना. भेकुर, भेकुरो (डराएको), भ्याकुरो, भ्याकुर frightened (person)

भुकम् ना. भ्वाङ् burrow, hole, ditch

भुण्डः ना. भुँडी pot belly

भुशुण्डिकः ना. वन्दुक gun

भूकन्दः ना. भुकुण्डो, भकुण्डो football

भूचालः ना. भुर्चालो, भुर्चाला, भुर्तालो, भुर्ताला disorder, disappointment uproar

भूताः क्रि. भए been
 भूमिः १ ना. भुईँ, भैँ ground
 भूमिः २ ना. भूमे earth god
 भूमिचम्पा ना. भुईँचम्पा, भैँचम्पा
 fireworks; Indian crocus
 भूमिचालः ना. भुईँचालो earthquake,
 tremor
 भूमितलम् ना. भुईँतला, भैँतला,
 भुईँतलो, भैँतलो ground floor
 भूमिपाकः १ ना. भुईँपाक, बुईँपाक,
 बुईँपा (धेरै समयसम्म माटोमा
 रहने लेकाली आलु आदि) a
 ripped on the ground
 भूमिपातालम् क्रि. वि. भुईँपत्ताल,
 धुईँपत्ताल, धुईँपत्ता thorough
 search
 भूमिफली ना. मुङ्फली, मुम्फली,
 मोम्फली almond
 भृङ्गः ना. भँगेरो sparrow
 भृगुकूटः ना. भिरकोट Bhirkot place
 भृगुतुङ्गम् ना. भृगुथुम, भिर्गुथुम
 Bhriguthum place
 भृगुलः ना. भिरालो steep, declivity,
 precipice
 भेरिः ना. भेरी a river

भैरवः ना. भैरब, भैरम, भैराम
 terrible, awful, formidable
 भोजपुरीयः वि. भोजपुरे of Bhojpur
 भोटस्थानम् ना. भूटान Bhutan
 country
 भोटान्तः ना. भोटान, भूटान Bhutan
 country
 भोट्टः ना. भोटो an underjacket, a
 vest
 भोट्टाङ्गकः ना. भोट्टाङ्गी, भोट्टाङ्गी
 person of Bhutan
 भोट्टाङ्गम् ना. भूटान Bhutan
 country
 भ्रमः १ ना. भुमरी, भँवरी, भवँरो,
 भौँरो a cyclone, tornado, whirl
 भ्रमः २ ना. भरम fallacy, illusion
 भ्रमः ३ ना. भाउँ confusion
 भ्रमकः वि. भ्वाँगे, भ्वाँगो aimless
 भ्रमरः ना. भमरा, भवँरा, भमरो,
 भवँरो black bee; bumble bee
 भ्रष्टः वि. भ्रस्ट, भरस्ट corrupt
 भ्राष्ट्रक ना. भट्टा large furnace
 भ्राष्ट्रिका ना. भट्टी forge, fir box
 भ्रूणः १ ना. भुँडी stomach, belly
 भ्रूणः २ ना. भुनी, भुने (सुँगुरको
 पाठो) a sow

भूणः३ ना. भुरो, भुरा a fry, a small fish

भ्रूणकः १ ना. भुङ्को, भुङ्का, भुङ्की,
भुङ्की, भुँङ्को, भुँङ्की, भुँङ्को,
भुँङ्को भुर्की, भुर्का, भुर्को small
earthen jar

भ्रूणकः २ वि. भुङ्के, भुर्के short, dwarf

भ्रूणभारः वि. भारेभुरे, भरे भुरे
ordinary, insignificant

भ्रूणहत्या ना. भुरनहत्ते, भुर्नहत्ते
causing abortion

भूणी १ ना. भुरी children

ਭ੍ਰੂਣੀਰ ਨਾ. ਭੁੱਡੇ big-bellied

भ्राता ना. भाइ younger brother

भ्रातृजः १ ना. भतिजो भतिजा
brother's son, nephew

भ्रातृजः २ ना. भदा, भदो, भदै, भदाहा
son of wife's brother

भ्रातृजा१ ना. भतिजी brother's
daughter, niece

भ्रातृजान् ना. भदही daughter of
wife's brother

भ्रातृजाया ना. भाउजु elder brother's
wife

भामरी१ ना. भावँरी, भामरी,
भाउँरी, भाउँरो circulation of
fire at the time of marriage

भ्रामरी२ ना. मामरी a female deity
 भ्रामणम् ना. भाउन्ने, भाउन्न, भाउन्नो
 dizziness, giddiness
 भ्रंशकुट्टम् ना. भुर्कुट dust, destroyed

भ्रामणम् *na*. भाउन्ने, भाउन्न, भाउन्नो
dizziness, giddiness

भ्रंशकुट्टम् ना. भुर्कुट dust, distroyed

म

मकायः *न०*. मकै corn, maize

मक्षा ना. माखा, माखो fly

मक्षिका ना. मक्खी, माखी, मखि
(मक्खीचूस, मखिबुट्टे) a fly

मखानम् ना. मखना the plant
annsleia spinosa

मगधः ना. मगहर Mgadha state

मगरप्रान्तः ना. मगरात, मग्रात,
मङ्ग्रात, मङ्ग्रात Magarat place

मङ्गवरः/मङ्गवर ना. मगर Magar
caste

मङ्गः ना. माँग demand

मङ्गकः वि. माग्रे a beggar; a requester

मङ्गलम् *ना.* मंगल, मागल welfare,
a blessing song

मङ्गलवासरः ना. मङ्गलवार,
मंगलवार Tuesday

मङ्गलीयः वि. मङ्गले, मङ्गरे of
Monday

मङ्गवरावर्तः ना. मगरात Magarat
place

मञ्चः १ ना. माच a bed fitted on a
raised platform

मञ्चः २ ना. मेच a chair

मञ्चकः १ ना. मचान a raised
platform, a scaffold

मञ्चकः २ ना. मचिया, मच्या a stool
made of wicker-work

मञ्चम् ना. मचान, मटान a raised
platform, a scaffold

मञ्जरिः ना. मुजुरा sprout

मञ्जरी ना. मुजुरा shoot

मञ्जिष्ठः ना. मजिठो the drug called
madder

मञ्जीरः ना. मजीरा, मुजुरा, मुजरा a
kind of musical instrument

मज्जुः ना. मज्जा, मोज marrow

मज्जूषा ना. मदुस a big wooden
chest

मण्डः ना. माँडा माँड, माड stiff fruit-
juice jelly; starch; gruel, rice-
water

मण्डपः ना. माडौँ a canopied temple

मतम् ना. मतो, मोतो vote, consent

मत्तः १ ना. मत्ता proud, arrogant

मत्तः २ वि. मस्त intoxicated;
overjoyed

मत्तः ३ वि. मतहा, मताहा मस्ता,

मस्तराम overjoyed, carefree,
indolent

मत्ता वि. मताही proud, arrogant

मत्सरः ना. मच्छड mosquito

मत्सरहरी ना. मसहरी (मच्छरदानी)
mosquito-net

मत्सी ना. मच्छी, माछी a small fish

मत्स्यः ना. माच्छा, माछा, माच्छो,
माछो fish

मत्स्येन्द्रः ना. मच्छिन्द्र, मछिन्द्र a
God

मथितकम् ना. मही butter-milk,
whey

मदः १ ना. मात intoxication, pride

मदः २ ना. माद madness, lust, mania

मदनकम्-१ ना. मइन, मैन bee's-wax,
wax

मदनकम्-२ ना. दमना, धतुरो thorn-
apple

मदना ना. मैना a starling, a maina
(bird)

मदारः ना. मदारी joker, snake-
charmer

मदोन्मत्तः वि. मैमत्त, मैमत्ता proud,
arrogant

मद्गुरः ना. मगुरी (माछो) sheat fish

मद्वारम् सर्व. मबाट from me
 मददृष्ट्या सर्व. मदेखि from me
 मधु ना. मह honey
 मधुकः ना. महक aroma, fragrance,
 scent
 मधुकरी ना. माहुरी bee
 मधुभृगुः ना. महभिर honey cliff
 मधुरः वि. महलो, मोलो sweet
 मधूकः ना. महुवा, मौवा bassia
 latifolia
 मध्य ना. माझ middle
 मध्यकिरातः ना. माझकिरात mid
 Kirat place
 मध्यतलम् वि. मझेलो, मजेलो
 middling, mediocre
 मध्यदेशीयः ना. मधेसिया, मदेसिया,
 मसूर्या people of Madhes
 मध्यमः १ वि. मद्धिम, मद्धिम
 average
 मध्यमः २ ना. धीमा slow, mild
 मध्यमः ३ वि. माझिलो, माहिलो
 second in counting
 मध्यमकः १ वि. मझौला middling,
 mediocre
 मध्यमकः २ वि. मझुवा a tableland
 मध्यवयस्कः वि. मझबैसे middle-
 aged

मध्यवस्त्रम् ना. मजेत्रो, मुजेत्रो, मुएत्रो
 a wrap, shawl, scarf, mantle
 मध्यस्थलम् ना. मझेरो, मझेरी
 middle flat place, floor
 मध्याह्नम् ना. मध्याहनी, मध्याह्नी,
 मध्याह्ने interval
 मध्ये ना. यो. मद्दे, मद्धे among
 मध्येगृहम् ना. मझेरी, मझेर middle
 flat space
 मध्येतनम् वि. माझिल्लो
 intermediate
 मनःकामना ना. मनकामना,
 मनोकामना desire, wish
 मनःक्रान्तिः ना. मनोक्रान्ति mental
 revolution
 मनःशिला ना. मैनसिल waxen
 मनस आशयः ना. मनसाय opinion
 मनोभोगः ना. मनभोक, मन भोग,
 मनभोग porridge, a kind of
 sweetmeat
 मनोरुचिः ना. मञ्जूरी agreement
 मन्त्रः ना. मन्तर counsel, Vedic text,
 secret
 मन्त्रकः ना. पन्त Panta clan
 मन्त्री ना. मन्तरी minister

मन्थनी ना. मथानी, मदानी, मधानी
a churning stick

मन्थरः १ वि. मत्थर slow, tardy

मन्थरः २ वि. मधुरो mild

मन्थानी ना. मथानी, मदानी, मधानी
a churning stick

मन्दतप्तः वि. मनतातो lukewarm

मन्दरः ना. मदौरो, मधौरो a patient,
a sick person

मन्दारकः ना. मैदालो, मदार celestial
coral

मन्दिरम् ना. मैरी, मैरो, मइरी, मइरो
the base of holy basil

मन्ये ना. मानौँ supposing that

मयूरः ना. मजुर, मुजुर, मजोर
peacock

मरः ना. मोरो a carcass; an abusive
term for a male

मरणम् ना. मरन death

मरणान्तम् वि. मरनान्त मरान्ता,
मरलान्ता, मरलान्त dying, at
death bed

मरहट्टीयः ना. मरहट्टा a kind of clan

मरुसम्भवम् ना. सलगम turnip

मर्कटः ना. माकुरो spider

मर्दनम् क्रि. माडनु to massage, to
knead

मर्दलः ना. मादल small drum

मर्दितः वि. मडुवा kneaded, rubbed

मर्दितकः क्रि. वि. मड्याएको surging,
waving

मर्यादः ना. मज्याद respect

मर्यादा ना. मर्जादा, मज्यादा, मर्जाद,
मज्याद limit, a boundary,
respect, conduct

मर्शनम् ना. मालिस rubbing oil on
the body

मर्स्याङ्ग-नदी ना. मर्स्याङ्दी
Marsyandi river

मलखातः ना. मलखातो, मोलखातो a
compost pit

मलम् ना. मयल, मैला, मैल dirt, filth

मलिनः वि. मलिनो, मलिना, मलिनू
dirty, filthy; pale

मलिनम् वि. मलिनू, मैलो, मलिनो
dirty, filthy; pale

मलिना वि. मैली, मलिनी dirty, foul,
unclean

मल्लपूपः ना. मालपुवा a sweet cake

मषी ना. मसी writing ink

मषीधानी ना. मसीदानी, मसिनी ink
pot for writing

मसूरः ना. मसुरो lentil

मस्तम् ना. माथ, माथा, मत्था head

मस्ति: ना. यो. माथि upper
 मस्तिष्कम्१ ना. दिमाक, दिमाग
 mind
 मस्तिष्कम्२ ना. मगज mind
 मस्तिष्कम्३ ना. मिजाज state of
 health mind or body
 मस्तिष्कम्४ ना. मिजास nature,
 habit, mood
 मस्तु ना. मट्ठा, माठा butter milk
 मसृणः वि. मिहीं fine; subtle
 मसृणम् वि. मसिनो, मसिना, मसिनू
 not thick, fine, refined
 महत् ना. महत् sub cast
 महर्घः वि. महर्गौ expensive
 महष्टकम् [महत्+अष्टकम्] ना. मष्ट,
 मष्टा, मष्टो the joint name of
 Maha Varaha, Maha Bishnu
 (Lama Bishnu), nine Bhawani
 Durga, Mahadevi and Asta
 Matrika and Mahadeva Asta
 Murti (Shiva) with eight
 different forms and their carriage
 महादेवः ना. महादेउ, महाद्यौ
 Mahadeva God
 महानसम् ना. भान्सा, भान्सो,
 भान्छा, भान्छो kitchen
 महान्तः ना. महन्त, महत्तौ an abbot

महामात्रः ना. माहुते the driver of an
 elephant
 महाराष्ट्री ना. मरहट्टी, मरहटी a kind
 of herb
 महिमावान् ना. मेहमान guest,
 visitor
 महिषः ना. भैँसो, भैँसा male buffalo
 महिषपालः ना. भैँसालो a buffalo
 graizer
 महिषी ना. भैँसी buffalo
 मांसम् ना. मङ्स, मम्स, मासु meat,
 flesh
 माण्डी ना. मण्डी, माडी (माडीफाँट)
 Madi place
 मातरः ना. माँदर a rude word
 माता ना. माऊ female animal,
 mother
 मातुलालयः ना. मावल maternal
 uncle's house
 मातुलालयी ना. मावली related to
 maternal uncle's house
 मात्सिकः ना. मछुवा a fisherman, a
 fishmonger
 मातृ१ ना. माई a word used for an
 old woman
 मातृ२ ना. माऊ an animal of the
 female sex
 मातृकुरा ना. माउकुरा mother tounge

मातृस्थलम् ना. माउथलो mother
land

मात्रम् क्रि. वि. मातै only

मादः ना. मात intoxication

मानकम् ना. मानो a weight or
quantity of ten handfuls

मानवः ना. मनुवा man, person

मानुषः १ ना. मान्सो a man, person

मानुषः २ ना. मानिस person, a
human

मानुषः ३ ना. मान्ठ, मान्ठा, मान्ठो
person, a man

मानुषः ४ ना. मान्छे man

मानुषः ५ ना. मानुख person, a man

मानुषी १ ना. मानुखी person, woman

मानुषी २ वि. मानुखी human

मान्यः वि. मान्ने accepted, respected

मान्यत्वम् ना. मानितो respect

मापनम् ना. माप, मापो, नाप, नापो
size, measure

मामकः ना. मामा a maternal uncle

मामकालयः ना. मामल, मावल,
माउल, मामली, मावली,

माउली maternal uncle's house

माया ना. मायाँ, मैयाँ unmarried girl,
young woman

मायाग्रन्थिः ना. मायागाँठो,

मयेगाँठो, मैगाँठो affection, a
kind of knag, knot

मायिका ना. मैच्याङ् lovely lady

मारिषः ना. मालिक boss

मार्गणः वि. माग्ने a beggar; a
requester

मार्गशीर्षः ना. मङ्सिर Mansir month

मार्जकः ना. मझुवा cleaner

मार्जनम् क्रि. माझ्नु to scrub, to
cleanse

मार्दलिकः वि. मादले, मदाले a drum
player

मालपोषः ना. मयलपोष a kind of
Nepali cloth

मालश्रीः ना. मालसिरी a kind of
song

माषः १ ना. मास kidney beans,
blackgram

माषः २ ना. मासा weight for gold
and silver

माषपूरः ना. मसेउरा, मस्यौरा,
मस्यौरो, मसेप्रा Nepalese food,
a small round lump of pounded
pulse dried in the sun and used
as vegetable

मासः ना. मैन्हा, महिना, मैना month
 मासिकविवृतिः ना. मास्केवारी
 monthly statement of accounts
 माहानसम् ना. भान्सा kitchen
 माहानासिकः वि. भान्से, भान्छे
 Kitchener, one who serves
 food
 मित्रत्वम् ना. मितेरो friendship
 मित्रम् ना. मीत a formal friend
 मिथःकथितम् ना. मिथक mythic
 मिश्रकः वि. मिसाहा mixer
 मिश्रणम् क्रि. मिसाउनु, मिश्रु to mix
 मिश्रितकः वि. मिस्कट, मिसावट,
 मिसोट, मिश्रित mixture, mixed
 मिष्टम् वि. मिट्टो, मीठो, मीठा, मिठू
 sweet
 मिष्टिः ना. मिट्टी, मिट्टाई, मिठाई
 sweetmeat
 मीनमेषम् ना. मिनमेख (विचार
 छद्धानब्यान) argumentation
 मुकुटम् ना. मकुट a diadem, a crown
 मुखपट्टः ना. मुखौटो a veil; a mask
 मुखपट्टम् ना. मुखुण्डो, मखुण्डो,
 मकुण्डो, मुखौटो a veil; a mask
 मुखमुखम् ना. मुखामुख looking at
 each other; facing each other

मुखरः १ ना. मुखडा, महुडा, मोहडा,
 मोहोडी facial image
 मुखरः २ वि. मुखाले, मुखालो abusive,
 foul-mouthed; talkative
 मुखाकारः ना. मुहार countenance,
 appearance, face
 मुखाक्षरम् ना. मुखाखर learnt by
 heart; committed to memory
 मुखाग्रम् ना. मुखागर committed to
 memory
 मुख्यः ना. मुखिया, मुख्या, मुख्ये,
 मुख्वे a leader; chief, head of a
 village
 मुञ्चनम् क्रि. मञ्छनु, मञ्छिनु, मन्सनु,
 मसिनु to release, to ward off
 evil spirits, exercise
 मुञ्जः ना. मूज coarse grass of which
 rope is made
 मुञ्जी ना. मूजी the anus (vulgar)
 मुटरः ना. मोटरी, मुटुरो (पोको)
 bundle
 मुटितकः १ ना. मोटक thickness,
 fatness
 मुटितकः २ ना. मोटक मोटकत्रि
 thickness, fatness
 मुण्डः १ ना. मण्टा, मुण्टा, मुण्टो,
 मण्टो head; sprout; nipple

मुण्डः२ ना. मुडुलो, मुडुला one
whose head is shaved

मुण्डनम्१ क्रि. मुड्नु to shave; to
turn; to cheat

मुण्डनम्२ ना. मुण्डन, मूडन shaving

मुण्डम् वि. मुण्डो, मुण्डा, मुण्डा, मूड
head without cap

मुण्डा वि. मुडुली a doe, female deer

मुद्गफली ना. मुड्फली, मुम्फली,
मोम्फली almond

मुद्गरः१ ना. मुग्दर, मुग्रो, मुंग्रो mallet
wooden hammer

मुद्गरः२ ना. मुर्चल (सीमा स्तम्भ)
boundary

मुद्गरामुद्गरी ना. मुंग्रामुंग्री fighting
with mallet

मुद्गा ना. मूगी, मुगी, मूगँ, मुड kidney
bean

मुद्यकम् ना. मज्जाक, मजाक
merriment

मुद्यम् ना. मज्जा, मजा marrow,
amusement

मुद्रिका१ ना. मोहर, मोहोरे a Nepali
coin worth fifty paisa

मुद्रिका२ ना. मुन्द्रो, मुन्द्री earrings,
finger ring

मुशलधारः ना. मुसलधार heavy rain
or downpour

मुशलम् ना. मुसल, मूसल a wooden
pestle used in clearing rice
from husk, club

मुशली ना. माउसुली lizard

मुषलम् ना. मुसल a wooden pestle
used in clearing rice from husk,
club

मुष्टम्१ ना. मुक्का, मुड्का a blow with
the fist

मुष्टम्२ ना. मुढा, मुठा, मुटो, मुठो,
मोठ, मुठ a sheaf, a bundle, a
scroll of paper or grass

मुष्टम्३ ना. मूठ handle of sword

मुष्टामुष्टिः ना. मुक्कामुक्की,
मुड्कामुड्की fisticuffs, fist
fight, boxing

मुष्टिः ना. मूडी, मुडी मुस्टी, मुठी,
मूठी, मुठी, handful

मुष्टिकलितम् ना. मुड्कौला, मुड्किलो
sweetmeat

मुष्टिका ना. मुड्की, मुक्की, मुड्को a
clutch, glip, fist

मुष्टिहस्तम् ना. मुडिहात, मुडेहात a
lenth of short hand

मुष्टीकरणम् क्रि. मुठ्याउनु to pack, to grasp

मूत्रकः ना. मुतहा, मुताहा, मुत्याहा one who pisses much, coward

मूत्रकरः ना. मुतुवा one who pisses much

मूत्रम् वि. मूत urine, piss

मूत्रस्थानम् ना. मुत्यान urinated place, urinal

मूत्रितम् वि. मूते of urine

मूत्रेन्द्रियम् १ ना. मुतुना, मुतुने, मुतुनो penis

मूत्रेन्द्रियम् २ ना. मुतुरो, मुतुरी, तुरो, तुरी the penis

मूर्धन्यः वि. मूर्धन्य, मूर्धन्ये retroflex

मूर्धन्यम् वि. मूर्धन्ये, मूर्धाने retroflex

मूर्वा ना. मरुई fry of wild rice

मूलकम् वि. मूला, मूले, मूलो useless, worthless

मूलजः वि. मूल्याहा, मुल्याहा born in 19th asterism

मूलजा वि. मूल्याही, मुल्याही born in 19th asterism(female) vicarious

मूलधनम् ना. मुरधन retroflex

मूलम् ना. मूल source, origin

मूलस्थानम् ना. मुहान source

मूल्यम् ना. मोल cost, price, value

मूषः ना. मुसा, मुसो a rat, mouse

मूषकः ना. मूसा a rat, mouse; wart

मूषकपात्रम् ना. मुसाउरो mouse-trap

मूषिका ना. मूसी a rat (female)

मृगः ना. मिर्ग, मिर्गा a deer

मृगी ना. मिर्गी, मिरगी apoplexy, epilepsy

मृत् ना. माटो clay, earth

मृत्खनिः १ ना. मटिहानी a place of Nepal

मृत्खनिः २ ना. माटोखानी, मट्क्यानो clay-mine

मृत्तलः ना. मटुलो an earthen pitcher

मृत्तलम् वि. मट्याइलो, मट्यालो, मट्टिलो, मटिलो, माटिलो,

मटेलो, मटेल richly clayey

मृत्तिकाः ना. मट्टी, माटी clay, earth

मृत्तैलम् ना. मट्टीतेल kerosene oil

मृदङ्गः ना. मिर्दङ्ग, मिर्दङ्ङ,

मिर्दङ्गा, मिर्धङ्ग, मिर्धङ्गा a kind of musical instrument

मृदङ्गिका ना. मुर्चुङ्गा, मुर्चुङ्गा a kind of musical instrument

मेढः ना. मेढो, मेडो, मिडो, मिढो a sacrificial beast

मेथिका ना. मेथी fenugreek

मेधिः ना. मिहो, मियो the post to which oxen thrash are gathered to out the corn

मेलनम् ना. मेल union; connection, agreement

मेलपत्रम् ना. मिलापत्र a writ of compromise filed in a court

मेषः १ ना. भैंडो, भिँडो ram

मेषः २ ना. मेढा a sacrificial beast

मेषः ३ ना. मेख pride, conceit

मैत्री ना. मितेरी friendship

मोटः ना. मोड a bend, a twist

मोदः ना. मोज whim, caprice, a hobby

मोदी ना. मोजी, मौजी, मउजी whimsical, jovial

मोहनी ना. मुहुनी enchantment; science of spells

मौख्यम् ना. मूख्याई foolishness, folly; stupidity

मौलः ना. मौलो, मौला the post to which an animal is tied before sacrifice

मौलिश्रीः ना. मौलसिरी, मालसिरी a kind of song

मौल्यम् ना. मोल cost, price, value

मृतः ना. मोरा, मोरो a carcass; an abusive term for a male

मृतकः वि. मरुवा perishable, dying

म्रक्षणम् १ ना. मक्खन, माखन butter

म्रक्षणम् २ क्रि. मुछनु to knead; to involve, to implicate

य

यक्षः १ ना. याक the bosgruniens, the male of chamari cow, yak

यक्षः २ ना. याक्खा, याखा sub caste of Kirati, attendant of Kuber

यक्ष ३ ना. झाँक bold, brave, handsome, white footed antelope

यक्षस्तोमकः ना. याकथुम्बा a clan of Limbu

यक्षस्तोमिका वि. याकथुम्बी a clan

यजमानः ना. जजमान a host, an employer of a priest

यज्ञः ना. जग्य, जग्ये, जग्गे sacrifice with a philanthropic motive, a sacrificial act

यज्ञसूत्रम् ना. जनै sacred thread

यज्ञोपवीतम् ना. जनै sacred thread

यतनम् ना. जतन keeping, care, preservation; safety

यत्र तत्र क्रि. वि. जताततै, जत्रतत्र everywhere, far and near

यथातथा क्रि.वि. जसो तसो
somehow, anyhow

यथार्थम् वि. ज्यथार्थ, जेथार्थ, जथार्थ
reality

यथाशक्यम् क्रि.वि. जथासक्य as far
as possible

यदि क्रि.वि. ज्यदि, जदि if

यन्ता ना. जन्ती followers of
marriage procession

यन्त्र ना. जन्त्र जन्तर, जन्तरो, जन्तरे,
जन्तरु amulet, talisman

यन्त्रमन्त्रम् ना. जन्तर-मन्तर, जन्तरु-
मन्तर jugglery, incantation,
charm

यन्त्रम् ना. जाँतो, झाँतो, जाँती a
stone handmill, millstone,
grinder

यमः ना. ज्यम, जम (यमराज) the
King of death

यमनम् ना. जामन, जाउन rennet
used in coagulating milk

यमलः१ वि. जम्ल्याहा, जुम्ल्याहा
जम्ल्या twin

यमलः२ ना. जमल a place of the
Kathmandu valley

यमलहस्तम् ना. जम्ल्याहाहात,
जम्लाहात, handshake, greeting

यमला ना. जुमला, जुम्ला Jumla
district

यमलालयी वि. जमलाली, जुमलाली,
जुम्लेली people of Jumla
district

यमुना ना. जमुना river

यर्हि क्रि.वि. जहिले when

यर्हिअपि क्रि.वि. जहिलेपनि,
जहिल्यैपनि ever

यर्हि-तर्हि क्रि.वि. जहिले-तहिले,
जैले-तैल whenever

यव ना. जउ, जौ barley

यवागूः ना. जाउलो boiled soft rice

यवानी ना. ज्वानू, ज्वानो caraway
seed

यशोदा ना. जसोदा, जसुदा Yeshoda

यष्टिः ना. लठ्ठी, लाठी, लाठो, लाठा a
stick, a club

यष्टिमधु ना. जेठीमधु liquorice

यस्मात् सर्व. जसबाट from whom

याचन-प्रतियाचनम् ना. ँँचो-पैँचो
lending and borrowing

याजमानिकी ना. जजमानी,

जजमानगी, जजमानकी
priesthood

यात क्रि. जानु to go

यात्रा ना. जात्रा fair, pageant;
pilgrimage; misfortune

यात्री ना. जात्रु a pilgrim

याप्यम् ना. जाबो, जाबी bag, purse

यानम् क्रि. जानु to go

यामपटः ना. जम्पर, जम्फर (जामा) a
long garment

यामा ना. जामा a garment, a robe

यावकः ना. जाउलो boiled soft rice

यावत् शक्यम् क्रि. वि. जतिसक्यो as
far as possible

याव्यः ना. जाबो insignificant,
contemptible, worthless

युक्तः ना. जुत्ता, जुत्तो, जुतो shoe,
boot

युक्तिः ना. जुक्ति idea

युगः ना. जुआ yoke

युगम् ना. जुग age, epoch

युगलम् वि. जुगल pair

युगानुयुगम् ना. जुगानुजुग, जुगान्जुग
era by era

युथिः ना. जुही jasmine

युद्धम् ना. जुद्ध a battle

युवकजनः ना. च्याङ्वा young, youth

युवजनी ना. च्याङ्वी young (female)

युवानः वि. जवान, जवान, ज्वान
youth

यूका ना. जुका, जूको leech

यूथम्१ ना. झुत्तो a bundle, bunch

यूथम्२ ना. जत्था a batch or group

यूनम् ना. जुइनु twisted rope or grass
used in cleaning plates

यूषः ना. जूस broth, soup; juice

येन केन क्रि. वि. जेनकेन anyhow

येन तेन क्रि. वि. जेनतेन जनतन by
hook or crook

यो अस्ति सः संयो. जो छ सो same as
before

योक्त्रम्१ ना. जोत ploughing

योक्त्रम्२ ना. जोतारो, जोतारा the
rope attached to the collar of a
bullock yoked to a cart

योक्षणम् ना. जोखना divination,
oracle

योग ना. जोर a pair, addition

योगः१ ना. जोहो, जोह, जोहा
arrangement

योगः२ ना. जोग fortunate moment,
occasion

योगः३ ना. जोड, जोडा, जोडी
couple, a pair

योगः४ ना. जोल (मेल-जोल)
cohesion

योगकार्यम् ना. जोगार, जोगाड
reserve

योगिनी ना. जोगिनी, जोगिना a
female mendicant

योगी ना. जोगी saint, an ascetic

योग्यः वि. जोग्ये able

योग्यम् वि. योग्य, जोग्य, योग्ये,
जोग्ये able, suitable

योज्या ना. जोई wife

योतनम् क्रि. जोतु to plough a field

योतम् ना. जोत yoke, ploughing

योद्धा ना. जोद्धा, जोधा, जोधाहा a
warrior, a fighter

योद्धारः ना. जुधारु, जुझारु, जुधारो,
जुझारो warrior

योधनम् क्रि. जुधाउनु, जुधु to
encounter, to combat, to clash

योनिः१ ना. जुनी life; body;
transmigration

योनिः२ ना. जोनि, जोनी vagina,
vulva, pudenda

यौवनम् ना. जोवन, जोबन, जोमन,
जोबान, जोमान, जबानी,
जमानी youth

र

रक्तमयम् वि. रगताम्ये रक्ताम्ये,
रगताम्ये bloody; red

रक्तम्१ वि. रातो red

रक्तम्२ ना. रगत, रगती, रक्ती blood

रक्तिमा वि. राती (राती पीरी) red,
bold female

रक्तिः ना. रक्ती a weight equal to
eight grains of rice

रक्षः ना. लाखे devil

रक्षकः ना. रच्छक, रच्छक protector

रक्षण-दर्शनम् ना. रेखदेख
supervision, superintendence

रक्षणधारणम् ना. राखन-धरन
protection

रक्षणम् ना. राखन protection

रक्षा ना. रक्ख्या, रक्खे, रच्छ्या
protection

रक्षितः वि. रखौटे, लखौटे a
paramour; a gurd kept

रक्षिता१ वि. ल्याहिता, ल्याइता,
ल्याहिते, ल्याइते not married
kept

रक्षितार वि. रखौटी, लखौटी, रखेत,
लखेत not married kept wife

रक्षोनृत्यम् ना. लाखे नाच devil
dance

रङ्कुः ना. राँगो, राँगा a he-buffalo

रङ्गः १ ना. रङ् colour, paint

रङ्गम् २ ना. राङ् tin alloy

रङ्गपट्टम् वि. रागेपाटे, राघेपाटे
motley-coloured

रज्जुः ना. रस्सी, रसी rope

रञ्जनम् क्रि. रङ्नु, रगाँउनु to print, to
color

रटकः वि. रटन्ते one who commits to
memory

रटनम् ना. रटना, रटनो, रटान
repetition; memorization

रटितकम् ना. टेको, टेक, रिटक
repeated line of a song

रणकः ना. रन्को, रणाको, रडाको,
रन्का quarrel, a dispute

रणनकम् ना. रनक excitement, whim

रण्डः ना. रण्डो, राँडो a widower

रण्डकः वि. रँडुवा widower

रण्डा ना. रण्डी, राँडी, राँड (राँड-
भाँड) a widow

रण्डिका वि. रँडुवी, रँडुई a widow
female

रतः ना. लत addiction, habit

रतिकेलिः ना. रत्यौली, रतौली,

रतुली, रतेउली, रतेली singing
and dancing at the
bridegroom's house

रनभट्टः ना. रानाभाट a sub caste

रमणम् क्रि. रम्नु to enjoy, to have fun

रमणीयम् क्रि. वि. रमाइलो fun-
loving, entertaining

रम्यता ना. रमिता show

रम्यम् ना. लाम्लो, नाम्रो, राम्रो
pleasant, delightful, beautiful

रम्या वि. राम्री, नाम्री, लाम्ली
beautiful

रम्यरीत्या क्रि. वि. राम्रोरी, राम्ररी,
रामरी safely, nicely

रल्ली ना. राडी a home-spun
woollen blanket

रसपूरम् ना. रसभरी, रसबरी a kind
of sweet

रसालः वि. रसिलो amorous; jolly,
witty

रसिकः ना. रसिया amorous; jolly,
witty

रसिका ना. राल, च्याल saliva, spittle

राका ना. राँको flare, flame, blaze; a
torch

राक्षसः ना. राच्छस, राच्छस,

राच्छेस, राक्स a demon, a
giant, a monster

राजदधि ना. जुजु धौ best kind of
curd or yoghurt

राजन्यः ना. राणा Rana clan

राजपुत्रः १ ना. राजपूत, राउत, रावत
a cast

राजपुत्रः २ ना. रौतेलो, रौतेला prince

राजमाषः ना. राजमा a kind of long
beans

राजिः ना. रायो, राई rapeseed,
brassica yuncea

राजि (कः) ना. रायो rapeseed,
coleseed

राजिका ना. रायो, राई rapeseed,
brassica yuncea

राज्यगोष्ठी ना. राजगुठी royal or
government trust

राज्यम् ना. रजाई rule, reign;
government; post

राज्ञी ना. रानी queen

रात्रिः ना. रात night

रात्र्यन्धः वि. रतन्धो रतन्दो, रतौजे,
रतौधे night-blindness

रामगिरिनदी ना. रामनदी, रामडी,

रामदी a river, a place where
Kalidas created Meghadootam

रामदृष्ट्या ना. रामदेखि eye of
Rama God

रामभद्रः ना. रामबहादुर Ram
Bahadur name

रायः १ ना. राजा, राज king

रायः २ ना. राई Kirant caste

रावणः ना. राउन्ने a demon, a giant, a
monster

राशिः ना. रास a heap, a sum

रासनम् ना. रासन food

रिक्तः वि. रिक्तो रिक्तै empty, blank,
vacant

रिङ्गणप्रेङ्खः ना. रोहौटेपिङ् a kind
of swing; Mary-goes-round

रिङ्गणम् ना. रिगँटो, रुगँटो, रिगँटा,

रुडन्टा, रिडन्टो dizziness,
giddiness

रिषः ना. रिस anger

रिषकः वि. रिसाहा, रिसाहा
jealousy, wrathful

रिषारिषिः ना. रिसारिस mutual
enmity

रिष्टः ना. रिठो, रीठो soap-nut

रीतिः ना. रीत way, method, custom

रीमालयः ना. रिमाल Rimal clan
 रुक्मम् १ ना. रुक्म, रुकुम Rukum district
 रुक्मम् २ वि. रुकुमा, रुकुमै, रुमै, रुइमै, रिमै (गीतको फुँदो) gold, golden
 रुक्षः १ ना. रुख tree
 रुक्षः २ वि. रुक्खो, रुक्खा, रुखो, रुखा dry, crude, rough
 रुक्षशुष्कम् वि. रुखोसुखो plain; dry, plain food
 रुक्षा ना. रुक्खी, रुखी cruel or rough woman
 रुजा ना. रुगा, रुघा common cold, flu
 रुप्यकम् १ ना. रुपिया, रुपैयाँ, रुपियाँ, रुप्ये rupee
 रुप्यकम् २ ना. रक्म, मुद्रा, रुप्ये money
 रुप्यकान्तरम् ना. रक्मान्तर transference of money
 रुरुनदी ना. रिडी a river
 रुढिः वि. रुडी, रुढी epidemic
 रूपश्रीः वि. रूपसी beautiful
 रेखा ना. रेखी a small line of flour used in rituals

रेषणम् ना. रिसानी anger
 रै नि. रे, अरे a vocative particle
 रोचनम् ना. रुझान contract, attachment, connection
 रोटः ना. रोटो bread
 रोटिका ना. रोट्टी bread
 रोडः ना. राडो, राढो a quarrel
 रोधः क्रि. वि. रोडा interruption
 रोधनकम् ना. रोक, रोक्का (रोक-तोक) stopping, restriction
 रोपः ना. रोपो sprout of planted, transplanted seedlings
 रोपकरी ना. रोपारी, रोपानी transplanter (female)
 रोपणम् १ ना. रोपाईँ transplantation, sowing seedlings, planting
 रोपणम् २ क्रि. रोप्नु to transplant; to sow, to plant
 रोपणी ना. रोपनी a measure of land equal to 5, 625 square feet
 रोप्पारः ना. रोपार, रोपारे transplanter (male)
 रोप्प्री ना. रोपारी transplanter
 रोम ना. रउँ, रौँ hair
 रोमाञ्चः ना. रोमान्स romance, love affair, emotion

रोमाञ्चितकः वि. रोमान्टिक
romantic, emotional

रोषः ना. रिस anger

ल

लक्षणः ना. लच्छिन feature,
characteristic, good sign

लक्षणकम् ना. छनक irony, sarcasm,
hint

लक्षणम् ना. छाडन (लागन-छाडन)
conduct, habit, hint

लक्षणा ना. लच्छिनी lucky female

लक्षत्राणम् ना. लखतरान over-
exhausted, very tired

लक्षपतिः ना. लखपति a millionaire

लक्षम् ना. लाख lakh

लक्षाटनम् क्रि. लखेटनु to chase

लक्ष्मणः ना. लछिमन, लछुमन,

लछमन, लछमन Laxman, the
younger brother of God Rama

लक्ष्यश्रेयः ना. लखेसरो, लखेस्सरो,
लखेस्रो, लखेस्सो, लखेसो
success, thrive

लगनशीलता ना. लत्तो courage, zeal

लगुडः१ ना. लक्कड wood, timber, log
of wood

लगुडः२ ना. लउडो, लौडो, लहुरो,
लौरो, लउरो, लौरी a stick

लगुडः३ ना. लक्कर, लक्कड, लौडो
horse penis, ass-penis, big-penis

लगुडः४ ना. लकडी firewood

लगुडः५ ना. गल log

लग्नः१ वि. लग्गू, लग्गा devoted,
obsessed; addicted

लग्नः२ ना. लागो, लाओ witchcraft,
sorcery, wizardry

लग्नः३ ना. लगान rein; vide

लग्नः४ ना. लोप्ते husband

लग्नकेलिः ना. लगनखेल Lagankhel
place

लग्नम्१ ना. लागन attack

लग्नम्२ ना. लगन an auspicious
time, attachment, loan; destiny

लग्नम्३ ना. लहना banking business,
loan, credit

लग्न-लक्षणम् ना. लागन-छाडन
intoxicating

लघु (यानम्) ना. लडु, लडु small
bullock cart, sledge

लघुकः वि. हलुङ्गो, हलुङ, हलौ,
हलुको, हलका, हलका, हल्का,
हल्का-फुल्का light in weight

लङ्ग वि. लङ्गडो lam

लङ्घनम् क्रि. नाघु to cross, to jump
over

लज्जा ना. लाज shame, modesty

लज्जालुः वि. लज्जालु shy, coy, shame-faced

लटकः वि. लठुक stupid, foolish

लट्कः वि. लटुवा, लठुवा लठुक a loggerhead; stupid, foolish

लण्डः ना. लण्डो, लाँडो, लाँडा, लाँडो penis

लतिका ना. लहरा, लहरो a creeper, a vine

लम्पटः वि. लालची greedy, tempted

लम्पाकः १ वि. लग्गू, लग्गा devoted, obsessed; addicted

लम्पाकः २ ना. लिम्बु Limbu caste

लम्पाकस्थानम् ना. लिम्बुवान Limbuwan place

लम्बः १ ना. लमाइ length

लम्बः २ वि. लामो long

लम्बकर्णः ना. लमकन्ना, लामकाने long-eared

लम्बकीटः ना. लामकीरो snake

लम्बच्छदनीयः ना. लामिछाने Lamichhane clan

लम्बटः ना. नाम्लो a band round the forehead for carrying loads on back

लम्बटङ्गः १ ना. लामटाँग a name of snow hill

लम्बटङ्गः २ वि. लामटाँगो long-legged

लम्बतानम् क्रि.वि. लम्बेतान,

लमतन्न, लम्मतान spread out

लम्बपटम् ना. लम्पट mattress

लम्बपाटः ना. लाम्पाटा a place

लम्बपाटिकः वि. लाम्पाटे person of Lampata, a place

लम्बपाटी ना. लाम्पाटी a place

लम्बपादः ना. लामा a Buddhist priest or monk

लम्बपुच्छकः वि. लाम्पुच्छे a bird with a long tail

लम्बप्रसरः ना. लम्पसार prostrate

लम्बप्रसारः ना. लम्पसार full length

लम्बशालः ना. लमसाल, लम्साल, लंसाल Lamsal clan

लम्बस्तनम् ना. लाम्टो, लाम्टा breast of an old woman

लम्बितः ना. लोती the lobe of the ear

ललाटम् ना. लिलार, निधार forehead

लवङ्गः ना. ल्वाङ्ग clove

लवङ्गकीलम् ना. ल्वाङ्गीला an ornament; screw

लवङ्गलता ना. लवङ्गलता, लोङ्गलता a kind of sweet

लवणकः ना. निमक, नमक salt;
wages, pay

लशुनम् ना. लसुन garlic

लसिका ना. राल, न्याल saliva, spittle

लाक्षा ना. लाहा lac, shellac

लागः ना. लागो, लाओ incantation

लाङ्गलः ना. नाङ्गलो a winnow

लाङ्गली१ वि. हल्हले a
rumourmonger

लाङ्गली२ क्रि. वि. गडी, गरी the
kernel of a coconut

लाङ्गूलम् ना. लङ्गुर pendulum

लाङ्गूलिकः ना. लङ्गूर gorilla; ape

लाजा ना. लावा parched rice

लाटः वि. लाटो dumb

लाटकः वि. लटेब्रो, लठेब्रो, लठेप्रो,
लठ्यौरो dull, stupid

लालः ना. लौका gourd

लाबुकी ना. लौकी gourd

लालः वि. लाडे, लाढे fondled,
caressed

लालसा ना. लालचा, लालच greed,
temptation

लालसी वि. लालची, लाल्ची greed,
temptation

लाला ना. राल, न्याल saliva, sputum,
spittle

लालाटिकः ना. टुल्के attentive
servante, idler

लालिका ना. राले, न्याले a lappet, a
lapel, a flap

लालितः वि. लाढे, लाडे lispings,
cherished

लावणिकी वि. निम्की salty

लिखा ना. लिखा, लिखा egg of a
louse, nit

लिखितम् ना. लेखोट written material

लिङ्गपटी ना. लङ्गौटी, लङ्गौटी,

लङ्गौटी, लङ्गौटी, लङ्गौटी piece
of cloth inserted on the string
tied round the waist, covering
the penis and anus; loin-cloth

लिप्तः वि. लट्टू enamoured

लिम्पटः वि. लम्पट lustful

लिम्पनम् क्रि. लिप्नु to smear, to
plaster

लिम्पाकः ना. निबुवा lime

लुक्कर्म ना. लुकामारी the game of
hide and seek

लुञ्छन-चुण्डनम् ना. लुछाचुँड,
लुछाचुँडी snatching, taking all
of a sudden

लुण्टः ना. लूट a plunder, a spoil, robbery

लुण्टकः वि. लुटेरो, लुटेरा a plunderer, a robber

लुण्टाकः वि. लुटेरा, लुटाहा a plunderer, a robber

लुण्ठः ना. लुठो a bunch of grass for cleaning vessels

लुण्ठनम् क्रि. लुट्नु to rob, to plunder

लुण्ठाकः वि. लुटेरो, लुटेरा robber

लुण्डः ना. लुँडो rag of cloth to swing

लुब्धः वि. लुब्धो greedy, covetous

लूता ना. लुतो itch, scabies

लूतिकः वि. लुत्याहा, लुते weak, suffering from scabies

लूनकः ना. लून, लोन, नोन salt

लूनतरः वि. लर्तरो, लर्तरे insignificant

लेखः ना. लेखा, लेखो written material, reckoning, evaluation

लेखकः ना. लेखैया writer

लेखकतमः वि. लेखन्ते, लेखन्तो writer

लेखकस्वम् ना. लेखकस्सो copyright

लेखकावलिः ना. लेखक्यौली notes of author

लेण्डः ना. लेडों, लिँडो tailless, obstinate

लेण्डकः १ ना. लिँडुल्को stubborn

लेण्डकः २ ना. लैँडुको, लैँडुका, लैँडुके stubborn

लेण्डम् ना. लैँड, लैँडी rat excrement; hard-stool

लेण्डीयकरङ्कः ना. लैँडीकरङ्क the lowest part of backbone

लेपः ना. लेउ green scum, thin green layer, moss

लेपनम् ना. लेबन, लेवन, लेउन, लिउन plastering; besmearing

लेशः ना. लेस a braid

लोक-कवित्वम् ना. लोक कवित्त a folk-poem

लोध्रः ना. लोध् symplace raclmoze tree

लोपः ना. लोप्पा, लोप्पो showing the crescent shaped hand as a gesture of insult

लोलः ना. लोला balloonet full of colour water

लोष्टकः ना. लोहोरो, लोढो pestle, muller

लोष्टम् ना. डल्लो, डल्ला, डेलो, डेला round lump, clod

लोष्टकाष्ठम् ना. डल्लेठो a rake, agricultural tool

लौष्टकः वि. डल्लेठो a rake, an agricultural implement

लौहकारः ना. लोहार, लुहार a blacksmith

लौहहोमिन् ना. लुहानी, लोहनी a clan

व

वंशः१ ना. बन्सो foedergrass

वंशः२ ना. बाँस bamboo

वंशागारः ना. बाँसघारी bamboo

वकुलः ना. बकुल्ला, बकुला, बकुल्लो, बकुलो broad bean, French bean

वकोटः ना. बकुला, बकुल्ला, बगुला, बगुल्ला broad bean, French bean

वक्रः ना. बाँके Banke district

वक्रसृक् ना. बाछिट्टा, बाछिट्टा, बाछिटो sprinkle, splash, spatter

वक्राङ्गः वि. बाङ्गो bent, curved

वचा वि. बोजो, बोझो a kind of medicinal plant grown in marshy land

वज्रः ना. जबर, बज्जर, जब्बर, जबरा strong, powerful

वज्रकाष्ठम् ना. बज्राँठ hard wood

वटः ना. बर banyan tree

वटकः१ ना. बडुकी, डबुकी, बटे, बटुको, बडुको, डबुको a small bowl

वटकः२ ना. बारा a cake made of pulse and oil

वटका ना. बारा a fritter-cake; a frame

वटनम् क्रि. बाट्नु to plait, to raid

वटिका ना. बटी, बटुकी, बडुकी, डबुक a small bowl

वटी ना. बडा higher

वडिशः ना. बल्सी, बल्सो a fishhook

वड्रः ना. बड्डा, बड्डो, बडो, बडा bigger, huge

वड्रगर्तः ना. बडीगाड a river

वड्रा ना. बड्डी, बडी higher; elder; senior

वणिजः ना. बनियाँ, बानियाँ Baniya clan

वण्टः१ ना. बाँड (बाँड-फाँड) allotment, division

वण्टः२ ना. बण्डा partition

वण्टितम् ना. बटिया, बटैया division; share

वण्ठः१ ना. बाउँटो, बाउँठो odd, awkward

वण्ठः २ ना. बाँठो, बाँठा, बाँठ बाउँटो
clever, intelligent

वण्डः ना. बण्डा partition

वत्सः १ ना. बच्चो, बच्चा, फच्चा, फुच्चा,
फुच्चो, फुचो, फुचा child; young
of an animal

वत्सः २ ना. बाच्छो, बाछो calf

वत्सतरः १ ना. बछेडो, बच्छेडो,
बछेडा a colt

वत्सतरः २ ना. बचेरो, बचेरा young
of a bird, offspring

वत्सतरी ना. बछेडी filly, a young
female horse

वत्सा १ ना. बच्ची बच्ची, पुच्ची, फुच्ची,
फुची small child (female)

वत्सा २ ना. बाच्छी, बाछी a calf

वदरिका ना. बैरिया Bairiya place

वदान्यः ना. दानी extremely
charitable

वधूः ना. बहू bride

वधूटी ना. बहुरी, बउरी, बुहारी
sister-in-law, daughter-in-law

वनपालः ना. वनपाले a keeper of
forest

वनमानुषः ना. वनमान्छे ape

वनेचरः ना. बञ्चरो axe

वनौकाः ना. बनैया made, prepared;
wild

वन्ध्यः १ ना. बाँझ, बाँझो barren,
unproductive (male)

वन्ध्यः २ वि. वञ्जर unproductive land

वन्ध्या वि. बाँझी a barren woman

वन्यः वि. बनैया wild

वन्यबिडालः ना. बनबिरालो a wild
cat

वप्ता ना. बप्पा, बाप, बापू (आपको
कि बापको) father

वप्रकम् ना. बगर river-bank

वयः ना. बइँस, वैँस age; youth, prime
of youth

वयस्थः वि. बइँसे, बैँसे a group of
adult

वरः ना. बर banyan tree

वरकः ना. बर्को, बरको, बरकी, बर्की a
home-spun cotton wrap

वरणी ना. बरनी, बर्नी gift to
Brahman for performance of a
religious work

वरण्डकः ना. बरण्डा balcony

वरत्रा १ ना. बरियो, बर्यो cord or
rope attached to a bamboo
basket

वरत्रार ना. बटारा plaiting

वराकः१ ना. बरा, बरो a helpless child

वराकः२ ना. बराठ, बराठो a kind of deer or stag

वराकः३ वि. बिचरा, बिचरो, बिचारा, बिचरा a word of sympathy

वराटकः वि. कठोबरा, कठोबरी, कठैबरा, कठैबरी pitiful

वरालयः ना. बराल Baral clan

वराशिः ना. पटासी a black skirt with red border

वरासिकाः ना. बर्छी spear

वरोलः ना. बारुलो wasp

वर्कणम् क्रि. बोक्नु to carry

वर्करः ना. बाख्रो, बाख्रा goat

वर्कर-कल्कम् ना. बकौलो, बकौला,

बक्यौलो, बकौला, बकुँडो,

बकुँडा excrement

वर्करी ना. बाख्री, बाखरी (बाखरीलाई खोर) goat (female)

वर्गः ना. बगाल herd, flock, swarm

वर्ग्यः वि. वर्गीय, बगाले a branch of Gorkhali Arjyal

वर्चःपीठम् ना. चर्पी toilet

वर्चस्कृतिः ना. आची, आक्का, आका human excrement (child language)

वर्जरः ना. बाजरा, बाजरो millet

वर्णकः वि. बतौरे, पतौरे, फतौरे talkative

वर्णम् ना. बाना a bayonet; texture of cloth

वर्णितुम् ना. बतुर्न, पतुनर्, फतुर्न to blame

वर्णिन् ना. बाँणा, बाँडा Newar Buddhist, goldsmith

वर्तकः ना. बट्टाई a quail

वर्तिः ना. बत्ती, बाती, बाता lamp, candle

वर्तुलम्१ वि. बाटुलो, बाटुला, बाटुले round

वर्तुलम्२ ना. बटुलो cooking pot

वर्तुली वि. बाटुली round shaped (femal)

वर्धकिः ना. बढई carpenter

वर्द्धनी ना. बढनी broom, broom stick of a scavenger

वर्धन्यम् वि. बर्धन्ने, बर्धानि right, long 'u' vowel of Devanagari script

वर्धमानः ना. बडेमान huge, big

वर्षटः ना. बोडी big bean-like plant
 वर्षरः ना. बावरी, बाँवरी mint
 thyme, the plant
 वर्षदः ना. वर्षात, वर्षाद raining
 वर्षदेयम् वि. वर्षादै every year,
 yearly
 वर्षम् ना. वर्ष, बरख year
 वर्षसृक् ना. बाछिटा, बाछिटो
 sprinkle, splash, spatter
 वर्षा ना. बर्खा, बरखा rain
 वर्षीयः वि. बर्खे, बर्षे, बर्से summer
 वलभी ना. बलो a wooden frame of
 thatch
 वलयः ना. बालो, बाला, बाली a
 bracelet
 वलाहकः ना. हुलाक post-office
 वलिः ना. बालि harvest
 वल्कः ना. बाकल, बोकला, बोक्ला
 peel
 वल्कम् ना. बोक्रा bark; husk
 वल्कलः ना. बोक्रा, बोक्रो bark; husk
 वल्ली ना. बेली, बेलो, बेला, बेला-
 पतेला a plant
 वष्कयिणी ना. वकेर्नो cow that has
 full-grown calf

वष्कयिणी ना. वकेर्नो cow that has
 full-grown calf
 वसतिः ना. बस्ती hamlet, village,
 small village
 वसा ना. बोसो fat, grease
 वस्त्रकम् ना. बस्ता cloths, cloth cover
 for books
 वस्त्रम् ना. बस्तर, बस्ता cloths, cloth
 cover for books
 वस्त्रसा ना. नसा vein, nerve
 वहनम् ना. बहान, बाहान, बान
 means
 वाकु ना. काभ्रो ficus glaberrima
 वाक्पत्रम् ना. बकपत्र statement
 वाक्यम्१ ना. बाक्के, बक्के, बक्को bidding,
 speech
 वाक्यम्२ ना. बाक्ये, बक्ये sentence,
 utterance, bidding
 वाक्यवादः ना. बकबास, बकबाद
 prattle, tattle, blathering,
 babble
 वाग्लालयः ना. वाग्ले Wagle clan
 वाङ् (मयम्) ना. पाङ् (भाषा)
 language of Pang place
 वाचालकः वि. बोलक्कड a talker
 वाटी ना. बारी a garden, an orchard
 वाडिः वि. ब..डि, बा..डि बो..
 (बालबोली) baby talking

वातः१ ना. बतास बत्तास wind
 वातः२ ना. बाथ gout, rheumatism
 वातकः वि. बतासे, बत्तासे windy
 वातनम् क्रि. बत्ताउनु to be blown
 with the wind
 वातामः ना. बदाम peanut
 वातूलः वि. बौलाहा lunatic
 वादकः ना. बजैया person who plays
 musical instrument
 वादनम् क्रि. बजाउनु to sound, to
 beat a drum
 वाद्यम् ना. बाजा musical instrument
 वानरः ना. बाँदर monkey
 वाना ना. बाना a bayonet; texture of
 cloth
 वान्तः ना. बान्ता vomiting
 वापी ना. ओपी shallow well
 वामः१ वि. बाउँ, बायैँ, बायाँ left
 वामः२ वि. बामे a crawl
 वायुः ना. बाई rheumatic fit
 वारंवारम् वि. बारबार, बराबर equal
 वारः१ ना. बार day of week
 वारः२ ना. बार bar, fence
 वारणम् क्रि. बार्नु to fance, to mourn,
 to diet
 वारणा ना. बारन, बारन-तारन
 forbidding

वाराणसी ना. बनारस Banarash city
 वारूढः ना. बारुद saltpetre;
 gunpowder
 वार्करः ना. बगर a sandy or shingly
 place, a shore
 वार्त्तः ना. वार्ता talk
 वार्त्ता ना. बात discourse, discuss
 वार्द्दलम् ना. बादल cloud
 वार्षिकी ना. बर्खी, बरखी annual
 mourning
 वालुकम् ना. बालुवा, बालुवो sand
 वालुकावर्त्तः वि. बलौट, बलौटे sandy
 वावदूकः वि. बक्बके, भक्भके
 prattling, babbler
 वावदूक्यम् वि. बकबके, बक्बके
 prattle, tattle, blathering
 वाशितम्१ वि. बासेको crowed,
 crowing of a cock
 वाशितम्२ वि. बासी stale, trite, not
 fresh
 वासः१ ना. बास residence,
 habitation, perfarme
 वासः२ क्रि. वि. ह्वास्स, ह्वस्स
 stinkingly; growing rapidly,
 bad smell
 वासनम् ना. बासना, बास्ना scent,
 perfume

वासरः ना. बार day of week
 वासा ना. बासा a wrapping paper or cloth
 वासिः ना. बसिला, बसुली adze
 वास्तुः ना. वस्तु, वस्ती city; vellage
 वास्तुकम् ना. बेथे, बथुवा, बेथुवा pot herb vegetable, edible leaf
 वाहः ना. हावा air, wind
 वाहनम् ना. बाहन, बाहान, बान vehicle
 वाह्यः ना. बोझ, बोझा burden
 विंशतिः ना. बीस twenty, 20
 विकर्म ना. बिकाम, बेकाम unemployment, joblessness
 विकर्मकः वि. बिकामे, बेकामे unemployed, jobless, idle, useless
 विकर्मा वि. बिकामे, बेकामे; बिकम्मा, बेकम्मा, unemployed, jobless, idle, useless
 विकारः ना. बिगार, गर damage, injury, harm
 विकार्यम् ना. बेकार unemployed, idle; useless
 विकालः क्रि. वि. बेलुका, बेलुकी, बेली evening

विकलवः ना. बिकल restless, troubled
 विक्रयः ना. विक्री, बेच, बेच-बिखन sale, selling, vending
 विक्रयणम् १ क्रि. बेचुना to sell
 विक्रयणम् २ ना. बिखन, बेच-बिखन sale, selling, vending
 विक्रयिकः वि. बेचुवा sold
 विक्रीतिः ना. बिक्री sale, disposal
 विगणितिः वि. बिगन्ती, बेगन्ती, बिगिन्ती countless
 विगुणः ना. बौगुन, बैगुन demerit, defect
 विगुणी वि. बैगुनी ungrateful; unwholesome
 विग्रहः ना. बिगहा, बिगाहा a land measure
 विघट्टनम् ना. विघटन dissolution
 विघ्नः ना. बिँगो, बिँघो, विङ्गो hindrance, obstruction, pretence, pretext
 विघ्नकरः वि. बिङ्क्याहा disobedient
 विचक्षणः वि. चलाक, चलाख clever, adroit, ingenious, intelligent
 विचक्षणा वि. चनाखी smart, alert, wakeful
 विचेताः ना. बिचेत unconscious

विचेष्टः ना. विचेत unconscious
 विजोडः ना. विजोर odd, uneven
 विटः ना. बिटो, बिँडो share bundle
 विटिकः ना. बिँडो, बिटो share
 विडम् ना. बिरे (नून) a kind of salt
 विडालः ना. बिरालो cat
 वितण्डा ना. बितन्ना, बिखन्ना,
 बेखन्ना, खन्ना- बेखन्ना obstacle,
 impediment
 वितस्तिः ना. बित्ता a span
 वितस्तिकः वि. बित्ते span-high
 वितानकम् ना. तन्ना a bedsheet
 वितालः ना. वेतालः, वेत्ताल a
 sentinel, an apparition
 वितुङ्गः ना. बिटुङ्गो, बेटुङ्गो
 uncertain
 विथुरः वि. थोरै a little, less, some,
 meager
 विथुर्वणम् क्रि. विथोल्नु to put into
 disorder
 विदारणम् क्रि. ओदार्नु to scratch, to
 take out; to demolish
 विदारी ना. बिरालो cat
 विदेशीयः वि. विदेशी foriegnier
 विद्धः वि. बिझेको pricked
 विद्युत् ना. बिजुली electricity
 विद्रोहः ना. बिदोर insurrection,
 mutiny, revolt

विधवा वि. विधुवा, बिधुवी, बिदुवा,
 विदुवी, बिदुआ, बिदुई widow
 विध्वंसः ना. बिधङ्स, विधङ्सो,
 विदङ्स, बिधंस, विधिवंस
 destroyed, destruction
 विनतिः ना. बिन्ती request
 विना ना. बिनु, बिनो without
 विपर्यस्तः ना. बिप्ल्याँटो, बिब्ल्याँटो
 wrong side, upside down
 विप्रुट् ना. थोप्लो, थोप्ला drop
 विभरणम् क्रि. भिर्नु to strap on, to
 carry
 विभातम् ना. बिहान morning
 विभावरी ना. भोर early morning
 विभीतकी ना. बरौ cherryplum
 विभूतिः ना. बिभूत, बिगुत, बिगुती
 ashes, ashes of cow dung
 विमुखः ना. विमुखो, विमुखा
 opposite, sad; empty handed
 विमेलः ना. बेमेल mismatch
 वियोगः ना. बिजोग, बिजोक bad
 luck, pitiable condition,
 separation
 विरलकोटिः ना. बिरलाकोटी,
 बिराकोटी rare, seldom, scarce

विरोहः ना. विरुवा plant, seedling

विकुटः ना. बिको cover

विलग्नः १ वि. बेगलो different

विलग्नः २ ना. यो. बेगर without

विलग्नम् ना. बेगल separate

विलपनम् ना. विलना, विलौना
weeping

विलम्बः ना. बियाँलो, ब्याँलो
amusing

विलवणः ना. बिलिनो, बिलिना,
बिलिनू saltless

विलीनः ना. बिलिनो, बिलिना,
बिलिनु saltless

विलोडनम् क्रि. विरल्लु to mix with

विल्वकण्टकीयः ना. बेलकाँडी a clan

विवशः ना. बिबस, बेवसी obligation;
compulsion, constraint

विवाहः ना. बिबाह, बिहा, ब्याहा,
ब्या, बिहे, ब्ये marriage, wedding

विवाहिता वि. बिहाइता, बिहाइते,
ब्याहिते, ब्याइते married

विशकुनम् ना. बिच्छुक scorpion

विशिखा १ ना. वैसाखी a stick for
support when walking; crutches

विशिखा २ ना. वैशाखी a rod to dig

विशुभकः ना. बिच्छुक scorpion

विशेषः ना. बिसेक recovery from an
illness

विश्लेषः ना. बिछोड, बिछेड
bereavement

विश्रमस्थानम् ना. बिसौना, बिसौनी
stand, station

विषम् ना. बिख poison

विषलः वि. बिखालो, बिखालु virus,
poisonous

विषादः ना. विस्माद्, विस्मात्
amazed, astonished

विषादिः ना. बिखाती, बिखौती,
बिखौतो anti-virus

विष्कलः ना. बदेलँ, बनेल a wild boar
विष्टरः वि. बालिष्ट (आड लागेर बस्ने
आसन) pillow

विष्टरः १ ना. बिस्तरा a bed, bedding

विष्टरः २ ना. विस्तरा bed

विष्टिः ना. बेठी tithe or other
payment, labour; unpaid labour

विष्टितिः ना. बेथिति
mismanagement, disorder

विष्वदः ना. बेस्वाद untasty,
tasteless

विसम्भारः ना. बिसम्भार,
बिसम्मार, बिसम्हार
unmanageableness
विसम्यक् ना. विसञ्च, विसञ्चो
unhealthy, illness
विस्कन्दः ना. बिस्कन, बिसुन grains
spread out to dry
विस्तरः ना. बिस्तार, बेलीबिस्तार
lightly, slowly, easily, details
विस्थलनम् क्रि. विथलनु, विक्षेल्नु to
destroy
विस्थापनम् ना. बैठान end,
conclusion; a sitting place
विस्थालकः वि. विथलहा, विथोला,
विथलहा, विथोलाहा, विठ्याहा
destructor
विस्थितिः ना. विथिति, वेथिति
disorder
विस्मयः ना. विस्माद् amazed,
astonished
विस्मारणी ना. विसाउनी, विसौनी
forgettable
विस्वप्नः ना. विपना real, not dream
विस्वरः १ ना. बेसुर out of tune,
unharmonies
विस्वरः २ वि. विसोर senceless in a
swoon

विहारः ना. बहाल a Buddhist
settlement
विहारीयः वि. बिहारे a branch of
Gorkhali Aryal whose native
place was Biharthok
विह्वलः ना. बिहाल, बेहाल,
भिम्मल, विह्वल bad, wicked,
perplexed, impatient
वीटिः ना. बिटो bundle
वीटिका ना. बीडा, बीरा folded betel
leaf
वीटी ना. बिडी a packet of betel
leaves, guide form of a
cigarette
वीणा ना. बीना a kind of musical
instrument like guitar, lute, lyre
वीतरागी ना. वैरागी ascetic
वीरभद्रः ना. वीरबहादुर Bir Bahadur
name
वीरुधः ना. बिरुवा plant, seedling
वृकः ना. ब्वाँसो a wolf
वृकदंशः ना. बुवाँसो, ब्वाँसो wild dog
वृक्षः ना. रुख tree
वृत् १ ना. बिट् edge, rim, brim, end
वृत् २ क्रि. बित्तु to pass by, to elapse,
to die, to end
वृत्तः क्रि. बित्तु to pass by, to elapse,
to die

वृत्तम् ना. बिँडो responsibility
 वृत्तान्तः ना. बितर्तन्त description
 वृत्तिका ना. विर्त्ता private, dual, rent-free land
 वृथा१ ना. बित्था, बित्थै for nothing
 वृथार ना. उल्फा unnecessary, needless
 वृद्धः वि. बूढो, बड्डो, बड्डा old (male)
 वृद्धकालः ना. बुढेसकाल, बुढ्यासकाल old age
 वृद्धा वि. बूढी, बड्डी old (female)
 वृद्धाङ्गुलम् ना. बुढीऔँलो, बुढीअम्लो, बुढीऔँला, बुढीअम्ला thumb
 वृन्तम्१ ना. बिँड handle, haft, hilt, shaft
 वृन्तम्२ ना. भेट्नु, भेट्नो a stem
 वृश्चिकः१ ना. बिच्छी, बिच्छू, विछुवा a scorpion
 वृश्चिकः२ ना. बच्छ्यूँ, बच्छिउँ hornet
 वृश्चिकः३ ना. विच्छो, विछो, विच्छा the eighth sign of the zodiac
 वृश्चिकः४ ना. अच्छिउँ, अच्छ्यूँ wasp
 वृश्चिका ना. बिछिया ornament worn on toes

वृषभः१ ना. बहर a bull-calf, a young bull
 वृषभः२ ना. बसहा bull, male animal
 वेत्रम् ना. बैँत a cane, a stick
 वेत्रलगुडः ना. वेतलहुरी, बेतेलौरी a cane-stick
 वेल्लनम् क्रि. बेल्नु to roll
 वेश्या ना. बेश्या, बेश्ये a fop, a dandy female, a prostitute
 वेष्टनम्१ ना. बेठान packing cloth, a wrap
 वेष्टनम्२ क्रि. बेर्नु to roll
 वेसवारम् ना. बेसार turmeric
 वेसवारिकः वि. बेसारे sycophant, flatterer; turmeric-coloured
 वैदिकः ना. वेदाहा, वेदुहा, वेदुआ Vedic
 वैमत्यम् ना. बिमतो dissent
 वैशाखः ना. बैसाक, बैसाख Baisakh month
 वोण्टः१ ना. बोट, बुटो tree
 वोण्टः२ ना. बुटी, बुटा, जरा root, bush
 व्यङ्ग्यम् ना. बिङ्गो, बिँगा, बिँगो a strap; abstrusion, obstacle
 व्यञ्जनकारः ना. बिन्जनकार a clan of Newar caste, cook
 व्यतीतकः वि. बितेको past

व्यत्यासः ना. वित्यास out of tract

व्यथा ना. बेथा pain

व्ययाकार ना. बजार bazar

व्यर्थम् ना. वेर्थ, बित्था, बित्थै useless

व्यवस्थापनम् ना. बैठौनी, बैठान
staying, management

व्यवहारः ना. बेहोर, वेभार, बेहोरा,
ब्यहोरा, बेवहार habit, behave,
manner, behaviour

व्यवहारिका ना. बुवारी, बुहारी
daughter in law, sister-in-law

व्याख्यानम् ना. बयान, बयेन बखान,
बखने description; exclamation

व्याघ्र ना. बाघ tiger

व्याघ्रखोरकम् ना. बाघखोर, बहखोर
a tiger's cage

व्याघ्रचालः ना. बाघचाल a kind of
game

व्याघ्री ना. बघेनी tigress

व्यापारः ना. बेपार trade, commerce,
marketing

व्यापारस्थलम् ना. बजार, बाजार
market

व्यापारी वि. बेपारी a trader, a
tradesman

व्यावहारिकः वि. व्यवहारिक,
बेवहारिक, बेभारिक practical

व्यासः ना. व्याँसी, बेसी valley, plain
व्युत्थानम्१ क्रि. व्यँझनु, बिम्झनु to
be awake

व्युत्थानम्२ क्रि. व्युँतनु, व्युँतिनु,
बिम्तनु, बम्तिनु to recover one's
senses, to be awake

व्युषितम् ना. बासी stale, trite, not
fresh

व्युष्टकम् ना. भुकभुके, भुकभुको day-
break, dawn

व्रतबन्धः ना. वर्तबन्ध, बर्तबन्ध,
बर्तवन, बर्तमन, बर्तुन the
ceremony of investing with the
sacred thread

व्रतम् ना. बर्त fasting

व्रती ना. बर्ती observing a vow,
practising penance

व्रश्चनः ना. वन्चरो axe

व्रश्चनिका ना. बसिला, बसुला,

बसुलो, बसुली adge, brickcutter

व्यवस्थानम् ना. बैठान settlement

श

- शकटः ना. छगडा, शगडा, शग्गड
(ठेलागाडी) push cart
- शकटम् ना. लढिया cart
- शकलः ना. चोकटा, चोकटो, चौटा
collop
- शकुनपत्रम् ना. शकुनौती (चराले
पल्छाउने पात्रो) a calendar
determined by a bird
- शकुनम् १ ना. छुक good luck, mascot
- शकुनम् २ ना. सगुन gift
- शङ्का ना. सक, सङ्खा doubt,
disbelief
- शङ्कुः ना. साँघु a small bridge
- शङ्खद्रावी ना. सङ्खत्रो a kind of
fruit
- शठः वि. छट्टू clever
- शणः ना. सन hemp
- शणपट्टः ना. सनपाट hempen fibres
or flax
- शतपत्रिका ना. सयपत्री marigold
- शतपत्री ना. सयपत्री marigold
- शतपर्व ना. सयपोर (गाँठो) hundred
portions
- शतपुष्पा ना. साँफ, सम्फो (साग
जस्तै) anise vegetable

- शतभर्तृका ना. सतभतार्नी (सय
लोघेवाली) a polyandrous
woman
- शतम् ना. सय, सय hundred, 100
- शत्रुः ना. सत्रु, सत्तुर enemy
- शत्रुघ्नः ना. शत्रुघन, सत्रुघन a
character of Ramayana book
- शनैश्चरवासरः ना. सनिसरबार,
सन्सरबार, सनिचरबार
Saturday
- शबरः ना. हब्सी a negro, a black
man
- शब्दावली ना. शब्दौली vocabulary
- शम्बलः १ ना. सिरम्ला fried paddy
- शम्बलः २ ना. साँमल, चामल rice
- शम्बलपानीयम् ना. चौलानी water
with which rice has been
washed
- शम्यम् ना. साम्ये, साम्ये, सुम्ये
agreement, compromise
- शय्या १ ना. सेज, सज्जे a bed, a bed-
stead
- शय्या २ ना. सज्या, सज्ये decoration
- शरटः ना. छेपारो a lizard
- शरणम् ना. सरन shelter, asylum,
refuse

शरभः ना. सलह a locust

शरारुकः ना. शरारती (बदमासी गर्ने) hooligan

शरीरम् ना. सरीर body

शर्करः ना. कङ्कड a small piece of stone, gravel

शर्करकः ना. चाक्सी a kind of fruit

शर्करा ना. सक्खर, साँखर, सखर loaf sugar

शर्कराकन्दम् ना. सगर्खण्ड, सक्खरखण्ड, सखरखन्न sweet potato

शर्करावत् ना. सरबत syrup, berage

शर्म ना. सरम, सरुम, सरुमै shame

शलाका ना. सलाई match, slake, stick

शलातुरः ना. लाहोर, लाहुर, लाउर a city of Pakistan

शल्कम् ना. छिल्को peel, rind, crust, bark

शल्लकः ना. सालक Indian pangolin

शष्कुलः ना. सेल circular loaf

शष्कुली ना. जुल्फी, जिलेबी a round sweat meat

शाकः ना. साग green vegetables

शाक्यः ना. साक्य Shakya clan

शाखा ना. हाँगा branch

शाख्यः वि. हाँगे having branches

शाख्यतरः ना. सखेत्र, सखेत, सखत्तै, सखाती closely related

शाख्यम् १ ना. साँखु, स्याँखु an umbrella made by tree-leaves

शाख्यम् २ ना. साख, साक्खै, सखेत closely

शाख्यम् ३ ना. खास special

शाटी ना. सारी sari

शाणः ना. सान white stone

शाणिः ना. साडी sari

शापः ना. साप, सराप, श्राप, सराप (सत्तोसराप) curse, imprecation

शाम्भरम् ना. साँभर a food of South India, the salt prepared from lake water

शारदिकः ना. सर्दी cold

शारिः ना. साडी sari

शालातुरीयः ना. लाहुरे, लाउरे a Gurkha soldier who worked or fought in Indian army at Lahor (Shalatura)

शालातुरीयः २ वि. लाहुरे the famous grammarian who was born in Shalotura (Lahor) and penanced at Panena (Nepal) and created Asthadhyayi Sanskrit grammar (पाणिनि)

शाल्मलि: ना. सिमल silk-cotton tree

शावटः १ ना. छड्डुलो free

शावटः २ ना. छोरा son

शावटः ३ ना. छोँडा a boy; a son; son of a slave

शावटः ४ ना. छाउरा, छाउरो the young of animals (specially of cat and dog)

शावटिका १ ना. छोँडी a girl

शावटिका २ ना. छोरी daughter

शावटिका ३ ना. छड्डुली coquettish, wanton, flirting

शावरिका: ना. छाउरी, छाउरी, छेउरी the young of animals (specially cat female)

शासनम् ना. सासन, सासना rule, torture, torment

शास्ति: ना. सास्ती pain, torture

शास्त्रम् ना. सास्तर classical book

शिशपः ना. सिसौ serum tree

शिशपा ना. सिसम, सिसौ serum tree

शिक्यम् १ ना. सिकहर sling, a net hung from a beam for keeping pots

शिक्यम् २ ना. सिकुवा, सिक्वा a swing, a load carried in a sling

शिक्षः ना. सिको imitation, mimicry, copy, caricature

शिक्षकः ना. सिच्छक, सिच्छक teacher

शिखरः ना. सिउर crest; comb; plait

शिखरिणी ना. सिखनी, सिकनी curd churned and mixed with sugar

शिग्रुः ना. साग leaf vegetable

शिग्रुका ना. सिन्की stinky

शिक्षितम् ना. छिन्धिन sound produced by dried pods

शिम्बा १ ना. सँबी, सिमी bean

शिम्बा २ ना. सिमी, सेमी horse-bean

शिरः ना. सिर head

शिरक्षुरम् ना. सिरिखुरी the whole property

शिरःपादम् ना. सिरपाउ top to bottom

शिरीषवणम् ना. सिरिसेनी, सिरिसेनी a thicket of acacia tree, a village

शिरोधानम् ना. सिहान, सिरान top

शिरोधानी ना. सिरानी, सिहानी a pillow

शिरोबन्धः ना. सिरबन्दी a kind of ornament

शिरोबिन्दुः ना. सिरबिन्दु dot

शिलम् ना. सिला gleaning of corn

शिलसङ्ग्रहः ना. सिलोसङ्गालो gleaning

शिलाजितम् ना. सिलाजित bitumin
 शिलापट्टम् १ ना. सिलपट worn-out
 (coin), useless
 शिलापट्टम् २ ना. सिलौटो, सिलोटो a
 flat piece of stone on which
 condiments are ground with a
 muller
 शिलापट्टिका ना. शिलपाटी,
 सिलपाटी, सिल्पाटी, सिलेट,
 सिलोट slab on which children
 are taught to read and write
 शिलापुत्रः ना. लोहोरो stone-pestle
 शिल्पम् ना. सीप skills, art, craft
 शिशिरत्रकः ना. सिरक a quilt,
 padded quilt
 शिशुपालः ना. सुसुपाल scraggy,
 scrawny, thin, weak
 शिशुवासू ना. सिसोवासो family,
 children and wife
 शिष्टः ना. सिटा, सिटी, सिटो, सिठ्ठा,
 सिठा, सिठ्ठो, सिठो, सिठ्ठे, सिठे,
 सिठा-सिठी butt of a cigarette,
 bidi, tobacco
 शिष्टकः ना. सिठ्ठा stub, butt, stump
 शिष्टिः ना. सिठ्ठी, सिठी refuse, dregs
 शिष्यः १ ना. सिख्य, सिख्ये disciple

शिष्यः २ ना. सिक्ख, सिख, सिख धर्म
 sikha a division of sanatan
 religion, a follower of Guru
 Nanak
 शीतस्थानम् ना. चिस्यान moisture,
 damp place
 शुकः ना. सुग्गा, सुगा parrot
 शुक्तिः ना. सिपी an oyster, shell
 शुक्लः वि. सुकिलो, सुकिला, सुकिलो-
 मुकिलो clear, white
 शुक्लकाण्डम् ना. सिप्लिकान gartic
 pear, rataeva magna
 शुक्लमृत् ना. कमेरो white clay
 शुक्रः ना. छुक good luck, mascot
 शुक्रवासरः ना. सुकवार Friday
 शुक्रवासरियः वि. सुकबारे of Friday
 शुण्ठी ना. सुठो dry ginger
 शुण्डा ना. सूँड an elephant trunk
 शुण्डिनी ना. सूँडिनी midwife, nurse
 शुद्धः १ वि. सोझो, सोझा, सोजो
 straight, honest, clean
 शुद्धः २ ना. सूधो, सूधा simple;
 innocent
 शुद्धा वि. सूधी, सोझी simple, artless
 शुद्धिकृत्यम् ना. सुद्याई, सुद्ध्याई
 cleanliness, ceremony of
 purification

शुभकः ना. छुक good luck, mascot

शुभम्१ ना. सुबो positive

शुभम्२ ना. सुभ, सुभो good, well

शुश्रूषकः ना. सुसारे a nurse

शुश्रूषा ना. सुसार nursing, looking after, attendance

शुषिरकम् ना. सुस्केरा a sigh, groan, moan; a hiss

शुष्कः१ ना. सुकेको, सुकेका, सुक्का, सुक्को dry

शुष्कः२ वि. सुक्खो, सुक्खा, सुखो, सुखा dry

शुष्कलः ना. सुकुटी dried meat

शुष्काण्डिकः ना. खसी castrated hegot

शूकः ना. झुस fine hair, fur

शूक-कारवेल्लिका ना. करेली, झुसे करेली a kind of thorny vegetable

शूकरी ना. सँगुर्नी female pig

शून्यता ना. सन्नाटा loneliness

शून्यम् ना. शून्य, सून्य, सूनो, सुन्ना, सुन्ने zero, 0

शूर्पः ना. सुपला, सुपो, (नाङ्लो)

सुपेला, सुप्लो the bark of a plantain tree

शूलिका ना. सुली bird's dung

शूली ना. सुली crucification

शृङ्गिघट्टम् ना. सिङ्गीघाट birthplace of shringi in kapilawastu

शेषः ना. सेख, सेख-साख remainder; leavings

शैलोत्तुङ्गः१ ना. सैलुङ् peak, top of a hill

शैलोत्तुङ्गः२ ना. सैलुङ्गे a place

शैवालम् ना. सिवाँली, सिआँली an aquatic plant, moss

शैषान्तिकः ना. शेषी, सेसी a sub caste whose origin was in sheshanta region

शोकः ना. सोक, सोग worry

शोभाञ्जनम् ना. सहिजन banbinia variegata

शौण्डिकः ना. सूडीँ, सूँडीँ distiller, vintner

श्मशानम्१ ना. समसान, मसान, ghost

श्मशानम्२ वि. मसाने ghosty, supernatural

श्मीलकः वि. झिम्के, झम्के winker, blinker

श्मीलनम् क्रि. चिम्लिनु to blink, to wink

श्यामलः ना. साँवलो, साउँलो blue
black, tawny, black, dark
complexioned

श्यामाकः ना. सामा, सामो wild
paddy

श्यालः ना. साला, सालो brother-in-
law

श्यालजीवः ना. सालैज्यु, सालैजो
brother-in-law

श्यालिका ना. साली sister-in-law

श्यालीबोदुः ना. सादू sister-in-law's
husband

श्वेतः वि. सेता, सेतो white

श्वेतमयम् वि. सेताम्मे all white

श्रोणिः ना. स्वास्त्री wife

श्लक्षणा वि. लासे yung and beautiful
girl

श्लथकः वि. खुकुलो slack, loose

श्लथनकः ना. थाङ्गनो, थाङ्गनु rag, torn
cloth

श्लाघनम् ना. सराहना sympathy,
praise, eulogy

श्लाघनीयः वि. सहानीय, सराहनीय
praiseworthy, good

श्लीथः ना. चिथ्रो, चित्रो, चिथडो thin
bamboo-mat interwoven to
make a basket

श्लेषः ना. लिसो a glutinous substance

श्लेषकः ना. लस्सा stickiness

श्लेषणम् क्रि. लेस्तु to sneer

श्लेष-स्पर्शकः वि. लसपसे contagious

श्लेष-स्पर्शम् ना. लसपस contagion

श्लेष्मान्तकः ना. लप्सी hog plum sour
fruit

श्लोकः १ ना. शिलोक, सिलोक,
सुलोक, सिलक stanza

श्लोकः २ ना. सेलो stanza, a traditional
song

श्वठः वि. स्वाँठ, स्वाँठे a rascal

श्वशुरः ना. ससुरा, ससुरो father-in-
law, swer

श्वशुरालयः ना. ससुराल, ससुराली
swer's home

श्वश्रूः ना. सासु mother in-law,
sweger

श्वासः १ ना. साँस breath

श्वासः २ क्रि. वि. ह्वास्स bad breath

श्वासः ३ ना. हवस, हवास
consciousness

श्वेतः १ ना. सफेता white

श्वेतः २ ना. सफेद, सफेदा white, clear

शृगालः ना. श्याल, स्याल jackal

शृङ्खलः ना. सङ्गला a chain

शृङ्खला ना. साँखल, साँकल,
साँडला, साङ्लो, साङ्ली chain,
cockroach

शृङ्गम् ना. सिङ्ग horn

शृङ्गसमरः ना. सिङ्गौरी, सिङ्गैरी,
सिँगाउरी excuse, pretext,
pretence

शृङ्गाटक : ना. सिङ्गाडा, सिँगाडा,
सिँगडा a kind of sweet, samosa

शृङ्गाडकम् ना. सिङ्गाडा, सिँगडा,
सिगाँडा water chestnut,
trapanatans

शृङ्गारः ना. सिङ्गार, सिँगार,
सिडार (सिडारपटार) make-up

शृङ्गारी ना. सिँगारी, सिँगारे
सिडारी, (बाख्री) female who
wears make-up, beautiful

शृङ्गिघट्टम् ना. सिङ्गीघाट a birth
place of Shringi sage

शृङ्गी ना. सिङ्गी Shringi monk

शृणु माये! ना. सुन मायाँ, सुनिमायाँ
(थेगो) a particle used in songs;
a singing word in repetition

श्रद्धा ना. सर्धा respect

श्रद्धालुः ना. सर्दालु, सर्धालु respectful

श्राद्ध ना. सराद्द, सराद्दे, सराद
religious rites in honour of the
dead

श्राद्धम् ना. सराद्धे, सराद्ध, सराध
religious rites in honour of the
dead

श्रावणः ना. सावन, साउन 4th lunner
month

श्रावणिकः वि. साउने of Shrawan
month

श्रीखण्डम् ना. श्रीखन्न, सिरिखन्न
श्रीखण्ड, सरिखण्ड, सिरखण्ड
sandal wood

श्रीखण्डीयः ना. सिंखडा, सिमखडा
Simkhada clan

श्रीफलम् ना. सरिफा, सलिफा custard
apple

श्रीसम्पत्तिः ना. सिरिसम्पती
property

श्रेष्ठः ना. सेठ a banker, a money
lender

श्रेष्ठिनी ना. सेठानी, सेठिनी a female
banker, a female money lender

ष

षट् चत्वारिंशत् वि. छयालीस, ४६
forty six, 46

षट् सप्ततिः वि. छिहत्तर, ७६
seventy six, 76

षट्कम् ना. छक्का sixth, 6th

षट्पञ्चाशत् वि. छपन्न, छेपन्न fifty-six, 56

षट्षष्टिः वि. छैसठ्ठी sixty-six, 66

षडङ्गम् ना. खडङ्ग six parts of a body

षडष्टकम्: वि. खड्गाष्टक inimical to marriage

षड् त्रिंशत् वि. छत्तीस, ३६ thirty six, 36

षड् विंशति वि. छब्बीस, २६ twenty six, 26

षडशीतिः वि. छियासी, ८६ eighty six, 86

षड्यन्त्रम् ना. खड्यन्त्र conspiracy

षण्डः १ ना. सण्ड strong

षण्डः २ ना. साँढ, साँढा, साँढे, साँढो bull

षण्डा ना. साँढी a self-willed woman

षण्णवतिः वि. छियानब्बे, ९६ ninety six, 96

षष्टिः वि. साठ्ठी, साठी sixty, 60

षष्टिका ना. सठिया a crop that ripens in sixty days after sowing

षष्टिका ना. छैँटी sixth, 6th

षष्ठी वि. खष्टी sixth, 6th day of luner fortnight

स

संकरः ना. कसेर dirt, refuse, rubbish; sore, affliction

संगरः ना. सँग्रालो quarrel, warangling

संघाटः ना. सँघार doorway

संयुक्तम् ना. संजुक्त unified

संयोगः ना. संजोक chance, coincidence

संवत्सरः ना. संवत् a year of Bikram tradition

संसारः ना. सन्सार, सनिसार world

संस्कृतम् ना. सन्सकृत, समस्कृत, समस्किर्त Sanskrit language

संस्तरः ना. सोत्तर litter of straw and grass, lying ill, lying flat

संस्थः ना. साँठ relationship

संस्थग्रन्थः ना. साँठगाँठ relationship

संस्मरणम् ना. संझना memory; dissipated, wasteful

संस्मृतिः ना. सम्झौटी, सम्झौटो momento

संहारकः वि. सँघारे, सङ्घारे prodigal, lavish

सः सर्व. सो that

सकलः वि. सकली, सकल, सकल original

सकलम् वि. सग्लो full, whole, entire
 सक्तुः ना. सत्तू, सातु meal of parched grain
 सक्तुकः ना. सतुवा fried and ground flour meal
 सख्यम् ना. सखिया a Tharu song
 सखि ना. सँगी friend
 सखीजन ना. सँगीनी, सँगिना female friend
 सङ्कलनम्१ ना. सङ्लाई collection
 सङ्कलनम्२ क्रि. सङ्गाल्नु, सगाँल्नु, सङ्गलनु to rot; to be clear
 सङ्कलितम् वि. सँगालेको collected
 सङ्कलीकृतम् वि. सँगालेको collected
 सङ्कष्टम् ना. सकस difficulty
 सङ्कसुकः वि. सक्सके fidgety, curious
 सङ्कीर्णः वि. साँगुरो, साँघुरो, साङ्ग्रो narrow
 सङ्क्रान्तिः ना. संक्रान्ति, सङ्क्रान्ति, सँग्राती, सँकराती, सक्राती first day of a month
 सङ्गः१ ना. सङ् with company
 सङ्गः२ ना. यो. सँग with
 सङ्गसुकः ना. छुकछुक restlessness, fidgets

सङ्गिनी१ ना. सँगिनी a song, a female friend
 सङ्गिनी२ ना. सङ्गिना, सँगिना, सैना, सैनु friendship
 सङ्गी ना. सँगी, सँडी, सङ् a friend, companion
 सङ्घटनम्१ क्रि. सँघट्नु, सँगेट्नु, सडेट्नु, सँडेट्नु to collect
 सङ्घटनम्२ ना. जमघट meeting
 सङ्घटनम्३ ना. सङ्गठन organization
 सचेष्टः ना. सचेत conscious
 सजन्यः१ ना. साइनु relationship
 सजन्यः२ ना. साइनु, साइनु kinship
 सज्जनम् क्रि. सज्नु, सजाउनु to decorate
 सञ्चितिका ना. सञ्जाकी, सञ्जकी a spice pot with five sections
 सत् ना. सच् positive, virtue, true
 सत्कारः ना. स्याहार, खातिर caring
 सत्त्वम्१ ना. सत् essence, sap
 सत्त्वम्२ ना. सातो, सात्तो spirit, presence of mind
 सत्यमेव ना. साँच्चै, साँचै really
 सत्यम् सत्यम् ना. सतोसत् really

सत्यम् १ ना. सच्चा, साँच्चो, साँचो real, true
 सत्यम् २ ना. सत्ते, सत्ते रामोराम really
 सत्यानाशः ना. सत्तेनास crack and ruin
 सत्यापनम् क्रि. सच्याउनु to correct
 सदनम् क्रि. सड्नु to decay
 सदाव्रतम् ना. सदावर्त, सदावर्त ever fasting
 सदैव क्रि. वि. सधैँ usually, daily
 सद्गतिः ना. सदगत funeral, salvation
 सद्यः १ ना. साजी, साजा fresh
 सद्यः २ ना. सद्दे clear, pure
 सदृक् ना. सरि in the same quantity
 सदृश ना. सरह with equal quality
 सदृशम् वि. सदर्दो good time
 सन्तोषः ना. सन्तोक, सन्तोख satisfaction, contentment
 सन्तोषी ना. सन्तोकी, सन्तोखी, सन्तोसी happy person
 सन्दंशः ना. सनासो big forceps, pincers
 सन्धा ना. साँध a whetstone; frontier
 सन्धिः १ ना. सन्नी testicles, penis
 सन्धिः २ ना. साँध, साँधी a whetstone; frontier

सन्ध्या ना. साँझ eve, evening
 सन्ध्यानम् ना. सम्झना remembrance
 सन्नष्टः ना. सन्नाटो, सन्नाटा loneliness, lonesomeness, silent
 सपत्नी ना. सौता step-mother
 सपादः ना. सवा one and a quarter
 सपादकः ना. सवैया a quarter more
 सपादिका ना. सवाई a kind of metre
 सप्त वि. सात seven, 7
 सप्ततिः वि. सत्तरी seventy, 70
 सप्तपञ्चाशत् वि. सन्ताउन्न fifty seven, 57
 सप्तपर्णः ना. छतिउन, छतिवन a kind of medicinal plant
 सप्तबीजम् ना. सतब्यु, सदब्यु, सद्गी सतबीज, सतबी, सदबी collection of seven seeds
 सप्ताहः ना. हप्ता week
 सब्रूतः ना. साबित justification; proved, confirmed
 सब्रूतिः ना. साबिती justified
 सभा ना. साबा meeting
 समः ना. सम्मो, सम्म flat, level
 समकक्ष्यः ना. समकच्छ, समकच्छे of the same class or grade, contemporary

समक्षम् क्रि.वि. समच्छे in front of,
before

समग्रम् १ वि. सिङ्गो single, whole

समग्रम् २ वि. सग्लो undivided,
complete, entire

समन्तः प्र. सम्मन् till, up to

समर्घः ना. सहङ्गो cheap,
inexpensive, low priced

समर्थः ना. सम्मठ capable, able, fit

समर्पकः ना. सुम्पुआ, सुम्पुवा
delivered, dedicator

समर्पितः ना. सुपुर्द giving, providing;
delivery

समवेतः ना. समेत together with

समष्टिः ना. सम्छ्याइँ fornicating,
gathering

समस्तरः ना. समथर, समथर, सन्थर
flat, plane

समस्थलम् ना. समथल, समतल,
समथल flat, plane

समाचारः ना. समचार, समिचार,
समचार news

समाजः ना. जमात group

समानपतिका ना. सौता step-mother

समाविष्टः वि. सामेल, तामेल,
तामिल inclusive, entered,
involved

समित् ना. समिधा fuel, firewood

समीचीनम् १ ना. सन्चो well

समीचीनम् २ वि. सञ्चो, सञ्च of good
health

समुच्चयः ना. समुच्चा, समुचा as a
whole

समुद्रः ना. समुन्द्र sea

समूहनम् क्रि. सोहोर्नु to gather; to
cumulate, to amass

सम्पर्कः ना. सप्को a mouthful;
margin of a sari and shawl

सम्पादकावलिः ना. सम्पादक्यौली
editorial

सम्पुटम् ना. दुवैतिरबाट छोपेको,
पुटित folded

सम्बन्धः ना. साइनु, साइनो
relationship

सम्बन्धिः ना. संधेलो, संधेला the first
meeting of father-in-law

सम्बन्धिनी ना. संधिनी, संधिना
mother-in-law of a son or
daughter

सम्बन्धी ना. संधी father-in-law of a
son or daughter

सम्बुद्धिः ना. समझ intellect,
understanding, wisdom

सम्भवः ना. सम्भउ possible

सम्भारः ना. सँभार, स्याहार, सिहार,
 स्यार maintenance, upkeep,
 proper care

सम्भारणम् क्रि. सँभार्नु, सवाँनु,
 सभाँल्लु to be maintained

सम्भालनम् ना. सँभाल, सम्हाल,
 समाल maintenance, upkeeping
 सम्मानम् ना. सम्मान honour,
 respect

सम्मुखीनः ना. सामुन्ने, सामन्ने,
 सामने, साम्ने (आमने-सामने)
 near, in front of

सम्मुखीनम् ना. मुखन्जी, मुखेन्जी in
 front, in the face of

सम्मेलः ना. सामिल, सामेल, सामेली,
 तामेल inclusion

सम्यक् ना. सञ्च, सञ्चो well

सम्यक्कृतः ना. छम्कट्ट clean, clear,
 filthless

सम्यगेव ना. सञ्चै well

सरकः १ ना. सटक, सडक road

सरकः २ क्रि. वि. सरक्क moving away,
 slipping

सरकः ३ ना. सर्को puff, jerk

सरकः ४ ना. सगर sky

सरकः ५ ना. सरुवा contagious,
 infectious

सरणम् क्रि. सर्नु to move

सरयूः ना. सरजू, सर्जू the holly river

सरलः १ ना. सहल simple, easy

सरलः २ ना. सल्लो pine tree

सरलपत्रम् ना. सल्लीपिरल a pine
 leaf or tree

सरस्वती ना. सुरसता, सरसोता,
 सुरसती goddess of know

सरीसृपः ना. छेपारो a lizard

सर्वः ना. सब whole

सर्वकारः ना. सरकार state,
 government

सर्वत्र १ ना. सराबोर equally, quite,
 wet

सर्वत्र २ ना. सबैतिर in whole parts,
 everywhere

सर्वत्र ३ ना. सोलत्र impartial

सर्वस्तरम् ना. सरदर, सर्दर
 approximately, around

सर्वस्मात् ना. सबैबाट from all

सर्वस्वम् ना. सर्वस्सो, सर्वस्वो,
 सर्वस्ये, सर्वस्से everything,
 entire property

सर्वे ना. सपै, सप्पै whole

सर्षपः ना. सस्युँ Brassica campestris

सलीलकः ना. सलक्क smooth,
beautiful, graceful

सव्यम् ना. सब्बे, सब्बिउँ, सबिउँ,
सव्युँ right side

सहपाठी ना. सहपाठे, सपाठे
colleagues, classmate

सहस्रम् वि. हजार, हज्जार thousand,
1000

सहस्रशः क्रि. वि. हज्जारौ, हजारौ in
amount of thousand

सहायः १ ना. सहाई, सगाई, सघाई
help

सहायः २ ना. सगायो, सघायो helped

सहितः ना. यो. सित with

साकल्यम् ना. छेलो, छेलो-खेलो
sufficiency, abundance

साक्षरः ना. साच्छर, साच्छर,
साच्छेर literate

साक्षात् वि. साक्खे, साक्खै, सखेत्
relative, closely related, uterine

साक्षी ना. साक्षी attestation, witness

साङ्गम् १ वि. साङ्गे, साङ्डे
completed, finished

साङ्गम् २ ना. सिङ्गो, सिङ्गै whole;
complete; entire

साङ्गातिकः ना. सङ्खाती, सङ्गाती,
सङ्गाती friend, companion

साङ्गोपाङ्गम् ना. साङ्गोपाङ्गो
complete

साधनम् क्रि. सधाउनु to help, to co-
operate

साधुः वि. सूधो, सूधा simple;
innocent

साध्यः ना. साध्य, साध्ये practicable,
curable; means

साध्यम् ना. साद्धे, साद्धे practicable

सान्ध्यम् १ ना. सन्धे, सन्धये
morning and evening prayers

सान्ध्यम् २ ना. सञ्जे सम्झे
morning and evening meditation

सापन्नः वि. सौताने belonging to a
rival wife, co-wifery

साम्यम् ना. साम्मे, सामसुम, साम्मे-
सुम्मे settle, silent, quiet

सायम् क्रि. वि. साँज-साँझ eve,
evening

सारणम् क्रि. सार्नु to move, to shift

सारिः ना. सारौ (मैना) starting,
thruss

सार्थः ना. यो. साथ company

सार्थी ना. साथी friend, company

सार्द्धः वि. साढे, डेढ half, one and a
half

सार्द्धम् १ ना. यो. साथ, साथै together,
together with

सार्द्धम् २ ना. यो. सुद्ध, सुद्धा including
साहस्री ना. हजारा, हजारी vegetable
garden pot, watering pot

सिंहराशिः ना. सिङ्घरास Leo
Zodiac

सिंहासनम् ना. सिङ्घासन a big
chair

सिंहिनी ना. सिङ्घिनी female lion

सिक्तकः ना. छिटो, छिट्टा drop

सिक्तकम् ना. सेकुवा roast

सिक्थकः १ ना. सिता, सितो, सितो a
grain of cooked rice

सिक्थकः २ ना. सिठुवा stub, butt,
stump

सितः वि. सेतो white

सिद्धान्नम् ना. सिधा, सिदा uncooked
victuals, subsistence

सिध्रका ना. सिध्रा, सिद्रा, सिध्रो,
सिद्रो small dried fish

सिन्दुवारः ना. सिँवाली, सिँवली,
सिऔली, सिमली viltext trifolia

सिन्दूरधानी ना. सिँदुरदानी pot of
vermilion

सिन्दूरम् ना. सिँदुर vermilion; red
lead

सिन्दूरी वि. सिँदुरे having vermilion
सिन्धुलीयः वि. सिन्धुले person from
Sindhuli place

सिहुण्डः ना. सिहुँडी, सिउँडी, स्युँडी
euphorbia, cactus spurge

सीकरः ना. सिरेटो, सिहिरेटो
northerly wind

सीता ना. सीया, सीयो needle

सीत्कृतिः ना. सिट्टी, सिटी a whistle, a
pipe

सीमन्तः ना. सिउँदो, सिउँधो, स्युँदो,
स्युँधो the parting of hairs on
the head

सीमितिः ना. समेट a committee

सीवः ना. सीयो, सिओ, सिगो needle

सीवनम् क्रि. सिउनु, स्युनु to sew, to
stitch

सीसकम् ना. सीसा glass

सीहुण्डी ना. सिहुँडी, स्युँडी milk-
hedge, plant, cactus spurge

सुकालः १ ना. सखार, सखारै early
part of the day, dawn

सुकालः २ ना. छकाल, छक्काल noon

सुखम् ना. खुस, सुकख, सुख, सोख,
सोग, happiness, comfort

सुखी१ ना. खुसी happiness

सुखी२ वि. सोखी amateur, non-professional

सुगतम् ना. सौगात, सौगाद gift, present

सुघटः वि. सुघर, सुघर clear, clean

सुघटितम् वि. सुगठित well built, handsome, beautiful

सुघ्राणम् क्रि. सुँघु to smell

सुतलः वि. सुल्टो, सुल्टा right way up

सुतिथिः ना. साहित, साइत an auspicious moment, a favourable time

सुपल्लवनम् क्रि. सप्लाउनु, सग्लाउनु to sprout, to grow, to shoot

सुपुत्रः ना. सपूत, सपूतो a dutiful, and worthy son

सुब्रुबः वि. सुबोल good speaker

सुब्रुवः ना. सुबोल kind words, lucky words

सुमतिः ना. सोमती, सोमत, सोहोमत good habit, manner

सुमम् ना. स्वाँ flower

सुरङ्गा ना. सुरङ्ग a hole, tunnel

सुरतिः ना. सुलत good behaviour, good habit

सुरवारः ना. सुरुवाल trousers

सुलक्षणा ना. सुलच्छिनी a beautiful female having positive features

सुवर्णखल्या ना. सुवर्णखाल a village

सुवासः ना. सुबास smell, fame

सुविधा ना. सुबिस्ता hospitality, facility, comfort

सुवेदः ना. सुवेदी Suwedi clan

सुवेलम् क्रि. वि. सबेर, सबेरै, सबारै, सेब्वरै early

सुषिरम् ना. सुसेलो, सुसेली सुसेलो whisper, whistle, whistling

सुहृद् ना. दोस्त friend

सूकरः वि. सुँगुरे a pig, a hog

सूक्ष्मैला ना. सुखमेल, सुकमेल small cardamom

सूचकः ना. छुल्याहा a backbiter, a talebearer

सूचीकारः ना. सुजीकार a tailor

सूतिकरः ना. सुत्केरो impurity, child birth

सूतिकरी ना. सुत्केरी a parturient, accouchement

सूत्रकम् ना. सुँको सुट्को, सुङ्को सुराक, सुराख, सुराग, सुलाक hint; clue, trace, a search, an enquiry

सूत्रम्१ ना. सुल्लो, सुतली gauze

सूत्रम् २ ना. सुतरी twine, thin rope
 सूत्रम् ३ ना. सलेदो a wick, tinder, fuse, igniter
 सूत्रम् ४ ना. सूत, सूता yarn, thread, relative's death in a family
 सूद्धारः ना. सुधार correction
 सूर्यः ना. सुर्जे, सूर्ज्य, सूर्ज्ये sun
 सेचः ना. सेक watering, irrigation
 सेटकः ना. सेर a seer
 सेवम् ना. सेउ, स्याउ apple
 सैन्धवः ना. सिधे (नून) mineral salt, rock salt
 सोमतीर्थम् ना. सोमतीर्थ a holy place in the bank of Sidha river, Argha Khanchi in Nepal
 सोऽहम् ना. सोही (as the) same as mentioned earlier
 सौगतम् ना. सौगात gift, present
 सौत्रिकः वि. सुट्के, सुङ्के one who acts on a hint
 सौत्रिकम् ना. सुईको, सुल्को inkling clue
 सौत्रिक्यम् ना. सुराकी, सुलाकी an informant, secret agent
 सौभाग्यम् ना. सौभाग्ये good-luck
 सौहृदम् ना. दोस्ती friendship
 सौहृद्यम् ना. दोस्ती friend

स्कन्दनम् १ क्रि. खाँदनु to compress, to pack, to press hard; to beat excessively, to club
 स्कन्दनम् २ क्रि. खन्याउनु to pour, to teem, to pour out
 स्कन्धः ना. घाँच, घैँच uneven land around a forest
 स्कन्धरः ना. गर्धन, गर्दन neck
 स्कन्धलगुडः ना. कँधलहुरो, कँधौरो, कनौरो, कँधेउलो, कँध्यौरो a bier
 स्कन्धवस्त्रम् ना. कँध्यौरी, कँध्यौली, कँधेरी upper garment
 स्कन्नम् वि. कनेको groaned
 स्कम्भः ना. खम्भा, खाँभा, खाँभोम; खम्बा, खाँबा, खाँबो pillar
 स्कम्भर्हः ना. कम्मर, कमर, कम्बर waist
 स्कम्भर्ह पट्टिका ना. कम्मरपेटी belt
 स्वलतिः ना. गलती, गलती error, wrong, mistake; false
 स्वलतिका ना. खलती, खलतो, खलता, खलीता, खलितो pocket
 स्वादः ना. खात a pile, a stack; a heap
 स्वादस्वादम् ना. खातका खात a pile, a stack; a heap

स्तनकीलम् ना. थनौरो, थुनौरो
udder, nipple

स्तनकुलम् ना. थुनौलो a sore on the
udder or breast

स्तनचोलः ना. तन्चोली, थुनचोली
bodice, corset, bra

स्तनपूलः ना. थुनिलो, थुनेलो, थनेलो
a sore on the udder or breast

स्तनम् ना. थन, थुन udder; breast

स्तनरोगः वि. थनौरो, थुनौरो udder,
nipple

स्तम्बकृत् ना. थाँक्रो, थाँक्रा a rough
brush for the hair

स्तम्भः ना. थम्मन, थाम, थम्मा pillar

स्तरः ना. थारो a kind of small hut,
guest cabin

स्तरिः ना. दरी chequered carpet

स्तरीयता ना. दर्जा status

स्तूपः १ ना. टुप्पो, टुप्पा, टुपो, टुपा tip

स्तूपः २ ना. टोप्रा, टेप्रो, टोप्रो pedicle,
stalk fruit; tip of the finger,
front portion of the penis

स्तूपः ३ ना. टौवा a high platform for
hay

स्तूपकः ना. टाकुरो, टाकुरा summit,
top

स्तूपम् ना. टप्पू, टापू pike, island

स्तूपरः ना. थुप्रो, थुप्रा, थाप्रा, थाप्रो
store, heap, crowd

स्तूपिका ना. टोपी hat, cap

स्तूपी ना. टुप्पी pigtail

स्तोकः ना. थोक thing, article, matter

स्तोकम् ना. थोर, थोरै less

स्तोपः ना. टोप a hat; a helmet

स्तोमः ना. थुम pike, hill top, area,
region

स्तोमकः ना. थुम्को crest of a hill,
hilltop, ridge, mound,
elevation, elevated spot

स्तोमकालयी वि. थुम्काली people
who live on slightly elevated
ground

स्तोमिकः वि. थुम्के slightly elevated
ground

स्तोमिका ना. थुम्की slightly elevated
ground

स्तौपिकः वि. टाकुरे of summit, top

स्थगः ना. ठग cheater

स्थगितः वि. थगित suspended,
postponed

स्थण्डिलः ना. डील edge

स्थपतिः ना. थापा Thapa; a sub cast

स्थलम् १ ना. थर clan

स्थलम् २ ना. थलो place, stall

स्थलिकः ना. थैलो small bag or purse

स्थलिकी ना. थैली small bag or purse

स्थली ना. थली, थरी head man of village

स्थातिः १ ना. थाती a pawn, a stake

स्थातिः २ ना. थात a place of residence

स्थानकः ना. थान्को placement, order, piling, stacking

स्थान-कुस्थानम् ना. ठाउँ-कुठाउँ delicate or non-delicate part of the body

स्थानकूटः ना. थानकोट Thankot place

स्थानम् १ ना. ठाउँ, ठाम place

स्थानम् २ ना. थाना, ठाना a police station

स्थानम् ३ ना. थान a temple, a shrine; a place

स्थापः १ ना. छाप stamp

स्थापः २ ना. छापा, छापो green manure, dry leaves and things spread over cultivated field; press

स्थापनम् क्रि. थाप्नु to retain, to hold, to withhold

स्थापना ना. थपना, थापना, थपनो, थपनू setting up of anything, establishment

स्थापनी ना. थपनी setting up of anything

स्थापितः ना. थापित established

स्थारः ना. थोरे full-grown she-buffalo

स्थाल ना. थाल a large flat plate

स्थालिका ना. थलिया, थरिया ill person

स्थाली ना. थाली a dish, a tray, a plate

स्थावरः १ ना. ठहराउ fixed, immovable

स्थावरः २ ना. थारो a kind of small hut, guestroom

स्थावरः ३ वि. थारो barren (male)

स्थावरा ४ वि. थारी barren, sterile, childless woman

स्थासकः ना. थासो dung of an elephant

स्थासुकः ना. थाक्सो, थाक्से (मैलो) dirt

स्थासुः ना. ठोस solid, compact, substantial

स्थितः ना. ठेट, ठेठ origin, pure, the language of common people, not literary

स्थितकः ना. थेगो meaningless words in repetition; cliché

स्थितिः ना. थिति order,
arrangement, location, condition
स्थिरः क्रि. वि. थिर stable, constant
स्थिरकः ना. थिग्रो, थेग्रो, थेक्रो
sediment, dregs, lees
स्थिरस्थानिकः वि. रैथाने, रैथानी
old, old standing, aboriginal,
local
स्थिरिःस्थिरिः ना. थिरिथिरि act of
standing (child language)
स्थूणः ना. ठुटो, ठुटा, ठुटे stump, cut-
off trunk
स्थूलः १ वि. अथुल्लो, अथुल्ले fat,
stout
स्थूलः २ वि. ठालू, ठूलो headman,
chief big; elder
स्थूलम् वि. ठूले, ठूले, ठूलो big, large
स्थौल्यम् ना. अथुल्याई fatness
corpulence
स्थ्युतकम् ना. थुक spittle, saliva,
phlegm
स्नायुः ना. नसा, नसो sinew
स्नावः ना. नसा, नसो sinew
स्पर्शः ना. परस, पारस touching,
touch
स्पर्शनकम् ना. पर्थन dry flower for
rolling bread

स्पर्शनम् क्रि. पर्सनु to sprinkle water
on the body of a sacrificial
victim
स्पष्टम् वि. स्पस्ट, पस्ट, प्रष्ट clear
स्पृष्टम् वि. पर्सेको of a sacrificial
victim
स्फटिकम् ना. फटिक, फट्टिक crystal,
marble
स्फटिकारिः ना. फिटकिरी alum
स्फरणम् क्रि. फर्फराउनु to flutter in
the wind
स्फाटः ना. फोटा faction
स्फाटनम् क्रि. फाट्नु to crack, to
break
स्फारः वि. फारो, फारु frugal
स्फारकः ना. फराक a cloth of girl,
frock
स्फारम् ना. फारो, फारु thrift,
frugality, economy
स्फालनम् क्रि. फाल्नु to throw, to cast
स्फालिः ना. फाली a ploughshare
स्फिज्जलः ना. फिलो fleshy part of
the thigh and buttocks
स्फिरङ्गः १ ना. फिरङ्गी फिरङ्गो,
फिरिङ्गी, फिरिङ्गो a white
man

स्फिरङ्गः २ ना. भिरङ्गी, भिरुङ्गी
syphilis

स्फीतलः वि. फ्यातुले, फ्यातुल्लो,
फ्यातलो, फ्यात्लो, फेतुलो,
भ्यात्लो, भ्यात्ले, भ्यातुले soft,
weak, weak minded, loose;
ugly; dumpy, dull

स्फुरणकम् ना. फोरन, फुरन spices
with which food is seasoned

स्फुरणम् क्रि. फुर्नु, फुर्किनु to pop in
the mind, to occur, to be
overjoyed

स्फुरिका ना. फुल्को, फुल्का baked
bread

स्फुलिङ्गः ना. फुलिङ्गो, फिलिङ्गो
a live coal, spark of fire

स्फूर्तः वि. फूर्तिलो smart

स्फूर्तिः २ ना. हुती sprit, zeal, courage

स्फूर्तिः ३ ना. फुडँ boast, show

स्फूर्तिः १ ना. फूर्ति, फूर्ती, फूर्ति-फार्ती
smartness, pride

स्फोटः १ ना. फोडा, फोडो a heat-
rash, a boil, a pustule

स्फोटः २ ना. फोरा a heat-rash

स्फोटकः ना. फोक्का, फोका, फोक्को,
फोको drop, boil/bubble

स्फोटकः ना. पटका, पटाका, पडका,
पडाका fire cracker, firework

स्फोटनम् क्रि. फोर्नु to break

स्फोटनी ना. फुटानी dissension, split

स्मयकम् ना. मजाक joke

स्मरणपत्रकम् ना. संझौटा, संझौटो
agreement

स्मात् प्र. बाट from

स्मारणी वि. सम्झाउनी memorable

स्मितकम् क्रि. वि. मुसुक्क, मसक्क
smilingly

स्मृतिका ना. सुर्ता anxiety; worry

स्यूतम् वि. सिएको ready made by
sewing

स्वकः ना. हक authority, right

स्वकधारः वि. हकदार authorized

स्वङ्गः ना. स्वाङ्ग imitation

स्वच्छः वि. सफ्फा, साफ, सफा clean

स्वदेशीयः वि. स्वदेशी local,
pertaining to one's own country

स्वदेश्यः वि. स्वदेशी local, pertaining
to one's own country

स्वनः ना. स्वाँ स्वाँ whoop

स्वनकः १ ना. सनक, सन्को whim,
fancy

स्वनकः २ ना. सुँडँक्क a fast manner of
going

स्वनकः ३ ना. स्वाँक्क puffing noise
 स्वनकम् ना. सुईको trace, hint, clue
 स्वप्नः ना. सपना, सपनी, सपनु,
 सपना dream
 स्वभावः ना. सोभाव, सुभाव, सुभाऊ
 habit
 स्वमतिः ना. सोमत self knowledge
 स्वरः १ ना. सुर, सोर tune
 स्वरः २ ना. सोर, शोर voice; sound,
 tone
 स्वरलः वि. सुरिलो melodious
 स्वरूपम् ना. सरूप shape, form
 स्वर्गः ना. सरक, सगर, सरग heaven,
 paradise
 स्वर्गमस्तकम् ना. सगरमाथा mount
 Everest
 स्वर्णकारः ना. सुनार, सुँदार
 goldsmith
 स्वर्णपर्पटी ना. सुनपापडी, सनपापडी
 a kind of food
 स्वर्णमाक्षिकम् ना. सुनामखी a kind
 of flower or ornament
 स्वर्णम् ना. सुन, सुना gold
 स्वर्णाक्षरी ना. सुनाखरी orchid
 स्वल्लः ना. स्वाल्ल flowing smoothly
 स्वस्ति ना. सोस्ती salute, well

स्वस्तिशान्तिः ना. सोस्ति-सान्ति a
 religious rite for securing
 prosperity
 स्वादु वि. स्वादो, स्वादे tasty, epicure
 स्वादुलः वि. स्वादिलो tasty, epicure
 स्वामिन् ना. ख्वामित् lord, master
 स्वाहारः ना. स्वाहारी, स्वारी (सेतो
 रोटी) white bread
 स्वीकरणम् क्रि. स्वीकार्नु, सकार्नु,
 सखारगर्नु, सखार्नु to accept
 स्वीकारः ना. सकार, सखार
 acceptance; acceptance
 सूकः वि. छिर्के dappled, mottled,
 variegated
 सूका ना. सिर्का, छिर्को vinegar,
 streak
 सृजनम् ना. सिर्जना creation,
 formation
 सृतिः ना. रस्ता, रास्ता, रस्ती way,
 road
 सृति-वसती ना. रस्ती-वस्ती
 population
 स्रौतसिकः ना. सोती a corridor, a
 person who live near a stream
 स्रोतस् ना. सोतो, सोती, सोते a
 corridor, a stream
 स्रुवः ना. सुरो sacrificial ladle

ह

हंस:१ ना. हाँस duck

हंस:२ ना. हङ्स the soul enveloped in illusion

हंसक: ना. हँसिया sickle

हंसिका१ ना. स्याङ्गी, हँसिया
स्याङ्गी, सैङ्गीङ्गो sickle

हंसिका२ वि. हँसुवा funny, jocular

हंसिका३ ना. आँसी sickle

हक्कारणम् क्रि. हकार्नु, हँकार्नु to
halloo, to call loudly to chide,
to scoldहञ्छिका अनु. हाच्छयुँ, हाछयुँ, छयुँ
sneezeहट्टक: ना. हटिया, हट्ये a small
market place

हड्डम् ना. हाड bone

हण्ड:१ ना. हाँडो, हाँडो-चिण्डो a
black frying-panहण्ड:२ ना. हण्डा, हण्डो, हाँडो, हुण्डो
a contemptuous term for a
utensilहण्ड-भाण्डम् ना. हाँडोभाँडो a
contemptuous term for a
utensilहण्डा ना. हाँडा, हाँडो a black frying-
pan, a contemptuous term for a
utensilहण्डिका ना. हण्डी, हाँडी an earthen
black pan

हताश: ना. हतास frustration

हत्या ना. हत्ते difficult

हत्याकार: वि. हत्यारा, हत्यारो,
हत्तेरो killerहदनम् क्रि. हग्न to evacuate the
bowels, to excrete, to defecateहनुमान् ना. हलुमान् monkey god,
monkey chiefहन्तकारी१ ना. हन्हने one who feels
high hungerहन्तकारी२ वि. हन्तकाली, हन्तकाले
glutton, pot belliedहरणलुञ्छनम् ना. हारालुछ, हारलुछ
contest

हरि: ना. हरिउ, हरेउ green snake

हरिण: ना. हरिन, हर्ना deer,
roe buck, stag

हरितम् वि. हरियो green

हरिद्रा ना. हर्दी, हलेदो turmeric,
curcuma

हरिलठकः वि. हरिलण्ठक हरिलठक,

हरिलण्ठु dumb, dull

हरीतकी ना. हरो terminalia chebula

हर्म्यम् ना. हवेली, महल, महाल
palace, mansion

हर्षः ना. हर्क, हर्ख happiness

हर्षमाणः वि. हर्कमान्, हर्खमान्
happy

हलन्त्यम् ना. हल्लन्ताम् a wanderer,
a rover

हलम् ना. हलो plough

हलवाहकः ना. हरवा, हरुवा, हरवाहा
a plough man

हला (सं. वि.) हलो, हल्लो, हेल्लो,
हेलो hello, word used in calling

हलीषा ना. हरीस the shaft of a
plough

हव्यम् ना. हब्बे, हब्बे an ablation or
offering to the god and goddess

हस्तः १ ना. दस्त (दस्तखत) signature

हस्तः २ ना. हात hand

हस्तः ३ ना. हत्था handle

हस्तकः ना. हातो handle

हस्तकङ्कणम् ना. हत्कडी handcuffs

हस्तकृत्यम् ना. हत्यौडी, हतौडी,
हत्यौरी, हतेउरी, हतौरी method
of doing

हस्ततलम् ना. हत्केलो, हत्केला palm

हस्ततुङ्गः ना. हर्थुङ्गो, हर्थुङ्गो the
part of the hand from the wrist
to the end of the fingers

हस्तपत्रम् १ क्रि. वि. हत्तपत्त, हतर-
पतर, हतार-पतार, हत्पत
urgently, in haste

हस्तपत्रम् २ वि. हत्पते urgently, in
haste, hasty

हस्तपत्रम् ३ क्रि. वि. हत्पत् haste

हस्तपातः ना. हातपात molestation,
mistreatment, violation

हस्तपात्रम् ना. हत्तर, हतर a small
water jar

हस्तवसनम् ना. दस्ताना (मुख पुछने
रुमाल) handkerchief, glove

हस्ताङ्गम् ना. हाङ्गो, हाँगो branch

हस्तासः ना. हातासो a mould for
weaving a mat

हस्तिनी ना. हथिनी female elephant

हस्तिशालम् ना. हात्तीसार a stable
for elephants

हस्ती ना. हात्ती elephant

हालिकः ना. हली tiller

हावभावः ना. हाउभाउ gesture

हासः ना. हाँसो laughing

हासकः ना. हसैया sickle

हास्तपत्रिकः वि. हत्पते, हतारे quick,
hasty

हास्यम् ना. हस्सी, हँसी funny,
jocular

हिक्हिक्हम् ना. घिटिघिटी, हिकी
हिकी death rattle; at the point
of death; hiccup

हिक्का१ ना. हुक्क hiccup

हिक्कार ना. हेक्का, हेको recollection,
remembrance, memory

हिङ्गु ना. हिङ् asafetida

हिण्डनम् क्रि. हिँडनु to walk

हितैषी ना. हित friend

हिन्दुः ना. हिन्दू, हिमालयदेखि सिन्धु
पर्यन्त बस्ने सनातन धर्म
संस्कृति द्वारा अनुप्राणित ॐ र
गाईलाई मान्ने समाज aryan
tribe, a division of sanatan
religion

हिमचूलिः ना. हिउँचुली snow-hill,
Himalaya

हिमतालः ना. हिउँताल, हिन्ताल
snow lake

हिमदः ना. हयुँद winter

हिमम् ना. हयुँ हिउँ snow, ice

हिममृत् ना. हिमोट moraine

हिमाचलः ना. हिउँचेली snow hill

हिमजाः ना. हिम्जा, हेम्जा a village

हिमालयः ना. हिमाल Himalaya

हिमालयी वि. हिमाली Himilayan

हिरक् १ ना. घिटिक्क death rattle

हिरक् २ ना. हुरुक्क, हिरिक्क longing,
yearning

हुङ्करः ना. हौक्कर a kind of musical
instrument

हुङ्कारः ना. हुक्काँ, होक्काँ a horn like
musical instrument

हुडुक्कः १ ना. हुड्का, हुड्को, a small
tambourine

हुडुक्कः २ वि. हुड्के one who plays
tambourine

हुडुक्करः ना. हुक्का, हुँक्का, हुँका hubble-
bubble

हुण्डः ना. झुण्ड, झुँडी flock, cluster,
crowd, group

हेडा ना. हेला hatred, disrespect

हेयम् अ. ह्याउ, हियाउ power

है ना. हेई hi

होमखातः ना. हुम्खाडी (होम
खाल्टो) sacrificial fire, hole

ह्यः ना. हिजो हिँजो yesterday

ह्वायः ना. ह्वाई a kind of Tamang
song

ह्वाकरः ना. हाकर hawker

हृत् ना. दिल mind; heart

हृत्-चित् ना. हित्तचित् intimacy,
emotional closeness

हृदयम्१ ना. ह्याउ ability, power,
spirit

हृदयम्२ ना. हियार, हियारो heart

हृष्टः वि. हट्टा, हट्टा कट्टा hale,
vigorous, robust

हृदः१ ना. रह pond

हृदः२ ना. दह lake

हृदालयः ना. दहाल Dahal sub clan

हासः ना. हरास endangerment

डा. विष्णुराज आत्रेय

कृति : (क) नेपाली

१. ढात्रे (खण्डकाव्य २०२४)
२. कपिलवस्तु (खण्डकाव्य २०२७)
३. हामीभित्रका म (उपन्यास २०३६)
४. हिमालयो नाम नगाधिराजः (खोजग्रन्थ २०३९)
५. अर्ज्यालवंशावली र कुलवृत्त (खोजग्रन्थ २०४२)
६. भू-भाषिकी (भाषा विज्ञान २०४५)
७. नेपाली हनुमानचालीसा (स्तुतिकाव्य २०५६)
८. कवितामा लाटोसाथी (कवितासङ्ग्रह २०५९)
९. अथातो जलान जिज्ञासा (हास्यव्यङ्ग्य निबन्ध २०५९)
१०. भेटेका पुस्तक टिपेका कुरा (समीक्षाकृति २०५९)
११. नेपाली साहित्यकी प्रतिभा भारती खरेल (व्याख्यान निबन्ध २०६०)
१२. आँसुमा प्रकाश (शोककाव्य २०६२)
१३. नयाँ मेघदूत (लोकलयमा खण्डकाव्य २०६२)
१४. श्रीगण्डकी देवघाट माहात्म्य (२०६३)
१५. श्रीस्वस्थानी खण्डकाव्य (२०६४)
१६. वैदेही (लोकलयमा नेपाली महाकाव्य २०६५)
१७. श्रीदक्षिणकाली स्तोत्रम् (२०६६)
१८. मातृमहिमा (खण्डकाव्य २०६६)
१९. एक देवकोटा अनेक आयाम (जीवनीपरक निबन्ध २०६६)
२०. संस्कृत-नेपाली-अंग्रेजी तद्भव शब्दकोश (२०६९) तपाईंको हातमा

(ख) संस्कृत

२१. किमुपहरामि (कवितासङ्ग्रहः २०३६)
२२. सरला (उपन्यासः २०३६)
२३. व्यथाविधा (खण्डकाव्यम् २०५३)
२४. श्रीशङ्कराचार्यः (काव्यम् २०५३)
२५. धन्यो हिमवद्देशः (राष्ट्रियकाव्यम् २०५५)

(ग) अवधी

२६. सिङ्गीघाट महाकाव्य (२०६५)

(घ) प्रकाशोन्मुख

२७. हनूमदयनम् (संस्कृत महाकाव्यम्)
२८. दुर्वासिंश्वर (नेपाली खण्डकाव्य)
२९. संस्कृत-अंग्रेजी-नेपाली सहज शब्दकोश

विद्यार्थी पुस्तक भण्डार

प्रकाशक तथा वितरक

भोटाहिटी, काठमाडौं

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu Collection

